Bill No. 3/07-08

11

2008-0162

बृहज्जातक of वराहमिहिर with the commentary of भट्टोत्पल - Edited and published by बाबू कमलेश्वर सिंह at Victoria Press. Benares, nd.

Loose leaves

55

10/7

॥ अथ बृहज्जातकं सटीकं प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशायनमः। ब्रह्माजशंकररवींदुकुजज्ञजीवशुक्रार्कपुत्रगणनाथगुरून्प्रणम्य। यःसंग्रहोऽर्कवरलाभविवृद्धबुद्धेरावंतिकस्यतमहंविवृणोमि
कृत्स्नम् ।१। यच्छास्त्रंसविताचकारविपुलैःस्कंधैस्त्रिभिर्ज्योतिषं तस्योच्छित्तिभयात्पुनःकलियुगेसंसृत्ययोभूतले। भूयःस्वल्पतरंवराहमि
हिरव्याजेनसर्वंव्यधादित्थंयंप्रवदंतिमोक्षकुशलास्तस्मैनमोभास्वते ।२। वराहमिहिरोदधै सुबहुभेदतोयाकुलेग्रहर्क्षगणयादसिप्रचुरयोग
रत्नोज्वले। भ्रमंतिपरितोषतोलघुधियोर्थलुब्धास्ततः करोमिविवृतिप्लवंनिजधियाहमत्रोत्पलः ।३। इहशास्त्रकानिसंबंधाभिधेयप्रयो
जनानिभवंतीत्युच्यते वाच्यवाचकलक्षणःसंबंधः वाच्योऽर्थोवाचकःशब्दः अथवाउपायोपेयलक्षणःसंबंधः उपायास्त्विदंशास्त्रमुपेयोय
द्विज्ञानम् अथवा आब्रह्मादिविनिःसृतमिदंवेदांगमितिसंबंधः राशिस्वरूपहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशभागत्रिंशद्भागपरिज्ञानम् ग्रह
स्वरूपम् ग्रहराशिबलाबलम् वियोनिजन्माधानपरिज्ञानं जन्मकालविस्मापनप्रभावकथनारिष्टायुर्दायदशांतर्दशाष्टकवर्गकर्माजीवराज
योगसनाभयोगचंद्रयोगद्विग्रहादियोगप्रव्रज्याराशि शीलदृष्टिफलभावफलाश्रयप्रकीर्णानिष्टयोगस्त्रीजातकनिर्याणनष्टजातकद्रेष्काण
गुणस्वरूपमभिधेयम् लोकानांप्राक्कर्मविपाकव्यंजकत्वप्रयोजनम् सत्पात्रशुभाशुभकथनात्इहलोकपरलोकसिद्धिरितिप्रयोजनम् कि
मेभिरुक्तैरित्यत्रोच्यतेयस्मान्नृणांश्रोतृणांसंबंधाभिधेयप्रयोजनकथनाच्छास्त्रविषयेश्रद्धाजायतइति तथाचोक्तं सिद्धिःश्रोतृप्रवृत्तीनां संबं
धकथनाद्यतः।तस्मात्सर्वेषुशास्त्रेषुसंबंधःपूर्वमुच्यते। किमेवात्राभिधेयंस्यादितिपृष्टस्तुकेनचित् यदिनप्रोच्यतेतस्मैफलशून्यंतुतद्भवेत्। स
र्वस्यैवहिशास्त्रस्यकर्मणोवापिकस्यचित् यावत्प्रयोजनंनोक्तंतावत्केननगृह्यतइति कस्यास्मिन्शास्त्रेऽधिकारइत्यत्रोच्यते द्विजस्यैव य

ख्यः पितृयानाख्यश्च तत्रापितृयानमार्गद्वारभूतश्चंद्रमाः येनस्वर्गगामिनः स्वर्गंगच्छंति मोक्षद्वारंसूर्यः यतः सूर्यमंडलंभित्वा मोक्षमा
जोगच्छंति तथाचाहभगवान्व्यासः स्वर्गद्वारंप्रजाद्वारंमोक्षद्वारंत्रिविष्टपमिति आत्मेत्यात्मविदामिति आत्मानंविदंतीत्यात्मविदोयोगि
नस्तेषांसएवात्माचित्तत्वंतेजोरूपीप्राणरूपेणहृदयांतरेस्थितः तथाचश्रुतिः सूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चेति जगतोजंगमस्यतस्थुषः स्थाव
रस्यसूर्यएवात्माक्रतुश्चयजतांयजमानानांसएवक्रतुर्यज्ञः यदुक्तं अग्नौप्रस्ताहुतिः सम्यगादित्यमुपातिष्ठति आदित्याज्जायतेवृष्टिर्वृष्टेरन्नंत
तःप्रजाइति भर्तामरज्योतिषांअमरादेवाःज्योतींषिग्रहनक्षत्रादीनितेषांभर्ताप्रभुःप्रधानइत्यर्थः यतःसर्वेदेवास्तस्योपस्थानंकुर्वंति ग्रहनक्ष

श्रीगणेशायनमः॥मूर्तित्वेपरिकल्पितःशशभृतोवर्त्मापुनर्जन्मनामात्मेत्यात्मविदांक्रतुश्चयजतांभर्तामरज्योतिषां
लोकानांप्रलयोद्भवस्थितिविभुश्चानेकधायःश्रुतौ वाचंनः सददात्वनेककिरणस्त्रैलोक्यदीपोरविः ॥१॥

त्राणां चतद्दर्शनोदयास्तमयाः यदुक्तं तेजसांगोलकःसूर्योग्रहर्क्षाण्यंबुगोलकाः प्रभावंतोहिदृश्यंतेसूर्यरश्मिप्रदीपिताइति एवंगुणाधिक्याद
मरज्योतिषांप्रभुःलोकानांप्रलयोद्भवस्थितिविभुरिति लोकाःभूर्लोकादयस्तेषांप्रलयोविनाशे उद्भवेउत्पत्तौस्थितौपालनेप्रभुर्विष्णुःभगवतः
अतीतवर्तमानभाविकालत्रयपरिच्छेदाचिन्हभूतत्वात् चशब्दोत्रावधारणेअनेकधायःश्रुतौवेदेयोऽनेकधानेकप्रकारैःपठ्यते तथाचोक्तम् इं
द्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् एकंसद्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वानमाहुरित्यादि ॥ १ ॥ अधुनास्यशास्त्रस्यपर

ल्पंलघुग्रंथवृत्तविचित्रं वृत्तैः शार्दूलविक्रीडितप्रभृतिभिर्विचित्रंरम्यं तस्मात्स्वल्पार्थतैवास्यगुणवत्वम् यतस्तेषामत्राप्युद्यमभंगो नभव
ति स्वल्पमित्यनेनग्रहणधारणेसूक्ततांप्रदर्शयति तथाचहस्तिवैद्यकरोवीरसेनः समासोक्तस्य शास्त्रस्यसुखग्रहणधारणेवृत्तविचित्रमित्य
नेनसूक्ततांप्रदर्शयति ननुस्वल्पशास्त्रस्यस्वल्पार्थतैवभविष्यतीत्याह अर्थबहुलंबह्वभिधेयं अतएवपूर्वविरचितशास्त्रेभ्योस्यगौरवम्
अन्यथाहिशास्त्रसंभवात् पुनरुक्ततादोषःस्यात् एतदुक्तंभवति प्रागभिहितशास्त्राण्यतिविस्तृतान्यतस्तेभग्नोद्यमास्तदर्थमहंशास्त्रप्लवं
प्रारभे ननुकदाचिदल्पप्रज्ञतयातेभग्नोद्यमास्तत्कुतोलब्धम् यथापूर्वशास्त्राणांमहत्वाद्भग्नोद्यमास्तदर्थमिदमल्पमित्यतइदमाह पटुधि
यामिति अनेनैतत्प्रतिपादितंभवतिनाहितेबुद्धिहीनत्वात्तेषुशास्त्रेषुभग्नोद्यमाः किंतर्हिशास्त्रदोषादन्यत्रापितेषामुद्यमभंगः स्यात् प्लव
मपिस्वल्पंचलघुवृत्तमदीर्घंविचित्रंरम्यमर्थबहुलंवित्तपरिपूर्णंएवंविधंतितीर्षूणामतिसुखावहंभवतीति ।२। अधुनाहोराशास्त्रस्यपुराकृतक
र्मविपाकव्यंजकत्वंवर्णद्वयपरिहारेणशब्दव्युत्पत्तिंप्रदर्शयन्निंद्रवज्रयाह होरेति होरार्थंशास्त्रंहोरातामहोरात्रविकल्पमेकेवांछंतिअहश्चरा
त्रिश्चाहोरात्रशब्देनोच्यते तस्यविकल्पोविकल्पना एकेअन्येहोरांवांछंतिइत्यर्थः कथमुच्यतेपूर्वपरवर्णलोपात् अहोरात्रशब्दस्यपूर्वोवर्णो
कारोपरवर्णश्चत्रकारस्तयोर्लोपमदर्शनंकृत्वा होराशब्दोवशिष्यते किमर्थंपुनरहोरात्रशब्दाद्धोराशब्दोव्युत्पाद्यते इति अत्रोच्यते मेषादयो
द्वादशलग्नराशयो होरात्रांतभूताः लग्नस्यचकालवशाज्ज्ञानंलग्नवशाच्छुभाशुभज्ञानम् अतोहोरात्राश्रयत्वात्ततएवहोराशब्दोव्युत्पा
द्यतेएतदेवाचार्यस्याप्यभिप्रेतम् यतःपरमतमप्रतिषिद्धंस्वमतमिति तथाचसारावल्याम् आद्यंतवर्णलोपाद्धोरास्माकंभवत्यहोरात्रात् त

पादैः प्रमाणंयेषांते अश्विप्रथमा आश्विनीतःप्रभृतिनवनवनक्षत्रपादाएककैस्यप्रमाणं मेषप्रभृतिराशयोश्विप्रथमैर्नक्षत्रपादैर्युक्ताइत्यर्थः ।
तथाभूताराशयोधातुरवयवाः तथाचयवनेश्वरः द्वेद्वेसपादं भवनंगतेति तथाचभगवान्गार्गिः अश्विनीभरणीमेषःकृत्तिकापादएवच
तत्पादत्रितयंब्रह्मवृषः सौम्यदलंतथा सौम्यार्धमार्द्रामिथुनस्त्वादित्यारणत्रयं तत्पादःपुष्यमाश्लेषाराशिःकर्कटकःस्मृतः पित्र्यंभाग्य
मथार्यम्णःपादःसिंहःप्रकीर्तितः तत्पादत्रितयंकन्याहस्तश्चित्रार्धमेवच तथाचित्रादलंस्वातीविशाखाचरणत्रयम् तत्पादंमित्रदैवत्यं
ज्येष्टावृश्चिकउच्यते मूलमाप्यंतथाधन्वीपादोविश्वेश्वरस्यच तत्पादात्रितयं श्रवणंमकरोवासवोदलं तद्दलंवारुणंकुंभतथाजाच्चरणत्रयं

कालांगानिवरांगमाननमुरोहृत्क्रोडवासोभृतोबस्तिर्व्यंजनमुरुजानुयुगलेजंघेततोंघ्रिद्वयम् ॥

तत्पादमेकोमीनःस्यादहिर्बुध्न्यचरेवती चक्रेस्थिताः चक्रास्थिताःचक्रःस्थताराशयः अथवाचक्रवात्स्थिताः अनेकसंस्थानमेषांप्रदर्शितंभ
वति तत्रकालाख्यस्यवरांगशिरोमेषः आननंमुखंतद्वृषः उरोविक्षोमिथुनः तद्धृदयंकुलीरः क्रोडमुदरांसिंहः वासोभूतकटिः कन्या बार्स्तिर्ना
भिर्व्यजनयोरंतरतुला व्यजनंयेनपुस्त्वंव्यंज्यतेलिंगंतद्वृश्चिकः ऊरुयुगलंधन्वीजानुयुगलंमकरः जंघेकुंभ; अंघ्रिद्वयं पादयुगम् मीनइति
तथाचबादरायणः मेषःशिरोथवदनंवृषभोविधातुर्वक्षोभवेन्नृमिथुनंहृदयंकुलीरः सिंहस्तथोदरमथोयुवतिः कटिश्चबस्तिस्तुलाभृदथमे
हनमष्टमंस्यात् धन्वीचास्योरुयुगुलंमकरोजानुद्वयंमर:ति जंघाद्वितयंकुंभःपादोमत्स्यद्वयंचेति अस्यप्रयोजनम् जन्मकालेयोराशिः पा

पग्रहाक्रान्तः सकालाख्यस्य पुरुषस्य यास्मिन्नंगेस्थितस्तत्रांगेजातस्योपघातोवक्तव्यः यत्रसौम्यस्थितस्तत्र पुष्टिरिति तथाचसारावल्याम् कालनरस्यावयवाः पुरुषाणांकल्पयेत्प्रसवकाले सदसद्ग्रहसंयोगात्पुष्टाः सोपद्रवाश्चापि इतिराशिक्षेत्रमित्यादि एषांचप्रत्येकस्यराशिरितिसंज्ञातस्यैवपर्यायनामानिक्षेत्रगृहंऋक्षंभंराशिश्चक्षेत्रंचगृहंचऋक्षंचभंचतानिराशिक्षेत्रमित्यादि एषांचप्रत्येकस्यराशिरितिसंज्ञातस्यैवप वनग्रहणं कृतं तत्सर्वेषां गृहपर्यायाणांग्रहणार्थंऋक्षत्वादपिभग्रहणेसिद्धेयत्पुनर्भग्रहणं तेनैतद्दर्शयाति यत्रयत्रहोराशास्त्रेभग्रहणं ऋक्षग्रहणंवातत्रतत्रराशेरेवग्रहणंस्यान्नतुनक्षत्रस्य एतेराश्यादयः शब्दाएकार्थसंप्रत्ययाएकार्थाभिधायकाइत्यर्थः ॥ ४ ॥

मेषाश्विप्रथमानवर्क्षचरणाश्चक्रस्थिताराशयोराशिक्षेत्रगृहर्क्षभानिभवनंचैकार्थसंप्रत्ययाः ॥ ४ ॥
मत्स्योघटीनृमिथुनंसगदंसवीणंचापीनरोश्वजघनोमकरोमृगास्यः ॥

अधुनाराशीनांस्वरूपविज्ञानंवसंततिलकेनाह मत्स्येति मीनोराशिर्मत्स्यौमत्स्यद्वयमन्योन्यंपुच्छाभिमुखंएतत्तुकुतोलभ्यते उच्यते तस्यैवोभयोदयत्वात् वक्ष्यतिच लग्नंसमेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति घटीकुंभःस्कंधासक्तरिक्तघटधारीपुरुषः कुंभः मिथुनोनृमिथुनराशिर्मिथुनंनृमिथुनं स्त्रीपुमांसौ तन्मिथुनम् सगदंसवीणंपुमान्सगदःस्त्रीसवीणा चापीनरोऽश्वजघनः धन्वीराशिश्चापिविद्यमानधन्वीनरः अश्वजघनः अश्वस्तुरगस्तस्यैवजघनंयस्यसोश्वजघनः चतुष्पादित्यर्थः मकरोमृगास्यः मकरोराशिर्मकरएव सचमृगास्यः

मृगमुखः तौलीत्यादि तुलाविद्यमानतुलः पुरुषः कन्न्याकुमारीप्लवगानौकास्था सस्यदहना सस्यानिचदहनश्चतौसस्यदहनौ ताभ्यां सहवर्ततइतिसासस्यदहना शेषाराशयोमेषवृषकर्कटकसिंहवृश्चिकाःस्वनामसदृशाः स्वसंज्ञाविहिताकृतयः तद्यथामेषोमेषःवृषोवृषभः कर्कटकःकुलीरोजलचरप्राणी सिंहः केसरी वृश्चिकोवृश्चिकएवकीटजातिः छागोवृषभोवीणागदाधरंमिथुनमंभासि कुलीरः।सिंहः शैलेकन्यानौसंस्थादीपसस्यकरा पुरुषस्तुलाधरोवृश्चिकोथधन्वीनरोहयान्त्यार्धः मकरोर्धमृगपूर्वकुंभीपुरुषोझषोमीनः खचराश्चसर्वे सर्वे द्वादशराशयः खचराः स्वेषुस्वेषुस्थानेषुचरन्ति यथादृष्टस्थाननिवासिनइत्यर्थः तद्यथा मेषवृषावारण्यौदिवारात्रौ मिथुनोग्राम्यः कर्कटो

तौलीससस्यदहनोप्लवगाचकन्या शेषाःस्वनामसदृशाःखचराश्चसर्वे ॥ ५ ॥

वुचरः सिंहअरण्यचारी कन्यादर्शितदेशविभागा तुलापण्यवीथिस्थः वृश्चिकः श्वभ्रचारी धन्वीग्राम्यः मकरः पूर्वभागे आरण्योन्ये जलचरः कुंभोग्राम्यः मीनोजलचरइति तथाचयवनेश्वरः आद्यःस्मृतोमेषसमानमूर्तिः कालस्यमूर्धागदितः पुराणैः ॥ साजीविकासंचरकन्दराद्रिस्तेनाग्निधात्वाकररत्नभूमिः १ वृषाकृतिस्तुप्रथितोद्वितीयः सवक्त्रकंठायतनंविधातुः वनाद्रिसानुद्विपगोकुलानांकृषीवलानामधिवासभूमिः २ वीणागदाभृन्मिथुनंतृतीयः प्रजापतेः स्कंधभुजांसदेशः प्रनर्तकोगायनशिल्पकस्त्रीक्रीडारतिर्द्यूतविहारभूमिः ३ कर्कः कुलीराकृतिरंबुसंस्थोवक्षःप्रदेशोविहतश्चधातुः केदारवापीपुलिनानितस्यदेवांगनारम्यविहारभूमिः ४ सिंहश्चशैलेहृदय

प्रदेशंप्रजापतेः पंचममाहुराद्याः तस्याटवीदुर्गगुहावनाद्रिव्याधावनीदुर्गवनप्रदेशाः ५ प्रदीपिकांगृह्यकरेणकन्यानौस्थाजलेषष्ठामिति
ब्रुवंति कलार्धधीराजठरंविधातुः सशाड्वलास्त्रीरतिशिल्पभूमिः ६ वीथ्यांतुलापुण्यधरोमनुष्यः स्थितः सनाभीकटिबस्तिदेशे शुक्लार्थ
वीथ्यापणपट्टनाध्वसार्थाधिवासोन्नतसस्यभूमिः ७ श्वभ्रोष्टमोवृश्चिकविग्रहस्तुप्रोक्तः प्रभोर्मेढ्रगुदप्रदेशे गुहाविलश्चश्भ्राविषाश्मगुप्ति
र्वल्मीककीटाजगराहिभूमिः ८ धन्वीमनुष्योहयपश्चिमार्द्धस्तमाहुरूरूभुवनप्रणेतुः समस्थितव्यस्तसमस्तवाजीसुरास्त्रभृद्यज्ञरथाश्चभूमिः
९ मृगार्धपूर्वोमकरोंबुगार्धोजानुप्रदेशंतमुशंतिधातुः नदीवनारण्यसरांच्चरूपश्वभ्राधिवासोदशमःप्रदिष्टः १० स्कंधेतुरिक्तःपुरुषस्यकुंभोजं

क्षितिजसितज्ञचंद्ररविसौम्यसितावनिजाः सुरगुरुमंदसौरिगुरवश्चगृहांशकपाः ।

घेतमेकादशमाहुराद्याः उष्णोदकाधारकुसस्यपक्षीस्त्रीशौंडिकाद्यूतनिवासभूमिः ११ जलेतुमीनद्वयमत्स्यराशिःकालस्यपादौविहितौवरि
ष्ठौ सपुण्यदेवद्विजतीर्थभूमिर्नदीसमुद्रांबुधराधिवासः १२ प्रयोजनंत्वद्रुतनष्टादिद्रव्यस्थानपरिज्ञानं उक्तंच राशिभ्यःकालदिग्देशाइति॥५॥
अधुनाराशिनवमांशद्वादशांशाधिपान्त्रोटकेनाह क्षितिजसितेज्ञति क्षितिजादयोग्रहाः ग्रहपाः अंशपाश्च ग्रहाणांराशीनांमेषादीनांपतयः
स्वामिनोभवंति क्षितिजोंगारकः समेषस्याधिपतिः सितःशुक्रः वृषभस्य ज्ञोबुधोमिथुनस्य चंद्रःकर्कटकस्य रविरादित्यःसिंहस्य सौम्यो
बुधः कन्यायाः सितः शुक्रस्तुलायाः अवनिजोंगारकोवृश्चिकस्य सुरगुरुर्बृहस्पतिः धान्विनः मंदः शनैश्चरोमकरस्य सौरिः शनैश्चरो

मंदइत्यमरः कुंभस्य गुरुर्बृहस्पतिः मीनस्येति प्रयोजनं होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतेत्यत्र एतएवमेषादिनवांशकाधिपतयः नकेवलंमेषस्यभौमाधिपतिः यावदास्मिन् राशौमेषनवांशकोदयो भवति तस्यापिभौमोधिपतिःशेषाणामप्येवं तेचनवांशकाःकथंभवंतीत्याह अजमृगतौलिचंद्रभवनादिनवांशविधिरिति अजोमेषःमृगोमकरः तौलीतुलाचंद्रभवनंकर्कः अजोमेषः आदिनवांशविधिरितिप्रत्येकमभिसंबध्यते तत्रैवसंबंधोजायते अजादिर्मृगादिः तौल्यादिः चंद्रभवनादिर्नवांशाविधिः सर्वराशीनांविधिर्भवति तत्रादिर्नवांशाविधिः मेषस्य तेनमेषवृषामिथुनकर्कटासिंहकन्यातुलावृश्चिकधनुर्धराणांसंबंधिनोनवांशाः मेषस्यभवंति मृगादिर्वृषस्यतेनमकरकुंभमीनमेषवृषमिथुन

अजमृगतौलिचंद्रभवनादिर्नवांशविधिर्भवनसमांशकाधिपतयःस्वगृहात्क्रमशः ॥ ६ ॥

कर्कटासिंहकन्यासंबंधिनोनवांशाः वृषस्यतुलादिर्मिथुनस्यतेनतुलावृश्चिकधनमकरकुंभमीनमेषवृषमिथुनानांसंबंधिनोनवांशाःमिथुनस्य कर्कटादिः कर्कटस्य तेनकर्कटासिंहकन्यातुलावृश्चिकधनुर्मकरकुंभमीनानांसंबंधिनोनवांशाः कर्कटस्य एवंसिंहस्यमेषवत् कन्यायाः वृषवत् तुलायाः मिथुनवत् वृश्चिकस्यकर्कटवत् पुनरपिधनुषः मेषवत् मकरस्यवृषवत् कुंभस्यमिथुनवत् मीनस्यकर्कटवत् तदुक्तंग्रंथांतरे मेषकेसरिधन्विनांमेषाद्याअंशकाःस्मृताः वृषकन्यामृगाणांचमकराद्यानवस्मृताः १ तुलामिथुनकुंभानांतुलाद्यानवकीर्तिताः कर्कतौलिझषाणांचकर्कटाद्यानवांशकाः प्रयोजनम् स्तेनोभोक्तापंडिताद्याइत्यादि भवनसमांशकाधिपतयः स्वगृहात्क्रमशइतिभवनसमा

न्नचेत्सौम्यदृष्टइति॥७। अधुनाव्यवहारार्थंमेषादीनांसंज्ञायथार्थयाह क्रियेति इत्थमेवंप्रकारनामानोमेषाद्याराशयोज्ञेयाः तद्यथा क्रियो मेषः तावुरिर्वृषः जितुमोमिथुनः कुलीरः कर्कटः लेयः सिंहः पाथोनः कन्या जूकस्तुला कौर्प्याख्योवृश्चिकः तौक्षिकोधन्वी आकोकेरोम मकरः हृद्रोगः कुंभः अंत्यमंमीनइतिप्रयोजनं गोसिंहौजितुमाष्टमौक्रियतुलेत्यादि ।८। अधुनाग्रहस्यक्षेत्रहोराद्रेष्काणनवांशद्वादशभाग त्रिंशद्भागानांवर्गसंज्ञानां व्यवहारार्थमिंद्रवज्रयाह द्रेष्काणेति द्रेष्काणादयः षट्पदार्थाः स्वकीयग्रहस्य वर्गसंज्ञातत्रद्रेष्काणोराशित्रि

क्रियतावुरिजितुमकुलीरलेयपाथोनजूककौर्प्याख्याः तौक्षिकआकोकेरोहृद्रोगश्चांत्यभंचेत्थं ॥ ८ ॥

द्रेष्काणहोरानवभागसंज्ञास्त्रिंशांशकद्वादशसंज्ञिताश्च ।

भागः होराराश्यर्द्धंनवभागोनवांशकः त्रिंशांशकः त्रिंशद्भागः द्वादशांशोद्वादशभागः क्षेत्रंराशिः एतत्संज्ञिताश्च एषांसंज्ञाख्यायेषांते तथा यद्यस्यग्रहस्यक्षेत्रराशिःसतस्यवर्गः वर्गशब्देनात्रषड्वर्गः तेसर्वएवग्रहस्यात्मीयवर्गसंज्ञा एवंषड्विकल्पोराशिः षट्स्वात्मीयेषु स्थितोवर्गस्थोभवति ननुग्रहस्य षड्विकल्पानसंभवंति यतश्चंद्रार्कयोस्त्रिंशांशकाभावः भौमादीनांहोराभावः तस्मात्पंचसंभवंति तेनपंचस्वात्मीयेषुस्थितोवर्गस्थः एतदप्युपलक्षणं अतोयथासंभवंस्वादिविकल्पस्थोग्रहोवर्गस्थउच्यते तस्माद्भगवान्गार्गिः क्षेत्रहोराथ द्रेष्काणोनवांशोद्वादशांशकः त्रिंशांशकश्चवर्गोयः सर्वस्यस्वउदाहृतः आद्येष्वपिपदार्थेषुस्थितः स्वेषुस्ववर्गगः परवर्गगतोप्येवंग्रहोभव

तिचान्यथाइति प्रयोजनम् एकोपिवक्रोपगतोनराणांशुभाशुभोवापिचतुष्टयस्थः वर्गोपितस्योदयगोविनाशंबहुप्रकारंकुरुतेध्वगानामित्यादि होरालग्नयोःसंज्ञार्थमाह होरेतिलग्नंभवनस्यचार्धमिति । होराइतिलग्नमुच्यतेप्रयोजनंहोरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतेति भवनस्यच राशेरर्द्धंहोराप्रयोजनम् मार्तंडेंद्वोरायुजिसममेचंद्रभान्वोश्चहोरेति ॥ ९ ॥

अधुनाराशीनांरात्रिदिनसंज्ञत्वं पृष्ठोदयशीर्षोदयत्वंचवसंततिलकेनाह गोजाश्विककर्किमिथुना गोशब्देनवृषउच्यते अजोमेषःअश्वोस्यास्तीतिअश्वीधन्वी कर्कीकुलीरः मिथुनःप्रसिद्धः एतेगोजाश्विककर्किमिथुनाःसमृगाःमृगेणमकरेणसहिताः षड्राशयोनिशाख्याः रा

क्षेत्रंचयद्यस्यसतस्यवर्गोहोरेतिलग्नंभवनस्यचार्द्धं ॥ ९ ॥
गोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगानिशाख्याः पृष्ठोदयाविमिथुनाः कथितास्तएव ।

त्रिबलसंज्ञाःपृष्ठोदयाविमिथुनाः एतएवराशिसंज्ञाविमिथुनाःमिथुनवर्जिताःपृष्ठोदयसंज्ञाभवंति पृष्ठेनउदयंयांतीत्यर्थः मिथुनःपुनःशीर्षोदयः शीर्षोदयाइति उक्तेभ्यःशेषाःसिंहकन्यातुलावृश्चिककुंभाःशीर्षोदयाःशिरसाउदयंयांतिदिनबलाश्चभवंति अत्ररात्रिदिनबलाख्याइति संज्ञामात्रं यतस्तेषामुत्तरोत्तरं बलंवक्ष्यति द्विपदादयोन्हिनिशिचप्राप्तेचसंध्याद्वयेइति एवंसत्याचार्यस्यवचनविरोधःस्यात् तस्मात्संज्ञामात्रंबलग्रहणं प्रयोजनंरात्रिद्युसंज्ञेषुविलोमजन्मइत्यादि तथा पृष्ठोदयकोभयक्ष्येगाइति यात्रायांवक्ष्यतिचशीर्षोदये समभिवांछितक

र्यसिद्धिंपृष्ठोदयेविपुलताबलबुद्धिनाशः शस्तंदिवादिनबलेनिशिनक्तवीर्येरात्रौ।विपर्ययबलेगमनंनशस्तं अन्यलग्नेभ्योमीनस्य विशेषमाह
लग्नेसमेत्युभयतः पृथुरोमयुग्ममिति पृथुरोमामत्स्यः तद्युग्मंमत्स्यद्वयंमीनोराशिः सउभयतः पृष्ठशीर्षाभ्यांलग्नंसमेत्युद्गच्छति ।१० ॥
अधुनाराशीनांक्रूरसौम्यविभागंस्त्रीपुरुषविभागंचरस्थिरद्विस्वभावविभागंदिगधिपत्वंहोराद्रेष्काणपतीनां विभागंचमंदाक्रांतयाहक्रूरःसौ
म्याइतितेमेषादयोराशयोयथाक्रमंक्रूरसौम्यसंज्ञाः तत्रमेषःक्रूरःवृषः सौम्यः मिथुनः क्रूरः कर्कटःसौम्यः एवंसर्वेषांयोज्यंयुक्तंकरणीयमि
त्यर्थः तेनविषमराशयः क्रूरसंज्ञाः समराशयः सौम्यसंज्ञाः प्रयोजनं क्रूरेषुजाताः क्रूरस्वभावाः सौम्येषुजाताः सौम्यस्वभावाःभवंति तथा

शीर्षोदयादिनबलाश्चभवंतिशेषालग्नंसमेत्युभयतः पृथुरोमयुग्मं ॥ १० ॥

चसत्याचार्यः ओजाः पुरुषाज्ञेयाः सौम्याः स्त्रीसंज्ञकाः क्रमात् ओजेषूग्राः पुरुषाः सौम्यायुग्मेषु भवनेषु पुरुषवनितेइति तएवमेषाद
यो यथाक्रमंपुरुषवनिताख्याज्ञेयाः तेनमेषः पुरुषोनरोवृषोवनितास्त्रीएवंसर्वत्रतेनेषड्विषमराशयःपुरुषसंज्ञाःषट्समराशयस्त्रीसंज्ञाः प्रयो
योजनंपुरुषराशिषुजातास्तेजस्विनः स्त्रीराशिषुजातामृदवोभवंति तेचरागद्विदेहाइति तएवमेषादयोयथासंख्यंचरागद्विदेहाख्याभवंति ।
तत्रमेषश्चरःवृषोगस्थिरः मिथुनोद्विदेहोद्विस्वभावः एवंकर्कटादिषुयोज्यम् तेनमेषकर्कटतुलामकराश्चराः वृषसिंहवृश्चिककुंभाःस्थिराः
मिथुनकन्याधनुर्मीनाद्विस्वभावाः प्रयोजनंचरराशिषुजाताश्चरस्वभावाभवंति स्थिरेषुस्थिराः द्विस्वभावेषुमिश्रस्वभावाभवंति तथाच

सत्यः चरसंज्ञाःस्थिरसंज्ञाद्विप्रकृतिश्चेतिराशयःक्रमशः राशिस्वभावतुल्याजायंते प्रकृतयः प्रसूतानाम् प्रागादीशाइति क्रियोमेषः वृषः प्रसिद्धः नृयुङ्मिथुनः कुलीरःकर्कटकः एतेक्रियवृषनृयुक्कर्कटाःस्वत्रिकोणाभ्यांस्वपंचमनवमाभ्यांसहिताःप्रागादिषुपूर्वाद्यासुचतसृषुदिशासु ईशाः स्वामिनःभवंतितेनमेषसिंहधन्विनः पूर्वस्याम् वृषकन्यामकरादक्षिणस्याम् मिथुनतुलाकुंभाःपश्चिमायाम् कर्कटवृश्चिकमीनाउत्तरस्यामिति प्रयोजनम् हृतनष्टादौचौरादेर्द्रव्यस्यवादिग्विज्ञानं सूतिकागृहद्वारज्ञानंच तथाच यातव्यदिङ्मुखगतस्यसुखनसिद्धिर्व्यर्थश्रमो भवति दिक्प्रातिलोमलग्नेइति भार्तंडेंद्वोरिति मार्तंडः सूर्यः इंदुश्चंद्रः अयुज्योजराशौयथाक्रमंमार्तंडेंद्वोर्होरेभवतः प्रथमाहोरासूर्यस्यद्वि

क्रूरः सौम्यः पुरुषवनितेतेचरागद्विदेहाः प्रागादीशाः क्रियवृषनृयुक्कर्कटाः सत्रिकोणाः ।

तीयाहोराचंद्रस्य होराशब्देनात्रराश्यर्द्धमुच्यते समभेचंद्रभान्वोश्चेति समभेसमराशौ चंद्रभान्वोः होरेभवतः प्रथमाहोराचंद्रस्यशशिनः द्वितीयाभानोः सूर्यस्य प्रयोजनम् सूर्यहोरायांजातास्तेजस्विनः चंद्रस्यहोरायांमृदुस्वभावाभवंति द्रेष्काणाः स्युरिति द्रेष्काणाराशित्रिभागाः स्वभवनसुतात्रित्रिकोणाधिपानांसंबंधिनोद्रेष्काणाभवंति प्रथमोद्रेष्काणः स्वभवनाधिपतेः आत्मीयभवनाधिपतेः द्वितीयः सुतभवनस्यपंचमस्थानाधिपतेः तृतीयः त्रित्रिकोणाधिपतेः नवमस्थानाधिपतेः तेनमेषस्यप्रथमद्रेष्काणोभौमस्य द्वितीयोऽर्कस्य तृतीयोगुरोः वृषस्यप्रथमः शुक्रस्य द्वितीयोबुधस्य तृतीयः शनेः मिथुनस्यप्रथमोबुधस्य द्वितीयः शुक्रस्य तृतीयः शनेः कर्कटस्य प्रथमश्चं

द्रस्य द्वितीयोभौमस्य तृतीयोजीवस्य सिंहस्यप्रथमः सूर्यस्य द्वितीयोजीवस्य तृतीयोभौमस्य कन्यायाः प्रथमोबुधस्य द्वितीयः शनेः तृतीयः शुक्रस्य तुलायाः प्रथमाशुक्रस्य द्वितीय;सौरस्य तृतीयोबुधस्य वृश्चिकस्य प्रथमोभौमस्य द्वितीयोजीवस्य तृतीयश्चंद्रस्य धान्विनः प्रथमोजीवस्य द्वितीयोभौमस्य तृतीयोरवेः मकरस्यप्रथमः शनेः द्वितीयः शुक्रस्य तृतीयोबुधस्य कुंभस्यप्रथमः सौरेः द्वितीयो बुधस्य तृतीयः शुक्रस्य मीनस्यप्रथमोजीवस्यद्वितीयश्चंद्रस्य तृतीयोभौमस्येति प्रयोजनं द्विरुत्तमास्वांशकभंत्रिभागगैरित्यादि ॥ ११ ॥ अधुनामतांतरेणहोरा द्रेष्काणपतीनांलक्षणमिंद्रवज्रयाह केचिदिति केचिद्यवनेश्वरादयः प्रथमांहोरांभपस्यलग्नाधिपतेर्वांछंति द्विती

मार्तंडेंद्वोरयुजिसमभेचंद्रभान्वोश्चहोरेद्रेष्कणाः स्युः स्वभवनसुतत्रित्रिकोणाधिपानाम् ॥ ११ ॥
केचित्तुहोरांप्रथमांभपस्यवांछंतिलाभाधिपतेर्द्वितीयां द्रेष्काणसंज्ञामपिवर्णयंतिस्वद्वादशैकादशराशिपानां ॥ १२॥

यांलाभाधिपतेरेकादशस्थानाधिपस्य यथामेषस्यप्रथमहोरा भौमस्य द्वितीयासौरेः एवंसर्वेषामपियोज्यं द्रेष्काणसंज्ञामपीति स्वद्वादशैकादशराशिपानामपि एकेद्रेष्काणसंज्ञांवांछंति कथयंति प्रथमं स्वाधिपतेरात्मीयस्वामिनः द्वितीयंद्वादशाधिपतेः तृतीयमेकादशराश्याधिपतेः यथा मेषस्यप्रथमोद्रेष्काणोभौमस्य द्वितीयोजीवस्य तृतीयः सौरेः एवमन्येषामपिज्ञातव्यम् तथाचयवनेश्वरः आद्यातुहोरा भवनस्यपत्युरेकादशक्षेत्रपतेर्द्वितीया स्वद्वादशैकादशराशिपानांद्रेष्काणसंज्ञाः क्रमशोत्रचोक्ताः एवंयवनेश्वरमतेन सर्वग्रहाणां होराद्रेष्का

णाधिपत्यमस्ति एतदाचार्यस्यनाभिप्रेतम् सत्यादीनामपि तथाचसत्यः ओजेषुरवेर्होराप्रथमायुग्मेषुचोत्तराशेषाः इंदोःक्रमशोज्ञेयाजन्मा निचेष्टौस्वहोरास्थौ राशिस्तद्रेष्काणस्तत्पंचमनवम १,५,९ भवनपतयःस्युः तेषामाधिपतयः स्युः स्वद्रेष्काणेग्रहाबलिन इति ॥ १२ ॥

अथग्रहाणामुच्चनीचविभागंपुष्पिताग्रयाह अजादयइति अजादयोराशयोयथाक्रमेणदिवाकरादीनांग्रहाणांतुंगाःउच्चसंज्ञाः तद्यथा अजो मेषःआदित्यस्योच्चः वृषभोवृषःसचंद्रस्य मृगोमकरः सभौमस्य अंगनाकन्याबुधस्य कुलीरःकर्कटःजीवस्य झषोमीनः शुक्रस्य वणिक्तुला धरः सौरेः एतएवराशयोदशादिषुभागेषुसूर्यादीनांपरमोच्चसंज्ञाभवंति तत्रआदित्यस्यमेषेदशमेभागेपरमोच्चः चंद्रस्यवृषःशिखिसं

अजवृषभमृगांगनाकुलीराझषवणिजौचदिवाकरादितुंगाः

ख्येतृतीयेभागे भौमस्यमकरोमनुयुक्संख्येऽष्टाविंशेभागेपरमउच्चः मनवश्चतुर्दशतेषांयुगंद्विगुणामनवइत्यर्थः बुधस्यकन्यायास्तिथिसं ख्येपंचदशेभागे जीवस्यकर्कटइंद्रियसंख्येपंचमेभागे शुक्रस्यमीनः त्रिनवकसंख्येसप्तविंशे सौरेःतुलाविंशे नतुसर्वएवराशिरुच्चसंज्ञाः स चत्रिंशदंशकः तत्रदशादीनां तदंतर्भूतानांसिद्धेवोच्चसंज्ञातत्किंदशाद्युपादानंसत्यम् किंतुपरमोच्चत्वज्ञानार्थंदशादीनांग्रहणम् अथवासर्वएव राशिःउच्चसंज्ञः तेनोक्तराशिदशाद्यंशसंख्याःकथिताग्रहाःपरमोच्चस्थाइत्युच्यंते परमोच्चज्ञानेनस्वोच्चव्यतिरिक्तंप्रयोजनमस्तितथाच भगवान्गार्गिः स्वोच्चगोरविशीतांशूजनयेतांनराधिपम् उच्चस्थौधनिनंख्यातंस्वत्रिकोणगतावपि तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चेषुसर्वान्प

रिगृत्यभागेतिष्ठत्सुसर्वेषुबलाधिकेषु लग्नेशुभेपूर्णवपुष्मतीं दौत्रैलोक्यराज्याधिपतिः प्रसूतः अथेदृशाः एवंविधाः सूर्यादयः परमोच्चस्थिता
द्रष्टव्याः अत्रवृत्तभंगभयात्पूरणप्रत्ययांता दशादयो आचार्येणनोक्ताः पूरणप्रत्ययांतत्वमेषांयवनेश्वरवाक्यात्ज्ञायते तथाचयवनेश्वरः
सूर्यस्यभागेदशमेतृतीयेचंद्रस्यजीवस्यतुपंचमेंशे सौरस्यविंशेस्वधिसप्तकेषुविद्याद्भृगोः पंचदशेबुधस्य भौमस्यविंशेऽष्टयुतपरोच्चेविंश
ल्लवेसर्वेसुतस्यनीचाइति तेआदित्यादयः ग्रहाःअस्तनीचाःअस्तंनीचंयेषांते अस्तःसप्तमः प्रकीर्तितत्वात् स्वोच्चात्सप्तमः प्रत्येकस्य
नीचसंज्ञा तद्यथा आदित्यस्यस्वोच्चान्मेषात्सप्तमस्तुलासनीचसंज्ञः एवंचंद्रस्यसप्तमोवृश्चिकः भौमस्यसप्तमः कर्कटः बुधस्यमीनः

दशशिखिमनुयुक्तिथींद्रियांशैस्त्रिनवकविंशतिभिश्चतेस्तनीचाः ॥ १३ ॥
वर्गोत्तमाश्चरगृहादिषुपूर्वमध्यपर्यंततः शुभफलानवभागसंज्ञाः ।

गुरोर्मकरः शुक्रस्यकन्यासौरस्यमेषइति अत्रापिदशादिषुभागेषुपरमनीचस्थाद्रष्टव्याः तथाचयवनेश्वरः स्वोच्चात्तुयामित्रमुशंतिनीचं
त्रिंशल्लवेयच्चसमानसंख्यां अथेदृशाएवंविधारव्यादयः परमनीचस्थाभवंति परमनीचस्थानामनिष्टं फलंभवतीतिगार्गिणाप्रदर्शित
म तथाचगार्गिः अंधदिगंबरंमूर्खंपरपिंडोपजीविनं कुरुतामतिनीचस्थौपुरुषंशशिभास्करावितिं ।१३। अधुनाग्रहाणांवर्गोत्तममूलत्रिको
णपरिज्ञानंवसंततिलकेनाह वर्गोत्तमेति चरग्रहादिषु चरस्थिरद्विस्वभावेषुराशिषुयथासंख्यपूर्वमध्यपर्यंततः आदिमध्यावसानतः पूर्वम

ध्यपर्यंतगावापाठः येनवभागास्तेवर्गोत्तमसंज्ञाभवंति वर्गांशकसमूहेषुउत्तमाः प्रधानावर्गोत्तमाः तद्यथा चरेषुमेषकर्कतुलामकरेषुप्रथमो नवांशोवर्गोत्तमाख्योभवति स्थिरेषुवृषसिंहवृश्चिककुंभेषुमध्यमः पंचमोनवांशकोवर्गोत्तमः द्विस्वभावेषुमिथुनकन्याधन्विमीनेषुपर्यंततः नवमोनवांशकोवर्गोत्तमः एतदुक्तंभवति प्रत्यकस्मिन् राशौस्वनवमांशकोवर्गोत्तमाख्यइति शुभफलानिनवभागसंज्ञाइति तेचवर्गोत्त माख्याः नवमागसंज्ञाः जन्मानिशुभफलदाः शुभफलंददातिवक्ष्यति चशुभंवर्गोत्तमेजन्मइति तथाचसत्यः चरभवनेष्वाद्यंशाः स्थिरेषुम ध्यादिमूर्तिषुतथांत्याः वर्गोत्तमाः प्रदिष्टास्तेष्विहजाताः कुलमुख्याः वर्गोत्तमाख्यमिति तथाचयवनेश्वरः स्वेस्वेगृहेषुस्वगृहांशकाग्रे

सिंहोवृषःप्रथमषष्ठहयांगतौलिकुंभास्त्रिकोणभवनानिभवंतिसूर्यात् ॥ १४ ॥
होरादयस्तनुकुटुंबसहोत्थबंधुपुत्रारिपत्निमरणानिशुभास्पदायाः ।

वर्गोत्तमास्तेयवनैर्निरुक्ताइति प्रयोजनम् स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणाद्विरुत्तमेस्वांशकमत्रिभागगैरिति सिंहोवृषइत्यादिसिंहादयोराशयः यथापाठक्रमेणसूर्यादीनांग्रहाणांत्रिकोणभवनानिमूलत्रिकोणभवनानिभवंति तद्यथासिंहः सूर्यस्यादित्यस्यमूलत्रिकोणसंज्ञावृषश्चंद्रस्य प्रथमोमेषोंगारकस्यषष्ठःकन्याबुधस्यहयांगोधन्वीबृहस्पतेःतौलीतुलाशुक्रस्यकुंभःसौरस्येति प्रयोजनम् उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैस्त्र्या द्यैर्भूपतिवंशजानरेंद्राइत्यादि ॥ १४ ॥

अधुनालग्नादीनांद्वादशानांस्थानानांतन्वाद्याद्वादशसंज्ञास्तृतीयषष्ठदशमैकादशानांचोपचयसंज्ञावसंततिलकेनाह होरादयइति होराद
योलग्नादयः तेषांयथाक्रमेणतन्वादीनिनामानिभवंतीत्यर्थः तत्रलग्नस्यतनुरित्याख्या द्वितीयस्यकुटुंबं तृतीयस्यसहोत्थः सहोत्थोभ्रा
ता चतुर्थस्यबंधुः बंधुशब्दोज्ञातिवाची पंचमस्यपुत्राख्यः अरिःशत्रुस्तदाख्यःषष्ठः पत्न्याख्यः सप्तमः मरणाख्योऽष्टमः शुभाख्योन
वमः आस्पदाख्योदशमः आयाख्यएकादशः रिःफाख्योद्वादशः इतिशब्दः प्रकारार्थद्योतकः तेनहोरादीनांतन्वादिपर्यायाः अपिसंज्ञा
भूताइत्यवगंतव्यं उपचयान्यरिकर्मलाभदुश्चिक्यसंज्ञितगृहाणीति अरिः षष्ठं कर्मदशमंलाभएकादशंदुश्चिक्यसंज्ञंतृतीयंएतानिगृहा

रिःफाख्यमित्युपचयान्यरिकर्मलाभदुश्चिक्यसंज्ञितगृहाणिनानित्यमेके ॥ १५ ॥

णिस्थानानिउपचयसंज्ञानीति ननित्यमेकेइति एकेकेचिन्नानित्यमुपचयानीतिवर्णयंति तेषामयमभिप्रायः यदिपापग्रहेणस्वस्वामिशत्रु
णावादृष्टायुक्ता भवंतितदानोपचयास्ते तत्रच गर्गादिवाक्यम् अथोपचयसंज्ञास्यात्त्रिलाभरिपुकर्मणाम् नचेद्भवंति दृष्टास्तपापस्वस्वा
मिशत्रुभिः एतद्वाचार्यवराहमिहिरस्यनाभिप्रेतंयतोसौसर्वदैवोपचयाख्यैस्तैर्व्यवहरति सत्यादयोप्येवं तथाचसत्यः दशमैकादशषष्ठतृती
यसंज्ञानिजन्मलग्नाभ्यां उपचयभवनानिस्युः शेषाण्यृक्षाण्यपचयाख्यानि यवनेश्वरश्च षष्ठंतृतीयंदशमंचराशिमेकादशंचोपचयर्क्षमा
हुः होराग्रहस्थानशशांकमेभ्यः शेषाणिचैभ्योपचयात्मकानि प्रयोजनम् उपचयग्रहमित्रस्वोच्चगैः पुष्टानिषंत्वपचयग्रहनीचारातिगै

नैष्टसंपादित्यादि ॥ १५ ॥ पुनरपिहोरादीनांसंज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह कल्पेति एतेषामपिलग्नादीनांद्वादशानांयथाक्रमंकल्पाद्याः संज्ञाभवंति तद्यथा लग्नंकल्पाख्यं कल्पशब्दः शक्तिवाचीद्वितीयंस्वंतृतीयंविक्रमम् चतुर्थंगृहम् पंचमंप्रतिभाषष्ठंक्षतंसप्तमंचित्तोत्थःअष्टमंरंध्रम् नवमंगुरुम् दशमंमानम् एकादशंभवं द्वादशंव्ययम् लग्नाच्चतुर्थंनिधनइति लग्नाच्चतुर्थस्थानंनिधनमष्टमंचतेचतुरस्रसंज्ञेचतुरस्राख्ये लग्नात्सप्तमंगृहंद्यूनंदशमर्क्षं दशमराशिमाज्ञाख्यं एताः संज्ञाव्यवहारार्थंज्ञेयाः ॥ १६ ॥ अथकेंद्राणांसंज्ञातत्स्थराशि

कल्पस्वविक्रमगृहप्रतिभाक्षतानिचित्तोत्थरंध्रगुरुमानभवव्ययानि। लग्नाच्चतुर्थनिधनेचतुरस्रसंज्ञेद्यूनंचसप्तम
गृहंदशमर्क्षमाज्ञा ॥ १६ ॥ कंटककेंद्रचतुष्टयसंज्ञाः सप्तमलग्नचतुर्थखभानां। तेषुयथाभिहितेषुबलाढ्याः
कीटनरांबुचराःपशवश्च ॥ १७ ॥

बलंचत्रोटकेनाहकंटकेति सप्तमलग्नचतुर्थानिप्रसिद्धानिखभंदशमम् खमाकाशमध्येयत्कालंयद्रंराशिर्वर्तते तस्यखभोतिसंज्ञा एतेषांसप्तमलग्नचतुर्थखभानांराशीनांप्रत्येकस्यकंटककेंद्रचतुष्टयइतितिस्रः संज्ञाः तेषुस्थानेषुयथाभिहितेषुयथोक्तेषुकीटनरांवुचराः पशवश्च राशयोबलाढ्याबलिनोभवंति तद्यथाकीटोवृश्चिकः सप्तमेस्थानेबलीनराः नृराशयः मिथुनतुलाकन्याकुंभधन्विपूर्वार्द्धानराः एतेलग्ने स्थिताबलिनः अंवुचराः जलचरराशयः कर्कटमीनमकरपरार्द्धास्तेचतुर्थस्थानेबलिनः पशवश्चतुष्पदाः मेषवृषसिंहधन्विपरार्धामकर

पूर्वार्द्धाः एतेदशमस्थाबलिनोभवंतीत्यर्थः तथाचभगवान्गार्गिः नृयुक्तुलाघटःकन्या पूर्वमर्धंचधन्विनः लग्नस्थाबलिनोज्ञेया एते हिनरराशयः चतुर्थेकर्कटोमीनोमकराद्धंचपश्चिमम् विज्ञेयाबलिनोनित्यमेतेहिजलराशयः सप्तमेवृश्चिकःकीटोबलवान्परिकीर्तितः धन्वंतार्द्धाजगोसिंहाबलिनः खेचतुष्पदाः अत्रार्द्धशब्देनमकरपूर्वार्द्धमपिगृह्यतइति ॥ १७ ॥ • ०

अधुनापरिशिष्टस्थानानांसंज्ञांतराणिवसंततिलकेनाह केंद्रादिति सर्वस्मात्केंद्राद्द्वितीयस्थानंपणफरम् तेनाद्वितीयपंचमाष्टमैकादश

केंद्रात्परंपणफरंपरतस्तुसर्वमापोक्लिमंहिबुकमंबुसुखंचवेश्म । यामित्रमस्तभवनंसुतभंत्रिकोणं मेषूरणंदशममत्रचकर्मविद्यात् ॥ १८ ॥ होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतानान्यैश्चवीर्योत्कटा केंद्रस्थाद्विपदादयोन्हिनिशिच

स्थानंपणफरसंज्ञापरतश्चसर्वमापोक्लिमम् सर्वस्मात्पणफरात्परंसर्वस्थानमापोक्लिमंतेनतृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थानानामापोक्लिमेतिसंज्ञा हिबुकमंबुसुखंचवेश्म वेश्मशब्दोगृहपर्यायः वेश्मेतिचतुर्थस्यप्राक्संज्ञाभिहितातस्यैवहिबुकसंज्ञा अंबुसंज्ञासुखसंज्ञाचयामित्रमस्तभवनं अस्तभवनं सप्तमस्थानं यतः सर्वएवग्रहाउदयराशेःसप्तमराशावस्तंयांति तदेवास्तभवनंयामित्रंसुतभंत्रिकोणं सुतभंपंचमस्थानंत्रिकोणसंज्ञं मेषूरणंदशमंदशमस्थानंमेषूरणसंज्ञंचअत्रास्मिन्स्थानेकर्मेत्यपरांसंज्ञाम्विद्यात् जानीयात् ॥ १८ ॥ ० ०

अथहोरादीनांबलव्यवहारार्थंप्रमाणंचशार्दूलविक्रीडितेनाह होरेति होरालग्नंस्वामिनातत्पातिनावीक्षितादृष्टावावीर्योत्कटाबलवलीभ

वति तथा गुरुणाजीवेनवीक्षितायुताचबलवतीभवति ज्ञेनबुधेनवीक्षितायुतावावीर्योत्कटाबलवतीभवति यदिनान्यैरनुक्तैः युक्तादृष्टा
वानान्यैश्चतिनान्यैर्गृहैः स्वामिगुरुज्ञवर्जितैःशेषैर्यदियुतादृष्टानभवति तदावीर्योत्कटा अथवायद्युक्तानुक्तैर्मिश्रैर्युतादृष्टाभवति तदाम
ध्यबला अर्थादेवस्वामिगुरुज्ञवर्जिता अन्यैर्युतादृष्टाबलहीनाभवति तथाचबादरायणः जीनस्वनाथशशिजैर्युतदृष्टाबलवतीभवति
होराशैर्बलहीनास्यादेवमिश्रैस्तुमध्यबला बलहीनायदिसर्वैर्नवीक्षितानैवयुक्तावा केंद्रेइतिवीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते अत्रादिशब्दोलुप्तो
द्रष्टव्यः केंद्रस्थाः सर्वएवराशयोबलिनोभवंति पणफरस्थामध्यबलाः आपोक्लिमस्थाहीनबलाः अत्रकेचित्तुकेंद्रपणफरापोक्लिमा

प्राप्तेचसंध्याद्वये । पूर्वार्द्धेविषयादयः कृतगुणामानंप्रतीपंचतद्वृश्चिक्यंसहजंतपश्चनवमंत्र्याद्यं त्रिकोणंचतत् १९

नांद्विपदचतुष्पदकीटानांयथाक्रमंबलवत्त्वंव्याचक्षते तदयुक्तम् यस्माद्बादरायणः केंद्रस्थातिबलाःस्युर्मध्यबलाः पणफराश्रिताज्ञेयाः
आपोक्लिमस्थाःसर्वेहीनबलाराशयः कथिताइति द्विपदादयोन्हिनिशिचप्राप्तेचसंध्याद्वयेइति वीर्योत्कटाइत्यनुवर्तते द्विपदादयो
द्विपदचतुष्पदकीटाः यथाक्रममन्हिनिशिप्राप्तेचसंध्याद्वयेवीर्योत्कटाभवंति आन्हिदिनेद्विपदाबलिनः निशिरात्रौचतुष्पदाः संध्याद्वये
कीटाः अत्रनकेवलंवृश्चिकःकीटः यावदाप्याः कीटग्रहणेनज्ञेयाः अत्रचश्रीदेवकीर्तिः मिथुनतुलाकुंभकन्यादिवाबलाधान्विनश्चपूर्वार्द्ध
म् अजवृषसिंहारात्रौमृगहययोः पूर्वपश्चार्द्धे वृश्चिकमीनकुलीरामकरांत्यार्द्धेचसंध्यायामिति पूर्वार्द्धेविषयादयःकृतगुणाइति विषयाणि

इंद्रियाणितानिपंच तदादयः पंचषट्सप्ताष्टनवदशयावत् एतेसर्वेकृतगुणाश्चतुर्गुणिताः पूर्वार्द्धमानंकस्यप्रकृतत्वाद्भचक्रस्यपूर्वार्द्धेप्र
थमराशिषट्कइत्यर्थः मेषादीनांषण्णांमानंप्रमाणंचक्रंपूर्वार्द्धमेषादीनांराशीनांषण्णांप्रमाणंतदेवप्रतीपवत् प्रतीपंविपर्ययात्तुलादिषुषट्सुन
प्रमाणं तद्यथा विषयादयः ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० एतेचतुर्गुणाजाताः २०।२४।२८।३२।३६।४० एतेक्रमेणषण्णांमेषादीनां
मानं व्यत्ययाच्च तुलादीनांमानमिति तथाचसत्यः चतुरोत्तरोत्तराः स्युर्विंशतिभागाभवंति मेषाद्येषुभषट्केषुक्रमात्मानमिहार्द्धपू
र्वेषुभषट्कषुमीनाद्यपश्चाच्चोत्क्रमादर्द्धे भागाव्यवहाराश्चक्षेत्रेभागेनैकेनकालेदशघ्नाश्चषट्काभवंति यस्माद्याःकलाः क्षेत्रलिप्ताःसाकालेप्रा
णाइति यस्माद्ब्रह्मगुप्तेनोक्तम् लंकासपश्चिमगम्प्राणेनकलांगमंडलंभ्रमतीति एवमेतेभागादशगुणिताश्चषट्कामवंति तत्रैतज्जातम् ॥
कालेयावद्घटिकास्ताः षष्ट्यधिकेनशतत्रयेणगुणिताः प्राणाभवन्ति क्षेत्रचतावन्त्यएवलिप्तास्तासांषष्ट्याभागमपहृत्यषट्भागाःक्षेत्रेभवं
ति एवंमेषादीनां प्रमाणभागादशगुणिताश्चषट्काभवंतितेनचषट्क शतद्वयंमेषमीनयोः प्रमाणं एवं चत्वारिंशदधिकंशतद्वयं वृषकुंभयोः
शतद्वयमशीत्यधिकंमिथुनमकरयोः शतत्रयंविंशत्यधिकंकर्कटधनुषः शतत्रयंषष्ट्याधिकंसिंहवृश्चिकयोः शतचतुष्टयंकन्यातुलयोः एतए
वषट्कादशविभक्तामावत्वेनपरिकल्पिताः यतः क्षेत्रेदशभिश्चषट्कैर्भागोभवतिननुचरदलवशात्प्रतिदशमन्यरूपेषुराश्युदयषुगणितस्कंध
सिद्धेषुकिमर्थमेकरूपंतदुदयप्रमाणंदर्शितमाचार्येणअत्रोच्यते नष्टचिंतादिष्वध्वपरिज्ञानायपुरुषाणामवयवानांचिन्हे ह्रस्वदीर्घत्वज्ञान
योरुपयुज्यते तथाचयवनेश्वरःआर्द्यंतराशेरुदयप्रमाणंद्वौद्वौमुहूर्तौनियतंप्रदिष्टौ क्रमोत्क्रमाभ्यामपिपंचमःस्याच्चक्रार्द्धयोर्विंदुध्युदयप्रमाण

म् एवंप्रमाणानिगृहाणिबुध्वा ह्रस्वानिमध्यानितथायतीनि चक्रांगभेदैःसदृशीकृतानिमार्गप्रमाणानिविकल्पयंति अंगभागकल्पनावक्ष्य
ति कादिविलग्नविभक्तभगात्रइतियत्रयास्मिन्नंगेदीर्घराशिर्भवतिदीर्घाधिपोवागृहस्तदंगमतीवदीर्घंभवतिएवंमध्यमयोर्मध्यमं ह्रस्वयोर्ह्रस्व
मिति तथाचसारावल्याम् ह्रस्वास्तिमिगोजघटामिथुनधनुःकर्किमृगमुखास्तुसमाः वृश्चिककन्यामृगपतिवणिजोदीर्घाःसमाख्याताः ए
भिर्लग्नादिगतैः शीर्षप्रभृतीनिसर्वजतूनाम् सदृशानिचजायंतेगगनचरैश्चैवतुल्यानितथाचसत्यः दीर्घाधिपतिर्दीर्घेगृहेस्थितोऽवयवदीर्घकृ
द्भवति एवमादिष्वर्थेष्वेतैर्विकल्पनाकार्या लग्नोदयानिरूपणाभणितस्कंधसिद्धांतैरेवकार्येति दुश्चिक्यंसहजमिति सहजस्यतृतीयस्था

रक्तः श्वेतः शुकतनुनिभः पाटलोधूम्रपांडुश्चित्रः कृष्णः कनकसदृशःपिंगलःकर्बुरश्च ॥

नस्यदुश्चिक्यसंज्ञा तपश्चनवमम्मिति नवमस्यचतपःसंज्ञा त्र्याद्यंत्रिकोणंचतत् तदेवनवमंस्थानं त्र्याद्यंत्रिकोणम् त्रिशब्दआद्योयस्य
त्रिकोणस्यतत्त्र्याद्यंत्रिकोणमित्यर्थः त्रिकोणंचतदेवनवममिति ॥ १९ ॥

अधुनाराशिवर्णान्मंदाक्रांतयाह रक्तइति प्रथमभवनंमेषः तदाद्येषुमेषादिषुराशिषुयथाक्रमंतेवर्णाभवेयुःतत्रमेषोरक्तोलोहितवर्णःवृषः
श्वेतःशुक्लः मिथुनःशुकतनुनिभः हरितइत्यर्थः कर्कटःपाटलीपुष्पवर्णः ईषत्कृष्णरक्तइत्यर्थः सिंहोधूम्रपांडुरीषत्शुक्लः कन्याचित्राना
नावर्णाइत्यर्थः तुलाकृष्णः वृश्चिकःकनकसदृशःसुवर्णवर्णः धन्वीपिंगलः पीतवर्णः मकरःकर्बुरः श्वेतरक्तः शुक्लकपिलव्यामिश्र

वर्णः कुंभोबभ्रुःनकुलवर्णसदृशः मीनःस्वच्छवर्णोमत्स्यवर्णइति प्रयोजनम् वियोनिवर्णविज्ञानमूलग्नांशकादितिवक्ष्यतिप्लवत्वंस्वाम्याशा
ख्यामिति स्वामिनः आशास्वाम्याशाआशादिक् तत्रप्लवत्वंप्लवस्यभावःप्लवत्वं सर्वस्यराशेःस्वाम्याशायांप्लवत्वंनिम्नतेत्यर्थःयथा
मेषवृश्चिकयोर्भौमोधिपतिः तस्यदक्षिणाशादिक्तत्रतौप्लवसंज्ञौवृषतुलयोःशुक्रोधिपतिःतस्याग्नेयदिक्तत्रतौप्लवसंज्ञौ मिथुनकन्ययोर्बु
धोधिपतिस्तस्योत्तरादिक्तत्रतौप्लवसंज्ञौकर्कटस्यचंद्रोधिपतिस्तस्यवायवीदिक्वायव्यांप्लवत्वंसिंहस्यादित्योधिपतिस्तस्यपूर्वादिक् तस्य
पूर्वस्यांप्लवत्वम् धन्विमीनयोर्जीवोधिपतिस्तस्यैशानीदिक् तत्रतौप्लवसंज्ञौ मकरकुंभयोःसौरोधिपतिस्तस्यपश्चिमादिक्तत्रतौप्लवसंज्ञौ

बभ्रुःस्वच्छः प्रथमभवनाद्येषुवर्णाःप्लवत्वंस्वाम्याशाख्यांदिनकरयुताद्भाद्द्वितीयंचवेशिः ॥२०॥

एवंराशिस्वामिनोयादिक् तस्यतत्रप्लवोज्ञेयः प्रयोजनम् त्दृतनष्टादिषु तद्दिग्गमनंचोरादेः अन्यच्चयात्रायामुपयुज्यते तथाचसाराव
ल्याम् भवनाधिपदिग्यामप्लवइहयवनैःप्रबंधतःकथितः तत्प्लवगोविनिहन्यादचिरेणमहीपतिःशत्रूनिति दिनकरयुताद्भाद्द्वितीयंचवे
शिःदिनकरःसूर्यःतेनयुतोयोराशिस्तस्माद्द्वितीयोवेशिसंज्ञः प्रयोजनम् यात्रायांवक्ष्यतिवेशिर्विलग्नोपगतोयियासौइति तथाच्चवेशिस्थाने
वसद्ग्रहइत्यादि अत्रसंज्ञाध्यायेयासंज्ञाउक्तास्ताः द्विप्रकाराः तत्र काश्चित्संज्ञामात्रप्रयोजनाःकाश्चिन्निदर्शनप्रयोजनास्तत्रेमाःसंज्ञामात्र
प्रयोजनाः यथा लग्नस्यहोरा तृतीयस्यदुश्चिक्यम् चतुर्थस्याहिबकम् पंचमस्यत्रिकोणम् सप्तमस्यद्यूनम्नवमस्यात्रिकोणसंज्ञा दशमस्य

मेषूरणम् द्वादशस्यरिःफम् चतुर्थाष्टमयोश्चतुरस्रसंज्ञा लग्नचतुर्थसप्तमदशमानांकंटककेंद्रसंज्ञाचतुष्टयसंज्ञाच तथा द्वितीयपंचमाष्टम कादशस्थानानांपणफरसंज्ञा तृतीयषष्ठनवमद्वादशानामापोक्लिमसंज्ञा एताःसंज्ञामात्रप्रयोजनाःइमाश्चफलनिर्देशप्रयोजनाः तत्रलग्न स्यतनुःसंज्ञाकल्पसंज्ञाच तेनलग्नाच्छरीरवृद्ध्यन्वेषणंचकार्यम्द्वितीयस्यकुटुंबसंज्ञास्वसंज्ञाचतेनतस्मात्ज्ञातिधनान्येषणंकार्यम् तृतीयस्य सहजसंज्ञाविक्रमसंज्ञाचतेनतस्माद्भ्रातृणांपुरुषार्थस्यचान्वेषणंकार्यम् चतुर्थस्यबंधुसंज्ञावेश्मसंज्ञासुखसंज्ञाच तेनतस्माद्बंधुसुखगृहाणां चान्वेषणंकार्यम् पंचमस्यबुद्धिसंज्ञापुत्रसंज्ञाच तेनतस्माद्बुद्धिपुत्रयोरन्वेषणं कार्यम् षष्ठस्यारिसंज्ञाक्षतसंज्ञाच आरिशब्दः शत्रुवाची क्षतशब्दोव्रणवाची तेनतस्मादारातिव्रणान्वेषणंकार्यम् सप्तमस्यदाराचित्तोत्थयामित्रसंज्ञाचदारशब्दोभार्यावाची चित्तोत्थशब्दः कामवाचीयामित्रशब्दोविवाहवाची तेनतस्माद्भार्याकामविवाहान्वेषणंकार्यम् अष्टमस्यमरणंरंध्रसंज्ञाचमरणंमृत्युः रंध्रशब्दः पापपर्यायः तेनतस्मान्मरणपापान्वेषणंकार्यम् नवमस्यशुभगुरुतपःसंज्ञाच शुभशब्देनात्रधर्मोज्ञेयः गुरवोमातृपितृपूर्वकाः तपोव्रतम् तेनतस्माद्धर्ममातृपितृपूर्वकाणांगुरूणांतपसश्चान्वेषणंकार्यम् दशमस्यास्पदकर्मसंज्ञाच आस्पदशब्दः स्थानवाची कर्मास्पदसंज्ञेसुप्रसिद्धेतेनतस्मात्क्रियाभावान्वेषणंकार्यम् एकादशस्यभवायसंज्ञाभवशब्दोत्रविद्यागुणसंपत्प्राप्तिवाची आयशब्दोर्थवाची तेनतस्मात्तयोरन्वेषणं कार्यम् व्ययइतिद्वादशस्याख्यातेनतस्माद्व्ययान्वेषणंकार्यम् तृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानानांउपचयसंज्ञा उपचयकारकत्वात् इदंच तेषांउपचयकरत्वं यदितत्रस्थाः पापाअपिशुभफलप्रदाभवंति तथाहि षष्ठंस्थानंविनासौम्याः सर्वत्रभावविवृद्धिकराः षष्ठस्थाः पापाः

पुनः अरिहानिंनकुर्वंतिक्षतहानिंच पापास्तूपचयस्थाः भावविवृद्धिंकुर्वाणाअपिषष्ठमुपचयस्थानंप्राप्य तच्चिंत्यदुष्टभावयोरारक्षितयो
रपिहानिंकुर्वंति यतस्तेषामुपचयकराइत्यन्वर्थसंज्ञा उपचयस्थास्तुपापाः भावहानिंकुर्वाणाअपिअष्टमद्वादशस्थानाचिंत्यमनिष्टभावस्या
निष्टत्वात् स्थानस्यापचयात्मकत्वाद्वृद्धिंप्रापयंति तथाचदेवकीर्तिः सौम्याः षष्ठेपापास्तन्वर्थेसुखारिधर्मधीद्यूने कुर्युर्भावविपत्तिंशेषा
गताश्चतद्वृद्धिमिति एतद्विशेषवचनम् विनासर्वत्रोपतिष्ठतेति।२०। इतिश्रीमद्भट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकटीकायांराशिभेदः प्रथ
मे॰ध्यायः १ अथातोग्रहयोनिप्रभेदाध्यायोव्याख्यायते तत्रचराचरंजगद्ग्रहमयमेवप्राक्कालाख्यस्यपुरुषस्यकालांगानीत्येवं मेषादिनारा

कालात्मादिनकृन्मनस्तुहिनगुः सत्वंकुजोज्ञोवचो जीवोज्ञानसुखेसितश्चमदनोदुःखंदिनेशात्मजः ।

शिनक्षत्रमयोऽगविभागः प्रदर्शितः तत्प्रदर्शनेनचग्रहमयएवासौप्रदर्शितोभवति यतोराशिस्वामिनाग्रहाएव अधुनातस्यात्मादीन् भावा
न् ग्रहमयानेवजगत्पालकांस्तथाराजादीन् ग्रहमयानेवचशार्दूलविक्रीडितेनाह कालात्मादिनकृदिति कालस्यात्माकालात्मादिनकृत्सू
र्यः अस्यैवतुहिनगुश्चंद्रोमनः तुहिनेनाहिमेनसदृशाः शीतलाः गावोरश्मयोयस्यतुहिनगुः सत्वंकुजो भौमः सत्वस्यलक्षणम् आधिका
रकरंसत्वंव्यसनाभ्युदयागमे सत्वशब्दोत्रशौर्यपर्यायःयच्चसिंहादीनामस्ति तथाच एकाकिनिवनवासिनिराजलक्षणानीतिशास्त्रज्ञे सत्वे
स्थितेमृगपतौराजेतिगिरःपरिणमंति उत्कृष्टतरस्वभावेनेत्यर्थः ज्ञोबुधोवचोगिरः जीवोबृहस्पतिःज्ञानसुखे ज्ञानंचसुखंचज्ञानसुखे सितः

शुक्रोमदनःकामः दिनस्येशोदिनेशः सूर्यः तस्यात्मजः पुत्रः शनैश्चरोदुःखम् अत्रकालग्रहणंकालस्यसर्वगतत्वप्रदर्शनार्थम् अत्रनके
वलंकालपुरुषस्यमेषाद्याराशयः शिरः प्रभृत्यंगविभागेनास्थितायावदादित्यादयश्चात्मविभागेनसर्वस्यजगतः स्थिताः प्रयोजनम् पी
डितेग्रहेदेहवतोपितदंगभावात्मगुणपीडनंवक्तव्यम् पुष्टपुष्टिरिति नकेवलंयावज्जन्मनिबलवद्भिर्ग्रहैरेतएवभावाआत्मादयः शुभाभवं
ति दुर्बलैदुर्बलाः किंतुसौरस्याविपरीतम् तथाचसारावल्याम् आत्मादयोगगनगैर्बलिभिर्बलवत्तराः दुर्बलैदुर्बलाज्ञेयाविपरीतंशनैःस्मृ

सेनापतिः

राजानौरविशीतगूक्षितिसुतोनेताकुमारोबुधः सूरिर्दानवपूजितश्चसचिवोप्रेष्यः सहस्रांशुजः ॥ १ ॥

दासः

हेलिःसूर्यश्चंद्रमाःशीतरश्मिर्हेम्नोविज्ञोबोधनश्चेंदुपुत्रः । आरोवक्रःक्रूरदृक्चावनेयःकोणोमंदःसूर्यपुत्रोसितश्च ॥ २ ॥

तौमिति राजानावित्यादि रविरादित्यःशीतगुश्चंद्रः एतौराजानौनृपौ क्षितिर्भूमिरस्याःसुतःपुत्रोंगारकः सनेतासेनापतिः कुमारोबुधः
कुमारोयुवराजः राजपुत्रइतिकेचित् सूरिर्बृहस्पतिः दानवपूजितः शुक्रः एतौसचिवौमंत्रिणौ सहस्रांशुः सूर्यस्तस्माज्जातः शनैश्चरः
सप्रेष्योदासः ननुजगत्पालनकरणेशनैश्चरः प्रेष्यः किमत्रोच्यते प्रेष्योपिस्वकर्मणां पालकएवप्रयोजनम् जन्मनिप्रश्नकालेवाबलवा
नुपचयस्थोग्रहोभवति तदुक्तोराजादिकस्तस्यकार्यसाधकोभवति अन्यथाहानिकरः । १ । अधुनाव्यवहारार्थंसूर्यचंद्रांगारकशनैश्चराणां
संज्ञाः शालिन्याह हेलिरिति सूर्यआदित्योहेलिसंज्ञःचंद्रमाः शीतरश्मिसंज्ञः शीताः रश्मयः किरणाः यस्यसः इंदुपुत्रोबुधः सहेम्नोवित्

जा,
६॥

ज्ञोबोधनः एतास्तस्यसंज्ञाः अवनिर्भूस्तस्याअपत्यंसचावनेयोभौमः सआरः वक्रःक्रूरदृक् एताः भौमस्यसंज्ञाः सूर्यपुत्रः सौरः कोणः मंदः असितः एताः शनैश्चरसंज्ञाः ।२।अधुनागुरुशुक्रराहुकेतूनांसंज्ञावसंततिलकेनाह जीवइति जीवाबृहस्पतिः सएवांगिराः सुरगुरुः सुराः देवाः तेषांगुरुः वचसांपतिः ईज्यः पूज्यःदेवानां एताः बृहस्पतेःसंज्ञाः शुक्रोभार्गवः सएवभृगुः भृगुसुतः सितः आस्फुजित्चशब्दः समुच्चयार्थः एताः शुक्रस्यसंज्ञाः राहुः स्वर्भानुः सएवतमः अगुः नविद्यंते गावोरश्मयोयस्यसः अरश्मिरित्यर्थः असुरोदैत्यः एताराहोः संज्ञाः शिखीतिकेतुः केतोः शिखीतिसंज्ञा शिखाविद्यतेयस्यसशिखी अन्यंपर्यायंलोकादन्यशास्त्रात् उपलभ्यवदेत् ब्रूयात् यथारवि टी०

जीवोंगिराःसुरुगुर्वचसांपतीज्यौशुक्रोभृगुर्भृगुसुतःसित आस्फुजिच्च ॥
राहुस्तमोगुरसुरश्चशिखीतिकेतुः पर्यायमन्यमुपलभ्यवदेच्चलोकात् ॥ ३ ॥

स्तीक्ष्णांशुर्दिवाकरोभास्वांस्तीक्ष्णरश्मिर्भानुर्विवस्वानित्यादिकाः सूर्यस्य शशांकः तुहिनगुर्मृगांकःशशीनिशाकरोनक्षत्रपतिरित्याद्याश्चंद्रस्य कुजः लोहितोभौमः क्ष्मातनय इत्याद्याभौमस्यसौम्योरौहिणेयश्चांद्रिमृगांकतनयइंदुजइत्याद्याबुधस्यसूरिः सुरेंद्रपूज्योवाक्पतिर्देवपुरोहितइंद्रमंत्रीत्याद्यागुरोः भार्गवः उशनादैत्यज्यःअसुरगुरुः दैत्येकक्षिगित्याद्याशुक्रस्य यमः रविजः पातंगिः छायासुत इत्याद्याः सौरस्य सांहिकेयः स्वर्भानुः दानवः अमृतचोरः विधुंतुदइत्याद्याराहोरिति ॥ ३॥ ।१६।

अधुनाग्रहवर्णान्शालिन्याह रक्तश्यामइति रक्तश्चासौश्यामः पाटलपुष्पवर्णइत्यर्थः एवंविधोभास्करःआदित्यःइंदुश्चंद्रोगौरः श्वेतर्ण प्रायः वक्रोंगारकोनात्युच्चोनातिदीर्धः रक्तगोरः पद्मपत्राभः ज्ञोबुधः सदूर्वाश्यामः शाड्वलमृणालवर्णः गुरुर्बृहस्पतिः सगौरगात्रोगौ रशरीरः शुक्रः श्यामवर्णोनातिगौरोनातिकृष्णः भास्करिः सौरः सकृष्णदेहोसितशरीरः वर्णप्रयोजनम् सर्वग्रहेषुयोबलवान् तद्वर्णस्त त्कालजातोभवतिप्रश्नकालेचौरादेरपि ॥ ४ ॥

रक्तःश्यामोभास्करोगौरइंदुर्नात्युच्चांगोरक्तगौरश्चवक्रः ।
दूर्वाश्यामोज्ञोगुरुर्गौरगात्रः श्यामः शुक्रोभास्करिः कृष्णदेहः ॥ ४ ॥
वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरितव्यापीताचित्रासिताबन्ह्यंब्वग्निजकेशवेंद्रशचिकाःसूर्यादिनाथाः क्रमात् ।

अधुनाग्रहाणांवर्णस्वाम्यंग्रहदेवताश्चदिक्स्वाम्यंसौम्यपापत्वंच शार्दूलविक्रीडितेनाह वर्णाइति ताम्रादयोवर्णाःसूर्यादिग्रहनाथाःसूर्या दयोग्रहनाथाः स्वामिनोयेषांते ताम्रवर्णस्यादित्योनाथःस्वामी सितस्यश्वेतस्यचंद्रःअतिरक्तस्यातिलोहितस्यभौमःहरितस्यशुकवर्णस्य बुधः विशेषेणआसमंतात्पीतस्यहरिद्रासदृशस्यजीवःचित्रस्यनानावर्णस्यशुक्रः असितस्यकृष्णवर्णस्यसौरःप्रयोजनं हृतनष्टादिद्रव्यवर्ण ज्ञानम् जन्मनिप्रश्नकालेचोक्तद्रव्यलाभःअन्यथाहानिःग्रहपूजायांतद्वर्णकुसुमपूजा तथाचयाज्ञवल्क्यःवर्णैर्मंडलकेषुचोतिवन्हीत्यादिसूर्या

दिनाथाइत्यनुवर्तते सूर्यादीनांनाथा:सूर्यादिनाथाः आदित्यस्यवन्हिरग्निर्नाथःस्वामी चंद्रमसोंबुजलम्भौमस्याग्निज;कुमार;स्वामिका
र्तिकेयइत्यर्थः बुधस्यकेशवोविष्णुःगुरोरिंद्रःशतक्रतु: शुक्रस्यशचींद्राणी सौरस्यकःप्रजापतिः ब्रह्माइत्यर्थ: प्रयोजनम् ग्रहपूजायांग्रहोक्तदे
वताःपूज्याःतथाचयवनेश्वरः देवाग्रहाणांजलवान्हिविष्णुप्रजापतिः स्कंदमहेंद्रदेवीचंद्रार्कचंज्ज्यर्कजभौमजीवशुक्राश्रयर्क्षेषुयजेतशश्वत्
तथाचौरनामानयनेबलवद्ग्रहोक्तदेवतापर्यायनाम तथाचयात्रायांग्रहदेवतांसंपूज्य तद्दिशंयायात् तथाचसरावल्याम् ताम्रासितारक्तहरीत
पीतविचित्रासितइनादीनाम् पावकजलगुहकेशवशक्रशचीवेधसःपतयःपूर्वादिग्रहदेवास्तन्मंत्रैःसमभिपूज्यतामाशाम् धनकनकगजवा

प्रागाद्याराविशुक्रलोहिततमः सौरेंदुवित्सूरयःक्षीणेंद्वर्कमहीसुतार्कतनयाः पापाबुधस्तैर्युतः ॥ ५ ॥

हनादीन्प्राप्नोतिनृपोरितःशीघ्रं प्रागाद्याइति प्रागाद्याः पूर्वप्रथमादिशस्तासांपूर्वादीनांरव्यादयोनाथाः तत्रपूर्वस्यांदिशिरविरादित्योधिप
तिः पूर्वदक्षिणस्यांशुक्रः दक्षिणस्यांलोहितोंगारकःदक्षिणपश्चिमायांतमोराहुः पश्चिमायांसौरःशनैश्चर;पश्चिमोत्तरस्यामिंदुश्चंद्रःउत्त
रस्यांवित्बुधः उत्तरपूर्वस्यांसूरिर्बृहस्पतिः प्रयोजनम् केंद्रस्थैर्ग्रहैःसूतिकागृहद्वारज्ञानम् हृतनष्टादिषुचौरादेर्गमनंच क्षीणेंद्वर्केति क्षीणश्चा
साविंदुश्चक्षीणेंदुः कृष्णाष्टम्यर्द्धाच्छुक्लाष्टम्यर्द्धंयावत् क्षीणश्चंद्रःपरतः पूर्णः आयुर्दायविधौकृष्णपक्षत्रयोदश्यांतावत्प्रभृतियावदमा
वास्यांतेसूर्यमंडलात्नोद्गतस्तावत् क्षीणइति यस्माद्यवनेश्वरः चंद्रस्यपापत्वंनकदाचिदपीच्छति तद्वाक्यम् मासेतुशुक्लप्रतिपत्प्रवृत्तेः पू

र्वेशशीमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीयेल्पबलस्तृतीयेसौम्यैस्तुदृष्टोबलवान्सदैव तथाच क्रूरःग्रहहोर्कः कुजसूर्यजौचपापौशुभाः शुक्रशशां
कजीवाः सौम्यश्चसौम्योव्यतिमिश्रितोन्यैर्वर्गैस्तुतुल्यप्रकृतित्वमेतीति तस्मादेतावत्क्षीणइति अर्कआदित्यः महीसुतोंगारकः अर्कतन
यःसौरःएतेसदैवपापाः बुधस्तैर्युतस्तेषामेकतमेनयुक्तः पापएव सौम्याःशेषाःशुक्लपक्षाष्टम्यर्द्धात्कृष्णपक्षाष्टम्यर्द्धंयावत्चंद्रःसौम्योबुधः
पापाविक्षितयुतःपापएवजीवशुक्रौसदैवसौम्याविति प्रयोजनम् पापसौम्यग्रहबलाज्जातःपापात्मकःसौम्यस्वभावश्चभवति॥५॥ अधुना
ग्रहाणांप्रकृतिविभागंमहाभूताधिपत्यंत्रोटकेनाह बुधसूर्यइति बुधश्चांद्रिः सूर्यसुतःशनिःएतौनपुंसकाख्यौनपुंसकनामानौ शशीचंद्रःशुक्रो

बुधसूर्यसुतौनपुंसकाख्यौशशिशुक्रौयुवतीनराश्चशेषाः॥शिखिभूखपयोमरुद्गणानांवशिनोभूमिसुतादयःक्रमेण॥६॥

भार्गवःएतौद्वौयुवतिसंज्ञौ शेषारविजीवभौमानराःपुरुषसंज्ञापुरुषनामानः प्रयोजनं जन्मनिचिंतायांहृतनष्टादिपुबलवंतःस्वस्वरूपमेव
कुर्वंतितेषामुपतापेतदाश्रितानामुपतापः शिखिभूखपयोमरुद्गणानामिति शिख्यादीनांपंचानांमहाभूतानांपंचग्रहाभूमिसुतादयःक्रमेणव
शिनः तद्यथा शिखिनोग्नेर्भूमिसुतोंगारकोवशीभौमोग्नेः स्वामीत्यर्थः एवंभूमेर्बुधः खस्याकाशस्यजीवः पयसोंभसःशुक्रः मरुतोवायोः
शनैश्चरः गणग्रहणमत्रवृत्तपूरणार्थंनत्वादित्यचन्द्रयोः कस्मान्नोक्तमित्यत्रोच्यते तयोःपूर्वमेवोक्तंवन्त्यद्वंद्विति तावेवप्रसिद्धौ प्रयोजनम्
स्वदशायांमहाभूतकृतांछायांव्यंजयंति वक्ष्यति च छायांमहाभूतकृतांचसर्वेइति ॥ ६ ॥

अधुनाग्रहाणांब्राह्मणादिवर्णाधिपत्यंगुणविभागंचोपजातिकयाह विप्रादितोब्राह्मणादेर्वर्णचतुष्टयस्यस्वामिनोग्रहाधिपतयः शुक्रोभार्गवः गुरुर्बृहस्पतिः एतौद्वौब्राह्मणानामधिपती कुजोभौमःअर्कआदित्यएतौद्वौक्षत्रियाणां शशीचंद्रोवैश्यानां शूद्राणांबुधःअसितःशनैश्चरः अंत्यजानां वर्णप्रतिलोमभवानां चांडालमागधनिशाचरादीनां प्रयोजनम् हतनष्टादिषुग्रहबलाच्चौरादीनांग्रहोक्तवर्णप्रभावः एषामुपयातेतद्वर्णोपधातः तथाचसत्यः गुरुशुक्रौरविरक्तौचंद्रःसौम्यःशनैश्चरश्चेति विप्रक्षत्रियाविट्शूद्रसंकराणांप्रभुत्वकराः अजयेजयेथतुष्टा वप्रीतौवित्तनाशनेलाभे तेभ्यस्तेभ्यःकुर्युर्गुणांश्चदोषांश्चपक्षांस्तान् चंद्रार्कजीवाइत्यादि चंद्रःशशी अर्कआदित्यःजीवोबृहस्पतिः एते

विप्रादितःशुक्रगुरूकुजार्कौशशीबुधश्चेत्यासितोंत्यजानाम् ॥
चंद्रार्कजीवज्ञसितौकुजार्कीयथाक्रमंसत्वरजस्तमांसि ॥ ७ ॥

सत्वसंज्ञाः ज्ञोबुधःसितःशुक्रःएताद्वौरजःसंज्ञौ कुजोंगारकः आर्किःसौरःएतौद्वौतमःसंज्ञौ एतेयथाक्रमंसत्वादिगुणाधिपतयोग्रहाः प्रयोजनं सत्वंरजस्तमोवाविंशांशेयस्यभास्करस्तादृगिति स्वजातके अन्येपुनःग्रहबलाद्वर्णयंति तथाचश्रीदेवकीर्तिः बलवद्भिस्तद्गुणोभवेत् जात इति अत्राचार्यस्ययवनेश्वरेणसहमतभेदः तेनभौमः सात्विकउक्तः तथाचतद्वाक्यं सत्वाधिकाभास्करभौमजीवाभृग्वात्मकोराजसिकः शशीच शनैश्चरस्तामसिकोबुधस्तुसंयोगतोन्यांल्लभतेविशेषान् आचार्यस्यसत्ववचनमाभिमतं तथाचसत्यः तामासिकौ कुजसौरी राज

सिकोभार्गवःशशिसुतश्च जीवशशिभास्कराः सात्विकाग्रहवत्प्रकृतयोनॄणां एवंयत्रयत्राचार्यस्ययवनेश्वरेणसह मतभेदस्तत्रसत्यमत मपि अथपूर्वमतमभिहितं सत्वंकुजचंद्रार्कजीवाः पुनःकिमित्युक्तं उच्यत इहगुणवचनः सत्वशब्दस्तत्रशौर्यपर्यायः कार्याकार्यप्रवृत्तीनां सिंहादीनामप्यस्ति येनएकाकिनोपिवनवासिनः तथाचएकाकिनिवनवासिन्यराजलक्ष्मण्यनीतिशास्त्रज्ञे सत्वोत्थितेमृगपतौराजेतिगि रःपरिणमंति अथगुणस्वरूपं यःसात्विकस्तस्यदयास्थिरत्वंसत्यार्जवंब्राह्मणदेवभक्तिः रजोधिकःकाव्यकलाशतस्त्रीसंसक्तचित्तःपुरुषोति शूरः तमोधिकोवंचयितापरेषांमूर्खोलसःक्रोधपरोतिनिद्रइति ॥ ७ ॥ अथचंद्रार्कयोःस्वरूपंत्रोटकेनाह मधुपिंगलदृगिति मधुवत् पिंगला

मधुपिंगलदृक्चतुरस्रतनुः पित्तप्रकृतिःसवितात्पकचः । तनुवृत्ततनुर्बहुवातकफः प्राज्ञश्चशशीमृदुवाक्शुभदृक् ॥८॥

क्रूरदृक्तरुणमूर्तिरुदारः पैत्तिकः सुचपलः कृशमध्यः । श्लिष्टवाक्सततहास्यरुचिर्ज्ञःपित्तमारुतकफप्रकृतिश्च ॥ ९ ॥

दृष्टिर्यस्यसः ईषत्कातराक्षः चतुरस्रतनुः प्रसारितभुजद्वयप्रमाणसमोच्छ्राय: पित्तप्रकृतिः पित्ताधिकः अल्पकचोविरलकेशः एवंविधः सविताआदित्यः तनुवृत्ततनुरित्यादि तन्वीचासौवृत्ताचतनुवृत्ता तादृशीतनुर्यस्यसतनुवृत्ततनुः कृशवर्तुलांगइत्यर्थः अथबहुवातकफः प्र भूतमारुतश्लेष्माप्राज्ञोमेधावीमृदुवाक्कोमलभाषी शुभदृक्दर्शनीयाक्षः एवंविधः शशीचंद्रः ॥ ८ ॥

अथअंगारकबुधयोः स्वरूपंस्वागतयाह क्रूरइति क्रूरादुष्टादृक्दृष्टिर्यस्यसक्रूरदृगंगारकः सचतरुणमूर्तिः नित्यंयौवनोपेताकारविग्रहः

उदारोदाता पैत्तिकः पित्तबहुलः सुचपलोतीव्रास्थिरचित्तः कृशमध्यस्तनूदरः एवंविधोंगारकः भौमः श्लिष्टवाक्इत्यादिश्लिष्टवाक्गद्ग
द्भाषी सततहास्यरुचिः नित्यंपरिहासशीलः पित्तमारुतकफप्रकृतिर्दोषत्रयोल्बणस्वभावः एवंविधोज्ञोबुधः ॥९॥ अथजीवशुक्रयोः स्वरू
पंवंशच्छंदासिकेनाह बृहत्तनुरिति बृहत्तनुः स्थूलशरीरःमूर्धजाःकेशाः ईक्षणेनयनेचकपिलापिंगलेचयस्यकपिलकेशाकातराक्षइत्यर्थः श्रेष्ठम
तिर्धर्मानुगप्रज्ञः कफात्मकः कफाधिकशरीरः श्लेष्मात्माएवंविधोबृहस्पतिः भृगुरित्यादिसुखीनित्यंसुखासक्तः कांतवपुर्दर्शनीयशरीरः सुलो
चनः शोभनाक्षः कफानिलात्माश्लेष्ममारुतप्रकृतिःआसितवक्रमूर्धजःअसिताःकृष्णाःवक्राः कुटिलाः मूर्धजाःकेशाः यस्यकृष्णकुटिलके

बृहत्तनुःपिंगलमूर्धजेक्षणोबृहस्पतिःश्रेष्ठमतिःकफात्मकः।भृगुःसुखीकांतवपुःसुलोचनःकफानिलात्माासितवक्रमूर्द्धजः१०
मंदोलसःकपिलदृक्कृशदीर्घगात्रः स्थूलद्विजःपरुषरोमकचानिलात्मा। स्नायूवस्थ्यसृक्त्वगथशुक्रवसाःसमज्जामंदा

शइत्यर्थः एवंविधोभृगुः शुक्रः ॥ १० ॥ अधुनाशनैश्वरस्वरूपंस्नाय्वादिसारत्वंचग्रहाश्रयंवसंततिलकेनाह मंदोलसइति अलसः क्रि
यास्वपटः कपिलदृक्कातराक्षः कृशंदुर्बलंदीर्घंउच्चतरगात्रंयस्यगात्राणित्रासः दुर्वलोच्चदेहः स्थूलद्विजोबृहद्दंतः परुषरोमकचः रूक्षत
नूरुहकेशः आनिलात्मावातप्रकृतिःएवंविधोमंदःशनैश्चरःस्नाय्वस्थीत्यादि मंदादीनांग्रहाणांस्नाय्वादिसारत्वं स्नाय्वस्थीनिप्रसिद्धार्थे
देहवतांशनैश्चरादित्योस्नायुर्मंदःशनैश्चरःशिरासारःअस्थिअर्कः आदित्यःआस्थिसारः असृग्रुधिरंतच्चंद्रमाः त्वक्चर्मतद्बुधः अथशब्दआ

नंतर्यार्थे शुक्रंरेत:तच्छुक्रः वसामेदस्तत्सुरेज्योगुरुः मज्जाअस्थ्यंतर्गतोधातुविशेष: सभौमः ग्रहाणांस्वरूपज्ञानप्रयोजनम् लग्ननवां
शपतुल्यतनुः स्यादित्यत्रोपयुज्यते जन्मकालेयोग्रहोबलवान्तत्पठितस्वरूपस्तत्कालजातोभवति तद्धातुसारश्चहतनष्टादिप्रश्नकाले
प्येवंविधधातुरूपाश्चौरादयः व्याधिप्रश्नेयल्लग्नंयच्चलग्नेनवांशकोवर्ततेतत्स्वामिनोबलवशादाभिहितदोषभवापीडा ॥ ११ ॥ अधु
नाग्रहाणांस्थानवस्त्रद्रव्यंतत्रप्रभुत्वंशार्दूलविक्रीडितेनाह देवामिति अर्कात्प्रभृतितदादीनांग्रहाणांक्रमात् देवादीनिस्थानानि तत्रदेव
स्थानमादित्यस्य अंबुस्थानंचंद्रमस: अग्निस्थानंभौमस्य विहारभूमिःक्रीडास्थानंबुधस्य कोशोभांडारागारंतत्स्थानंबृहस्पते: शयनस्था

केंचद्रबुधशुक्रसुरेज्यभौमाः।११। देवांब्वग्निविहारकोशशयनक्षित्युत्करेशाःक्रमाद्वस्त्रंस्थूलमभुक्तमाग्निकहतंमध्यंदृ
ढंस्फाटितम्। ताम्रंस्यान्मणिहेमयुक्तिरजतान्यर्काच्चमुक्तायसीद्रेष्काणैःशिशिरादयःशगुरुचंद्रज्ञग्वादिषूद्यत्सुवा।१२।

नंशुक्रस्य क्षित्युत्करः अवकरराशिस्तत्स्थानं शनैश्चरस्य एतेषांस्थानानांएतेस्वामिनः प्रयोजनं बलवातिगृहेग्रहोक्तस्थानेप्रसवज्ञानंहृ
तनष्टादेश्चौरादेःतदेवस्थानं द्रव्यस्यचवस्त्रामित्यादि अर्कादितिसर्वत्रानुवृत्तिः तत्स्थूलतंतुकृतमादित्यस्यवस्त्रंअभुक्तंनवंचंद्रस्यअग्निना
हतंएकदेशदग्धंभौमस्य केनांबुनाहतंक्लिन्नंबुधस्यमध्यंनातिनवंनातिजीर्णंबृहस्पतेः दृढंकालांतरस्थायिशुक्रस्यस्फाटितंजीर्णंशनैश्चर
स्यप्रयोजनं सूतिकावस्त्रज्ञानं हृतनष्टादिचिंतायांचौरादेर्बलवद्ग्रहवशाद्वस्त्रज्ञानं ताम्रंस्यादित्यादिताम्रमादित्यस्यचंद्रस्यमणयः भौम

स्यहेमसुवर्णं वुधस्ययुक्तिः युज्यतइतियुक्तिःरीतिःकांस्यादि रजतंरौप्यंबृहस्पतेः मुक्ताशुक्रस्य अयःकृष्णलोहंसीसत्रपुणाचिह्नशनैश्चरस्य त
थाचानेनैवसूक्ष्मजातकेउक्तम् अर्कादिताम्रमणिहेमयुक्तिरजतानिमौक्तिकलोहं वक्तव्यंबलवद्भिः स्वस्थानेहेमजीवोपि तथाचबादरायणः
अर्कस्यताम्रंमणयोहिमांशोर्भौमस्यहेमदुसुतस्ययुक्तिः जीवस्यरौप्यंस्वगृहेस्थितस्यतस्यैवहेमोशनसश्चमुक्ता॥ तीक्ष्णांशुदेहप्रभवस्यसीसं
कृष्णायसंचप्रवदंतितज्ज्ञाः प्रयोजनं सूतिकागृहेबलवद्ग्रहद्रव्यकर्तोहतनष्टादिचिंतायांचतद्द्रव्यनाशादिपरिज्ञानंतच्छुभदशायांतस्मिन्नु
पचयस्थेतदाप्तिः उक्तविपरीतेहानिः द्रेष्काणैरित्यादि अत्रशकारादिभिर्गुपर्यंतैर्वर्णैःसंज्ञाद्यैः शनैश्चरप्रभृतीनांगुर्वंतानांवृत्तानुरोधान्निर्देशः
कृतः शनैश्चरशुक्ररुधिरचन्द्रबुधगुरुषूद्यत्सुलग्नगतेषुशिशिरादयः षडर्तवोज्ञेयाः तत्रशकारोपलक्षितः शनैश्चरः तस्मिन्नुदयेलग्नस्थोशि
शिरर्तुर्विज्ञेयः शुकारोपलक्षितः शुक्रः तस्मिन्नुदयेवसन्तः रुकारोपलक्षितोरुधिरोभौमस्तस्मिन्नुदयेग्रीष्मः चकारोपलक्षितश्चन्द्रस्तस्मि
न्नुदयेवर्षाज्ञेयः ज्ञोबुधस्तस्मिन्नुदयेशरत्गुकारोपलक्षितो गुरुस्तस्मिन्नुदयेहेमंतः आदित्येप्युदयेग्रीष्मःतथाचबादरायणःग्रीष्ममथप्रवद
न्ति कुजार्काविति द्रेष्काणैरित्यस्यावाइत्यनेनव्यवाहितेनसंबन्धःद्रेष्काणैर्वोदयाद्यैः शनैश्चरादिसंबन्धिभिः शिशिरादयोज्ञेयाः एतदुक्तं
भवति लग्नेग्रहासंभवेशनैश्चरेद्रेष्काणेलग्नगतेशिशिरः एवंशुक्रद्रेष्काणेवसंतः भौमद्रेष्काणेग्रीष्मः रविद्रेष्काणेग्रीष्मः एवंचंद्रद्रेष्काणेव
र्षाः बुधद्रेष्काणेशरत्जीवद्रेष्काणेहेमंतः अत्रचमुख्योग्रहोदयेनतुनिर्देशः कर्तव्यः तदभावेद्रेष्काणेनेतिज्ञातव्यम् वन्हीनामुदयेपिद्रेष्का
णेनैवकेचिद्वन्हिनामुदयेबलवद्ग्रहेणेतिव्याचक्षते तथाचमाणित्थः रव्याद्यैर्लग्नोपगतैर्योबलवान्तद्ग्रहर्तुर्निर्देशइति तत्रतज्जातं ल

ग्नेयोग्रहःस्थितस्तदुक्तऋतुर्वाच्यः बहुषुलग्नगतेषुयोबलवान् ग्रहाभावेद्रेष्काणपतेर्ऋतुनिर्देशः प्रयोजनम् नष्टजातकेऋतुनिर्देशः इतिह
तनष्टादिचिंतायांचेति अत्राचार्येणग्रहाणांशाखाधिपत्यंनोक्तम् उक्तंचस्वल्पजातके ऋगथर्वसामयजुषामधिपागुरुसौम्यभौमासिताः ऋ
ग्वेदाधिपतिर्गुरुः अथर्ववेदाधिपतिः सौम्योबुधः सामवेदाधिपतिर्भौमः यजुर्वेदाधिपतिः शुक्रः प्रयोजनं बलवतिशाखाधिपेब्राह्मणादिस्त
च्छाखापाठकोभवति ब्राह्मणेचौरेज्ञातेशाखाविज्ञानं अनिष्टस्थानस्थेग्रहेतन्मंत्रैःशांतिरिति ॥ १२ ॥
अथग्रहाणांदृष्टिस्थानानिनिसर्गदृष्टिफलानिचग्रहर्षिण्याह त्रिदशेति यस्मिन्स्थानेग्रहाः स्थितास्तस्मात्त्रिदशादीनिस्थानानिचरणाभिवृ

त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयंतिचरणाभिवृद्धितः।

द्धितः पादवृध्याऽवलोकयंति ग्रहोयस्मिन्राशौस्थितः तस्माद्यस्तृतीयदशमराशीयौतौचरणपादेनचतुर्थभागदृष्ट्याऽवलोकयंति एवंत्रिको
णस्थौनवपंचमस्थानगतावर्धदृष्ट्या चतुरस्रेऽष्टमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थौपादहीनदृष्ट्यासप्तमगंग्रहंपरिपूर्णदृष्ट्या चरणाभिवृद्धितइत्यत्रा
भिशब्दोवीप्सांद्योतयति चरणवृद्ध्यापादवृद्ध्येत्यर्थः यावत्पादवृष्ट्यापश्यंतितावत्फलंप्रयच्छंति तथाचस्वल्पजातके दशमतृतीयेनवमपंच
मेचतुर्थाष्टमेकलत्रंचपश्यंतिपादवृद्ध्याफलानिचैवंप्रयच्छंति अर्थादेवग्रहोनुक्तस्थानानिनपश्यतीति तथाचसारावल्याम् सव्यंपश्यंतिसदा
ग्रहाश्चरणवृद्धितः सर्वे त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तगताःफलंक्रमेणैव पूर्णंपश्यतिरविजस्तृतीयदशमेत्रिकोणमपिजीवः चतुरस्रंभूमिसुतः

सितार्कबुधहिमकराःकलत्रंच तथाचयवनेश्वरः द्यौपश्चिमौषष्ठमथद्वितीयंसंस्थानराशेःपरित्दृत्यराशिं शेषान्ग्रहःपश्यतिसर्वकालमिष्टे
रुचैषांविहितादृगिष्टा यामित्रभेदृष्टिफलंसमग्रंस्त्रपादहीनंचतुरस्त्रयोश्च त्रिकोणयोर्दृष्टिफलार्धमाहुर्दुश्चिक्यसंज्ञेदशमेचपादं रविजामरेज्य
रुधिराइति किलेत्यागमसूचने चरणाभिवृद्धितइत्यनुवर्तते एतेरविजादयश्चरणाभिवृद्धितः पादोपचयाद्वीक्षणेदर्शनेक्रमशोधिकफलप्रदा
भवन्ति रविजः सौरः सदर्शनेपादफलप्रदः अमरेज्योबृहस्पतिरर्धफलप्रदः रुधिरोंगारकः सः पादहीनफलप्रदः अपरेऽर्कचन्द्रबुधशुक्रा
स्तेवीक्षणेसमग्रफलदाः एतन्नैसर्गिकंग्रहाणांदृष्टिफलम् स्थानवशादेतेषांयथास्वंदृष्टिफलमूह्यम् एवमकेव्याचक्षते अपरेतुआहुः स्थानफ

रविजामरेज्यरुधिराः परेचयेक्रमशोभवंतिकिलवीक्षणाधिकाः ॥ १३ ॥

लमेतत् तेनात्रिदशादिस्थानगतान्ग्रहराशीन्पश्यन्ति रविजादयोदर्शनेधिकफलप्रदाभवन्ति तद्यथा तृतीयदशमस्थान्ग्रहान्राशीन्वाशनै
श्चरः पश्यन्नन्येभ्योग्रहेभ्योधिकफलप्रदोभवति परिपूर्णंपश्यतीत्यर्थः एवंत्रिकोणस्थान्जीवः चतुरस्त्रगान्भौमः सप्तमस्थान्सूर्यचन्द्रबुध
शुक्राः एतच्चबहुतराणांआचार्याणांमतं तथाचभगवान्गार्गिः दुश्चिक्यस्वगतान्सौरस्त्रिकोणस्थान्बृहस्पतिः चतुर्थाष्टमगान्भौमः शेषाः
सप्तमसंस्थितान् भवन्तिवीक्षणेनित्यमुक्ताधिकफलाग्रहाइति ॥ १३ ॥
अधुनाग्रहाणांकालनिर्देशंचवैतालीयेनाह अयनइति भास्करादादित्यात्प्रभृत्ययनादिकालनिर्देशः तत्रायननिर्देशोभास्करात्सूर्यात् क्षणो

मुहूर्तस्तन्निर्देशश्चंद्रात् वासरोदिवसस्तन्निर्देशोभौमात् ऋतुर्मासद्वयात्मकस्तन्निर्देशोबुधात् मासनिर्देशोजीवात् मासार्द्धपक्षस्तान्निर्देशः
शुक्रात् समः संवत्सरस्तान्निर्देशः सौरात् प्रयोजनम् प्रश्नलग्नेयस्यग्रहस्यनवांशकोदयःस: ग्रहस्तस्मान्नवांशकाद्यावत् संख्येनवांशके भव
ति तावत्संख्यायनादिकोग्रहोपलक्षितः कालशुभाशुभफलपंक्तौवाच्यः अन्येत्वेवंव्याचक्षते लग्नेयावत्संख्योनवांशकउदितस्तावत्संख्यो
ऽयनादिकालोंशपतिवशाद्वक्तव्यः तथाचमणित्थः लग्नांशकपतितुल्यः कालोलग्नोदितांशसमतुल्यः वक्तव्योरिपुविजयेगर्भाधानेथकार्य
संयोगे कटुकलवणत्यादि भास्करादादित्यात् कटुकादिरसनिर्देशः तत्रादित्यात्सूर्यात्कटुकस्यरसस्यनिर्देशः कटुकंमरीचादिचंद्रात्

अयनक्षणवासरर्तवोमासार्द्धचसमाश्चभास्करात् । कटुकलवणतिक्तमिश्रितामधुराम्लौचकषायइत्यपि १४

लवणस्य भौमात्तिक्तस्यतिक्तंनिंवादि बुधान्मिश्रस्य षड्रसस्य जीवान्मधुरस्यमिष्टस्य शुक्रादाम्लस्य सौरात्कषायस्य प्रयोजनम् आधा
नकालेयोबलवान् तद्रुकरसस्यदोहदोगर्भिण्याम्भवति तथाचसारावल्याम् मासेतृतीयेस्त्रीणांदोहदकोजायतेवश्यम् मासाधिपस्यभावैर्ल
प्रयोगादिभिश्चिंत्यम् भोजनाश्रयेचप्रश्नेग्रहोदयेतन्नवांशेवा तद्रुक्तरसान्वितभोजनज्ञानामिति १४ अधुनामित्रामित्रविधिंशार्दूलवि
क्रीडितेनाह जीवइति सूर्यादीनांग्रहाणांक्रमाज्जीवादयः सुहृदः तत्रादित्यस्यसूर्यस्यजीवोबृहस्पतिःसुहृन्मित्रं जीवबुधौगुरुसौम्यौचंद्र
स्यशुक्रबुधौभौमस्य विगतोर्कःसूर्योयेभ्योग्रहेभ्यस्तेसूर्यवर्जिताः सर्वएवबुधस्य विकुजाविगतांगारकाःसर्वेएवबृहस्पतेः वींद्वर्काविगतौचंद्रा

कौर्येभ्यस्तेसर्वएवशुक्रस्य विकुजेंद्विनाः कुजोभौमइंदुश्चंद्रः इनः सूर्यः एतेविकुजेंद्विनाः सर्वएवसौरस्यशनैश्चरस्य एवंकेषांचिन्मतंन
बहूनां अत्रचतेषांशत्रुमित्रव्यवहारएवेष्टानोदासीनव्यवहारस्तस्मान्मित्रेभ्योन्येहयमित्राणीति केचिद्यवनेश्वरादयः तथाच रवेर्गुरुर्मित्र
मतोन्यथान्येगुरोस्तुभौमंपरिहृत्यसर्वे चान्द्रेरनर्काभृगुनंदनस्यव्यर्केन्दवोयैः सुहृदः प्रदिष्टाः १ भौमस्यशुक्रोशशिजश्चामित्राविंदोर्बुधंदेवगुरुं
चविंद्यात् सौरस्यमित्राण्यकुजेंदुसूर्याः शेषानूरिपून्विद्धिनृणांचतद्वत् २ सत्योक्तइति सत्योक्तेहाराशास्त्रेस्वत्रिकोणभवनादात्मीयमूलत्रि
कोणराशेः स्वांत्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुःसुखपाश्च तेग्रहाः सुहृदोभवंति तत्रत्रिकोणंमूलत्रिकोणंतस्मात्स्वापोद्वितीयराश्याधिपतिः त

जीवोजीवबुधौसितेंदुतनयौव्यर्काविभौमाः क्रमाद्वींद्वर्काविकुजेंद्विनाश्चसुहृदः केषांचिदेवंमतं ।

स्मादेवांत्यपोद्वादशस्थानाधिपः धीस्थानपः पंचमस्याधिपः धर्मपोनवमाधिपः स्वोच्चपोग्रहउच्चस्यस्वामी आयुषोष्टमस्थानस्याधिपः
सुखपश्चतुर्थस्थानाधिपतिः ग्रहोमित्रंभवति स्वलक्षणविधेर्विरोधादन्यैः अग्रिमस्थानाधिपतिभिर्ग्रहैः सहनायंमित्रामित्रविभागः क
ल्पनीयः विरोधादसुहृद्भवं स्वंचतल्लक्षणंचस्वलक्षणंस्वलक्षणोविधिः तेनविरोधस्तस्मात् एतदुक्तंभवति यःस्वविधिः मित्रलक्षणवि
भागः प्रदर्शितः अतोन्यस्थानाधिपायेग्रहास्तेग्रहस्य सुहृदोनभवंति तथाचसत्यः सुहृदस्त्रिकोणभवनाद्ग्रहस्यसुतभेव्ययेधनभवने स्व
जनेनिधनेघर्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञंचतुर्थस्थानं ततोद्विराश्यधिपोमित्रसंज्ञः एकराश्यधिपोमध्यमः अनुक्तराश्यधिपः शत्रुः

वक्ष्यतिच द्वयेकानुकभूपान्सुहृत्समारिपून्संचिंत्यनैसर्गिकानिति एकराश्यधिपौमध्यस्थ इति यदुक्तं तथाच चंद्रार्कावेकराश्यधिपावपिमि
त्रसंज्ञौभवतः तयोर्हिराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोधिपतिर्ग्रहः सएव यद्युच्चराश्यधिपत्वात् त्रिभपत्वंप्राप्नोति तथापिद्विभ
पत्वएवज्ञातव्यः तस्यस्वराशिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धिव्युत्पादनार्थंस्पष्टतरंव्याख्यायते तद्यथादित्यस्यासिंहस्त्रिकोणः तस्माद्द्वादशस्था
नस्यकर्कटस्यचंद्रमाअधिपतिः सएकराश्यधिपोपिसन् द्वितीयस्यराश्यधिपत्यस्याभावादादित्यस्यामित्रम् सिंहाच्चतुर्थोवृश्चिकः नवमो
मेषः तयोर्भौमोधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चंमेषः तस्याधिपोभौमः मेषस्यासिंहनवमत्वादादित्यस्यस्वोच्चत्वादेकराशित्वंमेषस्यैकत्वाद्वृश्चि
कस्यद्वितीयत्वाद्भौमः द्विराश्याधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहात्पंचमाष्टमौधन्विमीनौतयोरधिपतिर्जीवः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपति
त्वादादित्यस्यामित्रंगुरुः सिंहाद्द्वितीयैकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात् पठितैकरा
श्यधिपत्वाद्बुधोरवेर्मध्यमः सिंहात्षष्ठसप्तमस्थानेमकरकुंभौनोक्तौतयोराधिपत्यादादित्यस्यशनैश्चरः शत्रुः सिंहाद्दशमतृतीयेवृषतुलेतयोर
नुक्तयोः स्थानयोः राश्यधिपत्वाच्छुक्रआदित्यस्यशत्रुः एवंरवेः अथचंद्रस्य तथाचंद्रस्यवृषस्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानंसिंहस्तस्याधिपःसूर्यः
सएकराश्यधिपोपिसद्द्वितीयस्यराशेरधिपत्याभावाच्चंद्रस्यामित्रं वृषाद्द्वितीयोमिथुनः पंचमः कन्यातयोर्बुधः अधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्या
धिपत्वाच्चंद्रस्यामित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमः स्वामीतत्रद्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाद्भौम
श्चंद्रस्यमध्यमः वृषादष्टमैकादशौधन्विमीनौतयोः गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीव

श्चंद्रस्यमध्यमः चंद्रस्यवृषउच्चः वृषात्षष्ठस्तुलातयोः शुक्रोधिपतिस्तस्यवृषस्योच्चत्वेनोक्तत्वात् षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्चं
द्रस्यशुक्रोमध्यमः वृषान्नवमदशमौमकरकुंभौतयोः स्वामीशनिः तत्रनवमस्योक्तत्वाद्दशमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरः चंद्रस्य
मध्यमः एवंचंद्रस्य अथभौमस्य तद्यथा भौमस्यमेषस्त्रिकोणंमेषाच्चतुर्थस्थानस्यकर्कटस्याधिपश्चंद्रः सएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयराशेरा
धिपत्याभावाद्भौमस्यमित्रं मेषात्पंचमस्यसिंहस्याधिपः सूर्यः सएकराश्यधिपोपिसान्द्वितीयराशेराधिपत्याभावाद्भौमस्यमित्रंमेषान्नवमद्वा
दशौधान्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्भौमस्यमित्रंमेषात्तृतीयषष्ठेमिथुनकन्येतयोरपठितत्वात् तयोर्बुधस्याधिप
त्वाद्भौमस्यबुधः शत्रुः मेषाद्द्वितीयसप्तमौवृषतुलेतयोः शुक्रःस्वामी तत्र द्वितीयस्योक्तत्वात् सप्तमस्यानुक्तत्वात् पठितैकराश्यधिपत्वा
च्छुक्रोभौमस्यमध्यमः मेषाद्दशमैकादशौमकरकुंभौतयोः सौरोधिपतिः भौमस्यमकरउच्चः तस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्य
धिपत्वात्सौरोभौमस्यमध्यमः एवंभौमस्य अथबुधस्यकन्यामूलत्रिकोणंतस्माद्द्वादशस्थानस्यसिंहस्याधिपतिः सूर्यः सएकराश्यधिपोपि
सन् द्वितीयराशेराधिपत्याभावात्बुधस्यमित्रंसूर्यःकन्यायाः द्वितीयनवमौतुलवृषौतयोः शुक्रोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाद्बुधस्यमि
त्रं कन्यायाः एकादशस्थानस्यकर्कटस्याधिपतिश्चंद्रस्तस्यानुक्तत्वाद्बुधस्यशत्रुः कन्यायाः तृतीयाष्टमौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमोधिपतिः
तत्राष्टमस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्भौमोबुधस्यमध्यमः कन्यायाश्चतुर्थसप्तमौधान्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिस्त
त्रचतुर्थस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवोबुधस्यमध्यमः कन्यायाः पंचमषष्ठौमकरकुंभौतयोः सौरोधिपतिस्त

त्रपंचमस्योक्तत्वात्षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वात्सौरोबुधस्यमध्यमः एवंबुधस्य अथगुरोः जीवस्यधन्वीत्रिकोणंतस्माद्ष्टम
स्थानस्यकर्कटस्याधिपतिश्चंद्रः सएकराश्यधिपोपिसन् द्वितीयराशेराधिपत्याभावाज्जीवस्यामित्रं धनुषःपंचमद्वादशौमेषवृश्चिकौ तयोः
भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाज्जीवस्यामित्रंधनुषोनवमस्यासिंहस्याधिपतिः सूर्यः सएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयस्यराशे
राधिपत्याभावाज्जीवस्यमित्रं धनुषः पंचमद्वादशौमेषवृश्चिकौ तयोर्भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपत्याज्जीवस्यमित्रंधनुषोद्विती
यतृतीयौमकरकुंभौतयोः सौरोधिपतिः तत्राद्वितीयस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरोजीवस्यमध्यस्थः धनुषः स

सत्योक्तेसुहृदस्त्रिकोणभवनात्स्वात्स्वांत्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुः सुखपाः स्वलक्षणविधेर्नान्यैर्विरोधादिति १५

प्तदशमेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः स्थानद्वयस्यानुक्तत्वाद्गुरोर्बुधः शत्रुः धनुषः षष्ठैकादशस्थानेवृषतुलेतयोः शुक्रोधिपतिः स्थानद्वय
स्यानुक्तत्वाच्छुक्रोगुरोः शत्रुः एवंजीवस्य अथशुक्रस्य शुक्रस्यतुलास्त्रिकोणंतस्मान्नवमद्वादशस्थानेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः सचोक्त
स्थानद्वयस्याधिपतित्वाच्छुक्रस्यामित्रं तुलायाः चतुर्थपंचमौमकरकुंभौतयोराधिपतिः सौरः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्छुक्रस्यसौरः मि
त्रं तुलाद्वितीयसप्तमौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाद्भौमःशुक्रस्यमध्यस्थः
तुलात्तृतीयषष्ठौधन्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिः तत्रमीनः शुक्रस्योच्चस्योक्तत्वाद्धनुषोनुक्तत्वात्पठितैकराश्याधिपत्वाज्जीवः शुक्रस्यमध्यस्थः

तुलाद्दशमः कर्कटस्तस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्यचंद्रः शत्रुः तुलादेकादशः सिंहस्तस्याधिपः सूर्यःएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयराशेराधिपत्याभा
वात् तस्यस्थानस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्यार्कः शत्रुः एवंशुक्रस्य अथसौरस्यसौरस्यकुंभस्त्रिकोणं तस्मात्पंचमाष्टमौमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिप
तिः सचोक्तस्थानस्याधिपतित्वात्सौरस्यवुधोमित्रं सौरस्योच्चस्तुलाकुंभाच्चतुर्थनवमौवृषतुलेतयोराधिपतिः शुक्रः सचोक्तस्थानद्वयस्याधि
पतित्वात्सौरस्यशुक्रोमित्रं कुंभाद्द्वितीयैकादशौमीनधनिवनौतयोर्जीवोधिपतिः तत्राद्वितीयस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पाठितैकराश्यधि
पत्वात्तस्यजीवोमध्यस्थः कुंभात्षष्ठःकर्कटस्तस्याधिपतिश्चंद्रः तस्यानुक्तत्वात्सौरस्यचंद्रः शत्रुः कुंभात्सप्तमः सिंहस्तस्याधिपतिः सूर्य

शत्रूमंदसितौसमश्चशशिजोमित्राणिशेषारवेस्तीक्ष्णांशुर्हिमरश्मिजश्चसुहृदौशेषाः समाः शीतगोः
जीवेंदूष्णकराःकुजस्यसुहृदोज्ञोरिः सितार्कीसमौमित्रेसूर्यसितौबुधस्यहिमगुः शत्रुःसमाश्चापरे ॥ १६ ॥

स्तस्यानुक्तत्वात्सौरस्यसूर्यः शत्रुः कुंभात्तृतीयदशमौमेषवृश्चिकौतयोर्भौमोधिपतिस्तयोरनुक्तत्वाद्भौमः सौरस्यशत्रुरिति ॥ १५ ॥
अधुनासत्योक्तेनैकद्वयेकानुक्तभपान्ग्रहस्यसुहृन्मध्यस्थशत्रून् शार्दूलविक्रीडितद्वयेनाह शत्रूमंदसिताविति रवेरादित्यस्यमंदः सौरः
सितः शुक्रः एतौद्वौशत्रूरिपू शशिजोबुधः समोमध्यस्थः नशत्रुर्नमित्रमुदासीनइत्यर्थः शेषाग्रहाश्चंद्रांगारकगुरवोमित्राणीति तीक्ष्णांशुरि
त्यादि शीतगोश्चंद्रमसः तीक्ष्णांशुःसूर्यः हिमरश्मिजोबुधः एतौद्वौसुहृदौमित्रे शेषाःसर्वएवभौमजीवशुक्रसौराः समामध्यस्थाउदासी

सूर्यांगारकौदशमस्थावित्यर्थःपश्चिमायांसूर्यसुतःशनिःसप्तमस्थइत्यर्थः उत्तरस्यांसितशीतकरौशुक्रचन्द्रौचतुर्थस्थावित्यर्थः योग्रहोयत्रब
लीसतस्मात्सप्तमस्थानस्थोविबलोभवति मध्येनुपाततऊह्यामिति सर्वत्रेयंपरिभाषाग्रहाणामुच्चनीचप्रविभागेराशीनां दिग्बलप्रविभागे
पि तथाचयवनेश्वरः गुर्विंदुजौपूर्वविलग्नसंस्थौनभस्थलस्थौचदिवाकरारौ सौरोथवाशुक्रनिशाकरौतुतुलेस्थितावन्यबलौभवेतामिति अ
न्यबलेग्रहाणामन्तरेनुपाततइत्यवमुक्तमेवयुक्तः एतद्ग्रहाणांदिग्बलमुच्यते ॥ १९ ॥
अधुनाचेष्टाबलंदोधकेनाह उदगयनेति मकरादिराशिषट्कमुत्तरमयनंकर्कटादिराशिषट्कंदक्षिणमयनमिति उदगयनेउत्तरायणेरविशीतमयू

उदगयनेरविशीतमयूखौवक्रसमागमगाःपरिशेषाः। विपुलकरायुधिचोत्तमसंस्थाश्चेष्टितवीर्ययुताःपरिकल्प्याः॥२०॥

खौसूर्याचंद्रमसौबलिनौभवत; परिशेषाः भौमबुधगुरुसितसौरा; वक्रगाविपरीतगतयोबलिनोभवंति तथाचसमागमगाश्चंद्रेणसहिताबलि
नएव चंद्रेणसंयोगोग्रहाणांसमागमशब्दवाच्यःरविणासहाऽस्तमयोभौमादीनांपरस्परंयुद्धं उक्तंचाचार्यविष्णुचंद्रेणदिवसकरेणास्तमयःस
मागमःशीतरश्मिसहितानां कुसुतादीनांयुद्धंनिगद्यतेन्योन्ययुक्तानामिति विपुलकराइति विपुलाःकरायेषांतेविपुलकराः विस्तीर्णरश्मयो
बलिनोभवंति शीघ्रकेंद्रेद्वितीयतृतीयपदस्थेग्रहस्यविपुलकरत्वंप्रायःसंभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंग्रमेचोत्तरसंस्थाबलिनएवकुसुतादीनां
युद्धमित्युक्तं तत्रयःउत्तरदिग्भागसंस्थितोजयीसचबलवान्उत्तरसंस्थत्वमत्रोपलक्षणार्थंयस्तेजस्वीसएवबलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दाक्षि

सूर्यांगारकौदशमस्थावित्यर्थः पश्चिमायांसूर्यसुतःशनिःसप्तमस्थइत्यर्थः उत्तरस्यांसितशीतकरौशुक्रचन्द्रौचतुर्थस्थावित्यर्थः योग्रहोयत्रब
लीसतस्मात्सप्तमस्थानस्थोविबलोभवति मध्येनुपाततऊह्यामिति सर्वत्रेयंपरिभाषाग्रहाणामुच्चनीचप्रविभागेराशीनां दिग्बलप्रविभागे
पि तथाचयवनेश्वरः गुर्विंदुजौपूर्वविलग्नसंस्थौनभस्थलस्थौचदिवाकरारौ सौरोथवाशुक्रनिशाकरौतुतुलेस्थितावन्यबलौभवेतामिति अ
न्यबलेग्रहाणामन्तरेनुपाततइत्यवमुक्तमेवयुक्तः एतद्ग्रहाणांदिग्बलमुच्यते ॥ १९ ॥

अधुनाचेष्टाबलंदोधकेनाह उदगयनेति मकरादिराशिषट्कमुत्तरमयनंकर्कटादिराशिषट्कंदक्षिणमयनमिति उदगयनेउत्तरायणेरविशीतमयू

उदगयनेरविशीतमयूखौवक्रसमागमगाःपरिशेषाः। विपुलकरायुधिचोत्तमसंस्थाश्चेष्टितवीर्ययुताःपरिकल्प्याः॥२०॥

खौसूर्याचंद्रमसौबलिनौभवतः परिशेषाः भौमबुधगुरुसितसौराः वक्रगाविपरीतगतयोबलिनोभवंति तथाचसमागमगाश्चंद्रेणसहिताबलि
नएव चंद्रेणसंयोगोग्रहाणांसमागमशब्दवाच्यःरविणासहाऽस्तमयोभौमादीनांपरस्परंयुद्धं उक्तंचाचार्यविष्णुचंद्रेणदिवसकरेणास्तमयःस
मागमःशीतरश्मिसहितानां कुसुतादीनांयुद्धंनिगद्यतेन्योन्ययुक्तानामिति विपुलकराइति विपुलाःकरायेषांतेविपुलकराः विस्तीर्णरश्मयो
बलिनोभवंति शीघ्रकेंद्रेद्वितीयतृतीयपदस्थेग्रहस्यविपुलकरत्वंप्रायःसंभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंग्रामेचोत्तरसंस्थाबलिनएवकुसुतादीनां
युद्धमित्युक्तं तत्रयःउत्तरदिग्भागसंस्थितोजयीसचबलवान्उत्तरसंस्थत्वमत्रोपलक्षणार्थंयस्तेजस्वीसएवबलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दाक्षि

नंद्वादशमायस्थानंएकादशसहजस्थानंतृतीयंव्यापारस्थानंकर्माख्यंदशमंबंधुस्थानंचतुर्थं एतेषुस्थानेषुयोग्रहःस्थितः सयस्माद्ग्रहाद्व्यव
स्थितस्तस्यसुहृन्मित्रंभवतिसचतस्यापिभवतियतउक्तमन्योन्यस्येतिस्वतुंगभवनेप्येकेइति एकेऽन्येपुनराचार्याः ग्रहस्ययस्योच्चेयोग्रहः
स्थितःसतस्यस्वोच्चस्थितंमित्रमिच्छंतितेचयवनेश्वरादयः तथाचतद्वाक्यं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेंद्राः तात्कालिका
स्तेसुहृदोभवंति स्वोच्चेचयेोयस्यविकृष्टवीर्यइति एतदप्याचार्यस्यनाभिप्रेतं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं तत्कालेचदशायबंधुसहजस्वां
त्येषुमित्रंस्थिताइतिअरयस्त्वन्यथेति अन्यथा अन्येन प्रकारेणग्रहस्यग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेऽरयःशत्रवोभवंति अन्योन्यमिति तद्यथा

अन्योन्यस्यधनव्ययायसहजव्यापारबंधुस्थितास्तत्कालेसुहृदः स्वतुंगभवनेप्येकेरयस्त्वन्यथा । द्वेयकानुक्त
भपान्सुहृत्समारिपून्संचिंत्यनैसर्गिकान् तत्कालेचपुनस्तुतानधिसुहृन्मित्रादिभिःकल्पयेत् ॥ १८ ॥

एकराशिगतः पंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमस्थानस्थश्चतत्कालंशत्रुर्ग्रहस्यगृहेभवति द्वयेकानुक्तभपानिति पूर्वमेवदर्शितद्वितीयमपानेकम
पाननुक्तभपांश्चमित्रमध्यस्थशत्रून्नैसर्गिकान् शत्रूमंदसितावित्यादिनाग्रंथेनोक्तास्तान्संचिन्त्यविज्ञायज्ञात्वा तत्कालेजन्मादौ तानेवाधि
सुहृन्मित्रादिभिरुपलक्षितान्कल्पयेत् तत्रधनादीनिमित्रस्थानानि तेषुनैसर्गिकसुहृत्स्थितोधिमित्रंभवतिमध्यस्थोमित्रम् शत्रुर्मध्यस्थइति
धनादिवर्जितष्वन्येषुस्थितोनैसर्गसुहृन्मध्यस्थोभवति मध्यस्थःशत्रुःशत्रुरधिशत्रुरिति ॥ १८ ॥ अधुनाग्रहाणांचतुर्विधंबलम् स्थानदिक्चेष्टा

नाः जीवेंदूष्णकराइति कुजस्यभौमस्यजीवोबृहस्पतिः इंदुश्चंद्रः उष्णकरः सूर्यः एतेसुहृदोमित्राणि ज्ञोबुधः अरिः शत्रुः सिताकौंशुक्रसौरीसमौमध्यस्थाविति मित्रेसूर्यसिताविति सूर्योरविः सितः शुक्रः एतौद्वौबुधस्यमित्र सुहृदौ हिमगुश्चंद्रमाः शत्रुररिः अपरेन्येभौमगुरुसौराः समामध्यस्थाइति ॥ १६ ॥ सूरेरित्यादि सूरेर्बृहस्पतेः सौम्योबुधः सितः शुक्रः एतावरीशत्रू रविसुतः सौरो मध्यस्थः अपरेअन्येरविचंद्रभौमाः अन्यथामित्राणीत्यर्थः सौम्यार्कीत्यादि शुक्रस्यसौम्यार्कीबुधसौरौसुहृदौमित्रे कुजोभौमः गुरुर्जीवः एतौद्वौसमौमध्यस्थौ शेषावादित्यचंद्रावरीशत्रू शुक्रज्ञावित्यादि सौरस्यशनेः शुक्रज्ञौसितबुधौसुहृदौमित्रे सुरगुरुर्जीवः समोमध्य

सूरेः सौम्यसितावरीरविसुतोमध्योपरेत्वन्यथासौम्यार्कीसुहृदौसमौकुजगुरूशुक्रस्यशेषावरी ।
शुक्रज्ञौसुहृदौसमः सुरगुरुः सौरस्यचान्येरयोयेप्रोक्ताः स्वात्रिकोणभादिषुपुनस्तेमीमयाकीर्तिताः ॥ १७॥

स्थः अन्येअपरेरविशशिभौमाः अरयःशत्रवः येप्रोक्ताइत्यादि येमयास्वत्रिकोणभादिषु पूर्वंत्रिकोणभवनास्वांत्यधीधर्मपाइत्यादिग्रन्थेनोक्तास्तएवेहप्रविभज्यपुनर्भूयःप्रकीर्तिताः उदाहरणत्वेनप्रदर्शिताइति ॥१७॥

एवंनैसर्गिकंमित्रामित्रमध्यस्थविभागमुक्त्वाधुनातात्कालिकंमित्रामित्रविभागंशार्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्येति अन्योन्यस्यपरस्परमेते धनादिषु स्थानेषुग्रहस्यग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेजन्मनियात्रायांविवाहेप्रश्नेवातत्समयेसुहृदोमित्राणिभवंति धनस्थानंद्वितीयंव्ययस्था

णदिक्स्थः पुरुषोवेंपथुरप्राप्यसन्निवृत्ततनुः अधिरूढोत्रिकृतोनिःप्रभोविवर्णश्चयःसजितः उक्तविपरीतलक्षणसंपन्नोजयगतोविनिर्दिष्टः विपुलः स्निग्धोद्युतिमान् दक्षिणदिक्स्थोपिजययुक्तइति एतच्छुक्रस्यप्रायः संभवति यस्मात्पुलिशाचार्यः सर्वेजयिनउदक्स्थादक्षिणदिक्स्थोजयीशुक्रइति एतच्चेष्टाबलम् एषामन्यतमेनसंयुक्तश्चेष्टाबलसंयुक्तोभवति ॥ २० ॥ अधुनाग्रहाणांकालबलंनैसर्गिकबलं चमालिन्याह निशीति शशिकुजसौराश्चंद्रभौमशनयः निशिरात्रौवीर्यवंतोबलिनः ज्ञोबुधः सर्वदासर्वस्मिनकालेनिशिदिनेचबली अन्येपरेरविगुरुसिताअन्हिदिनबलिनः क्रूराः पापाः प्रागुक्ताः बहुलपक्षेकृष्णपक्षेबलिनः सौम्याः शुभग्रहाः सितगताः शुक्लपक्षेबलिनः

निशिशशिकुजसौराः सर्वदाज्ञोन्हिचान्येबहुलासितगताः स्युः क्रूरसौम्याः क्रमेण ।

कृष्णपक्षेचंद्रमाअपिक्रूरोबलवान्भवति यस्माद्यवनेश्वरः मासेतुशुक्लप्रतिपत्प्रवृत्तेः पूर्वेशशीमध्यबलोदशाहे श्रेष्ठोद्वितीये ऽल्पबलस्तृतीयेसौम्यैस्तुदृष्टोबलवान्सदैवेति सितगताः शुक्लपक्षेस्थिताः सौम्याः बलिनः द्व्ययनेतिप्रमाणंयस्यद्व्ययनंतत्तुवर्षस्ववर्षेआत्मीयवर्षेयोग्रहोयत्रवर्षे ऽधिपतिः सतत्रबलवान् स्वदिवसेआत्मीयवासरेस्वहोरायांकालहोरायां तथास्वमासेयस्मिन्मासे यो ऽधिपतिः सतत्रबलीद्व्ययनदिवसहोरामासानांयेऽधिपतयस्तैर्ग्रहैःकालबलोपेतैरुपलक्षणीयंतेकालबलोपेताइत्यर्थः केचिद्व्ययनदिवसहोरामासपैरितिपठंति अन्येस्वदिवससमहोरामासगैरितिपठंति एषः सापराधः पाठः एतेषुकालेषुसर्वेएवबलिनोभवंति एतद्ग्रहाणांकालवीर्यंएषामन्यतमे

नसंयुक्तः कालबलसंपन्नोभवति शरुबुगुशुचसाद्याइति शादयोवर्णाः येषांशकारआद्यस्तेशाद्याः शकाराद्यः शनैश्चरः सर्वेभ्योबलहीनः रुकाराद्योरुधिरः भौमः शनैश्चराद्बलवान् बुकाराद्योबुधः सभौमाद्बलवान् गुकाराद्योगुरुःसबुधाद्बली शुकाराद्यः शुक्रः सजीवाद्बली चकाराद्यश्चंद्रः सशुक्राद्बली सकाराद्यः सविता सचंद्राद्बलीति एतद्ग्रहाणांनैसर्गिकंबलंयस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं मंदारसौम्यवाक्पातिसितचंद्रार्का यथोत्तरंबलिनः नैसर्गिकबलमेतद्बलसाम्येस्यादधिकचिंतेति यत्रग्रहाणांगृहयोर्वाबलसाम्यंभवति तत्तस्माद्बलाधिक्यंअधिवीर्यवत्ताज्ञेयेति अत्राचार्येण चतुःप्रकारस्यगृहाणांबलस्यफलंनोक्तंतच्चास्माभिः शिष्यहितहेतवे ऽन्यशास्त्राल्लिख्यते तथाचसाराव

द्व्ययनदिवसहोरामासपैःकालवीर्यंशरुबुगुशुचसाद्यावृद्धितोवीर्यवंतः।२१। इतिबृहज्जातके द्वितीयोध्यायः॥

ल्याम् उच्चबलेनसमेतःपरांविभूतिंग्रहः प्रसाधयति स्वत्रिकोणबलःपुंसांसाचिंत्यंबलवातित्वंवा स्वर्क्षबलेनचसहितःप्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रांतं मित्रभबलसंयुक्तोजनयतिकीर्त्यान्वितंपुरुषं तेजस्विनमतिसुखिनं सुस्थिरविभवंनृपाच्चलब्धधनंस्वनवांशकबलयुक्तंकरोतिपुरुषंप्रसिद्धंच सूक्ष्मजातकेउक्तं बलवान्मित्रस्वगृहोच्चनवांशकेष्वीक्षितःशुभैश्चापि चंद्रसितौस्त्रीक्षेत्रेपुरुषक्षेत्रोपगाः शेषाइति तत्रशुभदृष्टस्यफलंतावत् शुभदर्शनबलसहितःपुरुषंकुर्याद्धनान्वितंख्यातं सुभगंप्रधानमखिलसुरूपदेहंचसौन्यंच पुंस्त्रीभवनबलेनचकरोतिजनपूजितंकलाकुशलम् पुरुषंप्रसन्नचित्तंकल्पंपरलोकभीरुंच आशाबलसमवेतोनयतिस्वदिशंनभश्चरःपुरुषं नीत्वावस्त्रविभूषणवाहनसौख्या

न्वितंकुरुते क्वचिद्राज्यंक्वाचित्पूजांक्वाचिद्द्रव्यंक्वचिद्यशः ददातिविहगाश्चित्रंचेष्टावीर्यसमन्वितः वाक्रिणस्तुमहावीर्याः शुभाराज्यप्रदा
ग्रहाः पापाव्यसनदाः पुंसांकुर्वतिचवृथाटनम् स्वस्थशरीरसमागमसुखमाहवजयबलेनाविदधाति शुभमतुलंविहगेंद्राराज्यंचविनिर्जिता
रातिं रात्रिदिवावलपूर्णैर्भूगजलाभेनशौर्यपरिवृद्ध्या मालिनयातिनेत्रेपक्षंभुक्तेयोनरःप्रकटः द्विगुणंद्विगुणंदद्युर्वर्षाधिपमासदिवसहोरेशाःकुर्यु
र्वृद्ध्यासौख्यंस्वदशासुधनंचकीर्तिंच पक्षवलाद्विपुनाशंरत्नांबरहस्तिसंपदंदद्युः स्त्रीकनकभूमिलाभंकीर्तिंचशशांकधवलतरांसकलबलभार
भरितानिर्मलकरजालभासुरा;सततं राज्यंग्रहाविदद्युः सौख्यंचमनोरथातीतं आचारसौख्यशुभशौचयुताःसरूपाःतेजस्विनःकृतवि

क्रूरग्रहैःसुबलिभिर्विबलैश्चसौम्यैः क्लीबेचतुष्टयगतेतदवेक्षणाद्वा ।

द्योद्विजदेवभक्ताः सद्वस्त्रमाल्यजनभूषणसंप्रियाश्चसौम्यग्रहैर्बलयुतैः पुरुषाभवंति लुब्धाः कुकर्मनिरतानिजकार्यनिष्ठाः पापान्विताः
सकलहाश्चतमोभिभूताः क्रूराः शठाःवधरतामलिनाः कृतघ्नाःपापग्रहैर्बलयुतैः पिशुनाःकुरूपाः पुंराशिगुग्रहेंद्रैर्धीराः संग्रामकांक्षिणोब
लिनः निस्नेहाःसुकठोराः क्रूरामूर्खाश्चजायंते युवतिभवनेषुचमृदवः संग्रामभीरवः पुरुषाःजलकुसुमवस्त्रनिरताःसौम्याःकलहैःसुसं
युक्ताइति एतत्सर्वंसुगमम् इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांवृहज्जातकविवृत्तौग्रहयोनिभेदाध्यायोद्वितीयः ॥ २ ॥
अथातोवियोनिजन्माध्यायोव्याख्यायते कःपुनःसवियोनिजन्मेत्युच्यते विविधवियोनिजन्मनांतिर्यक्पक्षिस्थावरादीनामुत्पत्तिर्वियो

निजन्मेत्युच्यते तत्रप्रश्नः सकाशाज्जातककालंप्रश्नकालंवाविज्ञायवियोनिजन्मनिश्चयज्ञानंभवति तत्रवसंततिलकेनाह क्रूरग्रहैःसुबलि
भिरिति चंद्रोपगाद्विरसभागेसमानरूपामितिचंद्रमाउपगतोव्यवस्थितोयस्मिन्द्विरसभागेद्वादशभागेततसमानरूपंतत्सदृशरूपंसत्वंप्राणिनं
वियोनिजन्मानंवदेत् सचद्विरसभागोयदिवियोनिसंज्ञोभवति सचन्द्राक्रान्तोद्वादशभागोयदिवियोनिसंज्ञस्तदैवं वदेन्नान्यथेति तत्रमे
षद्वादशभागव्यवस्थितेचंद्रमसिमेषाख्यस्यावियोनिजन्मज्ञातव्यं अजादेः छागादेः एवंवृषद्वादशभागव्यवस्थिते वृषाख्यस्यमाहिषादे
श्च कर्कटद्वादशभागव्यवस्थितेकुलीरादेः सिंहद्वादशभागव्यवस्थिते सिंहद्वीपीसृगालश्वानमार्जारादिसत्वानांजन्म वृश्चिकद्वादशभाग

चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्वंवदेद्यदिभवेत्सवियोनिसंज्ञा ॥ १ ॥

व्यवस्थितेसर्पकीटादेःधनुधरद्वादशभागेद्वितीयार्द्धेव्यवस्थितेऽश्वगर्दभजन्म मकरद्वादशभागेपूर्वार्द्धेव्यवस्थितेमृगजन्म अपरेमण्डूकादेर्ज
लचरप्राणिनइच्छंति मीनेमीनस्यैवकिमेतावतैववियोनिजन्मानिश्चयेनेत्याह क्रूरग्रहैरित्यादि क्रूरग्रहैरादित्यांगारकशनैश्चरैर्बुधेन च तदे
कतमेनयुक्तेनक्षीणेनचंद्रमसाएतैः सुबलिभिरितिबलसंयुक्तैः सौम्यैः शुभग्रहैः क्रूरैरपरिशिष्टैर्विबलैर्वीर्यरहितैः क्लीवेशनैश्चरेबुधेवाचतुष्ट
यगतेकेंद्रस्थे एकोवियोनिजन्मयोगः तदवेक्षणाद्वाचंद्रमसिप्रदर्शितवियोनिजन्मद्वादशभागव्यवस्थितेक्रूरैर्बलयुक्तैः सौम्यैः विबलैर्हीनब
लैर्यत्रतत्रावस्थितेनवुधेनशनैश्चरेणवालग्नेदृष्टेवियोनिजन्मज्ञानेद्वितीयोयोगः अर्थादेवद्विपदद्वादशभागव्यवस्थिते चंद्रमसिपूर्वोक्तयोगा

भावेद्विपदजन्म तथाचसारावल्याम् क्रूरैःसुबलसमेतैर्विबलैः सौम्यैर्वियोनिभागगते चंद्रज्ञशनिकेंद्रैतद्वीक्षितेचोदयेवियोनिःस्यात् मेषेशं शीतदंशेछागादिप्रसवमाहुराचार्याः गोमहिषाणांगोंशेनररूपाणांतृतीयेंशे तत्रचतुर्थेभागेकूर्मादीनांभवेदुदकजानां व्याघ्रादीनांपरतः परतोज्ञेयंनराणांच वणिगंशेनररूपावृश्चिकभागेतथाभुजंगाद्याःखरतुरगाद्यानवमेमृगशिखिनांस्यात्तथादशमे ज्ञेयाश्चतत्रविविधावृक्षास्तृणजातयश्चित्राः एकादशेचपुरुषाजलजानांविधाश्चांत्ये श्वमार्जारमूषकादीनांसंख्याज्ञानं श्वप्रभृतीनांप्रभवेयावंतोद्वादशांशकालग्ने तावंतिवदेत्प्राज्ञः पुंस्त्रीसंज्ञान्यपत्यानि।१।अथवियोनिजन्मज्ञानयोगानंतरंवैतालीयेनाह पापाइतिचंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपमित्यनुवर्त्त

पापाबलिनःस्वभागगाःपारक्येविबलाश्चशोभनाः लग्नंचवियोनिसंज्ञकंदृष्ट्वात्रापिवियोनिमादिशेत्।२। क्रियः
शिरोवक्त्रगलेवृषोन्येपादांसकंपृष्ठमुरोथपार्श्वे कुक्षिस्त्वपानांघ्र्यथमेढ्र मुष्कौस्फिक्पुच्छमित्याहचतुष्पदांगे।३।

ते पापाः क्रूराग्रहाःप्रागुक्ताबलिनःसबलाः नकेवलंयावत्स्वभागगाःस्वनवांशस्थाः भागग्रहणेनेहनवांशकएवज्ञातव्यः शोभनाःसौम्यग्रहाः प्रागुक्ताः पारक्येपरनवांशकेविबलावीर्यरहिताव्यवस्थिताः लग्नंतात्कालिकंचयदिवियोनिसंज्ञकंभवति तदात्राप्यस्मिन्नापियोगेचंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्वंजातमितिवदेत् २ अथवियोनावपिचतुष्पदानांप्राधान्येनोपयोगित्वात्तदंगविभागंराश्यात्मकमुपजातिकयाह क्रियइति क्रियोमेषश्चतुष्पदादीनांशिरस्तदुपलक्षितमित्यर्थः वृषोवक्त्रगलेवक्त्रंमुखंगलंकंबलंवृषः अन्येमिथुनादयोयथाक्रमंपादा

दिमिथुनः पादांसकंपादौपूर्वपादावंसौस्कंधौपृष्ठंकर्कटः उरोवृक्षःसिंहः अथशब्दआनंतर्यं पार्श्वेपार्श्वद्वयंकन्याकुक्षिद्वयंतुलाअपानंगुदो
वृश्चिकःअंघ्रीपश्चिमपादौधन्वीअथशब्दःपादपूरणे मेढ्रंलिंगमुष्कौवृषणौमकरःस्फिजौकुंभःपुच्छंलांगूलंमीनइतिशब्दः प्रकारेकेचिच्चतुष्प
दांगेराशिविभागमाहुःआहेतिब्रुवंत्याचार्याइतिवाक्याध्याहारःचतुष्पदग्रहणमुपलक्षणार्थं पक्षिणामप्येवंतेषांपूर्वपादस्थाने पक्षपाली शेषं
सामान्यं प्रयोजनं राश्युपलक्षितेंगेवर्णोपघातादेर्विज्ञानामिति। ३। अथवियोनिवर्णज्ञानंवैश्वदेव्याहलग्नांशइति लग्नेयेनग्रहेणयोगोयस्त
त्रव्यवस्थितस्तस्ययोवर्णः प्रागुक्तः वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरिताइत्याद्याः तद्वर्णवियोनौसत्वेजातेवदेत् हृतनष्टादौवाईक्षणाद्वेति अथ

लग्नांशकाद्ग्रहयोगेक्षणाद्वावर्णान्वदेद्बलयुक्ताद्वियोनौ दृष्ट्यासमानान्प्रवदेत्स्वसंख्ययारेखांवदेत्स्मरसंस्थैश्चपृष्ठे।४।

लग्नेनकश्चिद्ग्रहोभवतितदायेनग्रहेणलग्नमीक्ष्यतेदृश्यतेतस्ययोवर्णस्तंवदेत् अथलग्नंनकेनाचिद्युतंदृष्टंभवति तदालग्नांशकात् लग्ने
यद्राशिनवांशकोदयोभवति तद्राशिवर्णरक्तःश्वेतइत्यादिकंवावदेत् दृष्टयासमानानिति अथबहुभिर्ग्रहैर्लग्नंयुतंदृष्टंचभवतितदाबहूनेव
वर्णान्वदेत् तत्रापियोवीर्यवान् सबलस्तद्वर्णबाहुल्यंयदुक्तं बलयुक्तात्इति अथस्वस्वामिनायुतदृष्टस्यराशेः संबंधिनवांशकोदयोलग्नगतो
भवति तदातद्वर्णमिववदेत्यत्रयोग्रहोवियोनौयस्मिन्नंगेव्यवस्थितस्तत्रात्मीयवर्णकरोति एतत्कुतोलब्धंसप्तमस्थानगतैः ग्रहैर्बलवद्ग्र
हवर्णम् पृष्ठेवियोनौरेखांवदेत् तथाचसारावल्याम् मेषादिभिरुदयस्थैरंशैर्वाग्रहयुतैश्चदृष्टैर्वास्वगृहांशकसंयोगाद्विंद्याद्वर्णान्परांशकेत्र

क्षान् १ सप्तमसंस्थाः कुर्युः पृष्ठेरेखांस्ववर्णसमां वीक्षंतेयावंतोवियोनिवर्णाश्चतावंतः २ बलदीप्तोगगनचरःकरोतिवर्णं त्रियोनीनां पीतंकरोतिजीवः शशीसितंभार्गवोविचित्रंच ३ रक्तौदिनकररुधिरौ रविजःकृष्णंबुधःशबलं स्वेराशौपरभागेपरराशौस्वेनवांशकेतिष्ठन् ४ पश्यन्ग्रहोविलग्नंस्ववर्णवर्णंतदाकुरुते ।४।

अधुनापक्षिणोजन्मज्ञानंवंशस्थेनाह खगेतिखगेदृकाणःपक्षिद्रेष्काणस्तत्रपक्षिद्रेष्काणोमिथुनद्वितीयःसिंहःप्रथमःतुलाद्वितीयः कुंभःप्रथकः एषामन्यतमेद्रेष्काणेउदयतिशनैश्चरेंद्वीक्षणयोगसंभवाः यथाक्रमंविहगाः पक्षिणः स्थलांबुजाः संभवंति पक्षिद्रेष्काणेशनैश्चरेणयुतेदृ

खगेदृकाणेबलसंयुतेनवाग्रहेणयुक्तेचरभांशकोदये बुधां
शकेवाविहगाःस्थलांबुजाः शनैश्चरेंद्वीक्षणयोगसंभवाः ।५।

ष्टेवास्थलजपक्षिणांजन्मवक्तव्यम् एवमिंदुनायुतेदृष्टेवाजलजानांपक्षिणांजन्मइति एकोयोगः अत्रलग्नेप्रथमदशकभागेयोग्रहः स्थितः प्रथमद्रेष्काणस्थःततःपरमन्यस्मिन् दशकेद्वितीयद्रेष्काणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशकेतृतीयद्रेष्काणस्थइति एवंत्रयोभागालिप्ताश्चविंशतिकलाश्चैकनवांशकप्रमाणंपरिकल्प्यं ग्रहस्थितिरन्वेष्या सर्वराशिष्वियंपरिभाषाबलसंयुतेनवाग्रहेणयुक्तेचरभांशकोदयेयस्यतस्यलग्नस्य चरनवांशकोदयेबलसंयुतेनग्रहेणसंयुक्ते तथेति तेशनैश्चरयुतेदृष्टेस्थलजानांपक्षिणांजन्मचंद्रयुतेदृष्टेजलजानांपक्षिणांजन्मज्ञानंद्विती

योयोग: बुधांशकेवेति बुधनवांशकेमिथुनकन्ययोरन्यतमेता:कालिकस्यलग्नस्योदिते तस्मिंश्चबलवद्ग्रहसंयुक्तेशनैश्चरयुतदृष्टेस्थलजानां जन्म चंद्रयुतदृष्टेजलजानामिति तृतीयोयोगः एतेशनैश्चरस्यंदोर्वासंयोगेक्षण नवासंभवतीति तथाचसारावल्याम् विहगोदितदृक्काणेगृहेणबलिनायुतेयचरभांशेबौधांशेवाविहगाः स्थलांबुजाः शनिःशशीक्षणाद्योगात् ।५। अधुनावृक्षजन्मज्ञानंवसंततिलकेनाह होरेति होरालग्नंइंदुश्चंद्रः सूरिर्जीवः रविरादित्यः एतैर्विबलैर्वीर्यरहितैः प्रष्टातरूणांवृक्षाणांजन्मपृच्छातिइतिवक्तव्यन् तत्रायंविशेषः तोयस्थलइति तत्रतरुभवोवृक्षजन्मकिंतोयजलेस्थलेनिर्जलेचेति तत्प्रभेदस्तद्विकल्पोंशकृतोनवांशकोविहित: तत्रपरराश्यंशकोदयेतोयसमीपजान्

होरेंदुसूरिरविभिर्विबलैस्तरूणांतोयस्थलेतरुभवोंशकृतः प्रभेदः लग्नाद्ग्रहः स्थलजलर्क्षपतिस्तुयावांस्तावंतएव तरवःस्थलतोयजाताः ॥ ६ ॥

न् वृक्षाननूपजान्तोयराशयः कर्कटमकरपश्चार्द्धमीनाःएतैरनूपजवृक्षजन्मेतिज्ञानं इतरराश्यंशकोदयेस्थलवृक्षजन्मज्ञानंतत्रापिसंख्येयम् लग्नाद्ग्रहइति उदितांशे:स्थलचारीजलचारीवाभवतितदधिपतिर्यावत्संख्यराशौलग्नाद्व्यवस्थितस्तावंतएवसंख्यास्तरवोवृक्षाःस्थलजाजलजावावक्तव्याः अत्राप्यंशकपतिवशाद्वक्ष्यमाणायुर्दायविधिनाद्वित्रिगुणत्वंवाच्यंस्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणांद्विरुत्तमस्वांशकभागगैरिति अत्राद्वित्रिगुणत्वेप्राप्ते यावंत्योगणनाभवंतितावंत्यःकार्याइत्यागमविदः तथाचसारावल्यांलग्नार्कजीवचंद्रैरबलै: शेषैश्चमूलयोनिः स्यात्

स्थलजलभवनविभागावृक्षादीनांप्रभेदकराः स्थलजलयोर्गोलभ्राद्यावतिराशौतुतेपितावंतः द्वित्रिगुणत्वंतेषामायुर्दायप्रकारोक्तं ६ अधुना स्थलजलजानामंशस्वामिवशाद्वृक्षाणांविशेषज्ञानमंदाक्रांतयाह अंतःसारानिति: रविः सूर्योंशकपतिरंतःसारान्मध्यदृढान्शिंशपादीन्वृक्षान्जनयतिउत्पादयति सूर्यसूनुरार्किर्दुर्भगान्वृक्षान्मनसोरप्रियान्कुशप्रभृतीन्जनयति तुहिनकिरणश्चंद्रःक्षीरोपेतान्सक्षीरान्इक्षुप्रभृतीन्जनयति भौमःकुजः कंटकाढ्यान्कंटकबहुलान् खदिरप्रभृतीन्जनयति वागीशज्ञाविति वागीशोबृहस्पतिः ज्ञोबुधः एतौद्वौयथासंख्येनसफलविफलान्वृक्षान्जनयतः तत्र बृहस्पतिः सफलानाम्रवृक्षप्रभृतीन् बुधोविफलान् येषांलोकेपुष्पमेवोपयुज्यतेनफलानितान्जनय

अंतःसारान्जनयतिरविर्दुर्भगान्सूर्यसूनुः क्षीरोपेतांस्तुहिनकिरणःकंटकाढ्यांश्चभौमः।वागीशज्ञौसफलविफलान्पुष्पवृक्षांश्चशुक्रः स्निग्धानिंदुः कटुकविटपान्भूमिपुत्रश्चभूयः ॥७॥ शुभोशुभर्क्षेरुचिरंकुभूमिजंकरोतिवृक्षंवि

ति शुक्रः पुष्पवृक्षान्मालत्यादीन्जनयति इंदुश्चंद्रः भूयः पुनः स्निग्धान्साचिक्कणान्धवदेवदारुप्रभृतीन्जनयति भूमिपुत्रोंगारकः कटुकविटपान्भल्लातकप्रभृतीन्जनयति अत्रोभयजानितृत्वनिर्देशाच्चंद्रभौमयोर्विकल्पनादेशः । ७ ।

अथभूतरुशुभाशुभज्ञानंसंख्यांचवंशस्थेनाह शुभोशुभर्क्षेति सएवस्थलजलांशपतिर्ग्रहःशुभस्तत्कालमशुभर्क्षेपापग्रहराशौव्यवस्थितोभवति तदारुचिरतरुंशोभनंवृक्षंकुभूमिजमशोभमभूमिजातंवदेत् अन्यथाविपर्ययेविपरीतंवृक्षंकरोति अंशपतिरशुभस्तत्कालं शुभग्रहराशिस्थोभ

वति तदा अशोभनंवृक्षंशोभनभूमिजातंवदेत् अर्थादेवशुभग्रहेशुभक्षेत्रस्थेशुभंवृक्षंशोभनभूमिजातंवदेत् अशुभग्रहे अशुभक्षेत्रस्थेअशो
भनवृक्षमशोभनभूमिजातंवदेत् परांशकेयावतीति स्थलजलांशपतिग्रहः स्वकादात्मीयादंशकाद्विच्युतश्चलितोयावत्संख्येपरनवांशकेऽव
स्थितःस्वमंशमतिक्रम्ययावत्संख्येपरनवांशकेवर्ततेतत्तुल्यास्तत्संख्यास्तथोक्तस्तज्जातीयाश्चतरवोवृक्षाभवंतितावंतएवस्थलजाजल
जावातरवःप्राक्संख्ययात्वथचेति तत्रपुनःसंख्याकरणाद्विकल्पेनादेशइति तथाचसारावल्याम् स्वांशात्परांशगामिषुयावत्संख्याभवंतिता
वंतःस्थलजावाजलजावातरवःप्राक्संख्ययाप्रवदेदिति।८।इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौवियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः३

परीतमन्यथा। पारांशकेयावतिविच्युतः स्वकाद्भवंतितुल्यास्तरवस्तथाभिधाः।८। इतिबृहज्जातकेतृतीयोध्यायः।
कुजेंदुहेतुप्रतिमासमार्तवंगतेतुपीडर्क्षमनुष्णदीधितौ। अतोन्यथास्थेशुभपुंग्रहेक्षितेनरेणसंयोगमुपैतिकामिनी।१॥

अथातोनिषेकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावृतौसातिगर्भाधानमित्यतः ऋतुनिरूपणमृतावपिस्त्रीपुरुषसंयोगज्ञानंवंशस्थेनाहकुजेंदुहेतुरिति
कुजोभौमःइंदुश्चंद्रः तौहेतूकारणंनिमित्तंयस्यरजसःतत्कुजेंदुहेतु प्रतिमासंमासंमासंप्रतीतिप्रतिमासंस्त्रीणांप्रतिमासमार्तवंकुजेंदुहेतुप्रति
मासग्रहणेनप्रथमोद्भूतरजोनिवृत्तिंदर्शयन्गर्भग्रहणक्षममार्तवंप्रवदर्शयति ऋतौभवमार्तवंकथमित्याह गतेतुपीडर्क्षमनुष्णदीधिताविति अ
नुष्णदीधितौशीतमयूखेचंद्रेपीडर्क्षगतेप्रकृतत्वात्स्त्रीणामनुपचयगृहाश्रितेआर्तवकारणंभवति अर्थादेवयदिचंद्रःकुजसंदृष्टोभवति एतदुक्तं

भवति स्त्रियोजन्मर्क्षादनुपचयसंस्थश्चंद्रमास्तत्रचयद्यंगारकेणदृश्यते तदागर्भग्रहणक्षममार्तवहेतुर्भवति अन्यत्रबालवृद्धातुरवंध्याभ्यः
अत्रचबादरायणः स्त्रीणांगतोनुपचयर्क्षमनुष्णरश्मिः संदृश्यते यदिधरातनेयनतासां गर्भग्रहार्तवमुशंतितदानवंध्यावृद्धातुराल्पवयसा
मपिचैतदिष्टं । तथाचसारावल्याम् अनुपचयराशिसंस्थेकुमुदाकरबंधवेरुधिरदृष्टे प्रतिमासंयुवतीनां भवतीहरजोब्रुवंत्येके इन्दुर्जलंकुजो
ग्निर्जलमिश्रंत्वग्निरेवपित्तंस्यात् एवंरक्तेक्षुभितेपित्तेनरजः प्रवर्ततेस्त्रीषुएवंयद्भवतिरजोगर्भस्यनिमित्तमेवकथितंतत् उपचयसंस्थेविफलंप्र
तिमासंदर्शनतंस्य एवंग्रभग्रहणयोग्यमार्तवंप्रदर्श्यस्त्रीपुरुषसंयोगसंभवासंभवौप्रदर्शयति अतोन्यथास्थइति अतोन्यथाअस्मादुक्तप्रकाग

यथास्तराशिर्मिथुनंसमेतितथैववाच्योमिथुनप्रयोगः। असद्ग्रहालोकितसंयुतस्तेसरोषइष्टैःसविलासहासः ॥ २ ॥

दन्यथास्थेविपर्ययस्थेचन्द्रमसितत्रोक्तविपर्ययस्थः पुरुषजन्मराशेरुपचयस्थश्चन्द्रमायदिभवतितस्मिन्शुभेनसौम्येनपुंग्रहेणगुरुणेक्षितेदृष्टे
कामिनीस्त्रीनरेणपुरुषेणसहसंयोगंमैथुनमुपैतिगच्छतीतिवक्तव्यम् नन्वत्रातोन्यथास्थइतिस्त्रियाउपचयस्थः कस्मान्नव्याख्यायते अयुक्त
मेतत् प्राधान्यात्पुरुषस्यैव यस्माद्बादरायणः पुरुषोपचयग्रहस्थोगुरुणायदिदृश्यतेहिममयूखःस्त्रीपुरुषसंयोगंतदावदेदन्यथानैवमिति सा
रावलीकारेणसामान्येनोक्तम् तद्यथा उपचयभवनेशशभृत् दृष्टोगुरुणासुहृद्भिरथवासौ पुंसांकरोतियोगंविशेषतःशुक्रसंदृष्टः कस्मिन्काले
यंविचारःउच्यते चतुर्थदिनेस्नातायां तथामाणित्थः ऋतुविरमेस्नातायांयद्युपचयस्थःशशीभवति बलिनागुरुणादृष्टोभर्त्रासहसंगमश्चत

दा राजपुरुषेणरविनाविटेनभौमेनवीक्षितेचन्द्रे सौम्येनचपलमतिनाभृगुणाकांतेन रूपवता भृत्येन सूर्यपुत्रेणायातिस्त्रीसंगरंहितदा एकैके
नफलंस्यात्दृष्टेनान्यैःकुजादिभिःपापैः सर्वैःस्वगृहंत्यक्त्वा गच्छतिवेश्यापदंयुवतिः १ अथमैथुनप्रकारज्ञानामिंद्रवज्रयाह यथास्तराशिरि
ति आधानलग्नात्प्रश्नलग्नाद्वायोस्तराशिः सप्तमोस्तलग्नंतत्संज्ञकोयोजंतुस्तन्मिथुनंस्त्रीपुमांसौ यथायेनप्रकारेणसमेतिसंयोगंसुरतंयाति
तथातेनैवप्रकारेणतस्यनरस्यमिथुनप्रयोगः संयोगोवाच्योवक्तव्यः तस्मिन्नेवास्तेसप्तमेस्थाने असद्गृहालोकितसंयुतेपापग्रहैर्दृष्टेयुक्तेवा
सरोषः सकलहोमिथुनप्रयोगोवाच्यः इष्टैःसौम्यैर्युतदृष्टेसाविलासहासः सीत्कारादिसंयुक्तोमिथुनप्रयोगोवाच्यः अर्थादेवनकेनचिद्युतदृ

रवींदुशुक्रावनिजैः स्वभागगैर्गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवा ।
भवत्यपत्यंहिविबीजिनामिमेकराहिमांशोर्विदृशामिवाफलाः ॥ ३ ॥

ष्टेनसरोषोनापिसविलासहासइतिमिश्रयुतदृष्टेसरोषोसविलासहासश्चेति तथाचसारावल्याम् द्विपदादयोविलग्नात्सुरतंकुर्वंतिसप्तमेयद्वत्
तद्वत्पुरुषाणामपिगर्भाधानंसमादेश्यं अस्तेशुभयुतदृष्टेसरोषकलहंभवेत्तत्र सौम्यैःसौम्यंसुरतं वात्स्यायनसंप्रयोगिकाख्यातम् २ अथ
गर्भसंभवासंभवज्ञानंवंशस्थेनाह रवीति रविःसूर्यः इन्दुश्चन्द्रः शुक्रःसितः अवनिजोंगारकः एतैःस्वभागगैर्यत्रराशौस्वनवांशकास्थितैरप
त्यंभवतिगर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यदिच सवर्गैस्वभागगानस्युस्तदा पुरुषापचयर्क्षगाभ्यांसूर्यसिताभ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामेवंगर्भसंभवोवा

ऽयः एवंभौमचंद्राभ्यांनार्युपचयर्क्षगाभ्यांस्वनवांशकस्थाभ्यामाधानकालेऽवश्यमेवापत्यंभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यस्मादनेनैवस्वल्प
जातकेउक्तम् बलयुक्तौस्वगृहांशेष्वर्कसितावुपचयर्क्षगौपुंसां स्त्रीणांवाकुजचंद्रौयदातदागर्भसंभवोभवति गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवेति
गुरौबृहस्पतौत्रिकोणयोर्नवपंचमयोरुदयेलग्नेपिवासंस्थिते एषामन्यतमस्थानस्थेपिअपत्यंभवति गर्भग्रहणं बिबीजिनामिमेइति हिय
स्मादर्थेइमेहियोगाः बिबीजिनांषंढानांविगतंबीजंवीर्यंयेषांस्त्रीपुरुषाणांतेषामफलाविद्यमानाआपिनसंभवंति अत्रोदाहरणं कराहिमांशोर्वि
दृशामिवाफलाइति यथाहिमांशोः शीतरश्मेः चंद्रस्यकरारश्मयोविद्यमानाअपिविदृशामंधानामफलानिष्फलाविगत।दृशोयेषांतेवि

दिवाकरेंद्वोःसमगौकुजार्कजौगदप्रदौपुंगलयोषितोस्तदा। व्ययस्वगौमृत्युकरौयुतौतथातदेकदृष्ट्यामरणायकल्पितौ।४।

दृशः तेषामिवेति ॥ ३ ॥ अधुनास्त्रीपुंसयोराधानकालवशादाप्रसवावधियावच्छुभाशुभज्ञानंवंशस्थेनाह दिवाकरेति दिवाकरात्सूर्यात्
स्मरगौसप्तमस्थानस्थौकुजार्कजौकुजोंगारकोर्कजःसौरिः यदिभवतः तदापुंगलस्यमनुष्यस्यगदप्रदौरोगप्रदौभवतः एतदुक्तंभवति आ
धानकालेयत्रार्कस्थितस्तस्मात्सप्तमेस्थानेयदांगारकोभवतिसौरोवा तदापुंसोरोगप्रदोभवति स्वमासेएवामिंदोःचंद्रात्सप्तमोभौमःसौरो
वाभवतितदायोषितःस्त्रियोरोगप्रदोभवति स्वमासेएव व्ययस्वगौमृत्युकरावि।ति तावेवंकुजसौरौव्ययस्वगौद्वादशद्वितीयगौतयोर्दिवाकरें
द्वोः सकाशादुभयत्रपार्श्वस्थितयोस्तदापुंगलयोषितोःस्त्रीपुरुषयोः मृत्युकरौभवतः एतदुक्तंभवति सूर्यादेकोद्वादशे।द्वितीयोद्वितीयेतदात

योर्मध्येयोबलवान्सस्वमासेमृत्युकरोनरस्यभवति चंद्रादप्येवंव्यवस्थिते चंद्रादेकोद्वादशेद्वितीयोद्वितीयेतदातयोर्मध्येयोबलवान्सस्व
मासेमृत्युकरास्त्रियोभवति युतौतथेति तदितिकुजसौरयोः परामर्शः तयोः कुजसौरयोर्मध्याद्यदेकेनादित्योयुतःसहितोभवत्यन्येनदृ
श्यतेतदानरस्यमरणायकल्पितोनिश्चितःएवंचंद्रमायद्येकेनयुक्तोभवत्यपरेणदृष्टःतदास्त्रियोमरणायकल्पितः द्वयोर्मध्येयोबलवान् तस्य
मासेइति।४।अथनिषिक्तस्यपितृमातृपितृव्यमातृस्वसृणांशुभाशुभज्ञानंवंशस्थेनाहदिवार्कशुक्राविति दिवादिनेनिषिक्तस्यजातस्यवाजंतोर्य
थाक्रमंपितृमातृसंज्ञितावर्कशुक्रौभवतःपितृसंज्ञकोर्कोमातृसंज्ञकःशुक्रःएवमेवनिशिरात्रौ निषिक्तस्यजातस्यवाशनैश्चरेंदूसौरचंद्रौशनैश्च

दिवार्कशुक्रौपितृमातृसंज्ञितौशनैश्चरेंदूनिशितद्विपर्ययात्।पितृव्यमातृष्वसृसंज्ञितौचतावथौजयुग्मर्क्षगतौतयोःशुभौ।

रः पितृसंज्ञश्चंद्रोमातृसंज्ञकः तद्विपर्ययादिति तद्विपर्ययाद्दिवारात्रिव्यत्ययात्तावेवपूर्वोक्तौग्रहौपितृव्यमातृस्वसृसंज्ञितौभवतः तत्रादिवानि
षिक्तस्यजातस्यवाशनैश्चरोपितृव्यसंज्ञः चंद्रोमातृष्वसृसंज्ञः रात्रौनिषिक्तस्यजातस्यवार्कःपितृव्यसंज्ञकः शुक्रोमातृष्वसृसंज्ञः तत्संज्ञयोः
प्रयोजनं तावथौजयुग्मर्क्षगतौतयोः शुभाविति तावेवयथोक्तौग्रहौतयोरोजयुग्मर्क्षगतौशुभौज्ञेयौओजाविषमराशयोयुग्माःसमराशयः त
त्रादिवार्कोविषमर्क्षगोमेषमिथुनसिंहतुलाधन्विकुंभानामन्यतमस्थःपितुःशुभकृत् रात्रौपितृव्यस्य तथादिवाशुक्रःसमर्क्षगोवृषकर्कटकन्या ३३
वृश्चिकमकरमीनानामन्यतमस्थोमातुः शुभकृत् रात्रौमातृष्वसुः शौनश्चरोरात्रौविषमर्क्षगतःपितुःशुभकृद्दिवापितृव्यस्यतथाचंद्रोरात्रौ

नमर्क्षगोमातुः शुभकृत् दिवामातृष्वसुःसामर्थ्यादेवोक्तविपर्ययस्थःसएवोक्तयोरशुभः यथादियासमक्षेत्रगतोर्कः पितुरशुभोरात्रौपितृव्य
स्य दिवाविषमर्क्षगतः शुक्रोमातुरशुभोरात्रौमातृष्वसुःरात्रौसमक्षेत्रगतःशनैश्चरः पितुरशुभोदिवापितृव्यस्य रात्रौविषमर्क्षगतश्चंद्रमामा
तुरशुभं।दिवामातृष्वसुरिति।५।अथाधानप्रश्नमध्येआधानकालवशान्मातुर्मरणयोगद्वयमाह उदयर्क्षमुदयलग्नमसद्भिःपापग्रहैरभिलषद्भिः
नत्रोदयलग्नाभिलाषिभिः कश्चिल्लग्नाद्द्वितीयस्थग्रहोव्याख्यातः तेषामाभिमतंयथोदयलग्नादनंतरंतदुभयस्यप्रत्यासन्नतयाभिलषत्युदय
र्क्षमिति अन्येपुनर्लग्नाद्द्वादशस्थानस्यग्रहस्योदयर्क्षाभिलाषंकथयंति यस्मात्तद्विहायोदयराशिगमनंग्रहःकरोति एवंलग्नाद्द्वादशस्थैःपापै

अभिलषद्भिरुदयर्क्षमसद्भिर्मरणमेतिशुभदृष्टिमयाते। उदयराशिसहितेचयमेस्त्री।विगलितोडुपतिभूसुतदृष्टे ॥ ६ ॥

र्लग्नेचयदिशुभदृष्टिंसौम्यग्रहदर्शनमयातेअप्राप्तेसौम्यग्रहैरदृश्यमानेस्त्रीयोषिद्गर्भिणीमरणमेतिमृत्युंप्राप्नोति अत्रच भगवान्गार्गिःअशु
भैर्द्वादशर्क्षस्थैः शुभदृष्टिविवर्जितैः आधानलग्नेमरणंयोषितः प्रवदेत्बुधइति योगांतरमाह उदयराशिसहितेचयमेत्यादि यमेशनैश्चरे
उदयराशिसहितेलग्नस्थेतस्मिंश्चविगलितेनोडुपतिनानक्षत्रस्वामिनाक्षीणचंद्रेणभूसुतेनांगारकेणचदृष्टेवलोकितेस्त्रीगर्भिणीमरणमेति ६।
अथयोगांतरंवैतालीयेनाह लग्नमुदयराशिरिंदुश्चंद्रएतौलग्नेंदूपापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नस्थेचंद्रमासियद्येकःपापग्रहोद्वादशस्थोभवति द्वि
तीयस्थोपरः तदालग्नेंदूयुगपत्तुल्यकालंपापद्वयमध्यगावुच्येते अथलग्नेंदूविप्रकृष्टांशकान्वितौभवतस्तत्रैवैकःपापस्तावदप्राप्यस्थितो ऽप

स्तावदतिक्रम्यस्थितस्तथापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगावुच्येते अथवाद्वादशस्थानेएकःपापोऽपरोद्वितीयेतृतीयेचंद्रश्चतुर्थेचपापोभवतितदापि लग्नेंदूपापद्वयमध्यगावुच्येते एवंलग्नेंदूयदियुगपत्पापद्वयमध्यगतौनचसौम्यवीक्षितौ शुभग्रहावलोकितौनभवतस्तदानारीस्त्रीगर्भयुता विपद्यतेम्रियते पृथगेवेति अथवापृथक्स्थौलग्नेंदूभवतस्तयोर्मध्यादेकतमोपिपापद्वयमध्यगोभवति सौम्यग्रहदृष्टश्चनभवतितदानारीगर्भ युताविपद्यतेम्रियतेइति पृथगेवेति अथवालग्नात्तृतीयेचंद्रोद्वितीयचतुर्थद्वादशस्थाःपापाः तथापिलग्नेंदूपापमध्यगौभवतः अथवालग्ना देकादशेचंद्रोद्वितीयतृतीयद्वादशगाः पापास्तथापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगौभवतःयुगपद्ग्रहणंपादपूरणार्थंविस्पष्टार्थंवा तदर्थस्यपृथगेव सा

पापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नेंदूनचसौम्यवीक्षितौ । युगपत्पृथगेववावदेन्नारीगर्भयुताविपद्यते ॥ ७ ॥
क्रूरैःशशिनश्चतुर्थगैर्लग्नाद्वानिधनाश्रितेकुजे । बंध्वंत्यगयोः कुजार्कयोः क्षीणेंदौनिधनायपूर्ववत् । ८ ।

मध्यालब्धत्वादत्रयोगकर्तृणांग्रहाणांमध्याद्योबलीतन्मासिगर्भिणीमरणं भवतीतिसर्वत्रपरिभाषा।७। अथान्ययोगांतराणिवैतालीयेनाह क्रूरैरिति शशिनश्चंद्रात्क्रूरैः पापग्रहैः चतुर्थस्थानस्थैर्निधनाश्रितेऽष्टमस्थानस्थेकुजेभौमेएकोयोगः अथवालग्नाच्चतुर्थैः पापैरष्टमेभौमे चैवंद्वितीयोयोगःबंध्वंत्यगयोःकुजार्कयोरिति लग्नाद्बंधुगते चतुर्थस्थेभौमेंत्यगतेद्वादशस्थानस्थेऽर्केसूर्येयत्रतत्रस्थेक्षीणेंदौपरिक्षीणेचंद्रेतृती योयोगः एषामाधानकालेकतमस्यसंभवेमरणायपूर्ववन्नारीगर्भयुताविपद्यतइति।८। अधुनामातुःशस्त्रनिमित्तंमरणयोगंगर्भस्त्रावंचाधा

नलग्नवशाद्वैतालीयेनाह उदयास्तइति निषेककालेकुजार्कयो। भौमसूर्ययोर्यथासंख्यमुदयास्तगयोर्लग्नसप्तमस्थयोर्लग्नेभौमेसप्तमस्थे
र्केगर्भयुतायाः भार्यायाः स्त्रियः शस्त्रकृतंशस्त्रहेतुकंमरणंनिधनंवदेत्ब्रूयात् तथातेनैवप्रकारेणेति नारीगर्भयुताविपद्यतइत्यर्थः मासाधि
पताविति गर्भमासेषुमासाधिपान्वक्ष्यति कललघनेत्यादिना तत्रनिषेककालेयोग्रहोभौमादिरन्येनग्रहेणयुद्धेविजितोभवतिपराजितोभ
वति यतः कुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तम् केतुनावाभिधूमित उल्कयावाभिहतःसोपिनिपीडितग्रहइत्युच्यते सूर्याचंद्रमसौक्रूरयुक्तौदृष्टौ वा रा

उदयास्तगयोः कुजार्कयोर्निधनंशस्त्रकृतंवदेत्तथा। मासाधिपतौनिपीडितेतत्कालेस्त्रवणंसमादि
शेत्।९। शशांकलग्नोपगतैः शुभग्रहैस्त्रिकोणजायार्थसुखास्पदस्थितः। तृतीयलाभर्क्षगतैश्चपापकैः
सुखीतुगर्भोरविणानिरीक्षितः।१०।

हुणाग्रहणेपीडितौइत्युच्येते तस्यापिनिपीडितस्यग्रहस्ययोभवतिमासोयस्मिन्मासेमासाधिपत्यंतस्यभवति तत्कालेतस्मिन्काले गर्भस्य
स्त्रवणंच्युतिंसमादिशेत्वदेत् ।९। अधुनागर्भपुष्टिज्ञानंवंशस्थेनाह शशांकेति यत्रराशौशशांकश्चंद्रःस्थितस्तत्रैवशुभग्रहैर्व्यवस्थितैर्बुधगुरु
सितैरित्यर्थः अथवालग्नस्थैः शुभग्रहैः लग्नेव्यवस्थितैः अथवाकैश्चिच्छशांकोपगतैः कैश्चिल्लग्नोपगतैः एवंशशांकोपगतैः शुभग्रहैरु
दयोपगतैर्वा अथवात्रिकोणजायार्थसुखास्पदस्थितैः त्रिकोणंनवपंचमेजायास्थानंसप्तमं अर्थस्थानंद्वितीयंसुखस्थानंचतुर्थं आस्पदस्था

नंदशमं एतेषुत्रिकोणजायार्थसुखास्पदेषु यथासंभवंचंद्राल्लग्नाद्वाद्वयोर्वासमवास्थितैस्तथापापकैःक्रूरग्रहैश्चंद्राल्लग्नाद्वातृतीयलाभर्क्षगतैः टी०
बृ,जा, तृतीयैकादशस्थानस्थैस्तैर्यथासंभवंद्वयोर्वास्थितैरविणासूर्येणयदिनिरीक्षितोदृष्टः शशीलग्नंवाभवति यस्मादेवंयोगः सचदृश्यतेतदाग
भस्थः सुखीपुष्टिमान्भवति केचिद्गुरुणानिरीक्षितइतिपठंतितदयुक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तम् होरेंदुयुतैःसौम्यैस्त्रिकोणजायार्थसुखांबर
३५ स्थैर्वा पापैस्त्रिलाभयातैः सुखीचगर्भोनिरीक्षितोरविणा ।१०। अथनिषिक्तस्यनिषेककालाज्जातस्यजन्मकालादुभयोरपिप्रश्नकालाद्वापुं
स्त्रीविभागज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह ओजर्क्षेति ओजर्क्षेपुरुषांशकेष्वितिलग्नमुदयलग्नंअर्कः आदित्यःगुरुर्जीवः इंदुश्चंद्रःएतैर्लग्नार्कगुर्विं

ओजर्क्षेपुरुषांशकेषुबलिभिर्लग्नार्कगुर्विंदुभिः पुंजन्मप्रवदेत्समांशकगतैर्युग्मेषुतैर्योषितः ।

दुभिरोजर्क्षस्थैर्विषमराशिव्यवस्थितैर्नकेवलंयावाद्विषमराशिव्यवास्थितैर्विषमनवांशगतैर्बलिभिश्चपुंसोजन्मवदेत्नन्वत्रविषमनवांशग्रहणं
नास्तिकथंव्याख्यातंविषमनवांशकगैरितिउच्यते पुरुषांशकेष्वितिवचनात्पुरुषराशीनामंशकेष्वित्यर्थः यएवंविषमराशयस्तएवपुरुषराश
यः समांशकगतैर्युग्मेष्वितितैरेवलग्नार्कगुर्विंदुभिर्युग्मेषुसमराशिषुव्यवास्थितैर्नकेवलंयावत्समांशकगतैर्युग्मराशिनवांशकस्थैर्बलिभिश्च
योषितःस्त्रियोजन्मवदेत् अथैषांयथाभिहितानांलग्नग्रहाणामुभयविकल्पकानांबाहुल्यात्पुंस्त्रीनिर्देशःसाम्येबलाधिकत्वात् गुर्वर्काविति गुरु
जीवःअर्कआदित्यः एतावुभावपिविषमेविषमराशौगतौयत्रतत्रनवांशकस्थौनरंमनुष्यंकुरुतः बलग्रहणमप्यत्रानुवर्तते शशीचंद्रः सितः ३५

शुक्रः वक्रोंगारकः एतेयदिसवलाः युग्मसमराशौगतायत्रतत्रनवांशकस्थगस्त्रियंजनयति द्व्यंगस्थाइति एतएवग्रहाद्व्यंगस्थायत्रतत्रराशौ
द्विशरीरनवांशकस्थाः बुधवीक्षणाच्च बुधदृष्ट्यायमलौद्वौस्वपक्षेकुर्वीतिस्वपक्षेआत्मीयपक्षे आत्मीयपक्षेपुरुषनवांशकेस्त्रीनवांशकेचेत्यर्थः
एतदुक्तंभवति चत्वारोद्विस्वभावामिथुनकन्याधन्विमीनाः तत्रमिथुनधन्विनौपुरुषांशकौकन्यामीनौस्त्र्यंशकौ तेनयथासंभवंमिथुनध
न्वंशगतावादित्यजीवौयदिबुधेनयत्रतत्रावस्थितेनदृश्येते तदायमलौद्वौपुरुषौवाच्यौ एवंयथासंभवंकन्यामीनांशकगताः शशिशुक्रभौमाः
यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनदृश्यंतेतदायमलेद्वेकन्येवाच्ये अथद्वावेववर्गौयथादर्शितस्थोबुधःपश्यति तदैकः पुरुषोद्वितीयाचकन्या नन्वत्रांश

गुर्वर्कौविषमेनरंशशिसितौवक्रश्चयुग्मेस्त्रियंद्व्यंगस्थाबुधवीक्षणाच्चयमलौकुर्वीतिपक्षेस्वके ।११।
विहायलग्नंविषमर्क्षसंस्थःसौरोपिपुंजन्मकरोविलग्नात्। प्रोक्तग्रहाणामवलोक्यवीर्यंवाच्यःप्रसूतौपुरुषोंगनावा।१२।

कग्रहणंनास्तितत्कथंव्याख्यातं द्विशरीरांशकेस्थितइति अनेनैवस्वल्पजातकेउक्तम् बलिनौविषमेऽर्कगुरूनरंस्त्रियंसमग्रहेकुजेंदुसिता
यमलौद्विशरीरांशकेष्विंदुजदृष्ट्यास्वपक्षसमाविति अन्यथापुनरुक्तास्यात् ओजर्क्षेपुरुषांशकेष्वित्यनेनैवगतार्थत्वात् बलग्रहणमत्रानुव
र्तनीयमिति ॥ ११ ॥ अथपुंजन्मयोगांतरमुपेंद्रवज्रयाह विहायलग्नमिति उक्तयोगाभावस्यावसरेनान्यथा आधानलग्नंपृच्छाकालिकं
लग्नंवालग्नंविहायत्यक्त्वासौरः शनैश्चरोलग्नाद्विषमर्क्षगतस्तृतीयपंचमसप्तमनवमैकादशस्थानानामन्यतमस्थः पुंजन्मकरः पुरुषज

न्मकरोभवतिप्रोक्तग्रहाणामिति प्रोक्तग्रहाणांकथितयोगकर्तृणांग्रहाणांवीर्यंबलमवलोक्यविचार्यप्रसूतौप्रसवकालेपुरुषोनरोंगनास्त्रीवाव क्तव्या एतदुक्तंभवति यत्रपुरुषजन्मसंभवस्तत्रपुरुषोवाच्यः एवंस्त्रीयोगसंभवेस्त्रीवाच्या यत्रपुरुषजन्मयोगसंभवः स्त्रीयोगजन्मसंभव श्चदृश्यते तदायोयोगोबलवत् ग्रहैर्निर्मितस्तद्वशात्पुंस्त्रीजन्मवक्तव्यम् ॥१२॥

अथक्लीवजन्मयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्यमिति शशीचंद्रः रविरादित्यः एतौशशिरवी यथाक्रमंयुग्मौजर्क्षगतौ समविषमराशिस्थावन्योन्यंपरस्परंयदिपश्यतः समराशिस्थश्चंद्रोविषमराशिगतमर्कंपश्यत्यर्कः शशिनंपश्यतितदाक्लीबजन्मयोगएकः यद्यार्किसौ

अन्योन्यंयदिपश्यतः शशिरवीयद्यार्किसौम्यावपिवक्रोवासमगंदिनेशमसमेचंद्रोदयौचेत्स्थितौ ॥ युग्मौजर्क्षगता
वपींदुशशिजौभूम्यात्मजेनेक्षितौपुंभागेसिलग्नशीतकिरणाः स्युः क्लीबयोगाःस्मृताः ॥ १३ ॥

म्यावपिआर्किःसौरःसौम्योबुधःएतावार्किसौम्यौयथाक्रमंयुग्मौजर्क्षगतौअन्योन्यंयदिपश्यतस्तदाद्वितीयोयोगःवक्रोवासमगमिति वक्रों गारको विषमर्क्षगः समगंसमराशिस्थंदिनेशंसूर्यंपश्यतिसूर्यश्चांगारकंपश्यतितदातृतीयोयोगः असमेचंद्रोदयौचेदिति चंद्रःशशी उदयो लग्नमेतावसमेविषमराशाववस्थितौ भूम्यात्मजेनांगारकेणसमराशिगेनेक्षितौदृष्टौतदाचतुर्थयोगः युग्मौजर्क्षगतावपीति इंदुश्चंद्रः शशिजोबुधः एतौयथासंख्यंयुग्मौजर्क्षगतौसमविषमराशिगौभूमिजेनभौमेनयत्रतत्रावस्थितेनवीक्षितौदृष्टौतदापंचमोयोगः पुंभागइति सि

तःशुक्रःलग्नंउदयलग्नंशीतकिरणश्चंद्रः एतेसितलग्नशीतकिरणाःयत्रतत्रराशौपुंभागेविषमनवांशकेव्यवस्थिताभवंति तदाक्लीबजन्म
योगःषष्ठ :तथाचबादरायणः अन्योन्यंरविशशिनौविषमाविषमर्क्षगौनिरीक्षयेते इंदुजरविपुत्रौवातथैवनपुंसकंकुरुतः वक्रोविषमेसूर्यःसमग
श्चेवंपरस्परालोकात् विषमर्क्षेलग्नेंदूसमराशिगःकुजोवलोकयति बुधचंद्रौकुजदृष्टौ विषमर्क्षसमर्क्षगौतथैवार्कौ ओजनवांशकसंस्थालग्नेंदु
सितास्तथैवोक्ताइति एतेयोगाः पूर्वयोगानामभाविवक्तव्याःतेषांयोगानामेतेषांचसंभवेतेषामेवबलवत्वम् ॥ १ ३॥ अधुनाद्वित्रिगर्भसंभवयो
गान् शार्दूलविक्रीडितेनाह युग्मेचंद्रसितावित्ति चंद्रसितौशशिशुक्रौयुग्मेसमराशौव्यवस्थितौ तथातेनैवप्रकारेणज्ञारजीवोदयाः ज्ञोबुधः

युग्मेचंद्रसितौतथौजभवनेस्युर्ज्ञारजीवोदयालग्नेंदूनृनिरीक्षितौचसमगौयुग्मेषुवाप्राणिनः ।

आरोंगारकः जीवोबृहस्पतिः उदयोलग्नं एतेसर्वेएवौजभवनेविषमराशौस्युर्भवेयुः एवमेतेमिथुनंकुर्युः दारिकादारकश्चलग्नेंदूउद
यचंद्रौसमगौयुग्मराशिव्यवस्थितौनृनिरीक्षितौनरग्रहेणयेनकेनचित्दृष्टौभवतस्तथापिमिथुनंगर्भसंस्थंवाच्यम् युग्मेषुवाप्राणिनः तएव
पूर्वोक्ताज्ञारजीवोदयाः सर्वएवयुग्मेषुसमराशिषुस्थिताः प्राणिनोबलिनोभवंति तथापिमिथुनंकुर्युः ग्रहोदयगतानित्यादिग्रहाः सर्वएव
द्व्यंगांशकेषुद्विस्वभावनवांशकेषुगताः प्राप्ताः उदयोलग्नंचद्व्यंगांशकेषुगतः तान्ग्रहोदयगतान्द्व्यंगांशकान्स्वांशेस्वनवांशकस्थे ज्ञेबुधे
पश्यतितीति तदात्रितयंवक्तव्यम् तत्रायंविशेषः ज्ञगांशकवशाद्युग्मंतुइतिज्ञोबुधोगतोव्यवस्थितोयस्मिन्नवांशकेस्थितः तद्वशाद्युग्मं बु

धोयस्मिन्नवांशकेव्यवस्थितः सयल्लिंगांशकस्तल्लिंगंतत्रगर्भेयुग्मंवक्तव्यम् एकस्तद्विपरीतः एतदुक्तंभवति मिथुनांशकस्थोबुधोयदाग्र
होदयगतान्द्व्यंगांशकान्पश्यति तदागर्भेदारकद्वयंदारिकाचैकावक्तव्या अथोकन्यानवांशकस्थोबुधोद्व्यंगांशकव्यवस्थितान्ग्रहोदयान् प
श्यतितदागर्भेदारिकाद्वयं एकंचदारकंवक्तव्यम् अमिश्रैःसममिति तैर्ग्रहोदयबुधैरमिश्रस्थितैर्द्विस्वभावसमानलिंगास्थितैस्त्रितयं सममे
कलिंगंवक्तव्यम् एतदुक्तंभवति मिथुननवांशकव्यवस्थितोबुधोमिथुनधन्व्यंशकव्यवस्थितान्ग्रहोदयान्पश्यतितदागर्भेदारकात्रितयंवक्त
व्यम् अथकन्यांशकव्यवस्थितेबुधः कन्यामीनांशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यतितदागर्भेदारिकात्रितयंवाच्यमिति तथा च साराव

कुर्युस्तेमिथुनेग्रहोदयगतान्द्व्यंगांशकान्पश्यतिस्वांशेज्ञेत्रितयंज्ञगांशकवशाद्युग्मंत्वमिश्रैः समम् ॥ १४ ॥
धनुर्धरस्यांत्यगतेविलग्नेग्रहैस्तदंशोपगतैर्बलिष्ठैः ज्ञेनार्किणावीर्ययुतेनदृष्टेसंतिप्रभूताअपिकोषसंस्था: ॥१५॥

ल्याम् समराशौशशिसितयोर्विषमेगुरुवक्रसौम्यलग्नेषुयोगेस्मिन्गर्भगतंनूनंमिथुनंतुविज्ञेयम् लग्नेंदूवासमगौपुंग्रहदृष्टौचामिथुनजन्मकरौ
उदयलग्नज्ञवक्रगुरवोबालिनः समराशिगास्तथैवोक्ताः द्विशरीरांशकयुक्तान्ग्रहान्विलग्नंचपश्यतींदुसुते कन्यांशेद्वेकन्येपुरुषश्चनिषिच्य
तेगर्भेमिथुनांशेकन्यैकाद्वौपुरुषौत्रितयमेवंस्यात् मिथुनधनराशिगतान्ग्रहान्विलग्नंचपश्यतींदुसुतः मिथुनांशस्थाश्चयदापुरुषत्रितयंत
दागर्भे कन्यामीनांशकस्थान्विहगानुदयंयुवतिमागगताः पश्यतिशीतगुतनयः कन्यात्रितयंतदागर्भे ॥ १४ ॥ ।३७।

अधुनात्र्यधिकगर्भसंभवंयोगज्ञानमुपजातिकयाह धनुरिति धन्विलग्नेधनुर्धरांशकेवोदयंलग्नमुपगतेधनुर्धरस्यधनुषोंत्यगगतेविलग्नेध
न्व्यंशकेचोपगतेग्रहैः सर्वैरेवतदंशोपगतैर्यत्रतत्रराशौधन्विनवांशकस्थैर्नकेवलंयावद्बलिष्ठैर्वीर्यवद्भिस्तस्मिंश्चलग्नेज्ञेनार्किणाचदृष्टे ज्ञेनबु
धेनआर्किणाशनैश्चरेणचवीर्ययुतेनबलवताहृष्टेवलेकितेप्रभूताबहवः कोशसंस्थाजरायुवेष्टितविग्रहागर्भेसंतिभवंतीति पंचसप्तदशाया
वत्पूर्वमुक्तंमासाधिपतौनिपीडितेतत्कालंश्रवणंसमादिशेदिति॥१५॥तदधुनागर्भस्यमासाधिपानत्रोटकेनाह कललइति सिताद्याग्रहागर्भ
स्यप्रथममासात्प्रभृतिकललादीनिभवंति वर्तयंति तद्यथागर्भस्यप्रथमेमासिकललंभवति शुक्रशोणितेघनेसंमिश्रीभूते तत्रगर्भस्यतास्मि

कललघनांकुरास्थिचर्मांगजचेतनपाः सितकुजजीवसूर्यचंद्रार्किबुधाःपरतः ॥

न्मासेसितः शुक्रोधिपतिः द्वितीयेघनताकाठिन्यंभवति तत्रतस्यकुजोंगारकोभौमोधिपतिः तृतीयेंकुरोत्पत्तिर्हस्ताद्यवयवजन्मतत्रजीवो
बृहस्पतिरधिपतिः चतुर्थेस्थिसंभवः तत्रसूर्योरविरधिपतिः पंचमेचर्मसंभवस्तत्रचंद्रोधिपतिः षष्ठेंगजसंभवोलोमजन्मतत्रार्किःसौरोधिप
तिः सप्तमेचेतनतासंभवोभवतिचेतनतास्वभावः तत्रबुधोधिपतिः बुधमासात्परतोयेन्येशेषामासास्तेगर्भस्पर्शनोद्वेगप्रसवकरास्तेषुचो
दयपतिचंद्रसूर्यनाथाः स्वामिनः क्रमशोगदिताः उक्ताः तत्राष्टमेमासिगर्भस्थोजंतुरशनंकरोति मात्राभुक्तंपीतंरसादिः तस्यानाभिलग्नन
लिनंसंक्रमते तत्रगर्भाधानलग्नाधिपतिर्योग्रहः समासाधिपतिः नवमेगर्भस्थस्योद्वेगोभवति तत्रचंद्रोधिपतिर्भवति दशमेगर्भस्यप्रसवो

प्रसूतिर्भवति तत्रसूर्यौरविरधिपतिः तथाचस्वल्पजातके कललघनावयवास्थित्वग्रोमस्मृतिसमुद्भवाःक्रमशः मासेषुशुक्रकुजजीवसूर्य
चंद्रार्किसौम्यानाम् अशनोद्वेगप्रसवाः परतोलग्नेशचंद्रसूर्याणामिति अत्रप्रथमद्वितीयमासाधिपयोर्यवनेश्वरेणसहमतभेदः तथाचतद्वा
क्यम् कुजास्फुजिज्जीवरवींदुसौरशशांकलग्नेंदुदिवाकराणाम् मासाधिपत्यप्रभवोनचैषांजयोपघातैर्ग्रहवद्भवंति आद्येतुमासे कललंद्वि
तीयेपेशिस्तृतीयोपिभवंतिशाखाः अस्थीन्यथस्नायुशिराश्चतुर्थेमज्जातचर्माण्यपि पंचमेतु षष्ठेत्वसृग्रोमनखौपरुश्चचेतः स्थिताःसप्त
ममासचेष्टाः तृष्णाशनास्वादनमष्टमेस्यात्पूर्वापराह्नानवमेरतिश्च स्रोतोभिरुद्घाटितपूर्णदेहोगर्भोर्कमासेदशमेप्रसूते आचार्यस्यबहुम

उदयपसूर्यचंद्रनाथाः क्रमशोगदिताभवंतिशुभाशुभंचमासाधिपतेःसदृशम् ॥ १६ ॥

तमासानामभिमतमितिभवति शुभाशुभंचमासाधिपतेःसदृशंगर्भस्थस्यमासाधिपतिसदृशंशुभमशुभंफलंभवतिएतदुक्तंभवति आधानका
लेयोग्रहोनिपीडितोभवति तन्मासिगर्भस्यपतनंकलुषेमंदरश्मौविवर्णेपीडनंनिर्मलेंशुजालसंपन्नबलवतिपुष्टिरिति तथाचसूक्ष्मजातके
कलुषैःपीडापतनंनिपीडितैर्निर्मलैःपुष्टिरिति अथचान्यैःशास्त्रकारैर्विशेषउक्तःतत्किंचित्प्रदृश्यते तथाचसारावल्याम् तत्रशुभाशुभमिश्रैः
कर्मभिरधिवासिताविषयवृत्तिः गर्भवासेनिपततिसंयोगेशुक्रशोणितयोः मिथुनस्यमनोभावोयादृक्प्रबलस्यसंभवति श्लेष्मादिभिश्चदोष
स्तत्तुल्यगुणोनिषिक्तस्य यादृक्पश्यतिसौम्यस्तत्तुल्यबलगुणंसुतंसमाधत्ते पितृजननीसादृश्यंरवेःशशांकस्यबलयोगात् सुबोधमेतत् ॥ १६॥

अथाधिकांगमूकचिरलब्धगिरांसंभवयोगान्वंशस्थेनाह त्रिकोणगेति ज्ञेबुधेत्रिकोणगे लग्नान्नवपंचमस्थेवा तस्माद्बुधादपरैरन्यैः सर्वैर्ग्रहैर्यत्रतत्रावास्थितैर्विबलैर्वीर्यरहितैर्मुखांघ्रिहस्तद्विगुणोगर्भस्थोवाच्यः द्विशिरश्चतुष्पाच्चतुर्भुजइत्यर्थः त्रिकोणगेज्ञेइत्यत्रकेचिन्मूल त्रिकोणगेबुधेकन्यागतइत्याहुः तच्चायुक्तम् यस्माद्भगवान्गार्गिः बलहीनैर्ग्रहैःसर्वैर्नवपंचमगेबुधे द्विगुणांघ्रिशिरोहस्तोभवत्येकोदरस्तथा १ अवागिति गविवृषेस्थितेइन्द्रौचन्द्रेऽशुभैःपापैर्भसंधिगैः कर्कटवृश्चिकमीनानामन्त्यनवांशकस्थैर्यथासंभवंतदाऽवाङ्मूकोगर्भस्थोवाच्यः

त्रिकोणगेज्ञेविबलैस्तथापरैर्मुखांघ्रिहस्तैर्द्विगुणैस्तदाभवेत् ।
अवाग्गवींदावशुभैर्भसंधिगैःशुभेक्षितैश्चेत्कुरुतेगिरंचिरात् ॥ १७ ॥
सौम्यर्क्षांशेरविजरुधिरौचेत्सदंतोऽत्रजातःकुब्जःस्वर्क्षेशशिनितनुगंमंदमाहेयदृष्टे ।

दांतकेसहित पंगु

शुभेक्षितइति चेच्छब्दोयद्यर्थेएवंविधेयोगेयदिशुभेक्षितः सौम्यग्रहदृष्टश्चन्द्रोभवतितदाजातस्यचिराद्बहुनाकालेनगिरंवाचंकुरुते अर्था देवपापवीक्षितेवाग्घीनइतिएवंयोगेमिश्रग्रहवीक्षिते यदासौम्याबलिनस्तदाचिरेणकालेनलब्धवाग्भवति यदापापाबलिनस्तदानैवेति अत्रचभगवान्गार्गिः कुलीरालिझषांतस्थैः पापैश्चंद्रेवृषोपगे मूकःपापेक्षितैःसौम्यैश्चिरेणलभतेगिरं मिश्रदृष्टैर्ग्रहैर्हीनैर्मूकोबालश्चवा क्चिरादिति ॥१७॥ अधुनासदंतकुब्जजडजन्मयोगान्मन्दाक्रांतयाह सौम्येति रविजःशनैश्चरः रुधिरोंगारकःयत्रतत्राशौशानैश्चरांगार

कौ सौम्यर्क्षांशेबुधनवांशकेमिथुनांशकेकन्यांशकेवाभवतः अथवाबुधर्क्षेमिथुनकन्ययोरन्यतमेराशौस्थितौभवतः चेच्छब्दोयद्यर्थे यद्येवंतदा त्रास्मिन्योगेसदंतोदंतसहितोगर्भस्थोवाच्यः केचित्सौम्यर्क्षांशेमिथुनेमिथुनांशकेकन्यायांकन्यांशकेचेतीच्छंति ऋक्षांशयोर्युगपद्ग्रहणात् अंशशब्देनकेवलेनैवसिद्धिःस्यात्तदृक्षग्रहणमतिरिच्यतइति एवंविधयोगेगर्भस्थःसदंतोभवतिजातोवाकुब्जः स्वर्क्षइति शशिनिचंद्रेस्वर्क्षेआत्मीयराशौकर्कटस्थिते तथाभूतेचतनुगते तथाभूतेमंदमाहेयदृष्टेमंदेनशनैश्चरेणमाहेयेनांगारकेणचदृष्टेवलोकितेचंद्रेगर्भस्थःकुब्जोवाच्यःपंगुर्मीनइति मीनेलग्नसंस्थेयमशशिकुजैःदृष्टेपंगुर्गर्भस्थोभवति यमःशनैश्चरः शशीचंद्रः कुजःभौमः एतैर्वीक्षितेदृष्टेपंगुः पादविकलो

पंगुर्मीनेयमशशिकुजैर्वीक्षितेलग्नसंस्थेसंधौपापेशशिनिचजडःस्यान्नचेत्सौम्यदृष्टः ॥ १८ ॥
सौरशशांकदिवाकरदृष्टेवामनकोमकरांत्यविलग्ने ।

गर्भस्थोवाच्यः संधौपापेइति पापेआदित्यकुजसौराणामन्यतमेशशिनिचचंद्रेसंधौकर्कटवृश्चिकमीनांत्यनवांशगतेर्यथासंभवंगर्भस्थोजंतुर्जडः श्रोत्रेंद्रियहीनोवाच्यः नचेत्सौम्यदृष्टइति एतेयोगकर्तारोग्रहायथादर्शितानचेद्यदिसौम्यैः शुभग्रहैर्दृष्टानभवंति तदैतद्योगचतुष्टयं पूर्णवक्तव्यम् सौम्यैर्बलिभिर्निरीक्षितायोगानभवंति मध्यबलैर्हीनबलैर्वादृष्टास्तदाअसमग्रफलाभवंतिइति।१८। अधुनावामनहीनांगौ दोधकेनाह सौरशशांकइति मकरांत्यविलग्नेमकरस्यांत्यनवांशकेविलग्नस्थेनवमनवांशकोदयमानःसचमकरस्यभवतिइत्यर्थः तस्मिंश्च

सौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवाकरःसूर्यः एतैरवलोकितैर्वामनकोगर्भस्थोवाच्यः धीनवमोदयगैरिति अत्र केचिदेवंव्याचक्षते यदालग्नेद्वितीयेद्रेष्काणोदयोभवतितदातस्यपंचमराशिसंबंधित्वाद्धीद्रेष्काणइत्याख्यातस्मिन् द्वितीयेद्रेष्काणेपापग्रह युतेउदयमनुप्राप्तेनवमेतस्मिन् सौरशशांकदिवाकरदृष्टेगर्भस्थो ऽभुजोभुजहीनोवाच्यः एवंयदालग्ने तृतीयस्यद्रेष्काणस्यउदयोभवति तदातस्यनवमराशिसंबंधित्वान्नवमदृक्काणइत्याख्यातास्मिन्नुदयेपापयुतेसौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽनांघ्रिःपादहीनोगर्भस्थोवाच्यः एवंप्रथ मद्रेष्काणस्यलग्नसंबंधित्वादुदद्रेष्काणइत्याख्यातास्मिन्नुदयगते पापयुतेसौरशशांकदिवाकरदृष्टेऽशिराः शिरहीनोगर्भस्थोवाच्यः एते

धीनवमोदयगैश्चदृक्काणैः पापयुतैरभुजांघ्रिशिरःस्यात् ॥ १९॥

त्रुयेगेषु सौरशशांकदिवाकराणांदर्शनयोगात्पापयुक्तइति केवलेनांगारकेणयुक्तेयोगोभवति अत्राप्यन्येषांनवमोदयगैर्द्रेष्काणैः पापयुतैः केवलमेवाभुजांघ्रिशिरसांसंभवंव्याचक्षते सौरशशांकदिवाकरदृष्टइत्यस्यानुवृत्तिंनेच्छंति अन्येविभुजादिसंभवंयथासंख्यंत्यक्त्काद्रेष्काण त्रयेपिप्रतिद्रेष्काणंतदुद्भवविकल्पमाहुःविभुजोवानंघ्रिर्वाविशिरावेतिअन्येएवंव्याचक्षते यथालग्नेयदाप्रथमद्रेष्काणोदयोभवतितदापंच मराशौप्रथमद्रेष्काणोनवमोपिप्रथमएवतत्तद्द्रेष्काणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदाभुजहीनोगर्भस्थोवाच्यः अथलग्नेद्वितीयद्रेष्काणोदयोभ वतितदापंचमनवमयोरपितृतीयएव एतद्द्रेष्काणत्रयंयदापापयुतंभवति तदापादहीनोगर्भस्थोवाच्यःअथलग्नेतृतीयद्रेष्काणोदयोभवति

.जा ।
१४०।

तदापंचमनवमयोरपितृतीयेएवएतद्द्रेष्काणत्रयं यदिपापयुतंभवति तदाशिरोविहीनोगर्भस्थोवाच्यः अत्राप्यन्येयथासंख्यंत्यक्त्वा त्रिप्रकारेपियोगे भुजांघ्रिशिरोहीनानांविकल्पेनगर्भस्थस्यसंभवमाहुः वयंपुनर्बाब्रूमः निषेककाले यःपंचमराशौयो द्रेष्काणः सयद्यंगारकेणयुक्तःसौरशशांकदिवाकरदृष्टश्चभवति तदाविभुजोभवति एवंनवमेस्थानेद्रेष्काणोनवमद्रेष्काणः तथानिषेककालेनवमराशौयोद्रेष्काणः सयद्यंगारकेणयुक्तः सौरशशांकदिवाकरदृष्टश्चभवति तदाअनंघ्रिर्भवति तथानिषेककालेलग्नस्थोद्रेष्काणः सयद्यंगारकेणयुक्तःसौरशशांकदिवाकरदृष्टश्चभवतितदाअशिरागर्भस्थोवाच्यः एषैवव्याख्यासाध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः लग्नेद्रेष्काणगोभौमः सौरसूर्येंदुवीक्षितः

रविशशियुतेसिंहेलग्नेकुजार्किनिरीक्षितनयनरहितःसौम्यासौम्यैःसबुद्बुदलोचनः

कुर्याद्विशिरसंतद्वत्पंचमेवाहुवर्जितं १ विपदंनवमस्थानेयदिसौम्यैर्नवीक्षितइति तथाचसारावल्याम् भौमयुतोद्रेष्काणस्त्रिकोणलग्नेषुसंदृष्टाः विभुजांघ्रिमस्तकःस्यात्छनिरविचंद्रैर्वदेद्गर्भः॥१९॥ अथविकलजन्मज्ञानार्थंहारिण्याआह रविशशियुतेति सिंहेलग्नेरविशशियुतेअर्कचंद्राभ्यांसंयुतेतथाभूतेकुजार्किनानिरीक्षितेभौमसौराभ्यांदृष्टेनयनरहितोभवति नेत्ररहितोऽधोगर्भस्थोवाच्यः अर्थादेवकेवलेसिंहलग्नेऽर्केणयुक्तेसौरेंगारकेणदृष्टेदक्षिणाक्षिकाणः एवंसिंहलग्नेकेवलेनचंद्रेणयुक्तेसौरेंगारकेणदृष्टेवामाक्षिकाणः सौम्यासौम्यैःसबुद्बुदलोचनइति तस्मिन्नेवासिंहलग्नेऽर्कचंद्राभ्यांयुक्तेसौम्यासौम्यैः शुभपापग्रहैर्दृष्टेगर्भस्थः सबुद्बुदलोचनः पुष्पिताक्षोवाच्यः अत्राप्येकतमयु

केप्राग्वत् पुष्पिताक्षित्वंवाच्यं व्ययग्रहगतइति निषेककाललग्नाज्जन्मलग्नाद्वायस्यचंद्रमाव्ययगृहगतोद्वादशस्थोभवति तस्यवामंचक्षु
र्हिनास्ति वामाक्षिकाणः सभवतीत्यर्थः एवंरविरादित्योलग्नाद्द्वादशोऽपरंदक्षिणंचक्षुर्हिनास्ति अशुभगदितायोगाइति यएतेयोगाः प्राग
भिहिताः त्रिकोणगेज्ञेइत्यादिनाग्रंथेनशुभाशुभफलदास्तेषांसर्वेषामेवयोगानांयदायोगकर्तारोग्रहाः शुभग्रहैः सौम्यग्रहैः दृष्टाभवंति त
दातेयोगायाप्याभवंति पूर्णयथोक्तंफलंनप्रयच्छंतिकिंतुकिंचित्प्रयच्छंतीत्यर्थः ॥२०॥ अथप्रश्नाधानकालेयोगवशात्प्रसवकालज्ञानंवसंत
तिलकेनाह तत्कालमिंदुसहितेति तत्कालमिंदुःतत्कालेप्रश्नकालेआधानकालेवायस्मिन्राशौचंद्रमावर्तते तत्रचयस्मिन्द्वादशभागेव्यव

व्ययगृहगतश्चंद्रोवामंहिनस्त्यपरंरविर्नशुभगदितायोगायाप्याभवंतिशुभेक्षिताः ॥ २० ॥
तत्कालमिंदुसहितोद्विरसांशकोयस्तत्तुल्यराशिसहितेपुरतः शशांके ॥

स्थितः सतत्कालमिंदुसहितोद्विरसांशकः केचित्तुतत्कालेंदुसहितोद्विरसांशकइतिपठंति तत्कालिकेंदुनायावत्संख्योद्वादशभागसहितः
तत्तुल्यस्तावत्संख्योमेषादौगणनयायोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिपुरतोग्रतोदशमेमासिगर्भस्यप्रसवोवाच्यइतिकेचित् तथाचसारावल्याम् य
स्मिन्द्वादशभागेगर्भाधानंव्यवस्थितश्चंद्रः तत्तुल्यर्क्षेप्रसवोगर्भस्यसमादिशेत्प्राज्ञः ॥ १ ॥ अन्येपुनरेवंव्याचक्षते आधानकालेयत्ररा
शौचंद्रमाव्यवस्थितः तत्रयावत्संख्योद्वादशभागेवर्तते तस्माद्द्वादशभागराशेस्तावत्संख्योयएवपुरतोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिदशमेमासिप्र

सर्वोवक्तव्यः एवैवसाध्वीव्याख्या यस्माद्भगवान्गार्गिः यावत्संख्येद्वादशांशेशीतरश्मिर्व्यवस्थितः तत्संख्योयस्ततोराशिर्जन्मेंदुस्तद्गतोवदेत् अत्रापि नक्षत्रानयनेयमनुपातोपायः यदि चंद्राक्रांतद्वादशभागप्रमाणेनसकलचंद्रराशिरष्टादशशतालिप्ताप्रमाणंलभ्यते तदनेनभुक्तद्वादशराशिप्रमाणेनकिमितिलब्धंचंद्रराशिभुक्तंलभ्यते ततोष्टशतलिप्तापरिकल्पनयानक्षत्रमूह्यं अत्रापि दिनरात्रिकालज्ञानमाह यावानुदेति दिनरात्रिलग्नाः पूर्वंव्याख्याताः गोजाश्विककर्किमिथुनाइत्यादि आधानकालेप्रश्नकालेवायल्लग्नंतस्ययः प्रविभागः दिनसंज्ञोरात्रिसंज्ञोवायावानुदेति स्वमानात्यावत्कालमागोगतस्तावत्येवदिननिशोः स्वमानादुगतेकालेजन्मभविष्यतीतिवाच्य

यावानुदेतिदिनरात्रिसमानभागस्तावद्गतेदिननिशोः प्रवदंतिजन्म ॥ २१ ॥

उदयातिमृदुभांशेसप्तमस्थेचमंदेयदिभवतिनिषेकःसूतिरब्दत्रयेण ॥

मेवंदिनस्यरात्रेर्वागतकालंबुध्वाप्रसवकालेलग्नहोराद्रेष्काणनवांशकद्वादशभागत्रिंशांशकावाच्याः अत्रयेप्रवदंतिकथयंति तेषांतद्वाक्यं सारावल्याम् तत्कालंदिवसनिशासंज्ञःसमुदेतिराशिभागोयः यावानुदयस्तावान्वाच्योदिवसस्यरात्रेर्वा इत्याधानेप्रथमंसूतिकालंमुनिश्चितंकृत्वा जातकविहितंचविधिंविचिंतयेत्तत्रगणितज्ञः ॥२१॥ अधुनाधृतस्यगर्भस्यवर्षत्रयवर्षद्वादशज्ञानंमालिन्याह उदयतीतिमृदोः सौरस्यभांशेमृदुभांशेनिषेककालेयस्यतस्यलग्नस्योदयेमृदुभांशेशनैश्चरराशिनवांशके मृगांशके कुंभांशकेवोदयइति तथाभूतेतस्मादेवलग्ना

न्मंदेशनैश्चरेतत्कालेसप्तमस्थेद्यूनगते एवंविधेयोगेयदिनिषेको आधानंभवति तदाधृतस्यगर्भस्याब्दत्रयेणवर्षत्रयेणसूतिकायाः प्रसवो वक्तव्यः शशिनीति एषएवविधिर्यदाशशिनिचंद्रेभवतितदाद्वादशेब्देद्वादशेवर्षेसूतिःप्रसवंकुर्यात् एतदुक्तंभवति यस्यतस्यलग्नस्योदये य दाकर्कटांशकोदयोभवति तस्माल्लग्नात्सप्तमश्चंद्रोभवतितदाधृतस्यगर्भस्यद्वादशेब्देप्रसवोवाच्यः निगदितमिहेति इहास्मिन्नाधाना ध्यायेआधानकालयोगवशात् यथाहीनाधिकांगादीनांगर्भः संभवति तथाप्रसूतिकालेपितादृग्योगवशात्तथाभिधानामेवजन्मवक्तव्यम् पितृमातृपितृव्यमातुलमातृष्वसॄणामपिशुभाशुभंजन्मकालवशात्तदनंतरमपिवक्तव्यम् युक्त्येति यत्रसंभवतितत्रवक्तव्यम् यथागर्भस्रा

शशिनितुविधिरेषद्वादशेब्देप्रकुर्यान्निगदितमिहचिंत्यंसूतिकालेपियुक्त्या ।२२। इतिनिषेकाध्यायःसमाप्तः ॥

पितुर्जातः परोक्षस्यलग्नमिंदावपश्यति । विदेशस्थस्यचरभेमध्याद्भ्रष्टेदिवाकरे ।१।

वादिगर्भप्रसवकालनिर्देशादिच एवमाधानकालात् प्रसवकालाच्चयथैवोद्देशः कृतः तथाप्रश्नकालादपिवक्तव्यः उक्तंचजन्मन्याधानेप्रश्न कालेवेति इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकेविवृत्तौनिषेकाध्यायश्चतुर्थः ॥ अथातोजन्मविधिर्नामाऽध्यायोव्याख्यायते तत्रादा वेवपितुः सन्निधावसन्निधौवाजातइत्यनुष्टुभाह पितुर्जातइति इंदौचंद्रेप्रसवलग्नमपश्यतिसतिपितुः परोक्षस्यजनकस्यासन्निधौजातः तत्रापितुरसन्निधानेस्वदेशपरदेशस्थितिज्ञानमाह विदेशस्थस्येति दिवाकरेसूर्येचरभेचरराशिस्थितेमध्याद्भ्रष्टेमध्याद्दशमस्थानाद्भ्रष्टे प

तिते एकादशद्वादशस्थेनवमाष्टमस्थानस्थेपितुर्विशदेस्थस्य अन्यदेशगतस्यजातः चंद्रमसिप्रसवलग्नमपश्यत्यैषयोगोनान्यथेति चंद्रेप्र
सवलग्नमपश्यति अर्केस्थिरराशिस्थेमध्याद्भ्रष्टेस्वदेशस्थस्यपितुः परोक्षेजातः अस्मिन्नेवयोगेद्विस्वभावस्थेर्केमध्याद्भ्रष्टेस्वदेशपरदेश
योर्मध्योपस्थितस्यपरोक्षेजातः मार्गमध्येइत्यर्थः अर्थादेवचंद्रेप्रसवलग्नमपश्यत्यर्केचरराशिस्थेवाद्विस्वभावराशिस्थेवामध्याद्भ्रष्टेपिवा
पितुः स्वदेशस्थस्यैवपरोक्षेसन्निधौजातइतिवक्तव्यम् तथाचसारावल्याम् होरामनीक्ष्यमाणेपितरिनगेहस्थितेशशिनिजातः मेषूरणा
द्यूनेवाचरगेभानौविदेशगते ।१। अथान्यानपियोगाननुष्टुभाह उदयस्थइति मंदेसौरेउदयस्थेलग्नगतेपितुः परोक्षस्यजातः वाशब्दः प्र

उदयस्थेपिवामंदेकुजेवास्तंसमागते ।स्थितेवांतः क्षपानाथेशशांकसुतशुक्रयोः ।२।
शशांकेपापलग्नेवावृश्चिकेशत्रिभागगे । शुभैः स्वायस्थितैर्जातः सर्पस्तद्वेष्टितोपिवा ।३।

कारार्थ अथवाकुजेभौमेजन्मलग्नादस्तंसप्तमस्थानंसमागतेप्राप्ते पितुःपरोक्षस्यजातइति स्थितेवांतइति क्षपानाथेचंद्रेशशांकसुतशुक्र
योर्मध्यस्थेशशांकसुतोबुधः शुक्रोभार्गवःअनयोर्मध्यस्थितेचंद्रेचंद्रादेकोद्वादशेन्योद्वितीये अथैवैकस्मिन्नाशौमध्यभागेषुचंद्रःस्थितः आद्यं
तभागयोर्बुधशुक्रौ तथापिमध्यस्थः एवंविधेयोगेपितुः परोक्षस्यजातः तथाचस्वल्पजातके चंद्रेलग्नमपश्यतिमध्येवासौम्यशुक्रयोश्चंद्रे ज
न्मपरोक्षस्यापितुर्यमोदयेवाकुजेचास्तेइति ॥ २ ॥

अधुनासर्पवेष्टितजन्मज्ञानंचानुष्टुभाह शशांकेति वृश्चिकेशोभौमः वृश्चिकस्वामीत्यर्थः शशांकेचंद्रेवृश्चिकेशत्रिभागगेभौमद्रेष्काणस्थेचंद्रेतत्रभौमद्रेष्काणः मेषेप्रथमः कर्कटेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनेद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्थस्यचंद्रमसः शुभैःशुभग्रहैःस्वायास्थितैर्द्वितीयैकादशस्थानस्थितैः सर्पउरगोजातइत्येवोक्तं पापलग्नेति एवंपापग्रहसंबंधिलग्नोदयेयदाभौमद्रेष्काणोभवतितत्रपापलग्नेभौमद्रेष्काणः मेषेप्रथमः कर्कटेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनुषिद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्योदयेलग्नाद्यदिशुभग्रहैर्द्व्येकादशस्थैस्तद्वेष्टितः सर्पवेष्टितोजंतुर्जातइतिवक्तव्यम् अन्येपुनरेवंव्याचक्षते चंद्रेपापलग्नेवाभौमद्रेष्काणस्थेतस्मा

चतुष्पदगतेभानौशेषैर्वीर्यसमन्वितैः ॥ द्वितनुस्थैश्चयमलौभवतः कोशवेष्टितौ ॥ ४ ॥

देवशुभग्रहैः स्वायास्थितैः विकल्पेनसर्पोवासर्पवेष्टितोवाजातइतिवक्तव्यम् अत्रपूर्वव्याख्यासाध्वीयस्माद्भगवान्गार्गिः भौमद्रेष्काणगेचंद्रेसौम्यैरायधनास्थितैः सर्पस्तद्वेष्टितस्तद्वत्पापलग्नेविनिर्दिशेत् १ तथाचसारावल्याम् भौमद्रेष्काणगेचंद्रेलग्नेवासंस्थितेवदेज्जातम् द्व्येकादशगैःसौम्यैरहिर्वेष्टितकोभुजंगोवा ॥ १ ॥ अधुनैकजरायुवेष्टितयोर्जन्मज्ञानमनुष्टुवाहचतुष्पदेति भानौसूर्येचतुष्पदराशिगतेमेषवृषसिंहधन्विपरार्धमकरपूर्वार्द्धानामन्यतमस्थेशेषैरन्यैः सर्वग्रहैर्द्वितनुस्थैर्द्विस्वभावराशिस्थितैः स्ववीर्यसमन्वितैर्बलिभिश्चकोशवेष्टितौएकजरायुवेष्टितौयमलौजायेते ॥ ४ ॥ अधुनानालवेष्टितजन्मज्ञानमनुष्टभाह छागेति छागोमेषः सिंहःप्रसिद्धः वृषोवृषभः एतैः

छागसिंहवृषैर्लग्नास्थितैः एषामन्यतमोयदिलग्नगतोभवतितत्स्थेसौरेऽथवाकुजेतस्मिन्छागसिंहवृषाणामन्यतमेलग्नगतेतत्स्थेयत्तत्रस्थेसौ
नैश्चरेऽथवाकुजेभौमेतत्रस्थेनालवेष्टितोजंतुर्जायतेनालशब्देननाड्योभिधीयंते कस्मिन्नंगेवेष्टितइत्याहराश्यंशसदृशेगात्रेतिराशेरंशोरा
श्यंशः राशेः लग्नस्ययोनवांशकस्तत्कालमुदितः सचयद्राशिसंबंधीसचराशिर्यस्मिन्नंशेकालपुरुषस्यव्यवस्थितः कालांगानीत्यादिनाग्रंथे
नानिरूपितस्तत्सदृशेगात्रेतस्मिन्नेवांगेनाड्यावेष्टितइतिवक्तव्यम् तथाचसारावल्याम् सिंहाजगोभिरुदयेसूतनालेनवेष्टितोजंतुः ल-
ग्नेकुजेथसौरेराश्यंशसमानगात्रेषु ॥ ५ ॥ अधुनाजारजातकज्ञानंवंशस्थेनाह नलग्नमिति गुरुर्जीवोलग्नमुदयमिंदुंचंद्रंचयदिननिरीक्ष्य

छागेसिंहेवृषेलग्नेतत्स्थेसौरेथवाकुजे। राश्यंशसदृशेगात्रेजायतेनालवेष्टितः ॥ ५ ॥
नलग्नमिंदुंचगुरुर्निरीक्षते नवाशशांकंरविणासमागतं ॥

तेनपश्यतिलग्नचंद्रावेकराशिस्थौपृथक्स्थौवायदेमावपिगुरुणानदृश्येतेतदापरेणजारेणजातइति निश्चयात्प्रवदंतिकथयंतिमुनयः अ
त्रयदि लग्नचंद्रौजीवभागस्थौजीवनवांशकस्थौभवतः तदानपरजातइतिवक्तव्यम् तस्माद्यवनेश्वर अजीवभागेप्यनवीक्षितेवाजीवेथ
चंद्रेगाविलग्नभेवो जातंपरोद्भूतमितिब्रुवंतिवाच्योजनेनाथबलावलोकादिति १ नवशशांकमितिशशांकंचंद्रंरविणासूर्येणसमागतंसंयुक्तंगु
रुर्ननिरीक्षतेचंद्रार्कावेकराशिस्थौयदिचबृहस्पतिनानदृश्येतेतदापरेणजातः अथवाशशीचंद्रः सपापश्चपापग्रहेणभौमेनसौरेणवायुक्तः

तथाविधेर्केणसूर्येणयदियुक्तोभवतितथापिपरेणजातइति अत्राप्यन्येजीवदृष्ट्यानुवर्तिव्याख्यानं कुर्वंतितदयुक्तंयस्माच्चंद्रार्कावेकराशिगतौपापयुक्तावयुक्तौवाजीवेनदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौतत्रचंद्रार्कयोर्योगःपापेनसमेत्याकिंकृतंभवतितस्माच्चंद्रार्कावेकराशिगतौअपापौजीवेनदृश्यमानौ सपापौजीवेनदृश्यमानौअदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौनिश्चयात्प्रवदंति अत्रचंद्रमायदिगुरुबृहस्पतिगृहेतद्द्रेष्काणतन्नवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागस्थोभवति अन्यत्रवाराशौगुरुणायुक्तस्तदानजारजातइति यस्माद्भगवान्गार्गिः गुरुक्षेत्रगतेचंद्रेतद्युक्तेवान्यराशिगे । तद्द्रेष्काणेतदंशेवानपरैर्जातइष्यते ॥ ६ ॥ अधुनाजातस्यपितृबंधनयोगज्ञानंबैतालीयेनाह क्रूरर्क्षगताविति क्रूरर्क्षाणिक्रूरग्र

सपापकोर्केणयुतोथवाशशीपरेणजातंप्रवदंतिनिश्चयात् ॥ ६ ॥
क्रूरर्क्षगतावशोभनौसूर्यद्यूननवात्मजास्थितौ । बद्धस्तुपिताविदेशगः स्वेवाराशिवशादथोपथि ।७। .

हराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः कृष्णपक्षस्थेक्षीणचंद्रेकर्कटः पापयुक्तेबुधेपिकन्यामिथुनेअशोभनौपापौशनिभौमौक्रूरर्क्षगतौ पापक्षेत्रास्थितौसूर्याद्रवेर्द्यूननवात्मजस्थितौद्यूनंसप्तमंनवमंप्रासिद्धंआत्मजस्थानंपंचमंएषामन्यतमस्थौ भवतस्तदाजातस्यपिताजनको बद्धोवाच्यः तस्यादित्याक्रांतराशिवशाद्बंधनदेशज्ञानमाह स्वेवाराशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्केपरदेशेबद्धः स्थिरराशिस्थेर्केस्वदेशेद्विस्वभावेपथिमार्गे एवंराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथोइत्ययंनिपातोविकल्पेन केचित्स्वेवाचरराशिवशात्तथापथीतिपठंति ॥ ७ ॥

अधुनापोतगताप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह पूर्णेति शशिनिचंद्रेपूर्णेपरिपूर्णेमंडले तस्मिंश्चस्वराशिगेकर्कटास्थिते तथासौम्येबुधेलग्नगते उदयस्थेशुभेजीवे एवंसुखेचतुर्थस्थे पोतगतानौस्थाप्रसूयते इतिवक्तव्यम् तत्रान्यशुभैः सुखइतिपठंति पठित्वेवंव्याचक्षते शुभैः सुखेच तुर्थभवनेशुभैरिति बहुवचनंनघटते लग्नेबुधउक्तः शुक्रबृहस्पतीशेषौशुभाशुभामित्येवंप्राप्नोति यत्क्रियते शुभैरिति तस्मादेवमवसीयते पूर्णश्चंद्रमाः शुक्रबृहस्पतिभ्यांयुक्तोभवति तदाशुभैरितिभवति एतच्चमेषलग्नेतत्रास्थेबुधेपूर्णचंद्रेशुक्रबृहस्पतिभ्यांसमायुक्तेकर्कटव्यवास्थितेसर्वंयुज्यतइति अयंपाठोमद्व्याख्यानेनयुक्तः यस्मान्मकरावस्थितेऽर्केकर्कटस्थचंद्रमाः पूर्णोभवति मकरव्यवस्थितेचार्केमकराच्चतुर्थ

पूर्णेशशिनिस्वराशिगेसौम्येलग्नगतेशुभेसुखे। लग्नेजलजेस्तगेपिवाचंद्रेपोतगताप्रसूयते ॥ ८ ॥

आप्योदयमाप्यगःशशीसंपूर्णः समवेक्षतेथवा। मेषूरणबंधुलग्नगःस्यात्सूतिःसलिलेनसंशयः ।९।

भवनेमेषेबुधस्यसंभवोनास्तिकिंपुनर्मकरात्सप्तमराशौकर्कटकेशुक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभेसुखेइतिसप्तम्येकवचनांतएवपाठोन्याय्यः शुभेसुखइति तत्कथंजीवोव्याख्यातः उच्यतोबुधोलग्नगतस्तस्माच्चतुर्थेशुक्रस्यावस्थानंनभवति अतोजीवइति व्याख्यातंकेचित्पूर्वशास्त्रानुसारेणेतिशुक्रइच्छंति अथपोतगताप्रसवयोगोद्वितीयः लग्नेजलजइति लग्नेजलजेजलराशौकर्कटमकरपश्चिमार्धमीनानामन्यतमेतस्मादस्तगे सप्तमस्थानस्थेचंद्रेपूर्णेवाऽपूर्णेवपोतगतैवप्रसूयतइति वाशब्द; प्रकारार्थः ।८। अथोदकमध्यप्रसवज्ञानंवैतालीये

नाह आप्योदयइति आप्यराशयोमकरपश्चार्द्धकर्कमीनास्तेषामन्यतमस्योदये आप्योदयेजलराशिर्लग्नेभवति शशीचंद्रश्चाप्यगोजलरा शिस्थः तदासूतिः प्रसवः सलिलेजलसमीपेनसंशयः निश्चयाद्वाच्यः अथवासंपूर्णः शशीलग्नगमाप्योदयंसमवेक्ष्यतेपश्यति तथा- पिसलिलेजलसमीपेप्रसूतिः मेषूरणबंधुलग्नइति अथवाप्यराशावुपगते मेषूरणबंधुलग्नगे मेषूरणेदशमेबंधुस्थानेचतुर्थेलग्नेप्राग्लग्नगेस्थि तः स्याद्भवेत्तथापिसलिलेप्रसूतिरितिवदेत् तथाचसारावल्याम् सलिलमलग्नेचंद्रोजलराशौवीक्ष्यतेथवापूर्णः प्रसवंसलिलेविंद्याद्बंधू दयदशमगश्चयदा ॥ ९ ॥ अधुनाबंधनागारावटयोः प्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह उदयेति उदयोलग्नंउडुपश्चंद्रः तयोरुदयोडुपयोरेक

उदयोडुपयोर्व्ययस्थितेगुप्त्यांपापनिरीक्षितेयमे। अलिकर्कियुतेविलग्नगेसौरेशीतकरेक्षितेवटे ॥१०॥
मंदेब्जगतेविलग्नगेबुधसूर्येंदुनिरीक्षितेक्रमात् । क्रीडाभवनेसुरालयेसोखरभूमिषुचप्रसूयते ॥११॥

राशिस्थयोर्यमेसौरेव्ययास्थितेद्वादशस्थेतस्मिंश्चपापनिरीक्षितेगुप्त्यांबंधनागारेप्रसूयतेइतिवक्तव्यम् सौरेशनैश्चरे अलिकर्कियुतेवृश्चिक कर्कुलीरयोरन्यतमस्थेविलग्नगेतस्मिंश्चशीतकरेक्षितेचंद्रदृष्टेऽवटेश्वभ्रेप्रसूतिर्वक्तव्या ॥ १० ॥ अथक्रीडागृहदेवालयेसोखरभूमिप्रदेशे षुप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह मंदेति मंदेशनैश्वरेऽब्जगतेजलराशिस्थेतथाभूतेविलग्नगेप्राग्लग्नस्थेक्रम त्परिपाट्याबुधसूर्येंदुनिरीक्षिते बुधक्री डाभवनेसुरालयेसोखरभूमिषुचप्रसूयतइतिवदेत् एतदुक्तंभवतिशनैश्चरेजलराशिस्थेलग्नगतेबुधनिरीक्षितेबुधदृष्टेक्रीडाभवनेरतिगृहेप्रसू

यते एवंसूर्येणार्केणनिरीक्षितेसोखरभूमिषुसवालुकास्ववनिषुप्रसूयतेइति ॥ ११ ॥ अथश्मशानरम्यप्रदेशाग्निशालानृपदेवगृहगोकुलाशि
ल्पालयप्रसवज्ञानमेवोपजातिकयाह नृलग्नगामिति पूर्वश्लोकान्मंदइत्यनुवर्तते प्रत्यासन्नत्वात् नृलग्नगंनरराशिलग्नेस्थितंनरराशयो
मिथुनकन्यातुलाधन्विपूर्वार्धकुंभाः तत्रगतंशनैश्चरंकुजोंगारकःप्रेक्ष्यदृष्ट्वा भौमोयादिपश्यतितदाश्मशानेप्रसवंजन्मकरोति केचिन्नृलग्न
दर्शीक्षितिजइतिपठंति नृलग्नगंपश्यतितच्छीलोनृलग्नदर्शीक्षितिजः रम्येसितेंदूइति नरराशिंलग्नगतंशनैश्चरयुक्तांसितःशुक्रः इंदुश्चं
द्रोवापश्यतितदारम्येरमणीयमंदिरेजन्मएवंविधंसौरंगुरुर्जीवःपश्यतितदाअग्निहोत्रेअग्निशालायांएवंविधंसौरिंरविःपश्यति तदानरेंद्राम

नृलग्नगंप्रेक्ष्यकुजः श्मशानेरम्येसितेंदूगुरुरग्निहोत्रे । रविर्नरेंद्रामरगोकुलेषुशिल्पालयेज्ञःप्रसवंकरोति॥ १२॥
राश्यंशसमानगोचरेमार्गेजन्मचरेस्थिरेगृहे । स्वर्क्षांशगतेस्वमंदिरेबलयोगात्फलमंशकर्क्षयोः ॥ १३ ॥

रगोकुलेषुनरेंद्रगृहेराजवेश्मनिअमरगृहेदेवागारेवागोकुलेवागोशालायांप्रसूतिःजन्म एवमेवबुधेनदृष्टेसौरेशिल्पालये शिल्पिगृहेचित्रपुस्त
ककरवर्धकिप्रभृतीनांशिल्पिनांप्रसिद्धानामन्यतमस्यगृहेप्रसूतिरिति तथाचसारावल्याम् रविजेजलजविलग्नेक्रीडोद्यानेबुधेक्षितेप्रसवः
रविणादेवागारेतथोखरेचैवचंद्रेण। १। आरण्यमवनलग्नेगिरिवरदुर्गेतथानरविलग्ने रुधिरेक्षितेश्मशानेशिल्पिकानिलयेचसौम्येन तथाच
वादरायणः सूर्येक्षितेगो नृपदेववासेशुक्रेंदुजाभ्यांरमणीयदेशे सुरेज्यदृष्टेद्विजवन्हिहोत्रेनरोदयेसंप्रवदंतिसूतिम् ॥ १२ ॥ अथप्रसवदेशज्ञा

नंवैतालीयेनाह राश्यंशेति राशिश्च अंशश्चतद्राश्यंशंराशिर्लग्नराशिरंशोनवांशकः लग्नराशेस्तन्नवांशकस्यवायः समानः सदृशस्वा त्मीयगोचराविषयः खचराश्चसर्वइत्यनेनप्रार्शितः तत्रयस्मिन्यस्मिन्प्रदेशेयोयोराशिरूपः प्राणीसंचरतितत्रयोमार्गःपंथास्तस्मिन्ज न्मयदिचरलग्नस्तन्नवांशकोवायादिचरोभवति अथलग्नराशिस्तन्नवांशकोवास्थिरस्तदाराशिरूपतुल्यस्यप्राणिनः यस्मिन्गृहेयत्रप्रसवे सतितत्स्थानेराशिस्वरूपतुल्यस्यप्राणिनोयद्गृहंसमीपस्तत्रप्रसवइत्यर्थः स्वर्क्षांशगतइति चरस्यस्थिरस्यद्विस्वभावस्यवाराशेर्लग्नगतस्य स्वर्क्षांशआत्मीयनवांशकोदयोयदाभवति तदास्वमंदिरेआत्मीयगृहेएवजन्मवक्तव्यं तत्रराश्यंशसमानगोचरेमार्गेजन्म इत्यादिसामान्ये

आरार्कजयोस्त्रिकोणगेचंद्रेऽस्तेचविसृज्यतेंबया । दृष्टेमरराजमंत्रिणादीर्घायुःसुखभाक्चसस्मृतः ॥ १४ ॥

नोक्तंतत्रज्ञायतेकिंलग्नराशिसमानगोचरेकिमंशसमानगोचरे प्रसवोदेशःक्रियतांतदर्थमयंनिश्चयः बलयोगादिति अंशकोनवांशकः ऋक्षं राशिः अनयोर्बलयोगात्फलंप्रसवस्थानज्ञानम् एतदुक्तंभवति लग्नराशेर्नवांशकराशेश्चयोबलवांस्तत्समानगोचरे मार्गगृहसमीपेषुप्रस वोवक्तव्यः अत्रपूर्वोक्तयोगाभावेराश्यंशसमानगोचरमार्गादिषुप्रसवोवक्तव्यः तेषांसंभवेयोगोक्तप्रदेशेष्वेवप्रसवोवक्तव्यः ॥ १३ ॥

अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यज्यतेयस्मिंश्चयोगेजातस्त्यक्तोपिमात्रादीर्घायुःसुखीचभवति तद्योगद्वयंवैतालीयेनाह आरार्केति चंद्रे शशिन्यारार्कजयोर्भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगेनवमस्थेपंचमस्थेवा ऽस्तेचसप्तमेस्थानेस्थिते जातोंबयामात्राविसृज्यते त्यज्यते ए

वंविधेयोगेचंद्रमसि आमरराजमंत्रिणागुरुणादृष्टेमात्रात्यक्तोपिपरहस्तगतोपिदीर्घायुः चिरजीवीसुखभाक्‌चभुविभोगीभवति ॥ १४ ॥
अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतितद्वसंततिलकेनाह पापेक्षितइति तुहिनगौचंद्रेपापेक्षितेपापग्रहदृष्टेसौरेणार्केणवेत्यर्थः तथाभूतेउदयेलग्नेस्थितेकुजेभौमेऽस्तेसप्तमस्थानस्थेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः कुजार्कजयोरिति तथातेनैवप्रकारेणलग्नेचंद्रमासि पापेक्षितेसूर्यदृष्टेकुजार्कजयोर्भौमशनैश्वरयोरायेएकादशास्थितयोर्जातोमात्रात्यक्तोपिविनश्यतिम्रियतत्यर्थः सौम्येपिपश्यतीतिपूर्वोक्तयोगस्थेचंद्रमसिपापदृष्टेसौम्येशुभग्रहेपिपश्यतिसतुजातोमात्रात्यज्यतेत्यक्तोपि यादृग्वर्णप्रभुणासौम्यग्रहेणचंद्रमादृष्टस्तथाविधस्यहस्तमेतिता

पापेक्षितेतुहिनगावुदयेकुजे ऽस्तेत्यक्तोविनश्यतिकुजार्कजयोस्तथाये। सौम्येपिपश्यतितथाविधहस्तमेतिसौम्येतरेपुपरहस्तगतोप्यनायुः ॥ १५ ॥

दृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगच्छतितेनउत्थापितोजीवातिचअथास्मिन्नवयोगेस्थितश्चंद्रमापापेनकुजेनसूर्येणसौरेणवादृश्यतेऽन्येनसौम्यग्रहेणचदृश्यतेतदाजातोतयोर्दृष्टग्रहयोर्बलवान्तादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगतोपिविनश्यति यदुक्तं सौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्यनायुरिति ननुयथायोगस्थेचंद्रमसिसौम्यैःपापैश्चदृश्यमानेमात्रात्यक्तोविनश्यतिइत्याभिहितं तत्रक्षत्रियवैश्यशूद्रवर्णसंकरादिषुहस्तगतः सर्वएवविनाशमाप्नोति बहवश्चमात्रात्यक्ताःक्षत्रियादिवर्णसंकरगताश्चजीवमानादृश्यंतेतस्मात्पूर्वश्लोकादृष्टेऽमरराजमंत्रिणादीर्घायुः सुखभाक्‌चस १४६।

स्मृतइत्येतादिहशेषभूतमवगंतव्यं तस्माद्बुधेनशुक्रेणवायथादर्शितयोगस्थचंद्रमादृश्यतेजीवेननदृश्यतेतदापरहस्तगतोपिम्रियते यदाप
पेनसौम्येनवादृश्यमानोपिजीवेनदृश्यतेतदादृष्टग्रहबलवशात्तद्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तगतोजीवति तथाचसारावल्याम् म्रियतेपापैर्दृष्टःश
शिनिविलग्नेकुजेस्तगेत्यक्तःलग्नाच्चलाभगतयोर्वसुधासुतमंदयोरेवंपश्यतिसौम्योवलवान्यादृग्गृण्हातितादृशोजातंशुभपापग्रहदृष्टेपरैर्गृही
तोप्यसौम्रियतेसर्वेष्वेतेषुयदायोगेषुशशिसुरेज्यसंदृष्टःभवतितदादीर्घायुर्हस्तगतःसर्ववर्णेषु। १५। अधुनाप्रसवगृहज्ञानंवैतालीयेनाह पितृ
मातृइति पितृमातृगृहादिवार्कशुक्रावित्यादिनोक्ताः तद्बलात्पितृमातृग्रहवीर्यात्पितृमातृगृहेषुप्रसूयतइतिवदेत् तदार्कशनैश्चरयोरन्यतमे

पितृमातृगृहेषुतद्बलात्तरुशालादिषुनीचगैः शुभैः। यदिनैकगतैस्तुवीक्षितौलग्नेंदूविजनेप्रसूयते। १६।

बलवतिपितृगृहेपितृष्वसृपितृव्यादिसंबंधिगृहेप्रसूतिःएवंमातृगृहयोश्चंद्रशुक्रयोरन्यतमेबलवतिमातृगृहेमातृष्वसृमातुलादिगृहेप्रसूतिः त
रुशालादिषुनीचगैः शुभैरिति बहुवचनात्सर्वएवशुभग्रहाः यदानीचस्थाभवंतितदातरुषुवृक्षेषुशालासुप्राकारसमीपेषुप्रसवोवाच्यः आदिग्र
हणान्नदीकूपारामपर्वतादिप्रदेशेष्वनावृतेषुइति यदिनैकगतैरिति नीचगैःशुभैरित्यनुवर्तते सर्वेशुभग्रहाः नीचगतास्तैर्लग्नेंदूउदयचंद्रावु
भावप्येकराशिगतौग्रहैर्बहुवचनात्त्रिप्रभृतिभिर्यदानदृश्येतेतदाविजनेजनरहितस्थानेऽटव्यांप्रसूतिरिति यदापुनरेकस्थैर्बहुभिर्ग्रहैर्यदालग्नें
दूदृश्येतेतदाजनाकीर्णेप्रसूतिरितितथाचसारावल्याम् पितृमातृग्रहवर्गेतत्स्वजनगृहेषुबलयोगात्प्राकारतरुनदीषुचप्रसूतिर्नीचाश्रितैःसौम्यै

नैक्षेत्तेलग्नेंदूयद्येकस्थाग्रहास्तदाटव्याम् ।१६।अधुनादीपसंभवासंभवभूप्रदेशेप्रसवज्ञानंगर्भमोक्षंप्मातुः क्लेशज्ञानंमंदाक्रांतयाह मंदर्क्षांशइ
ति शशिनिचंद्रेयत्रतत्रराशौमंदर्क्षांशेशनैश्चरस्यनवमभागेमकरकुंभयोरन्यतमांशकस्थेतमस्यंधकारेसूतिकाशयनंवक्तव्यम्हिबुकेलग्नाच्चतुर्थ
स्थेचंद्रंधकारएवशयनम् यत्रतत्रावस्थितेचंद्रेमंदेनसौरेणदृष्टेंधकारएव अब्जगेवाअब्जराशीअत्रकर्कटमीनौद्वौविज्ञेयौमकरकुंभयोरुक्तत्वा
त्मंदर्क्षांशेत्यादिनेति येनयत्रतत्रराशौकर्कटनवांशकस्थचंद्रेमध्यंधकारएवमीननवांशकस्थेवातमस्यंधकारएवेतितद्युक्तेवेतितादितिसौरःपरा
मृश्यतेयुत्रतत्रावस्थितेचंद्रेसौरयुक्तेंधकारएव एवंनिषेककालेनशयनमपिसर्वेष्वेतेषुयोगेषुयदार्कदृष्टः चंद्रमाभ्मवति तदांधकारएवयस्माद्य

मंदर्क्षांशेशशिनिहिबुकेमंददृष्टेऽब्जगे वातद्युक्तेवातमसिशयनंनीचसंस्थैश्चभूमौ ।

वनेश्वरःसौरांशकस्थेशशिनिप्रलग्नेजलेजलाख्यांशकमाश्रितेवास्वांशस्थितेकेंद्रगतेर्कजेवाजातस्तामिस्रेयदिनार्कदृष्टः।१।अन्येषांमतंयथासू
र्येवलवनिभौमेनदृष्टेमत्स्वपियोगेष्वंधकाराभावःतथाचसारावल्याम् वलवतिसूर्येदृष्टेबहुप्रदीपांधरार्कपुत्रेणअन्यैर्व्यपगतवीर्यैःसूतौज्योति
स्तृणैर्भवातिसौरांशेजलजांशेचंद्रेऽर्कयुतेथवाहिबुके तद्दृष्टेवाकुर्यात्तमसिप्रसवंनसंदेहःनीचसंस्थैश्चभूमौशयनामित्यनुवर्ततेबहुवचनाद्यथासं
भवंत्रिप्रभृतिभिर्ग्रहैर्नीचस्थैर्भूमौशयनंवाच्यम् भूशब्देनात्रतृणास्तृताभूर्ज्ञेयाकेचिल्लग्नस्थेचतुर्थस्थेवानीचगतेचंद्रेभूशयनमिच्छंति यथासारा
वल्याम् नीचस्थैर्भूशयनंचंद्रेप्यथवासुखेविलग्नेवा यद्वादितिप्रसवलग्नराशिर्यद्येनप्रकारेणहरिजंव्रजत्युदयलेखांपरित्यजतितद्वत्तेनैवप्रकारेण

नार्यागर्भमोक्षोवाच्यःयत्राकाशंभूम्यासहासक्तंममंतादृश्यतेतद्धरिजं उक्तंचहरिजमिति गगनमवनौसंपृक्तमिवलक्ष्यतेयथोक्तेषुतद्यथाशीर्षो दयेवुलग्नेपूत्तानास्योरंदर्शयतोगर्भस्यमोक्षोवाच्यःपृष्ठोदयेष्वधोमुखस्यपृष्ठंदर्शयतः मीनोदयेपार्श्वंदर्शयतःतथाचसारावल्याम् शीर्षोदयेवि लग्नेमूर्धन्प्रिसवोन्यथोदयेचरणैःउभयोदयेचहस्तैःशुभदृष्टेशोभनोन्यथाकष्टः केचिदेवंव्याचक्षतेयथालग्नाधिपोनवांशकाधिपोवालग्नस्थो वाग्रहोवक्रीभवतितदावैपरीत्येनगर्भमोक्षोभवति तथाचमणित्थः लग्नाधिपेंशकपतौलग्नस्थेवाक्रितेगृहेप्यथवाविपरीतगतोमोक्षोवाच्योगर्भ स्यसंक्लेशः पापैरिति पापग्रहैश्चंद्रगतैः शशिनासहव्यवस्थितैः स्मरगतैर्लग्नात्सप्तमस्थैर्वासुखगतैश्चतुर्थस्थैर्वाप्रसवकालेजनन्याः मातुः

यद्वद्राशिर्व्रजतिहरिजंगर्भमोक्षस्तुतद्वत्पापैश्चंद्रात्स्मरसुखगतैःक्लेशमाहुर्जनन्याः ॥ १७ ॥
स्नेहः शशांकादुदयाच्चवर्तिर्दीपोर्कयुक्तर्क्षवशाच्चराद्यः ।

क्लेशमाहुः कष्टंकथयंतिसूरयः तथाच सारावल्याम् क्लेशोमातुः क्रूरैर्विध्वस्तगतैः शशांकयुक्तैर्वा । १७ । अथदीपगृहद्वारज्ञानंमिंद्रव ज्रयाह स्नेहःशशांकादिति शशांकाच्चंद्रात् स्नेहोवाच्यःजन्मकालेपूर्णचंद्रमसिस्नेहेनपूर्णंदीपभाजनंवक्तव्यम् क्षीणेक्षीणस्नेहात्कमिति तथाचसारावल्याम् दीपःपूर्णः पूर्णेशशिनिक्षीणेक्षयस्तुतैलस्य यद्येवं तदामावास्यायांसर्वेषामंधकारेप्रसवोभवति तस्मादयुक्तमेतत् तेन यत्रराशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तत्रयादिराशिप्रारंभेस्थितोभवति तदादीपभाजनंस्नेहेनपूर्णंवक्तव्यम् यत्रराश्यवसानेस्थितस्तत्रस्नेहांतंदीपं

स्नेहरहितंमध्यंप्राप्तेऽर्धम् अन्यत्रानुपातादिति उदयाच्चवर्तिः उदयाल्लग्नदीपवर्तिरादेश्यालग्नारंभेतत्क्षणदत्तावर्तिरादेश्या मध्येअ
र्धदग्धावर्तिः लग्नावसानेवर्तिदाहोवाच्यः अंतरेनुपातः तथाचसारावल्याम् यावल्लग्नादुदितंवर्तिर्दग्धातुतावतीभवति दीपोर्कयुक्तर्क्ष
वशादिति अर्कोरविस्तद्युक्तराशिवशाच्चराद्योदीपोवाच्यः तत्रचरराशिव्यवस्थितेर्केसंचार्यमाणोदीपआदेश्यः स्थिरराशिस्थेर्के एकदेश
स्थः दीप; द्विस्वभावस्थेर्केचालितः प्रतिष्ठितइतिकेचिद्वदंति यथायस्मिन्राशावर्कःस्थितः सराशिर्यस्यांदिशिस्थितः प्रागादिशाः क्रिय
वृषनृयुक्कर्कटेत्यादिनाप्रदर्शितस्तस्यांदिशिदीपआदेश्यः अन्येएवंवदंति यथायस्यांदिशिअर्कोभ्रमवशेनाष्टप्रहरकल्पनयाष्टासुदिक्षु
परिभ्रमतिनेनैवक्रमेणयस्यांदिशिव्यवस्थितः तस्यांदिशिग्रहस्यदीपस्थानमिति तथाचसारावल्याम् द्वादशभागाविभक्ते वासगृहेव्यव

द्वारं चतद्वास्तुनिकेंद्रसंस्थैर्ज्ञेयंग्रहैर्वीर्यसमन्वितैर्वा ॥ १८ ॥

स्थिते सहस्रांशौ दीपश्चरास्थिरादिषुतथैववाच्यःप्रसवकाले अत्रप्राच्यादिगृहंद्वादशधाविभज्यमेषादिगणनयार्कराशिर्यत्रभवति तत्रदीप
स्थानमिति केचिल्लग्नस्ययादृशोवर्णस्तादृग्वर्णदीपवर्तिमिच्छंति तथाचमणित्थः लग्नस्ययोत्रवर्णोनिर्दिष्टस्तेनवर्तिरादेश्या द्वारंचतद्वा
स्तुनीति तद्वास्तुनिसुतिकागृहेलग्नात्केंद्रस्थैर्ग्रहैर्द्वारादेशःकार्यः तस्यगृहस्ययादिक्प्राच्याद्यारविशुक्रलोहिततमेत्यादिनोक्तातद्दिगभिमुखं
सूतिकागृहंवक्तव्यम् बहुषुकेंद्रेषुबलवद्ग्रहवशात् शून्येषुकेंद्रेषुतल्लग्नराशिवशात् लग्नस्ययादिक्तदाभिमुखं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउ

क्तं द्वारंवास्तुनिकेंद्रोपगताद्गृहादसौतिवाविलग्नर्क्षात् अन्येवदंति यथालग्नद्वादशभागराशिदिगभिमुखंसूतिकागृहद्वारं तथाचमणित्थःल ग्नेयोद्विरसस्तदभिमुखंसूतिकागृहेद्वारं एतच्चसंवादेनापिदृष्टमिति वीर्यसमन्वितादित्युत्तरत्रसंबध्यते केचिद्वदंति यथावीर्यसमन्वित त् गृहाद्ग्रहद्वारंवदेत् तथाचसारावल्याम् वास्तुगृहोद्यानगतं द्वारंदिक्पालकाद्बलोपेतादिति ॥ १८ ॥

अधुनासूतिकागृहस्वरूपज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह जीर्णसंस्तुतामिति वीर्यसमन्वितादित्यनुवर्तते सर्वग्रहेभ्योऽर्कजेसौरे- वीर्यवतिसबलेजीर्णमिति चिरंतनम् भूयः संस्तुतंसूतिकागृहंवक्तव्यं क्षितिसुतेभौमेबलवत्यग्निनादग्धं शीतगौचंद्रेनवंशुक्ल

जीर्णसंस्तुतमर्कजेक्षितिसुतेदग्धंनवंशीतगौकाष्ठाढ्यंनदृढंरवौशशिसुतेतन्नैकशिल्प्युद्भवम् ॥

पक्षेउपलिप्तंवदेत् यस्माद्यवनेश्वरः संवर्धिताचंद्रमसोपलिप्तामिति काष्ठाढ्यंनदृढंरवाविति रवावादित्येकाष्ठाढ्यंदारुबहुलं नदृढम सारं शशिसुतेबुधेतद्गृहंअनेकशिल्प्युद्भवं बहुविधशिल्पिरचितं रम्यं चित्रयुतामिति भृगुजेशुक्रेरम्यंरमणीयंमनोरमंचपरम् नवंनूतनं चित्रयुतंचित्रकर्मयुक्तम् जीवेगुरौदृढंचिरकालस्थायिचक्रस्थैर्भचक्राधिरूढैर्गृहदातृग्रहसमीपस्थैरन्यग्रहैः सामंतपूर्वा समंतात्सर्वदिक्षुय थोपदिष्टांवदेद्ब्रूयात् सामंतपूर्वांप्रतिवेश्मिकवेश्मनांसामंतात्क्रमेणेत्यर्थः यथागृहदातृग्रहस्यपुरतः पश्चाद्वापार्श्वयोर्वाऽन्यग्रहाव्यव स्थितास्तेनैवक्रमेणसूतिकागृहस्थानानिप्रातिवेश्मगृहाणिवाच्यानि अन्येसामंतपूर्वामितिपठंति सामंताद्गृहपर्यंतपूर्विकांरचनामिति

रगताग्रहास्तैरुपसूतिकाः स्युः तावत्संख्याउपसूतिकाः समीपवर्तिन्यः स्त्रियःस्युर्भवेयुःताश्चग्रहजातिवयोवर्णरूपाः तथाचसारावल्याम् शशिलग्नविवरयुक्ताग्रहतुल्याः सूतिकाश्चविज्ञेयाः अनुदितचक्रार्धयुतैरंतर्बहिरन्यथावदंत्येके लक्षणरूपविभूषणयोगास्तासांशुभैर्योगात् क्रूरैर्विरूपदेहालक्षणहीनाश्चरौद्रमलिनाश्च मिश्रैर्मध्यमरूपाबलसहितैःसर्वमेतदवधार्यं बहिरंतश्चेति तत्रयावंतोग्रहादृश्यंतेचक्रार्द्धेऽयव स्थितास्तावत्संख्याउपसूतिकागृहबाह्येवक्तव्याः यावंतश्चदृश्येचक्रार्धेऽयत्रास्थितास्तावत्संख्याआभ्यंतरेवक्तव्याः तत्रलग्नस्ययावंत उदिताभागास्तथाद्वादशैकादशदशमनवमाष्टमाराशयस्तथासप्तमराशेर्लग्नोदितभागतुल्यांशाद्दृश्यमर्धशेषमदृश्यमिति अन्यथापरेअपरं

चंद्रलग्नांतरगतैर्ग्रहैः स्युरुपसूतिकाः ॥ बहिरंतश्चचक्रार्द्धेदृश्यादृश्येन्यथापरे ॥ २२ ॥

अन्येआचार्याअन्यथाऽन्येनप्रकारेणदृश्यचक्रार्धेअभ्यंतरगतावर्णयंति अदृश्येबाह्यस्थाज्ञेयाः तथाचजीवशर्मा उदयशशिमध्यस्थैर्ग्रहैःस्यु रुपसूतिकास्तत्र उदगर्धस्थैर्बाह्येदाक्षिणगैरंतरेज्ञेयाः एतदाचार्यस्यनाभिप्रेतं यतोनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं शशिलग्नांतरसंस्थाग्रहतुल्याःसूति काश्चवक्तव्याः उदगर्धेभ्यंतरगाबाह्याश्चक्रस्यदृश्यर्धेअत्रचायुदार्यावीथिनास्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणामित्यादिनाद्वित्रिगुणत्वंकृत्वाग्रहस्था नवशादुपसूतिकानिश्चयःकार्यः यदिबहुजनप्रसूतियोगानभवंति तथापिग्रहसंख्यासूतिकासंभवायत्रतत्रबहुजनप्रसूतियोगनभिवंतत्योम ॥२२॥अथजातस्यस्वरूपादिज्ञानंदोषकेनाह लग्नेति जन्मकालेलग्नयोनवांशकउदितस्तस्ययःस्वामीतल्लग्नवांशः तत्तुल्यतनुस्तदाकारो

तिजातोवक्तव्यः यथामधुपिंगलदृगित्यादि अथवाजातकालेसर्वग्रहेभ्योयोग्रहोवीर्ययुतोबलवांस्तत्तुल्यतनुर्वावक्तव्यः यदिलग्ननवांशकस्थो राशिर्बलवान्भवति तदातदीशतुल्यातनुर्भवति अथवासर्वग्रहेभ्योयोवीर्यवान्ग्रहस्तत्तुल्यतनुरिति चंद्रसमेतोयोनवांशः शशिनाचंद्रेणस मेतश्चंद्रोयस्मिन्नवांशकेस्थितइत्यर्थः तस्यनवांशराशेर्योधिपतिःसचंद्रसमेतनवांशपतिः तस्ययोवर्णस्तद्वर्णोजातोभवति अत्रचवर्णोरक्तः श्यामोभास्वरोगौरइतिअन्येचंद्राक्रांतराशिवर्णमेवाहुःयथा रक्तःश्वेतःशुकतनुनिभइत्यादि अत्रशुकवर्णस्यासंभवादयुक्तमेतत् एतच्चवर्णादि जातिकुलदेशान्बुध्वावक्तव्यं उक्तंच बादिनःसदृशीमूर्तिर्बुध्वाजातिकुलदेशानिति कादिविलग्नाविभक्तभगात्रइति आधानविधिनाशीर्षादी नामवयवानांन्हस्वदीर्घत्वंनिरूपयति कादिभिर्विलग्नमैर्लग्नराशिभिः विभक्तानिगात्राणियस्यसः कादिविलग्नविभक्तभगात्रः तत्रलग्नाद

लग्ननवांशपतुल्यतनुः स्याद्वीर्ययुतग्रहतुल्यतनुर्वा॥ चंद्रसमेतनवांशपवर्णः कादिविलग्नाविभक्तभगात्रः। २३।

शिरआदि ...

योराशयः कादिषुशिरःप्रभृतिकालगात्रेषुपरिकल्प्याः यथाकालांगानि तत्रलग्नंशिरः द्वितीयोराशिर्वक्त्रं तृतीयउरः चतुर्थोहृत् पंचमः क्रोडः षष्ठःकटिः सप्तमोबस्तिः अष्टमःशिश्नगुदे नवमोवृषणौ दशमऊरू एकादशोजानुनी द्वादशोजंघापादौ अत्रचराशीनांप्रमाणमुक्तं पूर्वार्द्ध विषयादयइति तत्रयत्रांगस्थेदीर्घराशौदीर्घराश्यधिपोग्रहोव्यवस्थितोभवति सदीर्घकृत् तदंगंतस्यदीर्घवक्तव्यम् तथाचसत्यः दीर्घाधि पतिर्दीर्घोग्रहःस्थितोवयवदीर्घकृद्भवति अर्थादेवाल्पप्रमाणराशौव्यवस्थितस्तदंगाल्पकृद्भवति दीर्घराश्यधिपोल्पराशिव्यवस्थितः समध्य

मरुत् अल्पराश्यधिपोदीर्घराशौव्यवस्थितोंगमध्यमकृत्यत्रांगराशौबहवोव्यवस्थितास्तत्रबलवद्ग्रहवशाद्वाच्यं यत्रनकश्चिद्ग्रहव्यवस्थितः
तत्रराशिप्रमाणतएवांगंवाच्यम् ॥ २३ ॥ इतिसूतिकाप्रकरणम् ॥ अत्रैवसूतिकाध्यायेजातस्यव्रणमशकादिनिरूपणार्थमंगप्रकरणमार
भ्यते तत्रलग्नप्रथमद्वितीयतृतीयद्रेष्काणवशेनप्रथमद्वितीयतृतीयशरीरभागपरिच्छेदः तत्राशिरः प्रभृतियावद्वक्त्रंप्रथमोंगविभागः शिरो
धस्ताद्यावन्नाभिः तावद्वितीयः तदधस्तात्तृतीयः तेषामंगविभागानांराशिविभागंशार्दूलविक्रीडितेनाह कंदृगिति त्रिभिःप्रका
रैस्त्रिधा त्रिभिर्द्रेष्काणभागैस्त्रिधाशरीरप्रविभागः तत्रलग्नस्यप्रथमद्रेष्काणेउदयति प्रथमोमूर्द्धाद्यंगविभागः द्वितीयेद्रेष्काणेऊदयति

शिर नेत्र कर्णौ नासिका दाढी स्कंध उदरक्रोड

कंदृक्श्रोत्रनसाकपोलहनवोवक्त्रंचहोरादयस्तेकंठांसकबाहुपार्श्वहृदयंक्रोडानिनाभिस्ततः

कंठपूर्वकोद्वितीयोंगविभागः तृतीयेद्रेष्काणेउदयति वस्तिपूर्वकःतृतीयः तत्राप्यंगविभागेवामदक्षिणवर्त्यवयवज्ञानंकथमित्याह वाममु
दितैरिति राशिभिरुदितैः दृश्यभागावस्थितैर्वामोंमगविभागः लग्नस्योदितभागाः तथाद्वादशैकादशदशनवमाष्टमाः तथासप्तमस्य
राशेर्लग्नोदिततुल्यभागाः एषभागोदितः शेषोनुदितः अर्थादनुदितैरदृश्यैर्दक्षिणइति तत्रलग्नानुदितभागास्तथाद्वितीयतृतीयचतुर्थपं
चमषष्ठाः सप्तमराशेर्लग्नोदिततुल्यभागाः एवंस्थितेलग्नप्रथमद्रेष्काणोदयोलग्नराशिः कंशिरः कल्पनीयं लग्नाद्द्वितीयद्वादशौदृ
क्चक्षुषीतत्रद्वितीयोदक्षिणमक्षि द्वादशोवामं तृतीयैकादशौश्रोत्रे तत्रतृतीयोदक्षिणं एकादशोवामम् चतुर्थदशमौनासापुटौचतु

र्थोदक्षिणं दशमो वामम् पंचमनवमौकपोलौ पंचमो दक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमौहनू षष्ठो दक्षिणम् अष्टमोवा
मं सप्तमो वक्त्रं मुखम् एवं राश्याद्युपलक्षितः प्रथमोंगविभागः तेकंठांशकइति अथद्वितीयोद्रेष्काणोदयः कंठाद्यो
द्वितीयेंगाविभागेपरिकल्प्यः तद्यथा लग्नंकंठोगलकः द्वितीयद्वादशौस्कंधौ तत्र द्वितीयोदक्षिणस्कंधो द्वादशो वामः तृतीयैकादशौबाहू त
त्रतृतीयोदक्षिणएकादशोवामः चतुर्थदशमौपार्श्वे तत्रचतुर्थोदक्षिणं दशमोवामं पंचमनवमौहृद्भागौतत्रपंचमोदक्षिणः नवमोवामः ष-
ष्ठाष्टमौक्रोडउदरभागौषष्ठोदक्षिणः अष्टमोवामः सप्तमोनाभिरिति नाभिग्रहणमुदरोपलक्षणार्थं एवंद्वितीयोंगविभागः बस्तिःशिश्नगुदेति

क मू २ — श्रं ३ श्लो श

वस्तिः शिश्नगुदेततश्चवृषणावूरूततोजानुनीजंघेंघ्रीत्युभयत्रवाममुदितैर्द्रेष्काणभागैस्त्रिधा ॥ २४।

लग्नद्रेष्काणतृतीयेउदयतितेएवंहोरादयस्तृतीयेंगाविभागेपरिकल्प्याः तद्यथालग्नंवस्तिःनाभिलिंगयोर्मध्यभागः द्वितीयद्वादशौशिश्नगु
देतत्राद्वितीयोदक्षिणभागः द्वादशोवामः ततोनंतरंतृतीयैकादशौवृषणौतृतीयोदक्षिणःएकादशोवामः चतुर्थदशमौऊरू चतुर्थोदक्षिणः
दशमोवामः पंचमनवमौजानुनीपंचमोदक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमौजंघेषष्ठोदक्षिणजंघाअष्टमोवामजंघा सप्तमः पादद्वयमिति । २४ ।
अथअंगज्ञानप्रयोजनंशार्दूलविक्रीडितेनाह तस्मिन्पापयुतइति तत्रप्रथमद्रेष्काणेजातस्याशिरोंगविभागोद्वितीयद्रेष्काणेजातस्यकंठाद्यंग
विभागः तृतीयद्रेष्काणेजातस्यवस्त्याद्यंगविभागः तस्मिन्पापयुतेतियत्रांगराशौपापग्रहसंयुक्ततत्रांगेव्रणंविस्फोटकादिछिद्रंमशकादिचि

न्हमादिशेत् तस्मिन्पापयुतेंगराशौपापग्रहसंयुतेशुभसंयुतेदृष्टेसौम्यग्रहसंयुक्तेऽवलोकितेवातद्राश्युपलक्षितेंगेलक्ष्मादिशेत् मशकादीचिन्हं
वाच्यम् स्वर्क्षांशइति सएवग्रहोव्रणमशकादिकर्तास्वर्क्षेस्वराशौस्वनवांशकेवास्थितोभवतिस्थिरराशौस्थिरांशकेवास्थितस्तदाव्रणमशका
दिकंसहजोत्पन्नंतस्यजंतोर्भवति अन्यथोक्तविपर्ययस्थेआगंतुकोजातस्योत्तरकालेकेनचिन्निमित्तेनवक्ष्यमाणेनस्वदशाकालेएववक्तव्यम्
आगंतुकस्यव्रणादेर्ग्रहवशानतस्मिन्निमित्तमाह मंदेश्मानिलजइतिमंदेशनैश्चरेव्रणकर्तृत्वेप्राप्तेतद्व्रणाद्यश्मनोपाषाणहेतुको ऽ नि
लजोवातव्याधिहेतुकोवावक्तव्य; भौमस्यव्रणस्यकर्तृत्वेप्राप्तेग्निशस्त्रविषजोऽ ग्निहेतुकः शस्त्रहेतुकोविषहेतुकोवावक्तव्यः बुधेभूभवः

तस्मिन्पापयुतेव्रणंशुभयुतेदृष्टेचलक्ष्मादिशेत्स्वर्क्षांशेस्थिरसंयुतेषुसहजः स्यादन्यथागंतुकः
मंदेश्मानिलजोग्निशस्त्रविषजोभौमेबुधेभूभुवः सूर्येकाष्ठचतुष्पदेषुहिमगौश्रृंग्यब्जजोन्यैः शुभम्। २५।

भूस्थितपातादाच्छ्रितपाताद्भूम्यभिपातहेतुकोलोष्ठप्रहारहेतुकोवासूर्येरवौकाष्ठप्रहारहेतुकश्चतुष्पदप्राणिहेतुकोवावक्तव्यः हिमगौचंद्रेश्रृं
ग्यब्जजः श्रृंग्यभिघातहेतुकः श्रृंगेविद्यतेयस्यप्राणिनःसश्रृंगी तज्जातोअब्जजोवाजलप्राणिहेतुकोवावक्तव्य: अन्यैः शुभं अन्य
ग्रहायत्रांगदेशस्थाभवंति तत्रशुभाव्रणादिकरानभवंति तत्रावशेषैःगुरुसितौतत्किंबहुवचनंउच्यते बुधःपापयुक्तोव्रणकरः क्षीणश्चंद्रमा
स्तथा ततोन्यैः शुभमित्युक्तम् ॥ २५ ॥ अथव्रणज्ञानंहरिण्याह समनुपतिताइति यस्मिन्भागेवामेदक्षिणेवात्रयः सबुधाग्रहाः त्रये,

न्येग्रहाश्चतुर्भेनबुधेनसहिताः समनुपतिताः समाश्रितास्तत्रांगेपूर्वोक्तव्रणादेर्नियमान्निश्चयादवश्यंप्राप्तिर्भवति शुभेष्वशुभेषुवाते
ग्रहाः सबुधाः शुभाः सौम्याः अशुभाः पापावाभवंति तथापितत्रांगेतस्यव्रणावाप्तिर्वक्तव्या तेषांमध्याद्योबलीसस्वदशामवाप्यकरो
ति व्रणकृदिति लग्नात्षष्ठेस्थाने अशुभः पापोग्रहोऽव्यवस्थितोदेहेशरीरेव्रणकृद्भवति कस्मिन्स्थानेतनोर्भेसमाश्रिते तनोर्लग्नात्सषष्ठ
स्थोराशिः कालांगानीत्यनेनदर्शितांगविभागेयस्मिन्भवतितस्मिन्भेसमाश्रितेराशियुक्तेदेहेशरीरेभवति अत्रापिस्वर्क्षांशस्थिरसंयुतेषु
सहजःस्यादन्यथागंतुकइत्यनुवर्तनीयं सएवषष्ठस्थानस्थः पापः सौम्येनशुभग्रहेणयदादृष्टोभवति तदातत्रांगेतिलकमशकृद्भवति ति

समनुपतितायस्मिन्भागेत्रयः सबुधाग्रहाभवतिनियमात्तस्यावाप्तिः शुभेष्वशुभेषुवा ॥ व्रणकृदशुभःषष्ठेदेहेतनो
र्भसमाश्रितेतिलकमशकृद्दृष्टः सौम्यैर्युतश्चसलक्ष्मवान् २६ इतिजन्मविधिर्नामाऽध्यायः समाप्तः ॥

लकः कृष्णोबिंदुः मशकोर्बुदः अथशुभग्रहेण सएवपापोयुतस्तदासलक्ष्मवान्भवति राश्युपलक्षितमंगंसचिन्हंभवति तत्रस्थानेघनो
लोमनिचयोलक्ष्मइति ॥ २६ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौजन्मविधिर्नामा ऽध्यायःपंचमः समाप्तः ५ अथारि
ष्टाध्यायोव्याख्यायते तत्रतावज्जातस्यारिष्टसंभवेसत्यायुर्दायाष्टकवर्गादेशःकर्तव्यः तस्मात्प्रथमारिष्टाध्यायंवक्ष्यति तत्रारिष्टद्वयंवि
द्युन्मालयाह संध्यायामिति संध्यायालक्षणंसंहितायामुक्तम् अर्धास्तमयात्संध्याव्यक्तीभूतानतारकायावत् तेजःपरिहानिमुखाद्भा

नोरर्धोदयोयावत् अस्मिन्संध्याकालइति तत्रजन्मनियस्यसंध्याकालोभवतितत्काललग्नगताहिमदीधितेश्चंद्रस्यहोराभवति यथासंभवं पापैर्भांतगतैः यत्रतत्रराशिस्थानवमांशगताः पापाभवंति तदैतद्योगोजातस्यनिधनायमरणायभवति प्रत्येकमिति एकमेकमितिप्रत्येकं शशीचंद्रः पापाःत्रयश्चतुर्षुकेंद्रेषुव्यवस्थिताभवंत्येकैकंप्रतियथासंभवंचत्वार्यपिकेंद्राण्याक्रांतानिभवंति तथापियस्यजन्मभवतिसविनाशमुपैति म्रियतइत्यर्थः १ अथान्यानारिष्टयोगानिंद्रवज्रयाह चक्रस्येति यावंतोभागालग्नस्योदितास्तावंतएवभागालग्नचतुर्थराशेः परित्यज्यशेषंभागमारभ्यपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमराशयोदशमराशिलग्नोदितभागतुल्यांशाश्चक्रेपरार्धे तत्रचक्रस्यपूर्वभागेक्रूराः

संध्यायांहिमदीधितिहोरापापैर्भांतगतैर्निधनाय ॥ प्रत्येकंशशिपापसमेतैः केंद्रैर्वासाविनाशमुपैति १

पापाः इतरभागेपश्चिमेसौम्याः शुभग्रहाः कीटलग्नेवृश्चिकराशावुदयेकर्कटेचोदयस्थितेजातः शिशुः क्षिप्रमाश्वेवाविनाशमुपैति मरणंप्राप्नोतीत्यर्थः नन्वत्रपूर्ववृश्चिकः कीटसंज्ञउक्तः पुनरपिद्विपदादयोन्हिनिशिचप्राप्तेचसंध्याद्वयइत्यत्रकर्कटवृश्चिकमकरमीनानांकीटत्वमभ्युपगतं तत्त्रवृश्चिककर्कटावेवकथंव्याख्यातावित्यत्रोच्यते मकरमीनयोर्जलत्वादपिसमर्क्षत्वादपिसपक्षत्वात्कीटसंज्ञानाभ्युपगम्यते यस्माद्बादरायणः पूर्वापरभागगतैःशुभाशुभैरलिनिकर्कटेलग्ने जातस्याशिशोर्मरणंसद्यःकथयंतियवनेंद्राः पापैर्विलग्नास्तमयाभितश्चेति पापैःक्रूरग्रहैःविलग्नाभितःअस्तमयाभितश्चस्थितैश्चसद्योजातः क्षिप्रंशीघ्रमेवाविनाशंसमुपैति अत्रकेचिदेवंयोगद्वयंव्याचक्षते अ

भितउयभतः लग्नात्पापैरुभयतइत्येकोयोगः अस्तमयाभितश्चतइतिद्वितीयः तत्रलग्नाद्द्वादशद्वितीयस्थयोः पापयोर्जातोम्रियते तथाल ग्नषष्ठाष्टमयोश्चपापयोर्जातोम्रियते तथालग्नसप्तमाच्चायेद्वादशद्वितीयेंतत्स्थयोश्चपापयोर्जातोम्रियते अन्येपुनरभिशब्दो आभिमुख्येवर्त तेइत्यनुवर्णयंति तत्रलग्नाद्योद्वितीयराशौग्रहःस्थितः सउदयमभिलषते लग्नस्याभिमुखोभवति यश्चलग्नादष्टमराशौभवतिसोस्तमयमाभि लषतीत्यतः सप्तमराशेरभिमुखोभवति तेनैतज्जातम् लग्नाद्द्वितीयाष्टमगतैः सर्वैः पापैर्जातोम्रियते वयंपुनरभिशब्द आभिमुख्यव्यावृ त्तिंब्रूमः यस्माद्यवनेश्वरः पापेषुग्रहेषुलग्नाभिमुखेषुसर्वेष्वेवाप्तवीर्येषुशुभर्क्षगेष्वपि किंतुयोलग्नाद्द्वादशस्थानेस्थितः सउदयमभिलषति

चक्रस्यपूर्वापरभागगेषुक्रूरेषुसौम्येषुचकीटलग्ने क्षिप्रंविनाशंसमुपैतिजातः पापैर्विलग्नास्तमयाभितश्च ॥ २ ॥

लग्नाभिमुखोभवति यश्चषष्ठेस्थितः लग्नात्सोस्ताभिमुखोभवति यस्माद्ग्रहाणांप्राङ्मुखीगतिः उक्तंच प्राग्गतास्तुल्यजवाग्रहाश्चस्व स्वमंडलगाइति तत्रपूर्वाभिमुखंव्रजतोगच्छतोलग्नाद्द्वितीयस्थस्यतदाभिमुख्यंनसंभवति नचाष्टमस्थस्यास्ताभिमुख्यंतेनैतज्जातं लग्ना द्द्वादशषष्ठाश्रितैः पापैर्यस्यजन्मसम्रियतेइति भगवतागार्ग्येणसर्वाण्येवव्याख्यातान्यभिमुखानीति तथाचतद्वाक्यं रिपुव्ययगतैःपापैर्य दिवाधनमृत्युगैः लग्नेवापापमध्यस्थेद्यूनेवामृत्युमाप्नुयादिति ॥ २ ॥

अथयोगांतरमनुष्टुभाह पापाविति एकःपापउदयलग्नेस्थितोऽन्योस्तेसप्तमेगतः शशीचंद्रमाः यत्रतत्रस्थ; क्रूरेणपापेनयुतोभवति सच

सौम्यैः शुभग्रहैः यदिनदृष्टः तदाजातस्यमृत्युरचिराच्छीघ्रमेवभवेत् ॥ ३ ॥ अथयोगांतरमनुष्टुभाह क्षीणेति हिमगौचंद्रेक्षीणेलग्नाद्व्यय
गेद्वादशस्थेतथापापैः क्रूरग्रहैरुदयाष्टमगैः लग्नस्थैरष्टमगतैश्चकेंद्रेषुकंटकेषुचेद्यदिशुभानभवंति तदाजातस्यक्षिप्रमाश्वेवनिधनंमरणंप्रवदेद्
ब्रूयात् अत्रकेचित्पापैरुदयाष्टमगैरितिनेच्छंति तदयुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः क्षीणेचंद्रेव्ययगतेपापैरष्टमलग्नगैः केंद्रबाह्यगतैःसौम्यैर्जात
स्यनिधनंवदेत्।४।अथारिष्टांतरमनुष्टुभाह क्रूरइति शशीचंद्रः क्रूरेणग्रहेणसंयुतस्तथाभूतः स्मरांत्यमृत्युलग्नगःसप्तमद्वादशाष्टमलग्नानाम

पापावुदयास्तगतौक्रूरेणयुतश्चशशी ॥ दृष्टश्चशुभैर्नयदामृत्युश्चभवेदचिरात् ३ क्षीणे
हिमगौव्ययगेपापैरुदयाष्टमगैः ॥ केंद्रेषुशुभाश्चनचेत्क्षिप्रंनिधनंप्रवदेत् ४ क्रूरेणसंयुतः
शशीस्मरांत्यमृत्युलग्नगः ॥ कंटकाद्बहिः शुभैरवीक्षितश्चमृत्युदः ५

न्यतमस्थस्तथाशुभैः शुभग्रहैः कंटकबाह्यस्थैः केंद्रवर्जअन्यस्थानस्थैः अवीक्षितःनदृष्टोयदिभवतितदाजातस्यमृत्युदोमरणदोभवति अर्था
देवसौम्यैःकेंद्रस्थैस्तदारिष्टाभावः तथाचसारावल्याम् व्ययाष्टसप्तोदयगेशशांकेपापैः समेतैःशुभदृष्टिहीने केंद्रेषुसौम्यग्रहवर्जितेषु जातस्य
सद्यःकुरुतेप्रणाशं॥५॥अथरिष्टांतराणिपृथिव्याह शशिनिइति शशिनिचंद्रेअरिविनाशगेलग्नात्षष्ठस्थानस्थेऽष्टमस्थेवातत्रचपापानांक्रूरा
णांमध्यादन्यतमेनेक्षितेदृष्टेसौम्यग्रहेणादृष्टेतस्यनिधनंमरणमाशुक्षिप्रमेवभवति शुभैरिति अथलग्नात्षष्ठाष्टमगेचंद्रेसौम्यैर्ग्रहैर्दृष्टे पापे

नादृश्यमानेजातस्यसमाष्टकवर्षाष्टकं स्थितिःजीवितंवक्तव्यम् ततोनंतरंमरणमिति समशब्दोवर्षपर्यायःदलमतइतिलग्नात्षष्ठाष्टम गेचंद्रे
मिश्रैः पापैः सौम्यैश्चदृष्टेअतोस्मात्समाष्टकाद्वर्षाष्टकाद्दलमर्द्धवर्षचतुष्टयंस्थितिर्वेदेत् ततोमरणामिति अर्थादेवषष्ठाष्टमस्थेचंद्रम
सिनकेनचिद्दृश्यमानेऽरिष्टयोगाभावः चंद्रमायदिषष्टाष्टमस्थः सौम्यक्षेत्रगतोभवत्यथवापापक्षेत्रगतः सौम्ययुक्तोभवति तदानमरण
प्रदः यस्माद्यवनेश्वरः लग्नाच्छशीनैधनगोशुभर्क्षेषष्ठेथवापापानिरीक्षितश्च सर्वायुराहंतिशुभैर्विमिश्रस्तदीक्षितोब्दाष्टकमर्धकंवा त
थायस्यकृष्णपक्षेदिवाजन्मनिशुक्लपक्षेरात्रौजन्मनिलग्नात्षष्ठाष्टमगःशशी शुभाशुभदृष्टोपिभवतितस्यनमरणप्रदः यस्मान्मांड

शशिन्यरिविनाशगेनिधनमाशुपापेक्षितेशुभैरथसमाष्टकंदलमितश्चमिश्रैः स्थितिः

व्यः पक्षेसितेभवतिजन्मयदिक्षपायांकृष्णेथवाहनिशुभाशुभदृश्यमानः तच्चंद्रमारिपुविनाशगतोपिलग्नादापत्सुरक्षतिपितेवशिशुंन
हंति असद्भिरिति अत्रास्मिन्नेवषष्ठेष्टमेवास्थानेशुभेसौम्यग्रहेबुधगुरुसितानामन्यतमेस्थितेतास्मिंश्चासद्भिः पापैः बलिभिः वीर्ययु
क्तैरवलोकितेदृष्टेजातस्यमासांस्थितिः जीवितं वक्तव्यम् ततोमरणामिति अत्रनिर्दिष्टयोगस्थे चंद्रमसिशुभदृष्टे ऽरिष्टयोगाभावः य
स्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तम् शशिवत्सौम्याःपापैर्वक्रिभिरवलोकितानशुभदृष्टाः मासेनमरणदाःस्युःपापजितोलग्नपश्चास्ते क
लत्रसहितेइति विलग्नाधिपेजन्मलग्नपतौकलत्रसहितेसप्तमस्थानस्थेवापापविजिते क्रूरग्रहेणयुद्धेसंग्रामेविजिते विजितलक्षणम् दाक्षि

णादिवथ परुषोवेपथुरप्राप्यसन्निवृत्तोणुः अधिरूढोविकृतोनिःप्रभोविवर्णश्चयःसजितः भौमादीनां आकाशेयुद्धं भवति यःद-
क्षिणाशास्थः सग्रहः जितः कुसुतादीनांयुद्धमित्युक्त्वाच्चंद्रदीपिकायां परुषोरूक्षः वेपथुः कंपायमानः अन्यगृहमप्राप्यसन्निवृत्तः वि
परीतगतिमापन्नः अणुः सूक्ष्मः अधिरूढः अन्येनाक्रांतः विकृतः विकारसहितः निष्प्रभोदीप्तिरहितः विवर्णः वर्णरहितः सजित
इति चशब्दान्मासंस्थितिस्ततोमरणामिति ॥ ६ ॥ अथारिष्टांतराणिमंदाक्रांतयाह लग्नेक्षीणइति क्षीणेशशिनिचंद्रेक्षीणेलग्नेजन्मल
ग्नस्थितेतथारंध्रकेंद्रेष्वष्टमकेंद्रेषुपापैः क्रूरैः स्थितैर्यथासंभवमेवंविधेयोगेजातस्यनिधनंमरणंवक्तव्यम् तथाचंद्रेशशिनिपापांतस्थेपापम

असद्भिरवलोकितेबलिभिरत्रमासंशुभेकलत्रसाहितेचपापविजितेविलग्नाधिपे ॥ ६ ॥
लग्नेक्षीणेशशिनिनिधनंरंध्रकेंद्रेषुपापैः पापांतस्थेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेचचंद्रे ॥
एवं लग्नेभवतिमदनच्छिद्रसंस्थैश्चपापे र्मात्रासार्द्धंयदिचनशुभैर्वीक्षितः शक्तिभृद्भिः ॥ ७ ॥

ध्यगतेनिधनहिबुकद्यूनयुक्ते ऽष्टमचतुर्थसप्तमस्थानानामन्यतमस्थेजातस्यमरणंवक्तव्यम् एवमिति एवमनेनैवप्रकारेणलग्नगेपापांत
स्थेशशिनितथामदनछिद्रसंस्थेसप्तमाष्टमस्थानयोरन्यतमस्थेपापक्रूरेयदिशुभैः सौम्यग्रहैः शक्तिभृद्भिः सबलैः चंद्रमानवीक्षितोनदृष्टो ५५
भवति तदाजातस्यमात्रासार्द्धजनन्यासहमरणंवदेत् अथानिर्दिष्टयोगस्थश्चेच्चंद्रमाशुभैर्दृश्यतेबलिभिस्तदा जातस्यैवमरणं नतन्मातु

रिति ॥ ७ ॥ अथारिष्टांतराणींद्रवज्रयाह राश्यमिति चंद्रेशशिनिराश्यंतगेयत्रतत्रराशौनवमनवांशकगेतथाभूते सद्भिः शुभग्रहैरवी
क्ष्यमाणेनसंदृष्टे पापैःक्रूरैस्त्रिकोणोपगतैः नवपंचमस्थानस्थैः जातः शिशुः बालकः आशुक्षिप्रमेवप्राणैरसुभिः वियोगंप्रयातिगच्छ
ति म्रियतइत्यर्थः अस्तेचपापैरिति तुहिनांशौचंद्रेलग्नगेअस्तेसप्तमेसप्तमस्थानस्थितैः पापैश्चशब्दाच्छिशुराश्वेवप्राणैः वियोगंप्रयाति अ
त्र तुहिनांशुलग्नइति कर्कटलग्नेकैश्चिद्व्याख्यातंतदयुक्तम् यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तम् उदयगतोवाचंद्रः सप्तमराशिस्थितःपापैरि
ति ॥ ८ ॥ अथारिष्टांतराणिहरिण्याह अशुभसहितइति चंद्रेशशिन्यशुभसहितेयद्यपिसामान्येनोक्तं तथाप्यशुभेनपापेनशनैश्चरेणवयु

राश्यंतगेसद्भिर वीक्ष्यमाणेचंद्रेत्रिकोणोपगतैश्चपापैः ॥ प्राणैःप्रयात्याशुशिशुर्वियोगमस्तेचपापैस्तुहिमांशुलग्ने ८

क्तेतथाभूतेलग्नगतेनकेवलंयावत् लग्नगतग्रस्तेराहौराशिगतेलग्नाच्चकुजेंगारकेनिधनाश्रितेऽष्टमस्थानस्थेजननीसुतयोः मातृपुत्रयोः
मृत्युर्भवति रवौतुसशस्त्रजइति एवंविधेयोगेरवावादित्येस्थितेजननीसुतयोर्मृत्युः शस्त्रजः शस्त्रेणायुधेनजातोभवति एतेनैतदुक्तंभवति
शनैश्चरेणबुधेनवायुक्तेऽर्केग्रस्तेलग्नगतेकुजेचाष्टमगेजातस्यमात्रासहशस्त्रहेतुकंमरणंवाच्यम् नन्वशुभइतिसामान्येनोक्तंतत्केवलेन
शनैश्चरेणयुक्तेचंद्रेशशिनिइतिकिंव्याख्यातंशनैश्चरेणबुधेनवायुक्तेऽर्केइतिनोक्तं अत्रोच्यते असंभवादेवपौर्णमास्यांचंद्रग्रहणंभवति
तत्रतावदर्कसहितेनचंद्रमसानभवितव्यं बुधेनचार्कसमीपवर्तिनासदैवभवितव्यं अष्टमस्थानत्वाद्भौमेनापिचंद्रसहितेननभवितव्यं

शनैश्चरंविनाव्यवस्थितेनबुधेनसौम्येनैवभवितव्यं तस्माच्चंद्रग्रहेणशनैश्चरेणेतिव्याख्यातं अर्कग्रहणेतुपुनः बुधेनयदियुक्तो ऽर्कोभवति तदार्कसहितत्वात्तस्यपापताभवति इत्यतोर्कस्यबुधसहितत्वमितिव्याख्यातम् क्षीणेंदुयोगादर्कस्यपापयोगएवार्थंनगण्यते यस्मादवश्यममावास्यांते ऽर्कग्रहणेनभवितव्यम् तत्रचावश्यमर्केणक्षीणचंद्रसहितेनभविव्यं यद्यर्कःक्षीणेंदुनायुक्तइति आचार्यस्याभिप्रेतःस्यात्तदाग्रस्तेर्केनिधनाश्रितेकुजेइतिकेवलमकरिष्यत् उदयातिरवावित्यादि रवावादित्येउदयातिलग्नगतेशीतांशौचंद्रेवालग्नगतेतथाअ

अशुभसहितेग्रस्तेचंद्रेकुजेनिधनाश्रितेजननिसुतयोर्मृत्युर्लग्नेरवौतुसशास्त्रजः ॥ उदयातिरवौशीतांशौवात्रिकोणविनाशगैर्निधनमशुभैर्वीर्योपेतैः शुभैर्नयुताक्षिते ॥ ९ ॥

शुभैः पापैस्त्रिकोणविनाशगैः नवपंचमाष्टमस्थैः सर्वैरेवयथासंभवमेवंविधेयोगेस्थेरवौचंद्रेवाशुभैः सौम्यग्रहैः वीर्योपेतैः बलवद्भिः नयुक्तेक्षितेनसंयुक्ते नापिदृष्टेजातस्यनिधनंमरणंवदेत् अर्थादेवोक्तयोगस्थेरवौचंद्रेवाबलिभिः शुभैःयुतेदृष्टेचारिष्टयोगाभावः ॥ ९ ॥ अथारिष्टांतरमपरवक्त्रेणाह असितइति आसितः सौरः रविरादित्यः शशांकश्चंद्रः भूमिजोंगारकः एतैः शनिरविचंद्रभौमैर्यथाक्रमंव्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः द्वादशनवमलग्नाष्टमस्थानस्थैः तत्रैतज्जातं शनैश्चरेद्वादशेअर्केनवमेचंद्रेलग्नगेभौमेष्टमस्थेएतेसर्वयोगकर्तारोग्रहायदिबलिनावीर्ययुतागुरुणानदृष्टास्तदाजातस्यजंतोराश्वेवमरणंप्रवदेत् अत्रयदायोगकर्तॄन्ग्रहान्सर्वान्बलवान्गुरुः पंचमस्थःकांश्चि

त्पश्यति कांश्चिन्नपश्यति अथवाबलहीनः सर्वानेवपश्यति तदाजातस्यमरणायप्रवदेत् किंतुआशुशीघ्रंनवदेत् अर्थादेवसर्वानेवगुरु
पंचमगः पश्यति तदारिष्टयोगाभावः ॥ १० ॥ अथारिष्टांतरंपुष्पिताग्रयाह सुतइति शीतरश्मिश्चंद्र; सचक्षीणः अशुभयुतः पापग्रहे
णसंयुक्तः सुतमदननवांत्यलग्नरंध्रेषुस्थितः पंचमसप्तमनवमद्वादशोदयाष्टमगतः अथवासुतमदननवांत्यरंध्रस्थितइतिपाठः एतेषांअन्य
तमस्थानस्थः भृगुसुतशुक्रेणशशिपुत्रबुधेनदेवपूज्यबृहस्पतिनाबलिभिः वीर्यसंयुक्तैर्नयुतोनाप्यवलोकितः एषांत्रयाणांमध्येएकतमे
नापिसंयुतोनापिदृष्टस्तदाजातस्यमरणायभवति अर्थादेवभृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यानामन्यतमेनबलवतादृष्टोयुक्तोवाभवति तदारि

असितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनैधनाश्रितैः॥ भवतिमरणमाशुदेहिनांयदिबलिनागुरुणानवीक्षिताः १०सुत
मदननवांत्यलग्नरंध्रेष्वशुभयुतोमरणायशीतरश्मिः।भृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यैर्यदिबलिभिर्नयुतोवलोकितोवा॥ ११॥

ष्टयोगाभावः अत्रक्षीणचंद्रग्रहणंनास्तितत्कथंव्याख्यातंउच्यते आगमांतरदृष्टत्वात् तथाचसारावल्याम् निधनास्तव्ययलग्नात्रिकोण
गाः क्षीणचंद्रसंयुक्ताः पापाबलिनःशुभदैरदृश्यमानागतायुषांप्रायः ॥ ११ ॥ अथानुक्तमरणकालानामरिष्टयोगानांकालपरिज्ञानंभ्रम
रविलसितेनाह योगेस्थानामिति यस्मिन्नरिष्टयोगेजातस्यमरणकालावधिर्नोक्तस्तस्मिन्नरिष्टयोगेजातस्ययोगकर्तारोयेग्रहास्तेषांमध्या
द्योबलवान्सयस्मिन्राशौजन्मकालेव्यवस्थितः सराशिर्बलिनः तत्स्थानंतत्रचारक्रमाच्चंद्रमसिप्राप्तेजातस्यमरणंवक्तव्यम् अथवाचंद्र

स्वमात्मीयस्थानंगतेजन्मकालेयत्रराशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तमेवराशिंपुनरपिचंद्रेगतेतत्रतस्यमरणंवक्तव्यम् तनुगृहमथवातनुगृहंलग्नवां
चारक्रमाद्गतेचंद्रमसिजातस्यमरणंवक्तव्यं कदेत्युच्यते वर्षस्यांतः संवत्सराभ्यंतरे एतदुक्तंभवति अनुक्तकालारिष्टजातोवर्षंनातिक्रमतीति
नन्वत्रप्रतिमासंचंद्रमसासर्वाण्येवस्थानानिगंतव्यानि तत्किमित्युक्तं वर्षस्यांतः उच्यते पापैर्दृष्टेबलवतीति एषुनिर्दिष्टस्थानेषुमध्याद्यत्र
गतश्चंद्रमाबलवान्भवति पापैश्चदृश्यते तदाजातस्यमरणंवक्तव्यम् नकेवलंगतमात्रएवचंद्रेकिलमुनिगदितं किलेत्यागमसूचनेनिश्चये
नमुनिगदितमिदमरिष्टलक्षणमित्यागमपारंपर्यायेणश्रूयतइति अत्रान्यैराचार्यैररिष्टभंगाउक्तास्तेचसत्यरूपाः यतोबहवोजाताअपिस
त्स्वपियोगेषुजीवंतोदृश्यंतेऽतोस्माभिः किंचिल्लिख्यते सर्वानिमानतिबलःस्फुरदंशुजातोलग्नस्थितःप्रशमयेत्सुरराजमंत्री एकोबहूनि
दुरितानिसुदुस्तराणिभक्त्याप्रयुक्तइवशूलधरप्रणामः ॥१॥ लग्नाधिपोतिबलवानशुभैरदृष्टः केंद्रस्थितैःशुभफलैरवलोक्यमानः मृत्युंवि
धूयविदधातिसुदीर्घमायुः सार्धंगुणैर्बहुभिरूर्जितयाचलक्ष्म्या ॥ २ ॥
लग्नादष्टमवर्त्यपिगुरुबुधशुक्रद्रेष्काणगश्चंद्रः मृत्युंप्राप्तमपिनरंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजम् ॥३॥ चंद्रः संपूर्णतनुः सौम्यर्क्षगतः स्थितः शुभ
स्यांतः प्रकरोतिरिष्टभंगंविशेषतः शुक्रसंदृष्टः ॥ ४ ॥ बुधभार्गवजीवानामेकतमः केंद्रमागतोबलवान् यद्यपिक्रूरसहायःसद्योरिष्टस्य
भंगाय ॥ ५ ॥ रिपुभवनगतोपिशशीगुरुसितचंद्रात्मजद्रेकाणस्थः गरुडइवभोगिदुष्टंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजम् ॥ ६ ॥ सौम्यद्वयांतरग
तः संपूर्णः स्निग्धमंडलःशशभृत् निःशेषारिष्टहंताभुजंगलोकस्यगरुडइव ॥ ७ ॥ शशिभृतिपूर्णशरीरेशुक्लेपक्षेनिशाभवेकाले रिपुनिधन

स्थेरिष्टंप्रभवतिनैवात्रजातस्य ॥ ८ ॥ प्रस्फुरिताकिरणजालोस्निग्धामलमंडलेबलोपेते सुरमंत्रिणिकेंद्रगतेसर्वारिष्टंशमंयाति ९ सौम्य
भवनोपयाताःसौम्यांशकसौम्यदृक्काणस्थाः गुरुचंद्रकाव्यशशिजाःसर्वेरिष्टस्यहंतारः १० चंद्राध्यासितराशेरधिपः केंद्रेशुभग्रहोवापि प्रश
मतिरिष्टयोगंपापानियथाहरिस्मरणं। ११।पापायदिशुभवर्गेसौम्यैर्दृष्टाःशुभेशवर्गस्थैः निघ्नंतितदारिष्टंपतिंविरक्तायथायुवतिः ॥ १२ ॥ रा
हुस्त्रिषष्ठलाभेलग्नात्सौम्यैर्निरीक्षितःसद्यः नाशयतिसर्वदुरितंमारुतइवतूलसंघातं ॥ १३ ॥ शीर्षोदयेषुराशिषुसर्वेगगनाधिवासिनः
सूतौ प्रकृतिस्थैश्चारिष्टंविलीयतेघृतमिवाग्निस्थं ॥ १४ ॥ तत्कालेयदिविजयीशुभग्रहःशुभनिरीक्षितोवश्यम् नाशयतिसर्वरिष्टंमारुत

योगेस्थानंगतवतिबलिनश्चंद्रेस्वंवातनुगृहमथवा ॥ पापैर्दृष्टेबलवतिमरणंवर्षस्यांतेकिलमुनिगदितम् ॥ १२ ॥

इत्यरिष्टाऽध्यायः षष्ठः ॥ ६ ॥

इवपादपान्प्रबलः ॥ १५ ॥ सर्वैर्गगनभ्रमणैर्दृष्टश्चंद्रोविनाशयतिरिष्टं आपूर्यमाणमूर्तिर्यथानृपःस्वन्नयद्वेषीति ॥ १६ ॥ इतिश्रीभ
ट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौरिष्टाऽध्यायः षष्ठः समाप्तः॥६॥अथायुर्दायाध्यायोव्याख्यायते तत्रपूर्वोक्तरिष्टाध्यायेऽरिष्टवर्जित
स्यायुर्दायः कर्तव्यः तत्रादावेवमयययवनमणित्थपराशरमतेनप्रत्येकस्यग्रहस्यपरमायुःप्रमाणंपुष्पिताग्रयाह मययवनेति मयनामादानवः
सूर्यलब्धवरप्रसादः यवनाम्लेच्छजातीयाहोराविदः मणित्थअचार्यः शक्तिपूर्वः पराशरः शक्तिः पूर्वायस्यसशक्तिपूर्वः पूर्वशब्देनापिता

उच्यते तैःमययवनमणित्थशक्तिपूर्वैः दिवसकरादिष्वादित्यादिषुग्रहेषुवत्सराः संवत्सराः परमायुः प्रमाणाब्दाः प्रादिष्टाः उक्ताः नवति
थिविषयाश्वीत्यादि अत्रनवादिभिर्दशसहिताइति सर्वत्रैवविशेषभूतं तेननवभिः दशसहिताएकोनाविंशतिः परमायुः प्रमाणवत्सरादि
वसकरस्यादित्यस्य तिथिभिःपंचदशभिःसहितादश पंचविंशतिश्चंद्रस्य विषयैःपंचभिःसहितादश पंचदशभौमस्य अश्विभ्यांद्वाभ्यांदशस
हितादशद्वादशबुधस्य भूतैःपंचभिःसहितादश पंचदशगुरोः रुद्रैरेकादशभिः साहितादश एकविंशति शुक्रस्य दशभिःसहितादश विंशतिः

मययवनमणित्थशक्तिपूर्वैर्दिवसकरादिषुवत्सराः प्रादिष्टाः
नवतिथिविषयाश्विभूतरुद्रैर्दशसहितादशभिः स्वतुंगभेषु ॥ १॥

सौरस्य एतानिग्रहाणांपरमायुः प्रमाणंवर्षाणि स्वतुंगभेषुस्वपरमोच्चांशस्थितेषुभवंति तत्रेदृशाः परमोच्चस्थिताग्रहाआदित्यादयोभवंति ते
यथानिर्दिष्टवर्षाणिप्रयच्छंति १९ । २५ । १५। १२। १५। २१ । २० । अंकेनापिएतान्यर्कादीनांपरमायुः प्रमाणवर्षाणि ५ अथप
रमनीचावस्थितानामायुर्दायज्ञानंमंदाक्रांतयाह नीचेति एतएवदिवसकरादयोनीचेपरमनीचेप्राप्ताअर्धंपरमायुः प्रमाणवर्षेभ्योऽपहरंति
अतएवोक्तंनीचेऽतोस्मात्पूर्वोक्तात्परमायुषोऽर्धदलंन्हसतिक्षीयते अथेदृशारव्यादयःपरमनीचस्थाभवंतिपरमनीचस्थास्तएवपूर्वोक्तायुषो
र्धदलंप्रयच्छंति तद्यथा रविःनवसार्धानिवर्षाणिप्रयच्छतिचंद्रोद्वादशसार्धानिवर्षाणिप्रयच्छति एवंभौमः सप्तसार्धानि एवंबुधःषट्

एवं बृहस्पतिःसप्तसार्धानि एवं शुक्रो दशसार्द्धानि एवं शनैश्चरो दशअंकेनापि वर्ष ८ मास ६ अयसूर्यस्य चंद्रस्य वर्ष १२ मास ६ भौमस्यवर्ष ७ मास ६ बुधस्यवर्ष ७ मास ६ गुरोः वर्ष ७ मास ६ शुक्रस्यवर्ष १० मास ६ शनेःवर्ष १० मास० ततश्चांतरस्थेनुपातइति ततस्तस्मादुच्चान्नीचाच्चांतरस्थमध्यवर्तिनिग्रहेनुपातः त्रैराशिकः कर्तव्यः सर्वेषांनीचानिअंकतयैवलिख्यंते तत्रतावत्सर्वस्यैवग्रहस्यपरमोच्चपरमनीचांतरालंतावदेवलिप्तापिंडीकृत्यदशसहस्राण्यष्टौचशतानिभवं

नोचेतोर्द्धंन्हसातिहिततश्चांतरस्थेनुपातोहोरात्वंशप्रातिममपरेराशितुल्यंवदंति ॥

हित्वावक्रंरिपुगृहगतैर्हीयतेस्वत्रिभागःसूर्योच्छिन्नद्युतिषुचदलंत्रोज्झशुक्रार्कपुत्रौ ॥२॥

ति तत्रस्वोच्चादधिकग्रहेणयदाभुक्तंभवति तदातत्रस्वोच्चंविशोध्यशेषस्यलिप्तापिंडीकार्या अथस्वनीचादधिकंग्रहेणभुक्तंभवति तदातत्रस्वनीचमपास्यावशेषंलिप्तापिंडीकार्या तासांग्रहलिप्तानांग्रहभुक्तलिप्तागणइत्याख्या तस्यैवग्रहस्यपरमनीचोक्तानिवर्षाणिमासयुतानिकार्याणि कथमुच्यते वर्षाणिद्वादशभिःसंगुण्यतत्रमासान्योजयेत्तानिचमासीकृतान्यादित्यादीनांलिख्यते तद्यथा चतुर्दशाधिकंशतंरवेः प्राग्वद्विमज्यसार्द्धशतंचंद्रस्य नवतिर्भौमस्य द्विसप्ततिर्बुधस्य नवतिर्जीवस्य षड्विंशत्यधिकशतंशुक्रस्य विंशत्याधिकशतंसौरस्य अंकेनापि ११४ सू. १५० चं. ९० भौ० ७२ बुध ९० जीव १२६ शुक्रस्य १२० शनेः तत्रत्रैराशिकंयदिभगणार्धलिप्ताभिः

खखाष्टदिक्संख्याभिरेताभिः १०८०० इष्टग्रहपरमनीचमासाल्लभ्यंतेतद्ग्रहभुक्तलिप्ताभिःकियंतइति अत्रेदंसूत्रं त्रैराशिकेप्रमाणंफलमि
च्छाद्यंतयोःसदृशराशी इष्टफलेनगुणिताप्रमाणभक्तःफलंभवति तदर्थंग्रहभुक्तलिप्ताएवग्रहपरमनीचमासैःसंगुण्य भगणार्द्धलिप्ताभिर्वि
भज्यावाप्तमासाः मासशेषंत्रिंशद्गुणितं ३० प्राग्वद्विभज्यावाप्तंदिवसाःदिनशेषंषष्ट्यासंगुण्यप्राग्वद्विभज्यावाप्तंघटिकाः घटिकाशेषंषष्ट्या
संगुण्यप्राग्वद्विभज्यावाप्तंविकलापलानिएवंमासादिश्चषकांतः कालआगतः मासानांद्वादशभिः भागमपहृत्यचावाप्तंवर्षाणिलभ्यंतेततदेवशे
षंमासाः एवमागतंवर्षादिपरमोच्चायुः दर्शितवर्षेभ्यः संशोध्यावशेषंग्रहेणवर्षादिरायुषः कालोदत्तोभवति एवमुच्चाद्विच्युतस्यनीचमप्राप्तस्य
कर्तव्यं नीचाद्विच्युतस्योच्चप्राप्तस्यप्राग्वत्कालमानीयतस्यचग्रहस्यपरमनीचायुषिसंयोज्यग्रहस्यायुषः कालोवर्षादिर्भवति अथवायदि
राशिषट्कलिप्ताभिरर्धायुर्वर्षाण्यपचीयंतेतदैताभिः ग्रहभुक्तलिप्ताभिः किमित्यंतमध्यमराशिसवर्णीकृत्यतेनांकेनग्रहभुक्तलिप्तागुणयेत् त
तः परिवर्त्यभागहारच्छेदांशैः छेदसंगुणच्छेदांशांशगुणोभाज्यस्यभागहारः सवर्णितयोरित्यत्रवर्षाणामेवस्वच्छेदेनद्विकेनभगणार्धेन
लिप्ताः संगुण्यखखषट्घनलिप्ताभवंति २१६०० एताभिर्भागमपहृत्यवर्षाणिलभ्यंते शेषंद्वादशभिः सविकलंसंगुण्याधस्थस्यविकल
स्यषष्ट्याभागमपहृत्योपरितनराशौसंयोज्यप्राग्वद्विभज्यमासालभ्यंते एवंशेषंसविकलंत्रिंशताषष्ट्यासंगुण्य दिनघटिकाविघटिकाश्चान
यितव्याः शेषंप्राग्वत्कर्म अथलघुनोपायेनपिंडायुषआनयनंप्रदर्श्यते तद्यथेष्टग्रहादस्मात्प्रागुक्तमुच्चध्रुवकंविशोध्यावशेषंकर्मभूमौस्थाप्ये
त् अथोच्चध्रुवकंनशुद्ध्यति तदाग्रहराशिद्वादशकंदत्वातस्मादुच्चमपास्यावशेषंस्थापयेत् ततस्तदावशेषंराशिषट्कादूनंभवति तदाराशि

द्वादशकादपास्यशेषंस्थाप्यम् अथराशिषट्कादधिकंभवति तदातदेवग्राह्यं तत्कर्मभूमौराश्यादिकांविलिप्तांतस्वपरमायुर्वर्षैः संगुण्यस्व च्छेदैर्विभज्यलब्धमुपर्युपरियोजयेत् अवशेषंस्थापयेत् विलिप्तास्थानेपिषष्ठ्याभागानांत्रिंशताराशीनांद्वादशभीराशिभ्योलब्धंवर्षाणित दवशेषंमासाः भागशेषंदिवसाः लिप्ताशेषंघटिकाः विलिप्ताशेषंचपकाइति एतावतैवकर्मणास्फुटंभवति तथाचसारावल्याम् स्वो च्चशुद्धोग्रहः शोध्यःषड्राश्यूनोभमंडलात् स्वपिंडगुणितोभक्तोराशिमानेनवत्सराः । १ । १२ । ३० । ६० । ६० । इति होरात्वंशप्रतिममि ति होरालग्नंसाचांशप्रमाणानिवर्षाणिददातियावंतोनवांशकालग्नेनभुक्तास्तावंत्येववर्षाणि ददाति तत्करणं यथा तात्कालिकलग्नस्य राशीनपास्यशेषांलिप्तापिंडीकार्य तत्रशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तं भुक्तनवांशकास्तावंत्येववर्षाणिलग्नमायुर्दायंप्रयच्छंति अवशे- षेणसहत्रैराशिकंकृत्वावर्षाणामधस्तान्मासाद्यंस्थापयितव्यंतद्यथायदिलिप्ताशतद्वयेनद्वादशमासालभ्यंतेतदवशेषलिप्ताभिः कियंत इति तेनावशेषलिप्ताद्वाशाभिः संगुण्य शतद्वयेनाविभज्यावाप्तंमासास्तेचवर्षाणामधःस्थाप्य मासशेषंत्रिंशतासंगुण्यशतद्वयेनप्राग्वद्वि भाज्यावाप्ताश्चदिवसाःतान्मासानामधः स्थापयेत् दिनशेषंषष्ठ्यासंगुण्यप्राग्वद्विभज्यावाप्तंघटिकादिवसानामधःस्थाप्याःघटिकाशे षंषष्ठ्यासंगुण्यप्राग्वद्विभज्यावाप्तंचशेषपाटिकानामधः स्थाप्याः एवंलग्नायुर्दायः अपरेराशितुल्यंवदंति अपरेन्येमणित्थादयःआचार्या लग्नस्यराशितुल्यं आयुर्दायमिच्छंति लग्ने यावंत्योराशयो भुक्तास्ता वंत्यएववर्षाणिग्नलायुः लग्नस्यभुक्तभागादिकंलिप्तापिंडीत्यकृमासा द्यानयनेत्रैराशिकं कर्तव्यं यद्यष्टादशभिर्लिताशतैर्द्वादशमासालभ्यंते तदैताभिः लग्नभुक्तलिप्ताभिः कियंतइतिप्राग्वद्वर्षाणामधस्तान्मा

सायास्थापितव्याः तथाचमणित्थः लग्नराशिसमाश्चाब्दा मासाद्यमनुपाततः लग्नायुर्दायमिच्छंति होराशास्त्रविशारदाइति तदेवमत
शोभनमित्यस्माकमभिप्रेतं अन्येप्येवमिच्छंति यथालग्नांकपतौबलवतिअंशतुल्यराश्यधिपेबलवति राशितुल्यंवदंति कथयंतीत्यर्थः तथा
चसारावल्याम् लग्नाद्दायांशतुल्यस्यादंतरेचानुपाततः तत्पदेबलसंयुक्तेराशितुल्यंचभाधिपे हित्वावक्रमिति येनग्रहेण यावत्संख्ययायु
र्दायोदत्तस्तत्तस्य संभवतितस्मात्स्वादायुषोभौमादिकस्य वक्रंविपरीतांगतिंहित्वा वर्जयित्वायोग्रहोरिपुग्रहगतः शत्रुक्षेत्रावास्थितोभव
तितेनस्वादायुषस्त्रिभागोहीयते सग्रहास्त्रिभागमपहरतीत्यर्थःवाक्रितः पुनः शत्रुक्षेत्रगतोपिनापहरति तथाचवक्रचारांविनाऽथंशंशत्रुस
शौहरेद्ग्रहः एतद्बहूनांमतं आचार्यस्य पुनःएषएवपक्षोऽभिप्रेतः अन्यथा हित्वाभौकोरिपुग्रहगतोहीयतेस्वात्रिभागंइत्येवावक्ष्यत्वक्रं
हित्वायोग्रहोरिपुराशिगतएवज्ञायते यथावक्रगोग्रहोंशायुर्दायंबलवत्वात्त्रिगुणंददाति तथात्रापिनापहरतीतिनिश्चयः अन्येपुनरेवंव्याच
क्षते यथावक्रमंगारकांहित्वायोग्रहोरिपुराशिगस्तेनस्वादायुषस्त्रिभागोहीयतेभौमःशत्रुक्षेत्रगतोपिनापहरतिअत्रचबादरायणःभूम्याःपुत्रंव
र्जयित्वारिभस्था हन्युःस्वस्वादायुषस्तात्त्रिभागामिति सूर्योच्छिन्नद्युतिषुसर्वेणराविणाउच्छिन्नाकार्तिताद्युतिर्येषांतेसूर्योच्छिन्नद्युतयः आ
दित्यमंडलेअस्तमितेषुग्रहेषुदलमर्धंहीयतेकिंतुशुक्रार्कपुत्रौसितशनैश्चरौप्रोझ्ह्यवर्जयित्वातावस्तंगतावपिनापहरतः तथाचबादरा
यणः अस्तंयाताःसर्वएवार्धहानिंकुर्युर्हित्वादैत्यपूज्यार्कपुत्रौ २ अथग्रहाणांस्वादायुषश्चक्रपातनापहानिंप्रदर्शयन्नाह सर्वार्धमिति अस
त्सुपापग्रहेषुव्ययभवनादारभ्यद्वादशस्थानात्प्रभृतिसप्तमांतयावद्व्यवस्थितेषुवामव्युत्क्रमेणयथाक्रमंसर्वार्द्धादयोभागाः क्षीयंते तत्रल

ग्नाद्द्वादशस्थःपापग्रहः सर्वमायुरात्मीयमेवापहरतिएकादशस्थोर्द्धंदशमस्थस्त्रिभागंनवमस्थश्चतुर्भागंअष्टमस्थःपंचमागं सप्तमस्थःषड्भा
गमिति सत्स्वर्द्धमिति एतेष्वेवव्ययादिषुस्थानेषुसत्सुशुभग्रहेषुव्यवस्थितेष्वशुभग्रहोक्तस्यार्द्धंक्षीयतेतत्रलग्नाद्द्वादशस्थः शुभग्रहःस्वादायुषो
र्द्धमपहराति एकादशस्थश्चतुर्भागम् दशमस्थःषड्भागं नवमस्थोष्टमभागं अष्टमस्थोदशमभागंसप्तमस्थोद्वादशभागमिति तथैकराशिगाना
मिति उक्तस्थानेषुयदाग्रहद्वयंभवति वहवोवास्युस्तदातेषामेकसंस्थितानांमध्यादेकएवयोवलीवीर्यवान् सएवैकोंशंभागंयथापाठितमपहर
ति नान्येतत्रस्थापहरंति एतत्सत्यआह सत्याचार्यः कथयति अंशग्रहणंयथासंभवंभागप्रदशनार्थं तथाचसत्यः एकादशोत्क्रमात्सप्त

सर्वार्द्धत्रिचरणपंचषष्ठभागाः क्षीयंतेव्ययभवनादसत्सुवामम् ॥ सत्स्वर्द्ध ह्रसातितथैकराशिगानामेकोंशंह
रतिबलीतथाहसत्यः ॥ ३ ॥ सार्द्धोदितोदितनवांशहतात्समस्ताद्भागोष्टयुक्तशतसंख्यमुपैतिनाशम्

मादितिप्राहहरणकर्माणि एकर्क्षगेषुवीर्याधिकःस्वभागंहरेदेकं अर्धंतृतीयमथचतुस्तथापंचमंचषष्ठंच आयुःपिंडात्पापाहरंतिसौम्या
स्तथार्धानि द्वादशसंस्थः पापः स्वादायंशोभनस्ततोर्धंतु अपहरतिसर्वमायुर्यथाचयोगस्तमपिवक्ष्येइति वराहमिहिरस्याप्येवंमत
म् इहसत्यमतोपन्यासआगमानुसृतिप्रदर्शनार्थः ॥ ३ ॥
अथलग्नस्थः पापश्चक्रपातवदायुषोंशमपहरातितस्यांशप्रमाणज्ञानंवसंततिलकेनाह सार्द्धोदितइति उदितायेनवांशाःसहार्धोदितेननवां

शेनवर्त्ततइति सार्द्धोदितोदितनवांशाः तात्कालिकस्यस्फुटलग्नस्ययेभुक्ताभागास्तेषांलिप्ताः पिंडीकृत्यशतद्वयनभागमपहृत्यावाप्तंतस्मिन्कालेभचक्रस्यच यावंतोनवांशकाउदिताः पश्चादर्धोदितोनवांशकः सतत्रउदितनवांशसमूहेयोज्यः एवंकृतेसार्द्धोदितोदितनवांशसमूहोभवति तेनगणितागतंसमस्तमेवायुः पिंडंगुणनीयम् एवंकृतेंसार्द्धोदितोदितनवांशहतंसमस्तमायुः पिंडंभवति तस्मादष्टाधिकशतनभागेहृतेयदवाप्यतेवर्षादितन्नाशमुपैतिक्षयंगच्छतिकिंसर्वेषांनेत्याह क्रूरेविलग्नसहितइति यदाविलग्नस्थः क्रूरः आदित्यांगारक

क्रुरेविलग्नसहितेविधिनात्वनेनसौम्येक्षितेदलमतः प्रलयंप्रयाति ॥४॥

शनैश्चराणामन्यतमोभवति तदैवआगतंवर्षादिसमस्तायुःपिंडात्संशोध्य एवंकृतेतत्कालजातस्यजंतोरायुर्वर्षादिस्फुटंभवति किंतुप्रत्येकस्यग्रहस्यैतत्कर्मकर्तव्यंयेनायुःसंशुद्धानिदशावर्षाणिसर्वेषांभवंति विधिनात्वनेनसौम्येक्षितइति अनेनाविधिनासएवलग्नस्थः क्रूरग्रहोयदासौम्येक्षितः शुभग्रहेणदृश्यते तदाविधिनात्वनेनयत्फलमायुः पिंडात्सार्धोदितोदितनवांशहतात्समस्तायुः पिंडादष्टोत्तरशतेनभागेहृतेयत्फलंलब्धंअतोदलमर्धंप्रलयंप्रयाति तदर्धीकृत्यायुः पिंडात्पातयेदेवंकृतेआयुःप्रमाणंस्फुटंभवति अन्येएवंव्याचक्षते तात्कालिकेनलग्नेनभुक्तायेनवांशकास्तेसार्धोदितनवांशनसंग्रात्द्याः अयमर्थःतात्कालिकस्यलग्नस्यराशीनपास्यभागालिप्ताःपिंडीकृत्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तमुदितांशकस्तैः कर्मप्राग्वत्कार्यं एतदपिस्थूलम् तेनलग्नभागालिप्ताःकृत्यताभिः प्रत्येकग्रहदत्तवर्षादिरायुर्दायंसगुण्याथःस्वच्छेदैर्भागमपहृत्यपर्युपरियोजयेत् वर्षस्थानेभगणकलाभिर्भागमपहरेल्लब्धंवर्षादितस्यप्राग्वत्पातनंकार्यं तथाचसारावल्यां

लग्नांशलिप्तिकाहत्वाप्रत्येकंविहगायुषा भाज्यंमंडललिप्ताभिर्लब्धंवर्षादिशोधयेत् १ स्वायुषोलग्नगेक्रूरेसौम्यदृष्टेचतद्दलमिति एतदेव शोभनमस्माकंप्रतिभातिनकेवलमत्रयावच्चक्रपातेप्येवंविधिः लग्नादिष्टग्रहंविशोध्यावशेषंयदिषड्भागादूनंतदातस्यग्रहस्यचक्रपातोस्ति नान्यथेति तेनावशेषेणायुः पिंडस्यभागमपहृत्यलब्धंप्राग्वदायुषःपातयेत् अथरूपादूनोभागहारोभवतितदारूपाद्भागहारंसंशोध्यशेषेणायु र्दायंसंगुण्यरूपेणभागमपहृत्यलब्धमेवायुःशुद्धंभवति उक्तंच लग्नंग्रहोनकंषड्भादूनकंयद्यसौहरः आयुःपिंडंभजेत्तेनलब्धंवर्षादिशोधयेत् रूपाद्यदोनोहारःस्याद्रूपाच्छुद्धेनताडयेत् रूपेणाविभजेल्लब्धंतदेवायुःस्फुटंभवेत् अस्मिन्सार्धोदितातिकर्मणिलग्नेयदापापसौम्यौभवतस्त दायोलग्नोदितांशकसमीपवर्तीसएवग्राह्योनेतरेइति तत्रक्रूरशब्देनक्षीणश्चंद्रमानग्राह्यः तथाचबादरायणः सूर्यारकशनीनामेकस्मि ल्लग्नगेभवतिहानिः विधिनात्वनेनसौम्येक्षितेदलंपातयेल्लब्धम् ॥ ४ ॥ अथपुरुषादीनांपरमायुः प्रमाणज्ञानंशिखरिण्याह समाःषष्टि- र्द्विघ्नाइति समाशब्देनवर्षमुच्यतेसमानांवर्षाणांषष्टिर्द्विघ्नाद्विगुणीकृताविंशत्यधिकंवर्षशतंभवति एवंविंशत्याधिकंवर्षशतंपंचनिशापंचरा त्रयाऽहोरात्राणीत्यर्थः मनुजकरिणांमनुजानांमनुष्याणांकरिणांहास्तिनांचपरमायुः हयानांअश्वानांद्वात्रिंशद्वर्षाणिपरमायुः खरोगर्दभः क रभउष्ट्रः अनयोः पंचककृतिः पंचकस्यकृतिःपंचानांवर्गःपंचविंशतिः परमायुःविरूपासाप्यायुरितिसापंचककृतिः विरूपाविगतोरूपोएभ्यः एकोनाचतुर्विंशतिवर्षाणिवृषमहिषयोः वृषाणांमहिषाणांचपरमायुः गोमहिष्योरित्यर्थःशुनांसारमेयानांद्वादशवर्षाणिपरमायुः श्वग्राह्यं सर्वेषांनखीनामुपलक्षणार्थंतेनासिंहमार्जारादीनामप्येतदेवस्मृतम् छागादीनामितिदशकसहिताषट्षोडशवर्षाणिपरमायुः छागादीनहआ

दिग्रहणाद्गवयमृगयोरपिपरमायुरिति सर्वेषांशेषभूतंपरमायुर्दायप्रयोजनम् अश्वादीनांजातानामायुः प्रमाणज्ञानार्थमिति तद्यथा अश्वादेर्जातस्यपुरुषवदायुःप्रमाणमादायतत्त्रैराशिकंकर्तव्यंयदिविंशत्याधिकवर्षशतंपंचादिनाधिकंयस्यपुरुषस्यायुः प्रमाणंतस्येदमायुस्तद्वा-

समाः षष्ठिर्द्विघ्नीमनुजकरिणांपंचचानिशाहयानांद्वात्रिंशत्खरकरभयोः पंचककृतिः ।
विरूपासाप्यायुर्वृषमहिषयोर्द्वादशशुनांस्मृतंछागादीनांदशकसहिताः षट्चपरमम् ॥ ५॥

त्रिंशद्वर्षायुःप्रमाणस्याश्वस्याकिंस्यादितिएवमागतमायुःप्रमाणमश्वस्यतत्कालजातस्यवाच्यम् एवंसर्वेषामभिहितप्राणिनांस्वायुषापरमेणत्रैराशिकंकृत्वातत्कालजातस्यस्वायुषः प्रमाणनिर्देशः कार्यः अन्येएवंवदंति यथापाठितंपरमायुषःप्रमाणंनकश्चिज्जीवति तदयुक्तम् यस्माद्विंशत्यधिकाद्वर्षशतादभ्यधिकमप्यायुर्गणितकर्मणाभवति यस्मात्परमायुः प्रमाणपठनंत्रैराशिकार्थमेवज्ञातव्यमिति ॥ ५॥ अथयस्मिन्योगेजातस्यपरमायुर्भवति तद्योगज्ञानंपुष्पिताग्रयाह अनिमिषपरमांशकेति अनिमिषोमीनः तस्यपरमांशकोनवमनवांशकः तस्मिन्ननिमिषपरमांशकेविलग्नेशशितनयेबुधेगविवृषेचपंचवर्गलिप्तेस्थिते लिप्ताः पंचविंशतिभुक्त्वाबुधोवृषेस्थितः सकलाः समस्ताग्रहाः अन्येसर्वएवयदिस्वतुंगभगुस्थिताः परमोच्चगताभवंति तथाजातस्यपरमायुः प्रमाणंविंशत्यधिकंवर्षशतंपंचदिनाधिकमायुर्भवति तत्रचकर्म तद्यथा आदित्यादयोग्रहाः सलग्नाईदृशाः अत्रादित्यानांबुधवर्जितानांयथापठितानिपरमायुः प्र

माणवर्षाणिभवंति बुधस्यपुनः क्रियते तत्रतावद्बुधोनीचान्मीनाद्विच्युतः तस्मात्तात्कालिकादस्माद्बुधात् ११०।१२५ बुधपरमनीच
ध्रुवकमिदं ११।१५।०० संशोध्यजातमेतालिप्ता ११५।२५ एतल्लिप्तापिंडीकृतम् २७।२५ एताभिस्त्रैराशिकंयदिभगणार्धलिप्तानां
एताः संगुण्य १०८०० बुधपरमनीचवर्षाणिषट्भवंति तदातासांनीचाक्रांतलिप्तानां २७।२५ किंस्यादिति अत्रप्राग्वत्फलंवर्षादि ११६
।५ एतद्बुधपरमनीचगतेष्वंतेषुदत्वाजातं७।६।५एतद्बुधस्यपरमायुः तत्रलग्नादेकादशस्थानत्वाद्भौमस्यचक्रपातात् परमायुःप्रमाणंवर्षपं

अनिमिषपरमांशकेविलग्नेशशितनयेगत्रिपंचवर्गालिप्ते॥भवतिहिपरमायुषःप्रमाणंयदिसकलाःसहिताःस्वतुंगभेषु ६

चदशकादर्धंपातयित्वासार्धानिसप्त ७।६ वर्षाणिसौरस्याष्टमस्थानस्थत्वात्परमायुः प्रमाणाद्वर्षविंशति प
चमभागेचत्वारि वर्षाणिपातयित्वाजातानिषोडशवर्षाणि १६ आदित्यचंद्रबृहस्पतिशुक्राणांपरमायुः लग्नस्य
नवमनवांशकस्थत्वान्नववर्षाणिभवंति सर्वेषांस्थापनं सूर्यवर्ष१९ चंद्रवर्ष २५ भौमवर्ष७मास६ वुधवर्ष ७
मास ६ दिन ५ जीववर्ष १५ शुक्रवर्ष २१ शनिवर्ष १६ लग्नवर्ष ९ सर्वेषांयोगः वर्ष १२० दिन ५
एवंदर्शितयोगेपरमायुः प्रमाणमागतमिति अत्रचादित्येमेषस्थे कन्यास्थत्वंबुधस्यनसंभवति तेनग्रंथे हे
रुच्चस्थैर्बुधेचवृषस्थेयोगोयंप्रदर्शितः अत्रचपरमोच्चगतेसूर्येबुधस्यवृषाद्रागचतुष्टयंभुक्तास्थितिर्भवतिनास्मा

दधिकं यतोमध्यमार्कोदयराशिस्थानेशून्योभवति भागाः षट्पंचाशल्लिप्ताभवंति तदातस्यस्फुटस्यपरमोच्चगताभवति एषएवसूर्योमध्य
मबुधअत्रच यदापरमार्कफलम् परमंचशीघ्रफलम् धनगतंभवति तदाबुधोवृषे भागचतुष्केस्फुटोभवति तत्रयथादर्शितलग्ने यथावास्थि
तग्रहसंस्थायांवृषेचतुर्थभागे ईदृशोबुधोभवति ११४ अस्मान्नीचध्रुवकामिदम् ११।१५ संशोध्यजातम् ।११९ बुधोएतल्लिप्तापिंडीकृतं
३९।४० एताभिस्त्रैराशिकंयदिभगणार्धलिप्तानामेतासाम् १०८०० षट्वर्षाणितदैताभिः साका २०।४० नीतिलब्धंवर्ष १ मास
७ दिन १८ एतद्बुधपरमनीचवर्षेषुदत्वाजातानिवर्षाणि ७ मास ७दिन १८ एतदाद्येषुयथादर्शितवर्षेषुसंयोज्यजातंवर्षाणांशतं १२०
मास १ दिन २२ एतद्दर्शितपरमायुः प्रमाणादधिकमप्यायुः संभवतिइति तस्मात्परमायुःप्रमाणपठनंत्रैराशिकार्थमेवव्या
ख्यातम् अन्येपुनः अनिमिषपरमांशकेविलग्नेयोगएवामुंव्याचक्षते यथामीनेवर्गोत्तमगतेलग्नेवृषभस्थेनबुधेनपंचविंशतिलिप्ताभुक्ता
भवंत्यन्येचग्रहाः स्वोच्चराशिषुपरमोच्चभागव्यतिरेकेणापियादिस्थितास्तदायोगशक्त्यैवपरमायुःप्रमाणंजातोजीवति अथबुधस्यपरमनीच
ध्रुवकमिदं११।१४ पूर्वप्रदर्शितम् सांप्रतंकर्मकालेकथमिदम् ११ । १५ । ० प्रदर्शितमित्यत्रोच्यते चतुर्दशभागान्भुक्त्वापंचदशेप
ठितेपरमनीचभागेव्यवस्थितोभवति अतश्चतुर्दशभागाः परमनीचस्थस्यप्रदर्शिताः तत्रस्थस्यपरमनीचप्रदर्शितमायुर्भवति तस्माद्या
वत्पंचदशोभागोनभुक्तोबुधेनतावत्त्रैराशिकोत्पत्तिर्नकर्तव्येत्यतः कर्मकालेपंचदशभागाःप्रदर्शिताः इत्येतत्सर्वेषामेवग्रहाणांत्रैराशिककाले
पठितैर्भागैर्भुक्तैः प्रदर्शयितव्यानि तत्रत्रैराशिकार्थमुच्चध्रुवकाः तथात्रैराशिकार्थंपरमनीचध्रुवकाः एतैः कर्मकर्तव्यामिति ॥ ६ ॥ अथा

स्यापरमतायुर्दायस्यदूषणार्थंशालिन्याह आयुर्दायमिति एतदायुर्दायंनकेवलंमययवनमाणित्थशक्तिपूर्वैरुक्तं यावद्विष्णुगुप्तेनापिचाणक्यापरनाम्नैवमुक्तम् आचार्यदेवस्वामीतथासिद्धसेनश्चैवंचक्रेकृतवानित्यर्थः तथाचविष्णुगुप्तः परमोच्चगतैःसर्वैर्मीनेमीनांशसंस्थिते सौम्येचवृषगेजातः परमायुःसजीवति तथाचदेवस्वामी सूर्याद्यैरुच्चगतैर्मीनेमीनांशसंस्थितेलग्ने सौम्येवृषभंयातेजातःपरमायुराप्नोति तथाचसिद्धसेनः मीनेपरमांशगतेसौम्येगविपंचवर्गलिप्तास्थे सर्वैःपरमोच्चगतैर्जातःपरमायुराप्नोति यद्येवंबहुभिराचार्यैरुक्तंतत्कोस्यदोषः तत्रो

आयुर्दायंवि[ष्]णुगुप्तोपिचैवंदेवस्वामी॥सिद्धसेनश्चचक्रे॥
दोषश्चैषांजायतेष्टावरिष्टंहित्वानायुर्विंशतेः स्यादधस्तात् ७

र	च	मं	बु	बृ	शु	श	ल
०	१	९	१	३	११	६	११
९	२	२७	२४	४	२६	१९	२६ ५६

च्यते वक्ष्यमाणसत्याचार्यमतेप्रदर्शितमायुर्दायंबहुतराणामाचार्याणांमतमिति यस्मादाचार्यवराहमिहिरस्यप्रतिज्ञेयं ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुंकिंतुबहूनांमतंवक्ष्ये अस्यपरमतस्यबहुतराविरुद्धत्वंतावदास्ताम् विवादसंभवदोषोप्यस्तिदोषश्चैषामित्यादि एषामाचार्याणांमतेदोषोजायतेकीदृशइत्याह अष्टावरिष्टमित्यादि वर्षाष्टकंयावज्जातानामरिष्टमुक्तंतद्वर्षाष्टकंहित्वात्यक्त्वानर्षविंशतेरधस्ताद्दर्शितप्रकारेणायुर्नस्यात् नागच्छति एवंवर्षाष्टकादूर्ध्वमरिष्टंनास्ति तस्माद्वर्षाष्टकादूर्ध्ववर्षविंशतेरधस्तान्नकस्यचिन्मरणमापद्यते यावद्दृश्यंतेम्रियंतइति अयंतेषांप्रत्यक्षोदोषः ॥७॥अधुनातेषामेवाचार्याणामायुर्दूषणंशालिन्याह यस्मिन्नयोगेति आनि

मिषपरमांशकोविलग्नइत्यास्मिन्योगेविंशत्याधिकंवर्षशतंसपंचादिनंपरमायुः पूर्णप्रादिष्टं तास्मिन्योगेषट्ग्रहाः परमोच्चगताभवंति षड्भिश्चपर
मोच्चगतैश्चक्रवर्तीभवतीतिप्रोक्तमभिहितमन्यैराचार्यैः तथाचबादरायणः षड्भिः स्याच्चक्रवर्तीत्रिभुवनमखिलंशास्तिसर्वैर्ग्रहेंद्रैरिति यव
नेश्वरश्च षड्राजराजर्धिबलोपकर्षप्रदानमानेष्वभिजातशक्तिः तत्रपरमोच्चगतायावंतः षड्ग्रहानभवंति तावत्परमोच्चायुर्नप्राप्नोति यदापर
मोच्चगताभवंति तदाजातेनचक्रवर्तिनाभवितव्यम् एवंपूर्णमायुः विंशत्याधिकंवर्षशतमर्थैर्धनैर्विनावर्जयित्वाबहवः पुरुषाजीवंति तस्मा

यस्मिन्योगेपूर्णमायुः प्रदिष्टंतस्मित्प्रोक्तंचक्रवर्तित्वमन्यैः

दयमपितेष्वपरोदोषः एतच्चपरमतायुर्दायदूषणंशालिनीद्वयसंबंधत्वाद्वराहमिहिरकृतमेवनभवतीति नप्रतिभाति तत्रतावद्यदत्रप्रथमशा
लिन्यादूषणमुक्तंतस्यदूषणस्यासंबंधत्वमुच्यते सार्द्धोदितोदितनवांशहतात्समस्तादिति न्यायेनयत्क्रूरेविलग्नगतेआयुषःपातनंक्रियते त
स्यप्रातिलग्नंप्रत्यंशकवशादियत्तन्नसंभवतीति तच्चपातयित्वायदायुर्विशिष्यते तस्यापीयत्तानास्तीति तस्माद्यदुक्तम् नायुर्विंशतेः स्यादध
स्तात्तदयुक्तं अत्रोदाहरणं यथाकुंभलग्नस्याद्यंशकोदयेआदित्यचंद्रशुक्राःपरमोच्चे बुधजीवशनैश्चराःपरमनीचे भौमश्चकुंभस्याप्यष्टाविंश
तिमंभागंभुत्क्वास्थितस्तदातात्कालिकाग्रहाः सलग्नाः अत्रलग्नेनाकिंचिद्भुक्तमितिलग्नायुर्दायोनास्तिपरमोच्चगतानांपरमनीचगतानांचज्ञा
त एवभौमस्यक्रियते तात्कालिकाद्भौमादस्मात् १०।२८ भौमस्यपरमोच्चध्रुवकमिदं १।२८ संशोध्यजातं १।० एतल्लुप्तापिंडी

कृतम् १८०० अथत्रैराशिकंयदिभगणार्धलिप्तानामेतासाम् १०८०० भौमनीचमासाःनवतिर्भवंति ९० तदेतासांकियंतइतिलब्धा
मासाः १५ एतैर्वर्षसत्रिमासंजातंवर्ष १ मास ३ एतद्भौमपरमोच्चवर्षेष्वेतेषु १५ संशोध्यजातंवर्ष १३ मास ९ एषभौमायुर्दायः अथजीव
स्यलग्नाद्द्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेनार्द्धपातयित्वाजाताजीवायुर्दायःवर्ष ३ मास ९ परमोच्चगतानांपरमनीचगतानांचशत्रुक्षेत्रत्वात् त्र्यंशंअ
स्तंगतानामर्द्धंचनपात्यते यस्मादनिमिषपरमांशकेविलग्नेइत्यत्रयोगेचंद्रमसोवृषभस्थत्वाद्यद्यायुषः त्रिभागःपात्यते तदापूर्णमायुर्नभवती
ति यस्मादन्याचार्यमतमिति तात्कालिकमित्रामित्रविधावुक्तं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेंद्राः तात्कालिकाःस्युःसुहृदो
ग्रहस्यस्वोच्चवयोयस्यविकृष्टवीर्यः १ जामित्रषष्ठाष्टमशत्रुमूर्तिद्यूनत्रिकोणैकगृहेनिविष्टाः तात्कालमेतेरिपवोभवंतिह्येतानिमित्राणिरि
पूंश्चवक्ष्ये २ अनेनापिशुक्रश्चंद्रमसः तात्कालिकंमित्रंनभवति तस्मान्मीनस्थेशुक्रेवृषस्थश्चंद्रमाः शत्रुग्रहगोभवति तस्यचशत्रुक्षेत्र
स्थत्वाद्यद्यायुषस्त्रिभागःपात्यतेतदाअनिमिषपरमांशकइत्यत्रयोगेपूर्णमायुर्नप्राप्नोतीति तच्चाचार्येणशृंगग्राहिकयैवप्रदर्शितं तेनैतज्ज्ञाप
यति परमोच्चगतानांपरमनीचगतानांचशत्रुक्षेत्रेत्र्यंशमस्तंगतानांचार्द्धंचनपात्यते तेनयथादर्शितयोगंपृथक्पृथक्गृहायुर्दायवर्षाणिलि
ख्यंतेसूर्यस्यवर्ष १९ चंद्रस्यवर्ष २५ भौमस्यवर्ष १३ मास ९ बुधस्यवर्ष ६ जीवस्यवर्ष ३ शुक्रस्यवर्ष २९ शनेःवर्ष १० लग्नेनन
किंचिद्भुक्तमितिलग्नायुर्दायोनास्ति अथैतेषांयोगःवर्ष १८ मास ६ अथांगारकस्यलग्नगतत्वात्साद्धोंदितेतिकर्मक्रियते तत्रलग्नेकुंभारंभत्वा
न्नवति ९० नवांशकाभुक्ताभवंति तेचनवांशकाचक्रस्योदिताउदयगतएकनयातिसमाः ९१ तेनैकनवत्यासर्वायुःपिंडमिदंवर्ष ९८ मास ६

संगुणयजातं ८९६३६ अस्याष्टाधिकशतेनभागमपहृत्यावाप्तंवर्षाणि ८२ मास ११ दिन २८ घटी २० अस्मात् ९८।६ संशोध्यजा
तंवर्ष १५ मास ६ दिन १ पल ४० एवमष्टाभ्यऊर्ध्वविंशतेरधस्तादायुरुत्पन्नमिति तस्मादयुक्तमुक्तंनायुर्विंशतेःस्यादधस्तादिति
अत्रान्येवदंति यथाक्रूरंहीनंमीनलग्नंहृदिकृत्वैतद्वराहमिहिरेणोक्तम् अनिमिषपरमांशकइति अनेनापिप्रकारेणनवक्तव्यम् यथानायुर्विंश
तेःस्यादधस्तादित्यत्रधन्विलग्नेक्षीणेचंद्रेविंशतितमेभागेबुधस्तत्रास्तमितःसर्वेष्वन्येषुपरमनीचस्थेषुयस्यजन्मभवति तस्यचक्रपातेनैवा
युर्दायोबहुःपततीति तत्रैवतावत्प्रदर्श्यते तत्रतात्कालिकाग्रहाः सलग्नाः तत्रबुधस्यप्राग्वत्कृत्वाजातंवर्ष १० मास १० अन्येषांपरमनी
चस्थत्वात्ज्ञापयते लग्नेनकिंचिद्भुक्तमितितस्यायुर्दायोनास्ति चंद्रस्यक्षीणस्यपापत्वाल्लग्नाद्द्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेनसर्वंपतति तदात
स्यायुर्दायोनास्ति आदित्यस्यलग्नैकादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धंपातयित्वाजातंवर्ष ४ मास ९ बुधस्यास्तमितत्वादर्धंपातयित्वाजातंवर्ष ५
मास ५ दशमस्थत्वाच्छुक्रः स्वादायुषस्तृतीयमंशमपहरतिइतिसौम्यत्वात्तदर्धमस्मात्षड्भागाद्वर्षमेकंनवमासान्पातयित्वाजातान्यष्टौ
वर्षाणिनवमासाश्च शुक्रस्यवर्ष ८ मास ९ भौमस्यलग्नाष्टमस्थत्वात्पंचमभागंसार्द्धंवर्षंपातयित्वाजातानिवर्षाणिषडिति एवंसर्वेषांवर्षा
णिवर्ष ४ मास ९ सूर्यस्यवर्ष ० मास ० चंद्रस्यवर्ष ६ मास ० भौमस्यवर्ष ५ मास ५ बुधस्यवर्ष ७ मास ६ जीवस्यवर्ष ८ मास ९ शुक्रस्यवर्ष १०
मास ० शनैश्चरस्य वर्ष ० मास ० लग्नस्य वर्ष ० मास ० सर्वेषांयोग वर्ष ४२ मास ५ अत्रासंभवेप्यभिगम्यापिब्रूमः एवंविधायुर्दायःसर्वेप्य
स्तंगतायादिभवंतितदासूर्योच्छिन्नद्युतिबुधदलंप्रोझ्झ्यशुक्रार्कपुत्राविति कृत्वातथापिपंचत्रिंशद्वर्षाणिमासोनानि यतोबुधस्यपूर्वमेवार्धंपाति

तं एवंद्विचत्वारिंशितोऽधस्तादायुर्नागच्छतीति तथापिविंशतेरधस्तादा।दित्यसंबद्धं अत्राप्यन्येएवंवदंति क्रूरहीनेविलग्नेजाताअष्टाभ्यऊर्ध्वं
विंशतेःअधस्तान्म्रियमाणादृश्यंतेतेनान्याचार्यमतमसंवद्धं अत्रोच्यते अन्याचार्यमतंपूर्वापर्येणविचार्यैतद्वदंति यैरेवाचार्यैरनेनमार्गेणायु
र्दायः प्रदर्शितःतैरेवायंमृत्युयोगोभिहितः सचेहलिख्यते तथाचबादरायणः षष्ठाष्टमस्थोरिपुदृष्टमूर्तिः पापग्रहः पापगृहेयदिस्यात् स्वांतर्द
शायांमरणायजंतोर्ज्ञेयः सयुद्धेविजितोयदान्यैः १ तथाचयवनेश्वरः षष्ठाष्टमस्थोरिपुदृष्टरौद्रोपापैःसुहृत्स्थानगतश्चदृष्टः स्वांतर्दशायांप्रकरो
तिमृत्युंपाशाध्वबंधादिपरिक्षयाद्वा १ तथाचसारावल्याम् क्रूरदशायांक्रूरः प्रविश्यचांतर्दशांयदाकुरुते पुंसांस्यात्संदेहस्तदारियोगोहिसदैवम
हान् १ रवितनयस्यदशायांक्षितिजस्यांतर्दशायदाभवति बहुकालजीविनामपिमरणंनिःसंशयंपुंसां १ क्रूरराशौस्थितःपापःषष्ठेवानिधने
पिवा तत्स्थेनवारिणादृष्टःस्वपाकेमृत्युदोग्रहः १ योलग्नाधिपतेःशत्रुर्लग्नस्यांतर्दशांगतः करोत्यकस्मान्मरणंसत्याचार्यःप्रभाषते १ एवंक्रू

र	च	मं	बु	बृ	शु	श	ल
६	७	३	५	९	५	०	८
९	२	२७	१४	४	२६	१९	०

रहीनेलग्नेयजातास्तेषांवर्षाष्टकादूर्ध्वंदर्शितकालादधस्तान्मरणंसंभवत्येव तेचापिमृत्युयोगेनानेनमृताइति
ज्ञेयाः यस्मात्तस्यांतर्दशादर्शितग्रहसंबंधिनीकदाभवति अत्रायंनियमः तस्मादन्याचार्यमतेनैवाष्टाभ्यऊर्ध्वं
दर्शितकालादधस्तान्मरणंसंभवत्येव तस्मादेतत्दूषणमसंबद्धं प्रथमं अथद्वितीयस्यदूषणस्यासंबद्धत्वमुच्यते
अत्रचक्रवर्तित्वयोगोपिविनादीर्घमायुःसंभवति अत्रोदाहरणं यत्रतात्कालिकाग्रहाःसलग्नाःवृषेर्कोदशभागान्भुक्त्वास्थितः एवंमिथुनेचं
द्रमास्त्रीन्भागान्कुंभेभौमोष्टाविंशतिभागान् मेषेबुधःपंचदशभागान्सिंहेजीवः पंचभागान्मेषेसप्तविंशतिःसात्रिभागान्शुक्रःकुंभेविंशति

बृ॰जा

६६

टी॰

भागान् सौरः धन्विलग्नमंत्यंशे तद्यथा ईदृशाग्रहा: अत्रपूर्वप्रदर्शितकर्मणागतानिग्रहायुर्दायवर्षाणिलिख्यंतेवर्ष १७ मास ५ सूर्यस्यवर्ष
२२ मास ११ चंद्रस्यवर्ष १३ मास ८ भौमस्यवर्ष ७ मास० बुधस्यवर्ष १४ मास ७ जीवस्यवर्ष १८मास ३ शुक्रस्यवर्ष १५ मास०शनेः
वर्ष ८ मास० लग्नस्य अथबृहस्पतेर्वर्षाणांचक्रपातादष्टभागमपास्यजातंवर्ष १३ मास ८ चंद्रस्यषड्भागमपास्यजातंवर्ष १८ मास ८ रवेःगु
रुर्मित्रमतोन्यथान्यइति शुक्रः शत्रुः सचार्कमूलत्रिकोणात्सिंहान्नवमेस्थानेस्थितः तस्मात्तात्कालिकंमित्रीभूतःतेनवृषस्थःशत्रुक्षेत्रमध्य
स्थितस्तेनतस्यायुर्दायंनकिंचित्पतति चंद्रश्चामिथुनेमित्रक्षेत्रेस्थितः तस्यापियथादर्शितान्येवायुर्दायवर्षाणि यस्मादुक्तम् इंदोर्बुधदेवगुरुंच
विंद्यात् अंगारकः कुंभेशत्रुक्षेत्रेस्थितः यस्मादुक्तम् भौमस्यशुक्रः शशिजश्चमित्रमिति शेषान्रिपून्शेषत्वाच्छनैश्चरस्तस्यशत्रुस्तात्कालि
कश्चैकगृहेनिविष्टत्वाच्छनैश्चरोधिशत्रुः किंत्वंगारकस्यशत्रुक्षेत्रस्थस्यापिनपतति यस्मादुक्तम् हित्वावक्रारिपुगृहगतैर्हीयतेस्वत्रिभागइति
तस्मादंगारकस्ययथागतमेवायु; चांद्रिस्नर्काइतिवचनाज्जौमोबुधस्यमित्रं तेनतस्यमेषस्थितत्वाद्यथागतमेवायुर्बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्योमि
त्रम् यस्मादुक्तम् गुरोश्चभौमंपरिहृत्यसर्वेइति यस्मात्सिंहस्थस्यबृहस्पतेः यथागतमेवायुःशुक्रस्य मेषेसचमित्रक्षेत्रे यस्म दुक्तम् भृगुनंदन
स्यत्वर्केंदुवर्ज्याः सुहृद;प्रदिष्टाः तस्मात्तस्यापियथागतमेवायुः शनैश्चरस्यापिकुंभेस्वक्षेत्रेस्थितत्वाद्यथागतमेवायुः लग्नस्यपातचारहीन
त्वाद्यथागतमेवायुःएवमायुर्दायवर्षाणिपृथक्पृथक्लिख्यंते वर्ष १७ मास ५ सूर्यस्य वर्ष १८ मास ८ चंद्रस्य वर्ष १३ मास ८ भौमस्य
वर्ष ७ मास० बुधस्य वर्ष १२ मास ८ गुरोः वर्ष १८ मास ३ शुक्रस्य वर्ष ९ मास० शनेः वर्ष १५ मास० लग्ने एवंविधेचतुर्दशाधि ६६

कंवर्षशतमप्यायुःसंभवति ११३ मास ११ यदाचंद्रवर्ष २२ मास ९ तदाम्नवैषांयोगः ११५ मास ११ एवंविधेयोगेषोडशाधिकंवर्ष शतमप्यायुः संभवति केमद्रुमाख्यश्चायंयोगः यस्माद्वक्ष्यति हित्वार्कंसुनफानफादुरधरास्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहु भिःकेमद्रुमोन्यैस्त्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजातोदीर्घमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्चदरिद्रोभवति वक्ष्यतिच केमद्रुमेमलिनदुःखितनीच निःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः केवलंदरिद्रादीर्घायुषोदृश्यंते नकेनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुः प्रमाणंज्ञातं यथायंदरिद्रोविंशत्य धिकेनवर्षशतेनसपंचदिनेनमृतः तस्मात्क्षौद्रमेवदूषणंज्ञातव्यम् एवमस्यदूषणस्यासंबद्धत्वंप्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्वराहमिहिरकृत मेतच्छालिनीद्वयं नसंभाव्यते यच्चदर्शिताचार्यमतेनायुर्दायंत्यक्त्वासत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यत्याचार्यस्तत्रचसत्यमतस्यबहुतराणामा

प्रत्यक्षोयंतेषुदोषःपरोपिजीवत्यायुःपूर्णमर्थैर्विनापि ८

चार्याणांमतांगीकरणमेवप्रयोजनम् यस्मात्पूर्वमेवाचार्यमतेनायुः प्रतिज्ञाव्याख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्व यमेवविकल्पयितुं किंतुबहूनांमतंवक्ष्ये अथ कश्चिदाह ननुयोगयोगस्त्वयाप्रदर्शितः सकेमद्रुमएवनभवति यस्मादाचार्यएववक्ष्यति केंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतइति लग्नात्सप्तमस्थःकेंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयंकेमद्रुमोनभवति अत्रचब्रूमः अत्रचंद्रमानगण्यतेय स्माच्चंद्रमसःसकाशाद्ग्रहेणान्येनयोगः कर्तव्यइति यद्येवंतल्लग्नात्केंद्रस्थः कथंकरोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात् तथाचयवनेश्वरः

मूर्त्तिवद्दोरांशशिनंचविंद्यात् अत्रचगार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्विनाभानुंभवेद्ग्रहः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रंलग्नात्केंद्रगतोथवा योगःकेमद्रु
मोनामतदास्यात्तत्रगर्हितः भवंतिनिंदिताचारादरिद्रामयसंयुताइति तस्माल्लग्नात्सप्तमस्थेचंद्रमस्यस्ययोगस्यकेमद्रुमतासिद्धेवोति ८
अथजीवशर्ममतेनसत्याचार्यमतेनचायुर्दायमौपच्छन्दसिकेनाह स्वमतेनेति जीवशर्मानामाचार्यः स्वमतेनात्मीयमतेनपरमायुषोविंश
त्यधिकस्यवर्षशतस्यसपंचदिनस्यस्वरांशंसप्तमभागंप्रत्येकस्यग्रहस्यायुर्दायमाह कथयति किलशब्दस्तथानामप्रदर्शनार्थः तद्यथापरमा
युः १२०।०५ अस्यसप्तभिर्भागमपहृत्यावाप्तंवर्षादि १७।१।२२।८।३४ यथान्याचार्यैर्नवतिथिविषयेत्येवमादीनिपरमोच्चगतानामादि

स्वमतेनकिलाहजीवशर्माग्रहदायंपरमायुषःस्वरांशं । ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यंबहुसाम्यंसमुपैतिसत्यवाक्यं ॥९॥

त्यादीनांवर्षाणिपाठितानि तथैतानिपरमायुः स्वरांशवर्षाण्येकैकस्यजीवशर्मपठितानि नीचेर्द्धंह्रसतीत्यत्रापिस्थितमेवतत्रार्द्धमेतत् ८।६।
२६।६।१७ एतानिपरमनीचस्थस्यैकैकस्यग्रहस्यएतैःप्राग्वदेवत्रैराशिकंकृत्वैकैकस्यग्रहस्यायुर्दायःकर्तव्यः अत्रापिचक्रंविनाशत्रुक्षेत्रस्थ
स्यग्रहस्यत्र्यंशायहानिः शुक्रशनैश्चरौविनाभौमंविनाचबलवद्ग्रहस्यास्तंगतस्यार्द्धोपहानिः सर्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिकाचक्रपातापहानिः क्रूर
विलग्नेसार्द्धोदितेतिहानिः एतत्सर्वंजीवशर्मणोप्यन्याचार्यैः समानम् तथाचजीवशर्मा सप्तदशै १७ को १ द्वियमौ २२ वसवो ८ वेदा
ग्नयो ३४ ग्रहेंद्राणां वर्षाण्युच्चस्थानांनीचस्थानामतोर्द्धंस्यात् मध्येनुपातत; स्यादानयनम् शेषमत्रयत्किंचित्पिंडायुष इमकार्यम् तत्सर्वं

गणिततत्वज्ञैरिति अत्रानयनंसुखोपायेनप्रदर्श्यते स्वोच्चशुद्धोग्रहःशोध्यःषड्भादूनोभमंडलात् तद्भागाःकुब्धिषड्भोगि ८६४१ हतावेदा भ्रसायकैः ५०४ भक्तादिनादियल्लब्धंतदायुर्जीवशर्मजम् दिनैस्तुत्रिंशतामासामासेभ्योरविभिःसमाः नकेवलंग्रहदायंपरमायुषंस्वरांशमेत त् तेनोक्तंयावत्स्वमतेनेति अनेनैवंप्रतिपादयति यथैतान्मयाऋषिकृतेष्वाचार्यकृतेषुवानकेचिच्छास्त्रेषुदृष्टामिति तस्मादस्यायुर्दायस्यजी वशर्मणः स्वमतकरणमेषदोषःएवंसर्वाचार्यमतेनायुर्दायोव्याख्यातः अत्राचार्येणयवनमतेनोपन्यस्तमयवनमणित्थशक्तिपूर्वैरिति नच यवनेश्वरकृतेशास्त्रेतथाविधआयुर्दायोदृष्टः यस्माद्यवनेश्वरेणोक्तम् आयूंषिराश्यंशकराशियोगादिति अत्रोच्यते यवनेश्वरेणस्फुजिध्वजे नान्यच्छास्त्रंकृतम् शककालस्यार्वाकूज्ञायते तथाचस्फुजिध्वजः गतेनसाभ्यर्धशतेनयुक्ताप्यंकेनकेषांनगताब्दसंख्या कालःशको १०४४ नांशाविशोध्यतस्मादतीतवर्षाद्युगवर्षजातम् एवंचेत्स्फुजिध्वजकृतंशककालस्यार्वाकूज्ञायते अन्यच्च यवनाचार्यैःपूर्वैःकृतामिति तदर्थंस्फु जिध्वजोप्याह यवनाउचुः येसंग्रहेदिग्जनजातिभेदाःप्रोक्ताःपुराणैःक्रमशोग्रहस्य तदेतज्ज्ञायते यथावराहमिहिरेणपूर्वयवनाचार्यमतमेवो पन्यस्तं अस्माभिस्तन्नदृष्टम् स्फुजिध्वजकृतमेवदृष्ट्वापराशरस्यापीयमेववार्तापराशरीयासंहिताकेवलमस्माभिर्दृष्टानजातकं श्रूयते स्कंध त्रयमिति पाराशरस्येति तदर्थंवराहमिहिरः शक्तिपूर्वैरित्याह चित्रंप्रोझ्यपराशरः कथ्यतेदौर्भाग्यदंयोषितामित्येव...दिमयमणित्थयोर्हो राशास्त्रेविद्यते तथाच एकोनविंशतिःसूर्यश्चंद्रमाःपंचविंशतिः तिथिसंख्याकुजःसौम्योद्वादशोच्चगतोगुरुः कुजवद्दैत्यपूज्यस्तु वर्षाणामेकविं शतिः एकोनसूर्यपुत्रस्यपरमोच्चगतस्यच आयुर्दायमिदंप्रोक्तमर्द्धंनीचगतस्यतु अंतरेत्वनुपाताच्चकारयेदायुःसंग्रहम् तथाचमणित्थः नव

रूपाः शरयमलास्तिथयोर्का:पंचरूपाः क्रमशः रूपयमाकृतिसंख्या:सूय दिनांरवतुंगभेष्ववदाः नीचेष्वस्माद्दलमन्यत्रानुपाततःकार्यम् आ
युर्दायविधानंहोराराशितुल्यमपि अथवराहमिहिरस्यस्वमतायुर्दायायव नेश्वरसत्यमतानुसारीव्याख्यायते ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यामिति
यत्रतत्रराशौयस्मिन्नवांशकेग्रहोव्यवस्थितः सचनवांशकोमेषादेरारभ्ययावत्संख्यराशेः संबंधीभवति तावंतिएववर्षाणिग्रहस्स्वायुर्दायं
प्रयच्छति एवंभुक्तनवांशराशितुल्यंभवति यस्मिंश्चनवांशकेवर्तते तस्माद्य द्भुक्तंग्रहेणतेनसहत्रैराशिकंकृत्वामासाद्यानयनमपिकर्तव्यम् त्रैरा
शिककरणंचवक्ष्यति एवमायुर्दायानयनंचसत्याचार्येणोक्तम् तथाचतद्वाक्यम् राश्यंशकसंयोगादायुरिहसमासतोग्रहाददुः एतच्चसत्य
वाक्यम् बहुसाम्यंसमुपैति बहुसंमतंबहूनामाचार्याणांसंमतम् तथाचयवनेश्वरः आयूंषिराश्यंशकचारयोगादिति अत्रतावत्सत्ययवनेश्वर
वाक्यव्याख्यानेकिंचिद्विप्रतिपन्नं राशेरंशकचारयोगादितिव्याचक्षते यथायस्मिन्राशौग्रहोवर्ततेतत्रतेनयावंतोनवांशकाभुक्तास्तावंत्येव
वर्षाण्यायुःसग्रहोददाति अत्रचव्याख्यानेपरमंग्रहदायसाध्यमानेनवर्षाणिभवंति एतच्चव्याख्यानंबादरायणादिभिरंगीकृतम् तथाचबादरा
यणः राश्यंशकलागुणिताद्द्वादशनवभिर्ग्रहस्यभगणेभ्यः द्वादशहताच्छेषेब्दमासदिननाडिकाःक्रमशः इयमाचार्यवराहमिहिरेणाविनष्टैव
स्वल्पजातकेभिहिता एतदनुसारेणसत्ययवनेश्वरेणव्याख्यानंक्रियते आयूंषिराश्यंशकचारयोगादिति राशीनामंशकाराश्यंशकाः तेषुचार
योगादितियत्रतत्रराशौमेषांशकस्थोग्रहोवर्षएकंप्रयच्छति वृषनवांशकस्थोग्रहोवर्षद्वयंप्रयच्छति एवमुत्तरोत्तरांशकवृद्ध्यावर्षवृद्धिर्यावन्मी
नातेद्वादशइति पूर्वव्याख्यानेनयवनेश्वरसत्यवाक्ययोराशिग्रहणमनर्थकंभवति अवश्यमेवराश्यंशकैर्भवितव्यमिति ॥९॥

अथानेनैवव्याख्यानानुसारेणाचार्यःसएवायुर्दायानयनमार्ययाह सत्योक्तेति सत्योक्तेसत्यमतायुर्दायकरणेतात्कालिकमिष्टमभिप्रेतम् ग्रहंलिप्तीकृत्यलिप्तापिंडंकृत्वातस्यशतद्वयेनभागमपहृत्ययदवाप्तंतदवाप्ताख्यंस्थाप्यम् अवाप्तमंडलभागविशुद्धेऽब्दाःस्युः मंडलभागश ब्देनद्वादशभागउच्यते तेनावाप्तस्यद्वादशभिर्भागमपहृत्यावाप्तंत्याज्यम् यदवशिष्यतेतेब्दाःस्युस्तावद्वर्षाणितेनग्रहेणायुषोदत्तानिभवंति शेषात्तुमासाद्याः यदवशेषंस्थापितंतस्माद्द्वादशगुणितात्तेनैवच्छेदेनविभक्तान्मासाल्लभ्यंते तच्छेषात्त्रिंशद्गुणिताद्दिनानि तच्छेषात्षष्टि घ्नाद्घटिकाः पुनरपिषष्टिघ्नात्प्राग्वद्भक्ताच्चविकलाः लभ्यंतेइति एवमागतंग्रहस्यायुर्दायंभवति तत्रोदाहरणम् तात्कालिकोग्रहः १।८।४५

सत्योक्तेग्रहमिष्टंलिप्तीकृत्वाशतद्वयेनाप्तं । मंडलभागविशुद्धेब्दाःस्युः शेषात्तुमासाद्याः ॥१०॥

लिप्तापिंडीकृताः २३२५ अस्यशतद्वयेन २०० भागमपहृत्यावाप्तं ११ जातंअवशेषं १२५ अवाप्तस्यास्यद्वादशभिर्भागंनप्रयच्छति इति एतदेवावशेषंतस्माद्ग्रहेणैकादशवर्षाणिदत्तानिभवन्ति अवशेषं १२५ द्वादशभिर्गुणितंजातं १५०० अस्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावा प्तं ७ जातंएवंसप्तमासाः; अथमासशेषं १०० जातंएतत्त्रिंशता ३० गुणितंजातं ३००० अस्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावाप्तम् १५ दिव साः पंचदशइति शेषस्याभावात् घटिकाभावः एवमागतमेवंविद्यात्ग्रहाद्वर्षादिवर्ष ११ मास ७ दिन १५ घटिका ० अथैतदेवराश्यंशकला गुणितेतिन्यायेनप्रदर्श्यते तद्यथा राश्यादिग्रहः १।८।४५ अस्यराशिभागालिप्ताःपृथक्पृथक् द्वादशाहता; अथभूयोनवाहता १२।९६।

५४०।१०८।८६४।४८६० अत्रलिप्तानामेतासाम् ४८६० षष्ट्याभागेहृतेलब्धं ८१ अवशेषं० एताघटिकालब्धमिदं ८१ भागेल ब्धे ८६४ संयोज्यंजातं ९४५ अस्यत्रिंशताभागेहृतेलब्धं ३१ अवशेषं १५ एतेदिवसाः अथलब्धमिदं ३१ राशिष्वेतेषु १८ संयो ज्यंजातं १३९ अस्यद्वादशभिर्भागेहृतेलब्धम् ११ शेषं ७ एतेमासाःलब्धस्यास्य ११ द्वादशभिर्भागंनप्रयच्छतीत्यतएतदेवात्रशेषं ११ एतानिग्रहायुर्दायवर्षाणिएवंवर्ष ११ मास ७ दिन १५ घटी० एतत्पूर्वकृतायुर्दायेसंविहितमिति एवंयवनेश्वरसत्याचार्यबादराय णवराहमिहिरेणायुर्दायः प्रदर्शितइति १० एवमागतस्यायुर्दायस्यसत्याचार्यमतेनैवकर्मविशेषार्थंवंशस्थेनाह स्वतुंगवक्रेति स्वतुंग

स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणंद्विरुत्तमस्वांशकभत्रिभागगैः। इयान्विशेषस्तुभदत्तभाषितेसमानमन्यत्प्रथमेप्युदीरितं।११

स्थैः स्वोच्चगतैर्ग्रहैः वक्रोपगतैः विपरीतगत्याश्रितैश्चयत्स्वदत्तमायुः तत्रिंशत्संगुणंकार्यम् उत्तमांशोपगतैः वर्गोत्तमांशस्थितैः स्वां शकस्थितैः स्वनवमभागगतैः स्वभस्थैः स्वराश्युपगतैः स्वत्रिभागगैः स्वद्रेष्काणस्थैः एतैः यद्दत्तमायुः तद्द्विसंगुणंकार्यम् इया- न्विशेषइति भदत्तशब्देनसत्याचार्योभिधीयते यस्मात्तन्मतमिहप्रमाणीक्रियते पूर्वोक्तविधिनामययवनमणित्थशक्तिपूर्वैरित्यादिमतेना युर्दायःकृतः तस्मात्सत्यभाषितेसत्याचार्यकृतेइयानेतावान्विशेषः यदेतत्स्वतुंगवक्रोपगतैः त्रिसंगुणमिति तत्सत्योक्तमेवसमानम न्यदिति अन्यद्वच्छेषंतत्प्रथमेप्युदीरितं प्रथमेमययवनादिमतेयदुदीरितमुक्तम् तत्समानमन्यत्रापितत्तुल्यं एतदुक्तंभवति सत्याचार्यमते

नायुर्दायंकृत्वावक्रवर्ज्यंशत्रुक्षेत्रगतस्यत्र्यंशंपातनीयं शुक्रसौरौवर्ज्यं अस्तगतस्यार्द्धंपातनीयम् सर्वार्थत्रिचरणेत्यादि चक्रपातोपहानिः कार्या ११ एवंसत्याचार्यमतेनग्रहायुर्दायमुक्त्वाधुनालग्नायुर्दायकरणंक्रूरोदयेपापहानिःप्राप्ता तदपवादार्थमिंद्रवज्रयाह किमिति अत्रास्मिन्सत्यमतायुर्दायेहोरालग्नंभांशप्रतिमंददाति मेषादरारभ्ययावत्संख्यास्यराशेः संबंधिनवांशकोलग्नेनभुक्तस्तावंतिसंख्यानि वर्षाणिलग्नायुर्दायोददाति शेषाद्भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानयनमपिकर्तव्यम् एतदुक्तंभवति सत्योक्तेग्रहमिष्टंलिप्तीकृत्येतिन्याये नलग्नायुर्दायः कर्तव्यः एवंकृत्वायदिवीर्यान्विताहोराभवति तदाराशिसमानानिराशितुल्यानिवर्षाणिप्रयच्छन्तीति होरास्वामिगुरुज्ञवी

किंत्वत्रभांशप्रतिमंददातिवीर्यान्विताराशिसमंचहोरा । क्रूरोदयेचोपचयःसनात्रकार्यंचनाब्दैःप्रथमोपदिष्टैः ॥१२॥

क्षितयुतानान्यैरिति न्यायेनयदिवीर्यान्विताबलवतीहोरालग्नंभवति तदाराशिसमंददाति तत्तुल्यानिवर्षाणिप्रयच्छति भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानयितव्यं कथमुच्यते भागाश्चलिप्तापिंडीकृत्यद्वादशभिः संगुण्याष्टादशभिः शतैः भागमपहृत्यावाप्तमासाः अवशेषं त्रिंशतासंगुण्यतेनैवछेदेनभागमपहृत्यावाप्तंदिवसाः तदवशेषंषष्ठ्यासंगुण्यतथैवघटिकाः पुनरपिशेषंषष्ठ्यासंगुण्यतथैवचपकाः लब्धं मासादितत्रैवयोजयेदेवंलग्नायुर्दायोभवति वीर्यान्वितस्यलग्नस्ययत्कर्मतद्वीर्यवर्जितस्यचनकर्तव्यम् अत्रचबादरायणः होरादयोप्येवं बलयुक्तान्यानिराशितुल्यानिवर्षाणिसंप्रयच्छत्यनुपाताच्चांशकादिफलं एतच्चाचार्यवराहमिहिरेणस्वल्पजातकेऽविनष्टैवाभिहितम् क्रू

बृ.जा.
७०

रोदयइति मयवनादिमतायुर्दायेक्रूरोदयेक्रूरेलग्नगतेसार्द्धोदितोपिनवांशहतात्समस्तादितिन्यायेनयदायुषोपचयःक्रियते तदत्रास्मिन्स त्यमतायुर्दायेनकर्तव्यम् अन्यत्सर्वंकर्तव्यम् कार्यंचनाब्दैरिति प्रथमोपदिष्टैः पूर्वकथितैरब्दैः नवतिथिविषयेतियेब्दायवनबादरायणाचा र्यमतेनपठिताजीवशर्ममतेनचग्रहदायंपरमायुषः स्वरांशामिति तैरब्दैस्त्रैराशिकमुक्तंतदिहनसंभवति यथादित्यस्यद्वादशकानामंशकाना मेकोनविंशत्यब्दाभवंति तदैकस्मिन्नंशकेकिमितिसत्यायुर्दायेनकर्तव्यम् ॥१२॥ टी०

सत्योपदेशोवरमत्रकिंतुकुर्वंत्ययोग्यंबहुवर्गिणाभिः
अचार्यकत्वंचबहुघ्नताथामेकंतुयद्भूरितदेवकार्यम् ॥१३॥

अथमयादिमतमुपन्यस्यजीवशर्ममतंचोपन्यस्यसत्यमतस्यैवांगीकरणमिंद्रवज्रयाह सत्योपदेशइति अत्रास्मिन्मतत्रये सत्योपदेशोवरं श्रेष्ठइत्यर्थः किंतुतदप्यन्येबहुवर्गिणाभिः बव्हाभिः गुणनाभिरयोग्यंकुर्वंतिविनाशयंति कास्ताः गुणनाः स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुण मित्यादिकाः तत्रयदिस्वगृहेग्रहोभवतितदाद्विगुणमायुः कुर्वंति सएवस्वगृहांशकेयदिभवतितदाभूयोपिद्विगुणंकुर्वंति सएवस्वद्रेष्काणेय दाभवति तदाभूयोपिद्विगुणंवर्गोत्तमांशेसएववक्रीयदिभवतितदाभूयस्त्रिगुणंकुर्वंति सएवस्वोच्चस्थोभवतितदाभूयोपित्रिगुणंकुर्वंति एवमन वस्थाअनेनानवस्थाप्रसंगेनसत्योक्तमप्यायुर्दायमप्युक्तंबहुवर्गिणाभिः कुर्वंति तथाचमयः वर्गोत्तमेस्वराशौद्रेष्काणेस्वेनवांशकेद्विगुणंवक्रोच्च ७०

गतेत्रिगुणंद्विगुणंकार्यंयथासंख्यं तथाचसारावल्याम् बहुताडनसंप्राप्तौयांकरोत्येववर्गिणाम् वराहमिहिराचार्यः सानदृष्टाचिरंतनैरि
ति एतदयुक्तम् तदत्रकिंकार्यंइत्याहआचार्यकत्वंचबहुघ्नतायामिति एतदाचार्यकत्वमत्रागमः बहुघ्नतायांप्राप्तायामेकंतुयद्भूरिबहुतरंगु
णनंतदेवकार्यमिति बहुगुणनाप्राप्तास्वेकैवक्रियतेइति बहुवारंयत्रद्विगुणंप्राप्तंतत्रसकृदेवद्विगुणमायुःकर्तव्यम् यत्रद्विगुणत्वंत्रिगुणत्वं
चप्राप्तं तत्रसकृदेवत्रिगुणंकर्तव्यम् यत्रवारद्वयंत्रिगुणत्वं प्राप्तं तत्रसकृदेवात्रिगुणंकर्तव्यंएकंतुयद्भूरितदेवकार्यमितिवचनात्स्वल्पजात
केप्युक्तमाचार्येण वर्गोत्तमेस्वराशौस्वद्रेष्काणेस्वनवांशकेस्वकेसकृद्द्विगुणंवक्रोच्चयोस्त्रिगुणितंद्वित्रिगुणत्वेसकृत्त्रिगुणामिति चक्रपातंवर्ज
यित्वाबहुवर्गणान्यायेनैतदेवकर्म शत्रुक्षेत्रस्थोनीचस्थश्चयदाग्रहोभवति अस्तङ्गतोवातदासकृदेवार्धापहानिःकार्या नीचेतोर्द्धहृसतीत्यत्रापि
अनुवर्तनीयं उक्तञ्चस्वल्पजातके शत्रुक्षेत्रेऽयंशंनीचेर्द्धसूर्यलिप्तकिरणाश्च क्षपयंतिस्वादायान्नास्तंयातौरविजशुक्राविति एवंकृतस्यसत्या
चार्यमतस्यस्पष्टताभवतीत्याचार्यस्यमतं यत्रापहानिःप्राप्तागुणनाचप्राप्तातत्रसकृदेवापहानिंकृत्वासकृदपिगुणनाकार्या किंत्वपहानौक
र्तव्यायांचक्रपातापहानिंकृत्वाततः शत्रुक्षेत्रस्थस्यापहानिः सकृदेवकर्तव्या ततःसकृदेवगुणनाकार्या अत्रचभगवान्गार्गिः राशितुल्यांशसं
ख्यानिग्रहोब्दानिप्रयच्छति लग्नश्चसबलोन्यानिभुक्तराशिसमानितु मासाद्यानयनंकार्यमनुपातादतःपरं सर्वार्धत्रिचतुर्थांशान्वामंपंचच
तुःसमित् हरंतिपापाःस्वादायात्तदर्धमितरेग्रहाः व्ययाच्चक्रापहानिस्तुकथितेयंतथाध्रुवम् एकस्त्वेकर्क्षगेष्वेककरोतिबलवान्ग्रहः शत्रुक्षेत्रग
तस्त्र्यंशंनीचेर्द्धसूर्यगस्तथा हंतिस्वादायाद्रविगावसितादित्यनंदनौ नचावनिसुतश्चांशंशत्रुक्षेत्रगतस्तथा ध्रुवापहानिःकर्तव्याततोन्यासु

बहूष्वपि प्राप्तास्वेकैकैवकर्तव्यायास्यात्तासुमहत्तरा ततोपिगुणनाकार्या प्येकैवमहतीसकृत् द्वाभ्यांवर्गोत्तमेस्वांशेस्वद्रेष्काणेस्वकेगृहे त्रिभि र्वक्रगतस्याथस्वोच्चराशिगतस्यच ग्रहदायोभवत्येवंशोध्यक्षेपकृतस्तुयः अत्रयद्यप्याचार्येणांशायुःप्रमाणीकृतं तथापिलग्नोयदिसम्यग्बली भवति तदांशायुःकर्तव्यं अथार्कोबलवांस्तदापिंडायुः तथाचमणित्थः विलग्नेतिबलोपेतेशुभदृष्टेंशसंभवः रवौपिंडोद्भवंकुर्यादितिब्रूमश्चिरंत नाः तथाचसारावल्याम् अंशोद्भवंविलग्नात्पिंडयंभानोर्निसर्गजंचंद्रादिति अन्येप्येवमाहुः यथांशायुः पिंडायुषीद्वे अपिकार्येद्वाभ्यामपिदशां तर्दशाविभागपरिकल्पनाकार्या तत्रयदल्पंतस्यायांतिमांतर्दशासैवयद्यपिकस्यतत्कालंवर्तते तदाधिकमायुर्जीवतिशत्रुदशाचेत्तदातत्रैवमरणं

गुरुशशिसहितेकुलीरलग्नेशशितनयेभृगुजेचकेंद्रयाते । भवरिपुसहजोपगैश्चशेषैरमित

मिहायुरनुक्रमाद्विनास्यात् १४ इतिश्रीम० विरचि० बृहज्जातक वि० आयु० स० ७

मित्रदशाचेत्तदापिजीवति मध्यमदशाचेत्तदापीडाभवति ततोपिजीवति अस्माकंसत्याचार्यमाभिमतमिति १३ अथयस्मिन्योगेजातस्या युःप्रमाणंनज्ञायतेतद्योगज्ञानंपुष्पिताग्रयाह गुरुरिति कुलीरलग्नेकर्कटोदयेगुरुशशिसहितेजीवचंद्रयुक्ते तथाशशितनयेबुधेभृगुजेचशुक्रेकेंद्र यातेकंटकगते शेषैःपरिशिष्टैः रविभौमसौरैः भवरिपुसहजोपगतैः भवस्थानमेकादशंरिपुस्थानंषष्ठंसहजस्थानंतृतीयंएतेषुभवरिपुसहजेषुउ पगतैः स्थितैः इहास्मिन्योगेजातस्यानुक्रमाद्विनागणितकर्मांतरेणापिविनाऽमितंअपरिमितायुःस्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यदाकर्कटल

ग्नंभवति तत्रैवचंद्रजीवौव्यवस्थितौभवतः बुधशुक्रौसहितौपृथक्स्थौवालग्नचतुर्थसप्तमदशमस्थानानामन्यतमेयथासंभवंभवतः परिशे
षाः आदित्यांगारकशनैश्चराः पृथक्सहितावायथासंभवमेकादशषष्ठतृतीयगाः भवंति तदाईदृक्योगेयोजातः तस्याऽमितप्रमाणमायु
र्भवति अनुक्रमाद्गणितानीतांविनैव अयमर्थः एवंविधयोगदृष्टेआयुर्दायगणनानकर्तव्या यस्मात्तस्यासंभवइति अतोन्यथाजातस्यय
थागतेनायुषावश्यमेवभावितव्यं नायुःपिंडस्यावीकृतस्यमृत्युर्भवतिनचायुःपिंडमतिक्रम्यते नजीवितव्यमिति यस्मिन्योगेजातस्याना-
चारस्यैवायुषोध्वंसोभवतिइति तथाचस्मृत्युक्तं पारदारमायुष्यंइत्येवमादिकैर्दोषैर्नजीवति एतद्योगेजातस्यायुर्वेदोक्तैर्विधिसेवितैरसायनैः

उद्यरविशशांकप्राणिकेंद्रादिसंस्थाः प्रथमवयसिमध्येंत्येचदद्युः फलानि
नहिनफलविपाकः केंद्रसंस्थाद्यभावेभवतिहिफलपंक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि ॥ १ ॥

प्रयोगैर्यथाभिहितैर्दीर्घमायुरवाप्नोतीति ॥ १४ ॥ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृत्तौआयुर्दायाध्यायःसप्तमः ७ अथातो
दशांतर्दशाध्यायोव्याख्यायते परिज्ञातसमस्तायुषः पुरुषस्याजीविताभ्यंतरेस्थितयोः सुखदुःखयोःपरिच्छेदः क्रियते तत्रचशोध्यक्षेपावि
शुद्धमायुर्यावत्प्रमाणंयेनग्रहेणदत्तं तावत्प्रमाणैवतस्यसंबंधिनीदशाभवति तत्रदशाक्रमानज्ञायतेतज्ज्ञानंमालिन्याह उदयोलग्नं तनुः
रविरादित्यआत्माशशांकश्चंद्रोमनः एषामुदयरविशशांकानांमध्याद्यः प्राणीबलवान् तद्बलवशात्तस्यसंबंधिनीप्रथमादशाभवति प्राधा

न्यादेहवता तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नमध्येतत्कालयोगादधिकंबलंयः बिभर्तितस्यादिदशेष्यतेसाशेषास्ततःशेषबल
क्रमेणेति उदयश्चरविश्चशशांकश्चोदयरविशशांकाः उदयरविशशांकानांप्राणीउदयरविशशांकप्राणीउदयरविशशांकप्राणीचकेंद्रादिसं
स्थाश्चोदयरविशशांकप्राणिकेंद्रादिसंस्थाः एवमेषांमध्याद्येनप्रथमादशादत्तातस्यैवकेंद्रादिसंस्थाः केंद्रपणफरापोक्लिमेषुस्थिताग्रहाः वी
र्योपचयक्रमेणदशादद्युः एवंलग्नार्कशशांकानांमध्यादेकस्यबलवतोदशाआदौपरिकल्प्याततस्तस्यकेंद्रस्थास्तेषांदशाः परिकल्प्याः तैः
केंद्रस्थैः प्रथमेवयसिफलंदत्तंभवति यदुक्तं प्रथमवयसिमध्येंत्येचदद्युःफलानीति तथाचयवनेश्वरः पूर्वेतुकेंद्रोपगताःफलंतिमध्येवयःपा
णफरांनिविष्टाः आपोक्लिमस्थाःफलदावयोंत्येयथाबलंस्वंसमुपैतिपूर्वं अथयदिकेंद्रस्थाग्रहाः नभवंति तदा कः प्रथमेवयसिफलंप्रय-
च्छतीत्याह नहिनफलविपाकइत्यादि केंद्रस्थाद्यभावेकेंद्रस्थानांग्रहाणामभावेअसंभवसाति प्रथमवयसि यः फलविपाकः सनहिनयतो
द्दोनयोप्रकृत्यर्थंगमयतः पणफरस्थानामप्यभावेमध्येवयसिफलविपाकोनहिन एतदुक्तंभवति यदाकेंद्रस्थाग्रहानभवंतितदापणफरस्थाः
पूर्वंफलंप्रयच्छंति ततआपोक्लिमस्थाः अथकेंद्रस्थाः पणफरस्थाश्चनभवंति तदासर्वस्मिन्नेववयसिआपोक्लिमस्थाः फलंप्रयच्छंति
यतउक्तंभवतिहिफलपंक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपिइति एवमापोक्लिमस्थानामभावेप्रथमंकेंद्रस्थाः फलंप्रयच्छंति ततः पणफरस्थाः आ
पोक्लिमस्थानभवंति नचपणफरस्थास्तदासर्वस्मिन्नेववयसिकेंद्रस्थाः फलंप्रयच्छंति एतदुक्तंभवति लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशा
भवेत्प्रथमा प्रथमांदशांकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांसर्वेषांकल्पनीया तेषांपरिकल्प्यपणफरस्थानांपरिकल्पनीयास्ततःपरमापोक्लिमस्था

नांकेंद्रस्थानामभावेप्रथमंदशापतेरनंतरंपणफरस्थानांकल्पनीयास्ततः आपोक्लिमस्थानांकेंद्रस्थानाममावेपणफरस्थानामप्यभावे आ पोक्लिमस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाभवंति पणफरस्थानभवंति आपोक्लिमस्थाएवभवंतितदाकेंद्रस्थानांकल्पयित्वा। आपोक्लि मस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाएवकेवलंभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः अथपणफरस्थाभवंति तदापणफरस्थानामेवकल्पनीयाः अ थापोक्लिमस्थाभवंतितदातेषामेवकल्पनीया; तथाचस्वल्पजातकेउक्तं लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमा तत्केंद्रपणफरापो क्लिमोपगानांबलाच्छेषाः ॥ १ ॥

आयुः कृतंयेनहियत्तदेवकल्प्यादशासाप्रबलस्यपूर्वा। साम्येबहूनांबहुवर्षदस्यतेषांचसाम्येप्रथमोदितस्य । २ ।

अथदशाकालप्रमाणंकेंद्रस्थानानामपिदशाक्रमज्ञानमिंद्रवज्रयाह आयुःकृतमितिशोध्यक्षेपाविशुद्धमायुर्यावद्वर्षप्रमाणंयेनग्रहेणदत्तंतस्यग्रह स्यसंबंधिनीदशाकल्प्यापरिकल्पनीयातत्रलग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमेतिन्यायेनतद्दशांप्रथमंकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांम ध्यात्सैवदशाप्रबलस्यगतिबलस्यपूर्वंप्रथमंकल्प्याअनंतरंतस्मादूनबलस्य एवंक्रमेणयथायथाऊनबलाभवंति तथातथापश्चात्तदीयदशाःकल्प नीयाःएवंकेंद्रस्थानांदशाःपरिकल्प्यास्ततःपणफरस्थानांअनेनैवक्रमेणपरिकल्प्याःततःआपोक्लिमस्थानांअनेनैवक्रमेणेति साम्येबहूनामि ति केंद्रस्थानांबहूनांग्रहाणांबलसाम्येसतिबहुवर्षदस्यबहूनिवर्षाणियेनदत्तानितस्यप्रथमंदशा।परिकल्प्या नन्वत्रकथंग्रहाणांबलसाम्यंभवति

यदिद्वावपिसुहृत्त्रिकोणोच्चगतौभवतस्तदानैसर्गिकेनबलेनयोधिक; सएवबलीस्यात् किंतुस्थानदिक्चेष्टाकालबलग्रहदर्शनादिबलानियाव दगणितविधिनैकीक्रियंतेतावद्बलसाम्यंभवति ग्रह।णांयथासामान्येनोदाहरणं यादिशनैश्चरोबलत्रयेणसंयुक्तोभवति भौमोबलद्वयेनतदा तत्रभौमस्यनिसर्गबलवत्वाद्बलसाम्यंभवत्येवंसर्वेषामपिज्ञेयं तेषांचसाम्येप्रथमोदितस्येतितेषांवर्षाणांसाम्येवर्षदानतुल्येपिप्रथमोदितस्य दशापरिकल्प्याप्रथममादावर्कमंडलाद्यउदितउद्गतस्तस्ययदाबलसाम्यंनभवति तदाबहुवर्षदेपिग्रहेस्थितेतदाप्रथमोदितेपिस्थितेबलाधिक स्यैवपूर्वदशापरिकल्प्यातेषांचबलसाम्येप्रथमोदितस्येत्यत्रद्विविधउदयः प्रत्यहंचक्रभ्रमवशादेकःआदित्यविप्रकर्षेणापरः तत्रेहादित्यविप्र

एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुस्वं त्र्यंशंत्रिकोणग्रहगःस्मरगःस्वरांशम् ।

कर्षेणउदयोगीणतस्कंधोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्रचभगवान्गार्गिः बलीलग्नेंदुसूर्याणांदशामाद्यंप्रयच्छति तस्मात्ततःप्रयच्छंतिकेंद्रा दिस्थाःक्रमेणतु तत्रापिबलिनःपूर्वंतत्साम्येबहुदायकाः तत्साम्येपिप्रयच्छंतियेपूर्वंरविविच्युताः ॥ २ ॥ एवंदशाव्यवस्थायांजाता यामंतर्दशापाकग्रहज्ञानंवसंततिलकेनाह एकर्क्षगोर्द्धमिति दशापतिनासहैकर्क्षगोग्रहः एकस्मिन्राशौव्यवस्थितःदशापतिः दत्तांतर्दशा कालस्ययदर्द्धंतदपहृत्यस्वैरात्मीयैर्दशागुणैः परिपाचयति त्र्यंशमिति त्र्यंशंत्रिकोणग्रहगः दशापतेस्त्रिकोणग्रहगोनवपंचमस्थानयोरन्य तमस्थितोदशापतिर्दत्तांतर्दशाकालात्त्र्यंशंतृतीयभागमपहृत्यस्वैरात्मीयैः दशागुणैः परिपाचयति स्मरगःस्वरांशमिति दशापतेः स्म

रगः सप्तमस्थानस्थः दशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्स्वरांशसप्तमभागमपहृत्यस्वैर्दशागुणैः परिपाचयति पादंफलस्यचतुरस्रगतदशापतेः चतुरस्रगोष्टमचतुर्थस्थानस्थोदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्पादंचतुर्थभागमपहृत्यस्वैर्दशागुणैः परिपाचयति सहोराः होरालग्नंतयासहिताः परस्परमन्योन्यमनेनप्रकारेणव्यवस्थिताः स्वैःस्वैर्दशागुणैः परिपाचयंति एतदुक्तंभवति यथादशापतेः सकाशादेकर्क्षादिस्थोग्रहोयथास्वंपठितमंशंपरिपाचयति तथालग्नमपिपाचयति अत्रदशापतेः प्रथममंशपरिकल्पनांकृत्वापश्चादेकर्क्षादिस्थितानांकर्तव्याः यस्माद्दशापतेर्योभागआगच्छतितदनुसारेणार्द्धयोभागाः परिशेषाणांभवंति अथैकस्मिन्स्थानेयदाबहवोग्रहाभवंति तदातेषांमध्येयोबलवान्

पादंफलस्यचतुरस्रगतःसहोरास्त्वेवंपरस्परगताःपरिपाचयंति ।३।

सएवैकःपरिपाचयतिनान्ये कथमेतदवगम्यते उच्यते एकवचननिर्देशात् एकर्क्षगोर्धमपहृत्यददातितुस्वामित्याद्येकवचनात् नकेवलंमिहिराचार्येणैकवचननिर्देशःकृतोयावत्स्वल्पजातकेपि तथाचोक्तम् एकर्क्षगोर्द्धंत्र्यंशंत्रिकोणयोःसप्तमेतुसप्तांशं चतुरस्रयोस्तुपादंपाचयतिगतोग्रहःस्वगुणैरिति गर्गादीनामप्येकवचननिर्देशोस्ति तथाचभगवान्गार्गिः एकर्क्षेसंस्थितश्चार्द्धंत्रिभागंतुत्रिकोणगः सप्तमस्थःस्वरांशंतुपादंतुचतुरस्रगः लग्नेनसहिताःसर्वेह्यन्योन्यंफलदायकाः यवनेश्वरश्चाप्येवम् कालोर्द्धमागैकग्रहाश्रितस्यतर्दधभागंलभतेचतुर्थेत्रिभागभागीचत्रिकोणसंस्थस्तदर्धभाग्स्याच्चपृथक्त्रिकोणे स्यात्सप्तमेसप्तमभागभागीस्थितोग्रहश्चारवशात्ग्रहस्य एवंसर्वत्रैकवचन

निर्देशः तस्मादेवंज्ञायते यतएकएवांशहारोभवति नसर्वइति तथाचसत्यः अर्धंतृतीयमर्द्धांस्तथार्द्धस्वोच्चसप्तमंभागम् एकर्क्षेनवपंचम
चतुर्थनिधनाद्यसप्तानां दद्युर्महाग्रहाणांस्वदशास्वंतर्दशाख्यानां फलकालान्मिश्रावीविंक्रमेणभेद्याश्चतेप्येवम् एकर्क्षगेषुबलवान्भागहा
रोमत्रतोरिपोर्वापि मित्रंचपुष्टफलंतस्मिन्काल्लेरिपुर्नैवं तथाचयमः एकर्क्षोपगतानांयोभवतिबलाधिकोविशेषेण एकःसएवहर्तानान्येतत्र
स्थिताविहगाइति लग्नेपियत्रांशापहारित्वंप्राप्तस्तत्रचलग्नेयदाग्रहःस्थितोभवति तदालग्नग्रहयोर्योबलवान्सएवैकः पठितमंशमपहर
ति नेतरइति अन्येसर्वेषामेकादिराशिगानामंतर्दशाभागमिच्छंति अन्येपुनःएकमेवभागंगृहीत्वाभागस्यैकर्क्षगानांभागीकृत्यतद्भागमिच्छं

स्थानान्यथैतानिसवर्णयित्वासर्वाण्यधश्छेदविवर्जितानि । दशाब्दपिंडेगुणकायथांशंछेदस्तदैक्येनदशाप्रभेदः ।४।

ति ।३। अथदशापरिकल्पनाज्ञानमिंद्रवज्रयाह स्थानानीति अर्धादिकाभागाःस्थानशब्देनोच्यंते तेषामर्धादिकानांभागानांसवर्णनाकार्या
सवर्णनासदृशछेदनासादृश्यमुत्पाद्यततस्तानिसर्वाणिस्थानानिअधःछेदैःविवर्जितानिकार्याणिछेदानपास्यइत्यर्थः उपरिस्थिताराशयो
यथासंभवंप्रत्यंशंगुणकाराभवंति छेदस्तदैक्येनतेषांराशीनामैक्येनसंयोगेनछेदोभागहारोभवति कस्मिन्गुणकाराभागहाराइत्याहदशाब्द
पिंडेदशावर्षसमूहेतेनैतदुक्तंभवति दशाब्दान्पृथक्पृथक्गुणकारैःसंगुण्यच्छेदेनविभज्यावाप्तंवर्षाद्यंतर्दशाभवति तद्यथोदाहरणम् दशाप
तिनैवकेवलंकश्चिद्ग्रहःस्थितः अन्यस्थानेपुनकश्चित्स्थितस्तदासएवापहारीतत्रदशापतेःरूपस्यैकस्यैवाधारूपमेकंन्यसेत् एवमर्द्धहारस्य

रूपस्याधोरूपद्वयंन्यासः $\frac{१}{१}$।$\frac{१}{२}$ अत्रपरस्परच्छेदगुणावेतौराशीकर्तव्यौकृतौजातौ $\frac{२}{२}$।$\frac{१}{२}$ एतौसमच्छेदीभूतौछिदहीनौ।१।२। एतौगुणकारौअन
योर्योगः ३ एषभागहारः अत्रदशापतिदत्तायुर्दायः ३।०।०।०। एतद्द्वाभ्यांसंगुण्यत्रिभिर्विभज्यावाप्तंफलम् २ इयंमूलदशापतेरंतर्दशा
अथपुनरेवमूलदशापतिवर्षाणि ३ मा० दि.घ.एकेनसंगुण्यत्रिभिर्विभज्यावाप्तंफलंवार्षादि १ व.मा.दि.घ.इयंदशापतिनासहैकराशिव्यवस्थित
स्यांतर्दशाएवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालएकराशिगेनग्रहेणार्द्धपाचितोभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगोवर्षादिः ३।०।०।० जातासैव
मूलदशेतिअथदशापतेःनवपंचमस्थानयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहःस्थितोभवति नद्वितीयेनचदशापतिनासहनचतुरस्रयोःनचसप्तमेतदा
न्यासः $\frac{१}{१}$।$\frac{१}{२}$ एतौपरस्परच्छेदहतौ $\frac{२}{२}$।$\frac{१}{२}$ छेदनहीनौ ३।१ एतौगुणकारोएकीकृतौ ४ एषभागहारः मूलदशापतेःदायः ४।०।०।०।
अस्यत्रिगुणस्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ।४।०।०।० एकगुण
स्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० एषात्रिकोणस्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालंत्रिकोणस्थेनग्रहेणात्रिभाग
मपहृत्यपाचितंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगःजातः ४।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेश्चतुर्थाष्टमयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्
ग्रहोभवतिनाद्वितीयेनचदशापतिनासहनात्रिकोणयोः नसप्तमे तदान्यासः $\frac{१}{१}$।$\frac{१}{४}$ परस्परच्छेदहतौ $\frac{४}{४}$।$\frac{१}{४}$ छेदहीनौ ४।१ एतौगुणकारौ
एकीकृतौ ५ एषभागहारःमूलदशापतेर्दायः ।५।०।०।०। अस्यचतुर्गुणस्य ।२०।०।०।० पंचभिर्भागमपहृत्यावाप्तं ।४।०।०।०।
अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०।०। एकगुणस्यपंचभिर्भागमपहृत्यावाप्तं ।१।०।०।०। एषाचतुरस्र

स्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालाच्चतुरस्रस्थेनपादमपहृतंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोग: ।५।०।०।० जातासै
वमूलदशेति अथदशापतेःसप्तमेस्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति नदशापतिनासहनत्रिकोणेनचतुरस्रयोस्तदान्यासः १/१।१/३। परस्परच्छेदहतावेतौ
१/३।१/१।छेदहीनौ।७।१।एतौगुणकारौएकीकृतौ ८ एवभागहारःदशापतेःदाय:।८।०।०।०। अस्यसप्तगुणस्या ५६ ष्टाभिःभागमपहृत्यावाप्तंव
र्षादि:७।०।०।०।इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशापतेःदाय:८।०।०।०।अस्यैकगुणस्याष्टाभिःभागमपहृत्यावाप्तम्।१।०।०।०।इयंमू
लदशापतेःसप्तमस्थानस्थस्यांतर्दशा एवंमूलदशापत्यंतर्दशाकालात्सप्तमोभागःसप्तमस्थनग्रहेणपाचितोभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्य
योग:।८।०।०।०जातासैवमूलदशेति एवमेकस्मिन्दशाविकल्पा:अत्रादौमूलदशापतेरंतर्दशाभवति तदनंतरमंशहतस्य अथदशापतिनासहै
कस्मिन्राशौकश्चिद्ग्रहोभवत्यपरश्चनवमपंचमयोर्मध्यादेकस्मिन्भवतिनद्वितीयेनान्येषुस्थानेषुनचतुरस्रयो:नसप्तमेतदान्यासः १/१।१/२।१/३।
एतेराशयःपरस्परच्छेदहताजाता:६/६।३/६।२/६।छेदहीना:।६।३।२। एतेगुणकाराःएकीकृता:११ एवमागहार:अथदशापतिदाय:।११।०।०।०। अ
स्यषड्गुणस्यैकादशभिःभागमपहृत्यावाप्तं६।०।०।०। एवंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।०।०त्रिगुणस्यैका
दशभिःभागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।०। इयमर्धपाचकस्यांतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य।११।०।०।०। द्विगुणस्यैकादशभिःभाग
मपहृत्यावाप्तं २।०।०।०।इयंत्रिकोणावस्थितस्यांतर्दशाअत्रदशापते:यद्ग्रहतदेकगृहावस्थित:पाचयातित्रिभागंचत्रिकोणगः अंतर्दशात्रय
स्यास्ययोग: ११।०।०।०।जातासैवमूलदशेतिअथदशापतिनासहैकस्मिन्राशौकश्चिद्भवत्यपरश्चतुरस्रयो: मध्यादेकस्मिन्नद्वितीयेनचा

न्येषुस्थानेषुनात्रिकोणयोःनसप्तमेतदान्यासः।१/१।१/२।१/४।एतेपरस्परच्छेदहताजाताः।८/८।४/८।२/८। छेदहीनाः८।४।२एतेगुणकाराःएकीकृताः१४एषभा
गहारःअथदशापतिदायस्यास्य १४।०।०।०अष्टगुणस्यचतुर्दशभिःभागमपहृत्यावाप्तं८।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशाप
तिदायस्यास्य ।१४।०।०।०। चतुर्गुणस्यचतुर्दशभिःभागमपहृत्यावाप्तं ।४।०।०।०। इयमर्धपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदाय
स्यास्य १४।०।०।०। द्विगुणस्यचतुर्दशभिःभागमपहृत्यावाप्तं ।२।०।०।०। इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा अत्रदशापतेः यदर्द्धतदेकग्र
हावस्थितःपाचयति चतुर्भागंचतुरस्रगतः अंतर्दशात्रयस्यास्ययोगः ।१४।०।०।०। जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतिनासहैकस्मि
न्राशौकश्चिद्भवत्यपरश्चसप्तमेनान्येषुस्थानेषु तदान्यासः ।१/१।१/२।१/७। एते परस्परच्छेदहताजाताः ।१४/१४।७/१४।२/१४। छेदहीनाः १४।७।२
एतेगुणकाराः एकीकृताः २३ एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य २३।०।०।०। चतुर्दशगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्या
वाप्तं १४।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३ ।०।०।० सप्तगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावाप्तं
७।०।०।० इयंपाचकस्थेनसहावस्थस्यांतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०।०द्विगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावाप्तं२।
०।०।० इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगःजातः २३।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः अपिग्र
होऽव्यवस्थितःनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः ।१/१।१/३।१/३। एतेराशयः परस्परच्छेदहताजाताः ।९/९।३/९।३/९। छेदहीनाः९।३।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः
१५ एषभागहारः दशापतिदायस्यास्य ५।०।०।० नवगुणस्यपंचदशभिः भागमपहृत्यावाप्तम् ३।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्द

शा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०।० त्रिगुणस्य १५।०।०।० पंचदशभिः भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० इयंत्रिकोणस्थस्यां
तर्दशाद्वितीयस्यैवैव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ५।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नकश्चिद्ग्र
हाव्यवस्थितः चतुरस्रयोःमध्यादेकस्मिन्नापिनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः । $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ । एतेपरस्परच्छेदहताजाताः । $\frac{12}{12}$ $\frac{4}{12}$ $\frac{3}{12}$ । छेदहीनाः
१२।४।३ एते गुणकाराः एकीकृताः १९ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० द्वादशगुणस्यैकोनाविंशत्याभाग
मपहृत्यावाप्तं १२।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० चतुर्गुणस्यैकोनाविंशत्याभागमपहृत्यावा
प्तं ४।०।०।० इयंत्रिकोणभागपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।०।० त्रिगुणस्यैकोनाविंशत्याभागमपहृत्यावाप्तं
३।०।०।०। इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः १९।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिगुणयोर्मध्यादेक
स्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहोन्यः सप्तमेतदान्यासः । $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{7}$ ।एतेराशयःपरस्परच्छेदहत।जाताः २१। ७। ३ / २१।२१।२१ छेदहीनाः २१।७।३ एतेगुणकाराः
एकीकृताः ३१ एषभागहारः दशापतिदायस्यास्य ३१।०।०।०। एकविंशत्या संगुणितस्यैकत्रिंशताभागमपहृत्या
वाप्तं२१।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिदशावर्षाणि३१।०।०।०सप्तभिः संगुण्यैकत्रिंशताभागमपहृत्यावाप्तं७।०।०।० इयंत्रिभाग
पाचकस्यांतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।०।०त्रिभिःसंगुण्यैकत्रिंशताभागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशाअ
स्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ३१।०।०।० जातासैवमूलदशेति यत्रदशापतेः चतुरस्रयोः द्वयोरेवग्रहौस्थितौनान्यत्रतदान्यासः । $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{4}$ । एतेरा

शयः परस्परच्छेदहताजाताः [illegible] छेदहीनाः १६।४।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः २४ एषभागहारः मूलदशापतिवर्षाण्येतानिषो
डशभिःसंगुण्य ९६।०।०।० चतुर्विंशत्या २४ भागमपहृत्यावाप्तम् ४।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतेः दायस्यास्य
६।०।०।० चतुर्गुणस्यचतुर्विंशत्याभागमपहृत्यावाप्तम् १।०।०।० इयंचतुर्थभागपाचकस्यांतर्दशा द्वितीयस्याप्ययैवअस्यांतर्दशात्रयस्ययो
गः६।०।०।० सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोःमध्यादेकस्मिन्कश्चिद्ग्रहोभवति सप्तमेन्यस्तदान्यासः [illegible] एतेराशयःपरस्प
रच्छेदहताजाताः [illegible] छेदहीनाः२८।७।४ एतेगुणकाराःएकीकृताः ३९एषभागहारःअथमूलदशापतिवर्षाणि ३६।०।०।० एतान्य
ष्टाविंशत्यासंगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपहृत्यावाप्तम् २५।१०।४।३६ इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिदशावर्षाणि ३६ सप्तभिःसंगुण्यै
कोनचत्वारिंशताभागमपहृत्यावाप्तम् ६।५।१५।८ इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६चतुर्भिःसंगुण्यैकोनचत्वारिंश
ताभागमपहृत्यावाप्तं ३।८।९।२५ इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशाअस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति एवंत्रिविक
ल्पाः । अथयत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्व्यवस्थितोद्वयोरपित्रिकोणयोः तदान्यासः [illegible] एतेराशयः परस्परच्छेदहताजाताः
[illegible] छेदहीनाः १८।९।६।६ एतेगुणकाराःएकीकृताः३९एषभागहारः अथमूलदशापतिवर्षाणि १३।०।०।० अतःप्राग्वदंतर्दशा
न्यासः [illegible] अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः१३।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्व्यवस्थितःत्रिकोणयोः
मध्यादे [illegible] कस्मिन्कश्चित्व्यवस्थितश्चतुरस्रयोर्मध्यादेकस्मिन्नेवनान्यत्रतदान्यासः [illegible] एतेराशयः परस्परच्छेदहताजाताः

बृ.जा
७७

२४।१२।८ । ६ छेदहीनाः २४।१२।८।६ एतेगुणकाराः एकीकृताः ५० एषभागहारःमूलदशा ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्द
२४।२४।२४।२४ शाः १७।३।१०।४८।८।७।२०।२४।५।८।३।३६।४।३।२५।१२ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।० जाता टी०
सैवमूलदशाति अथदशापतिनासहैकस्मिन्राशौकाश्चितुव्यवस्थितास्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नान्यः सप्तमेव्यवस्थितोन्यत्रतदान्या
सः १।१।१।१ एतराशयः परस्परच्छेदहताजाताः ४।२।२।१।१४।६ छेदहीनाः४।२।२।१।१४।६ एतेगुणकाराःएकीकृताः ८३ एषभाग
हारः १।२।३।७ मूलदशावर्षाणि ३६।०।०।० अतःप्राग्व ४।२।४।२।३।२।४।२ च्चतस्रोंतर्दशाःआनी [illegible] ताःअस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६
०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतिनासहैकस्मिन्राशौकश्चिद्व्यवस्थितः अन्योद्वयोश्च [illegible] तुरस्रयोस्तत्रन्यासः [illegible] एते
परस्परच्छेदहताः ३।२।१६ ।८। ८ छेदहीनाः ३।२।१६।८।८ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६४ एषभागहारःमूलदशा ३६।०।०।० अतः
प्राग्वच्चतस्रों ३।२।३।२।३।२।३।२ तर्दशाः [illegible] अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथ
यत्रदशापतिनासैहकस्मिन्राशौकश्चिद्द्यवस्थितो [illegible] न्यश्चतुरस्रयोःमध्यादेकस्मिन्नन्यःसप्तमेतदान्यासः १।१।१।१ एतेपरस्पर
१।२।४।७
च्छेदहताजाताः [illegible] छेदहीनाः५६।२८।१४।८ एतेगुणकाराःएकीकृताः १०६ एषभागहारःमूलदशा ३६।०।०।० अतः प्रा
ग्वच्चतस्रोंतर्दशाः १।९।६।४८।९।६।३।२४।४।९।१।१४।२।२।८।१८।६ अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः जातासैवमूलदशेति ३६।०।०।० अथ
यत्रात्रिकोणयोःद्वयोःकश्चिद्ग्रहःस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्तदान्यासः [illegible] एतेपरस्परच्छेदहताःजाताः [illegible] छेदहीनाः

३६।१२।१२।९ एतेगुणकारा:एकीकृता: ६९ एषभागहार: मूलदशा २३।०।०।० अत:प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा: १२।०।०।०।४।०।०।०।४।०।०।
०।३।०।०।० अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगोजात:२३।०।०।० सैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्नास्थित: कश्चिद्
द्वयोश्चतुरस्रयोश्चतदान्यास: १/१।१/३।१/४।१/४ एतेपरस्परच्छेदहताजाता: ४८/४८।१६/४८।१२/४८।१२/४८ छेदहीना: ४८।१६।१२।१२ एतेगुणकाराएकीकृता:८८एषभा
गहार:मूलदशा २२।०।०।०अत:प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा: १२।०।०।०।४।०।०।०।३।०।०।०३।०।०।०अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोग:जातासैव
२२।०।०।० मूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्नकश्चित्स्थित: चतुरस्रयोरप्येकस्मिन्सप्तमेचकश्चित् स्थितस्तदान्या
स: १/१।१/३।१/४।१/७ एतेराशय; परस्परच्छेदहताजाता: ८४/८४।२८/८४।२१/८४।१२/८४ छेदहीना: ८४।२८।२१।१२ एते गुणकारा; एकीकृता: १४५एषभागहार:
मूलदशा ३६।०।०।० अत:प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा: |२०/१०।६/११।५/२।२/११| अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोग:३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथयत्रद
शापते श्चतुरस्रयो: द्वयोरपिग्रहास्थित: सप्तमे |७/८९।१२/३८।१६/५८।२२/३३| चतदान्यास: १/१।१/४।१/७।१/८। एतेपरस्परच्छेदहताजाता: ११२/११२।२८/११२।१६/११२।१४/११२। छे
दहीना: ।११२।२८।२८।१६ एतेगुणकारा: एकीकृता: १८४ एषभागहार: मूलदशा ३६।०।०।०। अत:प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा: २१।
१०।२८।४२।५।५।२२।११।५।५।२२।१०।३।११।६।५७। अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोग: ३६।०।०।०। जातासैवमूलदशेति एवं
चतुर्विकल्पा: अथपंचविकल्पेषुन्यासोद्वयग्रहावस्थानंबोद्धव्यम् न्यास: १/१।१/२।१/३।१/३।१/४। छेदेनानेन २४ हताजाता: गुणकारा: २४
१२।८।८।६ भागहार;५८न्यास; १/१।१/२।१/३।१/३।१/७ छेदेनानेनगुणकारा: ४२।२१।१४।१४।६ भागहार:९७न्यास: १/१।१/२।१/३।१/४।१/४ छेदेनानेन२४ गुणका

रा: २४।१२।८।६।६ भागहारः ५६ न्यासः १/१ १/२ १/४ १/४ १/७ छेदेनानेन५६गुणकाराः ५६।२८।१४।१४।८ भागहारः १२० न्यासः १/१ १/२ १/३ १/४ १/७ छेदे
नानेन८४ गुणकाराः८४।४२।२८।२१।१२ भागहारः१८७ न्यासः छेदेनानेन१४४गुणकाराः १४४।४८।४८।३६।३६ भागहारः ३१२
न्यासः १/१ १/३ १/३ १/४ १/७ छेदेनानेन ८४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।१२। भागहारः १७३ एवंपंचविकल्पाः अथषड्विकल्पाःन्यासः १/१ १/२ १/३ १/३ १/४ १/८
छेदेनानेन २५२ गुणकाराः २५२।१२६।८४।८४।६३।३६ भागहारः६४५ न्यासः १/१ १/२ १/३ १/४ १/८ १/७ छेदेनानेन१ ६८ गुणकाराः १६८।८४।
५६।४२।४२।२१ भागहारः ४१६न्यासः १/१ १/२ १/३ १/३ १/८ १/७ छेदेनानेन९६गुणकाराः ९६।४८।३२।३२।२४।२४ भागहारः२५६न्यासः १/१ १/३ १/३ १/४ १/४ १/७
छेदेनानेन ८४।गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।२१।१२ भागहारः १९४ इति जाताः षड्विकल्पाः चत्वारः अथ सप्तविकल्पाः न्यासः
१/१ १/२ १/३ १/३ १/४ १/४ १/७ छेदेनानेन १६८गुणकारा १६८।८४।५६।५६।४२।४२।२४ भागहारः४७२ एवंयावंतोदायहाराभवन्ति तावदेवतत्कर्मउ
पपद्यते यावंतोनभवंति ता वत्कर्मनोपपद्यतइति एकविकल्पोनास्ति द्विविकल्पाश्चत्वारः४ त्रिविकल्पाः७सप्त चतुर्विकल्पानव९पंच
विकल्पाःसप्त७ षड्विकल्पाश्चत्वारः ४ सप्तविकल्पएकः १ एवंद्वात्रिंशद्विकल्पाः ३२ यत्रबहवः पाचकाभवंति तत्रप्रथमंमूलदशाप
तिरेवांतर्दशापाचकोभवति ततः परयएवंदशाविभागक्रमः सएवांतर्दशाविभागक्रमःयस्यादौदशापाचकत्वंतस्यैवांतर्दशापाचकत्वं यस्य
पश्चात्तस्यपश्चादितिदशाक्रमपाचनेयस्यांतर्दशापाचकत्वंनप्राप्तं तस्यनवक्तव्यं तदनन्तरंयस्यप्राप्तं तस्यैववक्तव्यं अत्रान्ये मूलदशा
पतेरंतर्दशांदत्वा ततःपरंएकर्क्षस्यददाति ततस्त्रिकोणगतस्य ततश्चतुरस्रगतस्य ततःसप्तमगतस्य त्रिकोणचतुरस्रयोर्यदाग्रहौतदातयोर्व

लाधिकस्तस्यादौतच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः आदावन्तर्दशापाकोभवत्येवदशापतेःततःपरंतुवक्तव्यंदशापाकक्रमेणतु ॥ ४ ॥
एवंदशांतर्दशाविभागेज्ञातेकस्यसंबंधिनीदशांतर्दशावाशुभफलाभवति कस्याशुभफलेत्येतन्नज्ञायतेतदर्थंदशादेःस्वफलानुरूपाःसंज्ञावैता
लीयेनाह सम्यग्बलिनइति प्रसूतौपुरुषस्यजन्मकालेयोग्रहःसम्यग्बलवान्भवति पूर्वोक्तैःबलैःसर्वैःयुक्तोभवति तत्संबंधिनीसंपूर्णनाम्नी
दशाभवति नबलंयावत्स्वतुंगभागे ऽवस्थितस्यपरमोच्चभागगतस्यैवसंपूर्णानाम्नीदशाभवति सम्यग्बलिनइत्युक्त्वा पुनःस्वतुंगभागइ
त्यनेनैतज्ज्ञापयति यथापरमोच्चगतोग्रहोऽन्यैः बलकारणैः युक्तोनभवति तथापि तस्यसंबंधिनीदशासंपूर्णैव संपूर्णायांदशायांअंतर्दशायां

सम्यग्बलिनः स्वतुंगभागेसंपूर्णाबलवर्जितस्यरिक्ता । नीचांशगतस्यशत्रुभागेज्ञेयानिष्टफलादशाप्रसूतौ ॥५॥

चकालेशरीरारोग्यधनवृद्धिभिःपुरुषोभिवर्द्धते अथसमस्तबलैःयुक्तोनभवति किंचिदूनबलस्तदातस्यसंपूर्णनाम्नीदशाभवति अथपरमोच्चग
तोनभवतिकेवलमेवोच्चराशिगतोभवति तदातस्यदशापूर्णैवभवतिपूर्णायांचदशायांकालेधनलाभमवाप्नोतितत्रारोग्यं बलवर्जितस्यग्रहस्य
रिक्तानाम्नीदशाभवति यश्चनीचराशौस्थितःतस्यरिक्तैव रिक्तादशाकालेंतर्दशाकालेधनहानिमवाप्नोति नीचांशगतस्येति नीचांशेनीच
राशिनवभागेयोग्रहोगतःस्थितोभवति यश्चशत्रुभागेशत्रुनवांशेचस्थितस्तस्यदशानिष्टफलाज्ञेयाज्ञातव्या अनिष्टफलदशांतर्दशाकालेधन
हानिमनारोग्यंचप्राप्नोति अत्रचभगवान्गार्गिः सर्वैर्बलैरुपेतस्यपरमोच्चगतस्यच संपूर्णाख्यादशाज्ञेयाधनारोग्यविवर्द्धिनी सर्वैर्बलैर्विहीं

नस्यनीचराशिगतस्यच रिक्तानामदशाज्ञेयाधनारोग्यविनाशिनी स्वोच्चराशिगतस्याथाकिंचिद्बलयुतस्यच पूर्णानामदशाज्ञेयाधनवृ
द्धिकरीशुभा यःस्यात्परमनीचस्थस्तथाचारिनवांशके तस्यानिष्टफलानामव्याध्यनर्थाविवार्द्धिनी ॥ ५॥

अथदशांतर्दशासंज्ञाः पुनरपींद्रवज्रयाह भ्रष्टस्येति तुंगात्परमोच्चात्भ्रष्टस्यच्युतस्यावरोहिसंज्ञा अवरोहिणीनाम्नीदशाज्ञेया दशापर
मोच्चभागादारभ्ययावत्परमनीचभागादि अत्रांतरेयद्राशिषट्कं तत्रावास्थितेनग्रहेणयादत्तादशांतर्दशाद्यासावरोहिणी संज्ञाभवति यस्मा
त्परमोच्चाद्भ्रष्टः प्रत्यहमधोवतरतीतिविकल्प्यते यावत्परमनीचमिति अवरोहिसंज्ञादशाऽधमफलाभवति यस्माद्वक्ष्यतिसंज्ञानुरूपाणि

भ्रष्टस्यतुंगादवरोहिसंज्ञामध्याभवेत्सासुहृदुच्चभागे। आरोहिणीनिम्नपरिच्युतस्यनीचारिभांशेष्वधमाभवेत्सा।६।

फलान्यथैषामिति मध्याभवेत्सासुहृदुच्चभागइति सैवारोहिणी यत्रतत्रराशौव्यवस्थितेनसुहृद्भागेनमित्रांशकस्थेनदत्तादशामध्यानाम्न्येव
भवाति एवंयत्रतत्रराशौअर्थादेवस्वांशकस्थनदत्तादशामध्यैवएंवयत्रतत्रराशौस्वोच्चनवांशकस्थेनदशामध्यैव आरोहिणीतिनिम्नान्नीचात्प
रिच्युतस्यचालितस्यग्रहस्यारोहिणानाम्नीदशाभवति परमनीचांतर्भागादारभ्ययावत्परमोच्चभागादिरत्रांतरेयद्राशिषट्कंतत्रावास्थितेनग्रहेण
यादत्तादशांतर्दशावासारोहिणीनाम्नीदशाभवति यस्मात्परमनीचाद्भ्रष्टःप्रत्यहंतावदारोहतीतिग्रहःपरिकल्प्यते यावत्परमोच्चमिति आरो
हिणीश्रेष्ठफलाभवति नीचारिभांशइति सैषारोहिणीयत्रतत्रराशौस्वनीचराश्यंशोपगतेनदत्ताधमानाम्नीदशाभवति एवंयत्रतत्रराशावरि

भांशकस्थेनशत्रुनवांशकस्थेनदत्ताधमैवदशाभवति पूर्वंशत्रुनवांशकस्थेनदत्तानिष्टफलेत्युक्तमधुनासैवाधमेतितत्किमेतदित्यत्रोच्यते अवरो
हिणिाशत्रुनवांशकस्थेनदत्तापिअनिष्टफलाज्ञेयाआरोहिण्यधमाअनयोःकःफलभेदः अत्रोच्यंत आनिष्टफलाफलमशुभंप्रयच्छातिअधमाशुभ
मेवाल्यमिति एवमवरोहिणीसंज्ञायदाधमसंज्ञाभवति तदासैवानिष्टफलसंज्ञांलभते आरोहिणीयदामध्यसंज्ञाभवति तदासैवपूर्णेतिसंज्ञाज्ञे
या अत्रचभगवान्गार्गिः उच्चनीचांतरस्थस्यदशास्यादवरोहिणीतस्यामल्पमवाप्नोतिफलंक्लेशाच्छुभंनरःमित्रोच्चात्मांशकस्थस्यमध्याम
ध्यफलातुसानीचोच्चमध्यगस्योक्ताश्रेष्ठाचारोहिणीदशा सैवाधमाख्याभवतिनीचराश्यंशगस्यतु अवरोहिणीचेदधमाभवेत्कष्टफलातदा

नीचारिभांशेसमवस्थितस्यशस्ते गृहेमिश्रफलाप्रदिष्टा॥संज्ञानुरूपाणिफलान्यथैषांदशासुवक्ष्यामियथोपयोगं॥७॥

आरोहिणीमध्यफलासंपूर्णापरिकीर्तितेति॥६॥ अथदशांतर्दशासंज्ञाः पुनरप्युपजातिकयाह नीचाइति शस्तानिगृहाणिस्वोच्चमूलत्रिको
णात्मक्षेत्रमित्रक्षेत्राणि तेष्ववस्थितेननीचराश्यंशकेरिपुंशेशत्रुनवांशके समवस्थितेनवाग्रहेणदत्तायादशांतर्दशावासामिश्रफलानाम्न्ये
वमिश्रफलाशुभमशुभंचफलंप्रयच्छति व्याधिसमेतमर्थागममेवमादिशेत् अर्थादेवाशस्तराशिगेन अशस्ताअशस्ताः शत्रुनीचराशयः त
त्स्थेनस्वोच्चमिश्रमूलत्रिकोणात्मवर्गोत्तमानवांशकस्थेनापिदत्तामिश्रफलैवंभवति संज्ञानुरूपाणिस्वनामसदृशानिफलानिस्वांतर्दशासुच
ज्ञयानि तद्यथा संपूर्णात्यंतश्रेष्ठफलप्रदापूर्णाश्रेष्ठफलदा अधमाशुभाल्पफलदा रिक्तार्थापहारिणी अनिष्टफलदात्यंतमशुभकारिणी मिश्र.

फलाशुभमशुभंचफलंप्रयच्छति अथैषांदशास्थितिः अथशब्दआनंतर्येएषामादित्यपूर्वाणांग्रहाणांदशासुयथोपयोगमुत्तरत्रावक्ष्यामि यथायेनैव प्रकारेणैवयुज्यते तथातत्कथयिष्यामि कस्यांतर्दशायांकिंफलमुपयुज्यतइति ॥७॥ अथलग्नदशायांशुभाशुभज्ञानंवैतालीयेनाह उभयेति उभयेद्विस्वभावेराशौलग्नगतेद्रेष्काणक्रमेणाधममध्यपूजितादशाज्ञेयाः प्रथमद्रेष्काणेजातस्याऽधमाशोभनाानिष्टफला द्वितीयद्रेष्काणेमध्यमामिश्रफला तृतीयेद्रेष्काणेपूजिताश्रेष्ठफला चरभेचरराशावुत्क्रमेणवैपरीत्येनतेनप्रथमद्रेष्काणेजातस्यपूजिताद्वितीयेमध्यमा तृतीयेधमाानिष्टफला अशुभेष्टसमाः स्थिरेक्रमादिति स्थिरेस्थिरराशौप्रथमद्रेष्काणेशुभा द्वितीयेद्रेष्काणेइष्टाश्रेष्ठा तृतीयेद्रेष्काणसमामध्यफला ए

उभयेधममध्यपूजितादृष्काणैश्चरभेषुचोत्क्रमात् ॥ अशुभेष्टसमाःस्थिरेक्रमाद्धोरायाःपरिकल्पितादशा ॥ ८ ॥
एकंद्वौनवविंशतिर्धृतिकृतीपंचाशदेषांक्रमाच्चंद्रारेंदुजशुक्रजीवदिनकृद्दैवाकरीणांसमाः ।

वम् होरायाःलग्नस्यदशाःपरिकल्पिताउक्ताइति॥८॥ अथनैसर्गिकाणांग्रहाणांदशाकालंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकमिति एकाद्याःसमाः एकादीनिवर्षाणिचंद्रादीनांयथाभिहितानिनैसर्गिकाणि तद्यथा जन्मसमयादारभ्यैकाःसमाः संवत्सराःएकश्चंद्रस्य ततःपरं द्वावारस्यांगारकस्यएवंत्रयः ततःपरंनवेंदुजस्यबुधस्य एवंद्वादशततःपरंविंशतिः शुक्रस्य एवंद्वात्रिंशत् ततःपरंधृतयोष्टादशजीवस्यगुरोः एवंपंचाशत् ततः परंकृतिसंख्याविंशतिः दिनकृतःसूर्यस्य एवंसप्ततिः ततःपरंपंचाशत् दैवाकरेःसौरस्य एवांविंशत्याधिकंवर्षशतम् १२० एतेपुनिस

र्गेदशाधिपेषुग्रहेषुबलवत्सूपचयास्थितेषु चतद्दशासुशोभनानिदशाफलानिभवंति हीनबलेष्वनुपचयस्थेष्वशोभनानि एतच्चसर्वदाचिंत्यंय
तोनिसर्गदशास्विातिसंवादइति तथाचयवनेश्वरः स्तन्योपभोगः शशिनोवयःस्वंभौमस्यविद्ध्यादशनानुजन्म बौधंतुशिक्षापदकाल
माहुरामैथुनेच्छाकुलितप्रवृत्तिः शौक्रंयुवत्वंविधिपूर्वदृष्टमामध्यमाद्दवगुरोर्वदंति रवेर्वयोद्धात्परमन्यदस्मात्सौरेर्जरादुर्भगकालमाहुरिति नै
सर्गिकस्यदशाकालस्यप्रयोजनमाह स्वैःस्वैरिति तत्रयस्यग्रहस्यसंबंधिनीपूर्वविधिनाकृतादशांतर्दशावासायदिनैसर्गिकसमाभिः निसर्ग
कथितवर्षैः स्वैः स्वैः आत्मीयैः युज्यते स्वदशाकालेनसमकालंभवति तदायावत्कालंतस्यदशायुक्ताभवति निसर्गवर्षसमयंयदिप्राप्नो
तीत्यर्थः कालद्वयस्यैक्यमुद्वहतितदायावत्कालंतस्यसंबंधिनीदशां तर्दशाभवति तस्याःपुष्टफलापंक्तिः तस्याःपुष्टापरिपूर्णफलापंक्तिः पा
कोभवति क्रमात्प्रतिपाद्यायावद्वर्ततेतावच्छुभफलेत्यर्थः अत्रकेचिद्वदंति पूर्वविधिनाजाताशुभातदाशुभफलमत्यर्थंप्रयच्छत्यन्यथाशुभा
तदाशुभमत्यर्थमिति एतच्चायुक्तं यस्माद्यवनेश्वरः श्रेष्ठादशास्वेवयासिग्रहस्येति तथाचमत्स्यः एकाब्दिकःशशीत्र्यब्दिकःकु
जोद्वादशाब्दिकःसौम्यः द्वात्रिंशद्भृगुपुत्रोगुरुस्तुकथितःशतस्यार्द्धं ५० सप्तत्यब्दःसूर्योविंशत्यधिकःशनैश्चरोब्दशतः वयसोंतराणिचै
षांस्वदशानैसर्गिकःकालः स्वंस्वंवयसःसदृशंग्रहःसमासाद्यदेहिनांकालं रक्षणपोषणचेष्टास्वभावदाः स्युर्यथासंख्यं अथलग्नदशानैसर्गि
ककालंपुराणयवनमतेनाह अंतेलग्नदशाइति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वंयदिकस्यचिदायुषःकालोभवति तदासकालः सर्वएवलग्नस्यनै
सर्गिकोभवति तस्मिन्कालेपुराणयवनानांमतेनलग्नदशाशोभनाभवति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वंइत्येतत्कुतोवगम्यते उच्यते तदर्वाक्का

लस्यान्यग्रहपरिगृहीतत्वात् लग्नस्यानवकाशादेव अथान्यःकश्चिदाह यथाननुविंशत्यधिकाद्वर्षशतादाधिकंयस्यायुर्नास्तिकिंतस्यलग्न नैसर्गिकोदशाकालोनास्तिउच्यते नास्त्येवन केवलंयावद्वर्षसप्ततेरभ्यधिकंयस्यायुर्नास्ति तस्यशनैश्चरसंबंधिनैसर्गिकोदशाकालोनास्ति यस्य पंचाशतोधिकंनास्तितस्यादित्यस्यकिमपिनास्ति एवमन्येषामपियोज्यम् ननुविंशत्याधिकंवर्षशतंपरमायुरतऊर्ध्वंजीविताभावात्को लग्नस्यनैसर्गिकोदशाकालःउच्यते पूर्वमेवव्याख्यातं यथाविंशत्यधिकंवर्षशतंपरमायुःत्रैराशिकार्थमश्वादीनामायुर्ज्ञानार्थंप्रदर्शितं ततःता वत्प्रमाणादायुषः परंसंभवतीति तथाच यदामीनलग्ने बलवातिमीनांशकांतेचकश्चिज्जातोभवति सर्वेचग्रहाः यत्रतत्रराशौमीनांशकाव

स्वैःस्वैःपुष्टफलानिसर्गजनितैःपङ्क्तिर्दशायाःक्रमादंतेलग्नदशाशुभेतियवनानेच्छंतिकेचित्तथा ॥ ९ ॥

स्थिताभवंतिकेचिदुच्चगताः केचिच्चक्रवक्रितास्तदामीनलग्नोद्वादशवर्षाणिददाति सएवबलयुतस्तदान्यानिद्वादशवर्षाणिग्रहश्चैकैकोमी नांशकांतस्थत्वाद्द्वादशवर्षाणिददातितानिचवक्रोच्चस्थत्वात्त्रिगुणानिषड्विंशद्भवंति आदित्यवर्ज्यं आदित्यस्यमेषमध्यमांशकास्थितस्य सप्तविंशतिवर्षाणिभवंति एवंचंद्रादीनांषण्णांशतद्वयंषोडशाधिकंभवति आदित्यस्यसप्तविंशतिःलग्नस्यचतुर्विंशतिःएवमेकीकृतंशतद्वयंसप्त षष्टयधिकंभवति नन्वेतावत्प्रमाणंकालंकश्चिज्जीवमानोनदृश्यतेयोगस्यातिदुर्लभत्वात् उच्यते कश्चिद्दृश्यतेएवजंत्वादिकःनेच्छंतिके चित्तथेति तांलग्नदशामंतेकेचिदाचार्याःश्रुतकीर्तिप्रभृतयः तथातेनैवप्रकारेणशुभमितिनेच्छंतिनोवांछतीत्यर्थःयस्मादबलत्वेलग्नस्यवयो

ततदशाम्भवति साशुभा आचार्येणलग्नदशायांशुभाशुभत्वंवलवशान्नोक्तंद्रेष्काणवशादुक्तं उभयेधममध्यपूजिताइति यस्माद्बलहीनस्या
पिलग्नस्यवयोंतेदशांद्रेष्काणवशाच्छुभाभवति तस्माद्येआचार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंति तेनिष्कारणमेवनेच्छंति ननुकिमागमग्रंथानांकार
णेनउच्यतेयएवाचार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंति तएवागमान्त्यक्त्वायथादर्शितकारणंउपन्यस्यनेच्छंतितेनकारणेनदोषउक्तः तथाचश्रुतकी
र्तिः अंतेलग्नदशाशुभेतियवनानैतद्बहूनांमतं तस्मिन्हीनवलेयतोंत्यसमयेसाम्यादतोनेष्यते एतच्छ्रुतकीर्तिनाकारणमुपन्यस्तंतच्चदु
ष्टंनतेनैसर्गिकेलग्नदशाकालेंतर्दशाशुभैवेत्यवगंतव्यम् ॥ ९ ॥ अथदशांतर्दशाशुभाशुभज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह पाकस्वामीति सौरसाव

पाकस्वामिनिलग्नगेसुहृदिवावर्गेस्यसौम्येपिवा प्रारब्धाशुभदादशात्रिदशपड्लाभेषुवापाकपे ।

नचांद्रनाक्षत्राणिचत्वारिमानानि तत्रसौरमानं रविभगणभोगः यावताकालेनार्कोभमेकंभुंक्तेतत्सौरंदिनम्यावताकालेनराशिद्वादशकंभुंक्ते
तत्सौरंवर्षंतच्चपंचषष्ट्यधिकैस्त्रिभिःशतैःदिनानांघटिकापंचदशकेनसार्द्धेनभवति सावनमुदयादुदयःअर्कोदयात्पुनरेवार्कोदयः सावनम
होरात्रंतच्चषष्टिघटिकामहोरात्रं अहोरात्रत्रिंशन्मासः मासाद्वादशवर्षं एवंषष्ट्याधिकैस्त्रिभिःशतैःदिनानांसावनवर्षं चांद्रंतिथिभोगः तच्च
स्वमानेनषष्ट्यधिकंशतत्रयंभवति सावनेनमीयमानंशतत्रयंचतुःपंचादशधिकंदिनानांतच्चवर्षंभवति एवंसौरसावनचांद्राणित्रीणिमाना
निप्रत्येकंस्वमानेनषष्ट्यधिकंशतत्रयंभवति नाक्षत्रंचांद्रनक्षत्रभोगः तच्चदिनानांसप्तविंशत्यामासोभवति शतत्रयेणचतुर्विंशत्याधिकेन

दिनानांवर्षमुक्तम् रव्यंशभोगोहोरात्रःसौरश्चांद्रमसास्तिथिः चंद्रनक्षत्रभोगस्तुनाक्षत्रःपरिकीर्तितः ससावनोग्रहर्क्षाणामुदयादुदयावधि
नाक्षत्रमानेमासःस्यात्सप्तविंशतिवासराः शेषमानेषुनिर्दिष्टोमासस्त्रिंशद्दिनात्मकइति तस्मात्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्या यस्मा
च्छोध्यक्षेपविशुद्धमायुः कर्तव्यं तच्चसावनमानंसौरमानेनसंक्रांत्यवधिकोमासः सावनस्त्रिंशद्रात्रः चांद्रोमावास्यांतिकःनाक्षत्रोरेवत्यंति
कःसौरमधिमासयुतंचांद्रंभवति चांद्रमूनरात्रोनसावनंभवति चांद्रशब्देननाक्षत्रं उक्तंच युगवर्षमासपिंडरविमानंसाधिमासकंचांद्रंअवम
विहीनंसावनमेंदवमब्दान्वितंवर्षमिति एवंशोध्यक्षेपविशुद्धंसावनमानेनायुर्दायविधिः तथाचमयूरचित्रकेभगवान्गार्गिः आयुर्दायविभा

मित्रोच्चोपचयस्त्रिकोणमदनेपाकेश्वरस्यस्थितश्चंद्रःसत्फलत्वाधनानिकुरुतेपापानिचातोन्यथा ॥ १० ॥

गश्चप्रायश्चित्तक्रियास्तथा सावनेनैवकर्तव्याः सत्राणामप्युपासनं नन्वर्कोदयादारभ्यार्कोदयंयावदहोरात्रंतत्पुलिशतंत्रेसौरमहोरात्रंपठ्यते
वसुसप्तरूपनवमुनिनगातिथयःशतगुणाश्चसौरेणोति एतच्चपुलिशएवजानातियस्मात्पुलिशतंत्रंवर्जयित्वा सर्वसिद्धांतेषुतंत्रेषुसौरमानेनर
विभगणभोगः सौरमानमधिमासयुक्तंचांद्रंभवति चांद्रमवमरात्रोनंसावनंभवति एवंशोध्यक्षपविशुद्धंसावनमानंसर्वसंहितासुचार्कोदयादा
रभ्यार्कोदयंयावदहोरात्रंतत्सावनमहोरात्रमितिसंज्ञा तथाचभगवान्पराशरः सावनमहोरात्रंगार्गिश्च सावनेनस्मृतोमासस्त्रिंशदुष्णक
रोदयः तथाचश्रीभट्टब्रह्मगुप्तः सावनमुदयादुदयइति एवंपुरुषस्यजन्मसमयेसावनमहर्गणंकृत्वा तस्मात्तिथिनक्षत्रच्छेदंतात्कालिकं ग्रह

लग्नादिकंकृत्वातथादशांतर्दशाः कर्तव्याः ततआगामिदशाफलंवक्तव्यं तत्रप्रथमजन्मानिअहर्गणंतात्कालिकंकृत्वा ततस्तत्रांतर्दशाका
लंवर्षादिकंदिनीकृत्ययोजयेद्वर्षाणिद्वादशभिःसंगुण्य तेषु मासान्संयोज्यत्रिंशतापुनः संगुण्यतेषुदिनानिक्षिपेत् एवंकृतेदशाकालोदिन
रूपोभवति तच्चतात्कालिकेजन्माहर्गणेसाविकलेसविकलंसंयोज्याहर्गणोभवति तत्राद्योयद्घटिकादिःकालोभवति तस्यातीतार्द्धरात्रात्
परतोगणनाकार्या तस्मादिष्टादिनमानयेदनेनाचार्यसूत्रेणद्युगणोधोमत्रगुणितोद्विनवरसाष्टावमाधिकश्चांद्रः चांद्राधरर्तुवेदानागाष्टाअधि
मासदिनैर्हीनाइति एतत्खंडखाद्यकरणेनैवमभवति कोसौरविद्युगणइत्याहशाकोगत्रसुशरोनोर्कगुणः चैत्रादिमाससंयुक्तः त्रिंशद्गुणः ति
थियुतइति अस्यषण्नवधिकेनशतत्रयेणभागमपहृत्यावाप्तकरणाब्दाः शेषास्त्रिंशद्भक्ताश्चैत्रसिताद्यामासाः शेषावर्तमानमासे सिताद्या
स्तिथयः करणाब्देष्वगवसुशरात्संयोज्यातीतः शककलोभवति तस्मिन्शाकेतस्मिन्मासेतस्मिन्दिनेसोऽहर्गणइति तत्रैवदशाप्रवे
शः पुनरप्यन्यमंतर्दशाकालंदिनीकृत्यतस्मिन्योजयेत् एवंयावंत्योंतर्दशाभवंतितावंत्योनेनैवप्रकारेणयोजनीयाः ततोग्रहान्लग्नंचग
णयेत् अथवान्येनप्रकारेणकालानयनं आदित्येक्रियमाणेयावंतोगतभगणाभवन्ति तावन्तः करणप्रारम्भादारभ्यगताब्दाः तेषुकरणपरि
णतशककालंसंयोज्येष्टशककालोभवति वर्तमानेवर्षेयावन्तोराशयःस्फुटार्कोभवति तावतोमासाःसूर्यभोगानीताः शुक्लपक्षंकृष्णपक्षं
वातिथिनक्षत्रंचंद्रार्काभ्यांज्ञायतएवपाकस्वामिनीत्यादि यस्यग्रहस्यांतर्दशाप्रवेशः सपाकस्वामीयावत्तस्यांतर्दशामेव सचापाकंस्वाम्यन्त
र्दशाप्रवेशकाल्लग्नगोयादिभवति तदातस्यसम्बंधिन्यंतर्दशाप्रारब्धाशुभदाशोभनफलदाभवति अथवातात्कालंपाकस्वामिनोयत्सुहृन्मि

त्रंतस्मिन्ननपिदशाप्रवेशकालेलग्नगेशोभनादशावक्तव्या अथवास्यदशापतेः पूर्वव्याख्यातोयोवर्गः तस्मिन्ननपिलग्नगेशोभना अथवा
न्यस्मिन्सौम्येशुभग्रहेतत्काललग्नगेदशाप्रारब्धाशोभनैव अथवापाकेदशाधिपतेर्ग्रहतात्कालिकलग्नात्त्रिदशषड्लाभयुतृतीयषट्दशमै
कादशस्थानानामन्यतमस्थेशोभनैवदशावक्तव्या यद्यप्यत्रसामान्येनोक्तं प्रारब्धाशुभदादशातथापि शत्रुअधिशत्रुदशायांप्राप्तानिष्टफल
दा अधिमित्रोपिमित्रस्यदशांप्राप्नोतिशोभनःसमःसमदशामेत्ययथोक्तफलदोहिसःएतदपिचिंतनीयं अनेनप्रकारेणयदिशुभफलदांतर्दशा
भवति तदाशुभैवअन्यथाऽशुभैव अथशुभफलायामंतर्दशायांकिमप्यनवरतमेवसर्वकालंशुभफलावाप्तिर्भवति किंवाकस्मिंश्चित्कस्मिंश्च
द्दिवसे एवमशुभायामन्तर्दशायामशुभफलावाप्तिरित्युभयत्रसंदेहव्युदासार्थमाह मित्रोच्चोपचयेत्यादिपाकेश्वरस्यदशापतेःप्रतिराशौसंच
रतःतत्कालेयोग्रहोमित्रंतत्क्षेत्रेस्थितश्चंद्रमायदाभवतितदासत्फलबोधनानिकुरुतेशुभफलानिप्रकटीकरोति अत्रयास्मिन्नहनियस्मिन्गृहे
चारवशाच्चंद्रमाभवति तस्यग्रहस्ययोधिपतिर्भवति सचेत्तस्मिन्नहनि पाकपतस्तात्कालिकमित्रंभवति तदाचंद्रमापाकपतेर्मित्रक्षेत्रस्थो
ज्ञेयः तथापाकपतेः स्वोच्चस्वराशिस्थः सत्फलबोधनानिकुरुते नकेवलंयावत्पाकपतेरुपचयस्थानगतोपित्रिषडेकादशदशमस्थानाना
मन्यतमस्थानस्थस्त्रिकोणगोपिनवपञ्चमस्थानगतोपि तथामदनस्थःसप्तमेचस्थितः एतेषुनिर्दिष्टस्थानेष्वन्यतमस्थानस्थश्चंद्रमाः शुभ
फलायांदशायांसत्फलबोधनानिकुरुते नज्ञायतेतेषांफलानामित्यत्रोच्यते मित्रोच्चोपचयत्रिकोणमदनेयस्मिन्स्थानेपाकेश्वरश्चंद्रमाःस्थ ॥८३॥
तःसराशिः जन्मनियोभावआसीत्तदुद्भूतंसत्फलंबोधयति विशेषेणतथादशापाठितामिति अतोस्मादुक्तप्रकारादन्यथापाकपतेस्तत्कालं

शत्रुग्रहेनीचराशौवादशापातिनासहैकराशौस्थितस्तथा द्वितीयचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानानामन्यतमस्थानस्थोभवति तदाशुभफलायांदशायांपापानिफलानिप्रकटीकरोति सचराशिर्योभावआसीत्तदुद्भूतफलंबोधयति विशेषेणदशापाठितामिति अनिष्टमप्यष्टकवर्गोद्भूतंचमिश्रदशायांमित्रोच्चोपचयादिसत्फलबोधनानिकुरुते शत्रुनीचादिषुअशुभफलानामिति तथाचभगवान्गार्गिः यद्राशिसंस्थःशीतांशुःशुभकृत्परिकीर्तितः सराशिर्जन्मकालेतु योभावस्तत्कृतंचतत् शरीरादिकृतंसौख्यंवक्तव्यंबलयोगतः अनिष्टराशिसंस्थतुतद्भावानामशोभनइति ॥ १० ॥ अथांतर्दशाकालेचंद्राक्रांतराशिवशेनशुभज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह प्रारब्धाहिमगाविति यस्यतस्यग्रहस्यांतर्दशाप्र

प्रारब्धाहिमगौदशास्वगृहगेमानार्थसौख्यावहा कौजेदूषयतिस्त्रियंबुधगृहेविद्यासुहृद्वित्तदा ॥
दुर्गारण्यपथालयेकृषिकरीसिंहेसितर्क्षेन्नदा कुस्त्रीदामृगकुंभयोर्गुरुगृहेमानार्थसौख्यावहा ॥ ११ ॥

वेसशमयेहिमगौचंद्रेस्वगृहगेआत्मीयक्षेत्रस्थे कर्कटगेप्रारब्धाप्रविष्टातदासौख्यार्थमानावहाभवतीति सौख्यंसुखभावःअर्थोधनं मानंपूजामावहतिकरोति कौजेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकयोरन्यतमेव्यवस्थितेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशास्त्रियंदूषयति परपुरुषकृतंस्त्रीदोषमुत्पादयति बुधगृहेमिथुनकन्ययोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशाविद्यासुहृद्वित्तदाविद्याशास्त्रानुरतिः सुहृदोमित्राणिवित्तंधनंददाति सिंहस्थेचंद्रेदुर्गेष्वरण्येषुपथिचमार्गे आलयेचगृहसमीपेएतेषुस्थलेषुकृषिंकरोति सितर्क्षेशुक्रराशौवृषतुलयोरन्यतमस्थेचंद्रेन्नदामिष्टभोज्यप्रदाभवति मृगकुंभयोर्मकर

घटयोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशाकुस्त्रीदाकुत्सितांस्त्रियंददाति गुरुगृहेजीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशामानार्थसौख्य
वहा मानंपूजाअर्थोधनंसौख्यंसुखभावः एतान्यावहातिददाति एवंशुभदशाशुभकालप्रवृत्ताशुभतराभवति एवंशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या
अशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या अशुभाशुभकालप्रवृत्ताअशुभतरामध्या शुभकालप्रवृत्ताशोभनामध्याअशुभकालप्रवृत्ताअशोभना एवंशुभ
त्वकरणानियान्युक्तानितानिविख्यातांतर्दशानांशुभाशुभंव्यामिश्रफलत्वंपरिकल्पनीयमिति ॥ ११ ॥ अथार्कदशायांशुभाशुभफलप्रद
र्शनंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौर्यामिति सूर्यस्येयंदशासौरीतस्यांदशायामन्तर्दशायांवानखदंतचर्मकनकक्रौर्याध्वभूपाहवैः कारणभूतैःस्वं

सौर्यांस्वंनखदन्तचर्मकनकक्रौर्याध्वभूपाहवैस्तैक्ष्ण्यंधैर्यमजस्रमुद्यमरतिःख्यातिःप्रतापोन्नतिः ।
भार्यापुत्रधनारिशस्त्रहुतभुग्भूपोद्भवाव्यापदस्त्यागीपापरतिःस्वभृत्यकलहोहृत्क्रोडपीडामयाः ॥ १२ ॥

धनंप्राप्नोति नखंसुगंधिद्रव्यंप्राणिकरजं दन्तोहस्तिदन्तादिः चर्मव्याघ्रादीनां कनकंसुवर्णंक्रौर्यंक्रूरता अध्वामार्गः भूपोराजाआहवःसंग्रा
मःएतैःधनंप्राप्नोति तैक्ष्ण्यंउग्रस्वभावता धैर्यं शुभाशुभफलप्राप्तौहर्षविषादैःअनभिभवःअजस्रमनवरतं उद्यमरतिःउत्थानपरत्वं ख्या
तिःकीर्तिःप्रतापोन्नतिःप्रतापेनशौर्येणोन्नतिः शत्रूणामन्यशत्रुनिग्रहजनिताभीतिः एतान्यादित्यशुभदशायांपुरुषस्यभवन्ति अथा
शुभदशायां भार्यापुत्रेति भार्याजाया पुत्राःधनंवित्तंअरिःशत्रुःशस्त्रमायुधादिहुतभुगग्निः भूपोराजा एभ्यउद्भूताउत्पन्नाव्यापदोविशेषे

णापदोभवन्ति त्यागीत्यागशीलिताभवति शुभदशायांशुभस्थानेत्यागीअशुभदशाचाशुभत्वादशुभ स्थानेत्यागीभवति पापरतिःपापसक्त श्चभवति स्वभृत्यकलहःआत्मीयैर्भृत्यैःसहकलहोभवति हृत्क्रोडपीडनेभवतः हृत्हृदयंक्रोडंउदरंहृदयोदरपीडाआमयाःरोगाश्चास्यभ वन्तिामिश्रायामुभयमपिइतिसूर्यदशांतर्दशाफलं।१२।अथचन्द्रदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह इन्दोरितिइन्दोःचन्द्रमसोदशां वयोवस्थांप्राप्यलब्ध्वामन्त्राद्विजात्युद्भवानिफलानिलभतेमन्त्रः शैववैष्णवादिश्चाणक्यविहितोवावैदिकोवाद्विजातयोब्राह्मणाःएभ्यउ द्भूतानिउत्पन्नानिनकेवलंयावदिक्षुविकाराद्गुडादिकात्क्षीरविकाराद्दध्यादिकाद्वस्त्रेभ्योंबरेभ्यःकुसुमेभ्यःपुष्पेभ्यः क्रीडायाःक्रीडाभ्यः

इन्दोःप्राप्यदशांफलानिलभतेमन्त्रद्विजात्युद्भवानीक्षुक्षीरविकारवस्त्रकुसुमक्रीडातिलान्नश्रमैः ॥
निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिःस्त्रीजन्ममेधाविता कीर्त्यर्थोपचयक्षयौचबलिभिर्वैरंस्वपक्षेणच ॥ १३ ॥

तिलेभ्यःअन्नात्श्रमाच्चव्यायामात् एतैःशुभदशायांशुभानिफलानिप्राप्नोति अथाऽशुभायामशुभदशायांनिद्रालस्यमृदुद्विजामररतिरि ति निद्रायामालस्येचरातिरासक्तिर्भवति मृदुद्विजामररतिर्भवति मृदुक्षमावान् द्विजातीनां ब्राम्हणानाममराणांदेवानांचाराधनेरातिरास क्तिर्भवति स्त्रीजन्मकन्याप्रसूतिःमेधाविताबुद्धिवृद्धिःकीर्तिःयशसः अर्थानांधनानामुपचयक्षयौशुभदशामुपचयःप्राप्तिरशुभायांक्षयःना शः अशुभायांवलबाद्भिः वीर्यवद्भिः स्वपक्षणात्मीयबंधुवर्गेणचसहवैरंभवति मिश्रायामुभयमपि इतिचन्द्रदशान्तर्दशाफलं॥१३॥अथभौ

मदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह भौमेति मे मस्यक्षितिजस्यदशायांकैःधनंभवति आरिविमर्दनेनशत्रुप्रमथनेन भूपाराजासह
जाःभ्रातरः क्षितिःभूःआविकजैः ऊर्णविकारसंभूतैः अजैःछागसंभूतैः एतैःअरिविमर्दादिभिः धनंप्राप्नोति एतच्छुभदशायांअथाशुभदशा
यांसुताःपुत्राःमित्राणिसुहृदः दाराःकलत्रं सहजाःभ्रातरः एतैःसहप्रद्वेषःवैरं विद्वद्भिःपंडितैः गुरुभिःगौरवसहितैश्चसहद्वेष्टिता अप्रीतिः
तृष्णातृट्असृग्रुधिरं ज्वरःप्रसिद्धरोगः पित्तंधातुप्रसिद्धं भंगःअवयवादेःस्फोटनं एतैःजनिताउत्पादितारोगाभवन्ति परस्त्रीणामिष्ट

भौमस्यारिविमर्दभूपसहजक्षित्याविकाजैर्धनं प्रद्वेषःसुतमित्रदारसहजैर्विद्वद्गुरुद्वेष्टिता ॥
तृष्णासृक्ज्वरपित्तभंगजनिताःरोगापरस्त्रीकृताः प्रीतिःपापरतैरधर्मनिरतिःपारुष्यतैक्ष्ण्यानिच ॥ १४ ॥
बौध्यांदौत्यसुहृद्गुरुद्विजधनंविद्वत्प्रशंसायशो युक्तिद्रव्यसुवर्णवेसरमहीसौभाग्यसौख्याप्तयः ॥

तावाल्लभ्यं अन्येरोगाः परस्त्रीकृताइतिपठन्ति परस्त्रीकृतारोगाः अन्यस्त्रीप्रसंगेनप्रहारादिकाः अतिप्रसंगाद्धातुक्षयकृतावा अथवातत्क
तमूलकर्मोद्भवाभवन्ति तथापापरतैःअघसक्तैःसहप्रीतिर्भवति अधर्मानिरतिः आसक्तिर्भवति पारुष्यवचनंपरुषताकर्कशतातैक्ष्ण्यंउग्रस्व
भावतामिश्रायामुभयमपि इतिभौमदशांतर्दशाफलम् ॥ १४ ॥ अथबुधदशायांशुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह बौध्यामिति बुध

टी०

स्येयंदशाबौधीतस्यांदौत्येनदूतत्वेनसुहृद्भ्योमित्रेभ्यः गुरुभ्यः पूजार्हेभ्यः द्विजेभ्योब्राह्मणेभ्यः धनंप्राप्नोति विद्वद्भ्यःपण्डितेभ्यः प्रशंसास्तुतिः यशश्चकीर्तिर्भवति युक्तिद्रव्यैरीतिकांस्यादिसुवर्णकनकं वेसरः अश्वविशेषः महीभूःसौभाग्यंसर्ववाल्लभ्यंसौख्यंसुखभावः योगानुसेवनं एषामाप्तयोलाभाभवन्ति हास्यंपरोपहासः उपासनासेवाअनयोःकौशलं तज्ज्ञता मतिचयःबुद्धिवृद्धिः धर्मक्रियासिद्धयः धर्मयुक्तानांक्रियाणांसिद्धयोभवन्ति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां पारुष्यंइत्यादि पारुष्यंपरुषवचनता श्रमःखेदःबन्धःबन्धनंमानसशुचः शोकश्चित्तदौस्थ्यं एतेभवन्ति धातुत्रयात्पीडावातपित्तश्लेष्माणांत्रयाणांदोषाणांप्रकोपात्पीडाव्याधिश्चजायते मिश्रायामु

हास्योपासनकौशलंमतिचयोधर्मक्रियासिद्धयः पारुष्यंश्रमबन्धमानसशुचःपीडाचधातुत्रयात् ॥ १५ ॥
जैव्यांमानगुणोदयोमतिचयः कांतिःप्रतापोन्नतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनम् ।

भयमपि इतिबुधदशांतर्दशाफलम् ॥ १५ ॥ अथजीवदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह जैव्यामिति जीवस्येयंदशाजैवी तस्यांजैव्यां मानगुणोदयः मानःपूजागुणोविद्याशौर्यादयः एषामुदयःप्रादुर्भावः मतिचयःबुद्धिविवृद्धिःकांतिःकमनीयता प्रतापोन्नतिः प्रतापेनपुरुषार्थेनउन्नतिः प्रभावःशत्रूणांभीतिः माहात्म्यंपरोपकारशीलताकेचिद्वदन्त्येवमाहुः उद्यमःउत्थानशीलतामन्त्रैर्वैदिकैरन्यैर्वानीतिनृपतिस्वाध्यायमन्त्रैर्धनंनीत्याचाणक्यादिकयान्येननीतिशास्त्रेणवा नृपतीराजातदाराधनेन स्वाध्यायेनपाठेनमन्त्रेणमन्त्रजाप्येनएतैः

बृ.जा.
१८६॥

धनंवित्तंप्राप्नोति हेमसुवर्णंअश्वः तुरंगः आत्मजाः पुत्राः कुञ्जरः हस्ती अम्बराणिवस्त्राणि एषांचयोबाहुल्यंसद्भूमिपैः गुणवद्भिःनृपैःसह प्रीतिःस्नेहंप्राप्नोति एतच्छुभदशायांअथाशुभायांसूक्ष्मोहेत्यादिसूक्ष्मंवस्तुगहनात्मकंचोहयतस्तर्कयतःश्रमःखेदोभवति येसूक्ष्ममतिखेद सहंगहनंगूढंतदूहयतइत्यर्थः श्रवणरुक्कर्णरोगः वैरंविधर्माश्रितैःधर्मबाह्यैःपुरुषैःसहवैरं मिश्रायामुभयमपि इतिगुरोर्दशांतर्दशाफलं। १६। अथशुक्रदशायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह शौक्र्यामिति शुक्रस्ययंदशाशौक्रीतस्यांशौक्र्यां गीतरतेः गीतासक्तेः प्रमोदस्य ह

टी०

हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयः प्रीतिश्चसद्भूमिपैःसूक्ष्म्योहागहनाश्रमः श्रवणरुग्वैरंविधर्माश्रितैः ॥ १६ ॥
शौक्र्यांगीतरतिप्रमोदसुरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः ॥
कौशल्यंक्रयविक्रयेकृषिनिधिप्राप्तिर्धनस्यागमो वृन्दोर्वीशानिषादधर्मरहितैर्वैरंशुचस्नेहतः ॥ १७ ॥

र्षस्यसुरभिद्रव्याणांअन्नस्यभोजनस्यपानस्यासवस्यांबराणांवस्त्राणांस्त्रीणांयोषितांरत्नानांमणीनांद्युतेः कांतेः मन्मथोपकरणानांकामोपभोग्यानांशय्यादीनांविज्ञानस्ययोगशास्त्रस्येष्टानां प्रियाणांमित्राणांसुहृदामागमाल्लब्धयोभवंति कुशलःशिक्षितःकुशलस्यभावःकौशल्यंकुशलःश्रेयोवाकौशल्यपभीष्टाक्रियासुश्रेष्ठत्वं क्रयविक्रये क्रयोयदिच्छति क्रेतुंतत्क्रयः विक्रयोयदिच्छति विक्रेतुंतद्विक्रयः कृषि;कर्ष

णं निधिःनिधानं परैर्यद्वित्तम्भूमावधःस्थाप्यते सनिधिस्तत्प्राप्तिर्लाभः एतेभवंति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां वृंदोर्वीशोतिवृंदे नबहुभिः सहउर्वीशेनराज्ञानिषादानामन्यजीविनां प्राणिघातिनांधर्मरहितैःपापासक्तैः एतैःसहवैरंप्राप्नोति शुचः स्नेहतःस्नेहाच्छुचः शोकाभवंति यत्रस्नेहस्तदुद्भवान्शोकान्प्राप्नोतिमिश्रायामुभयमपि इतिशुक्रदशांतर्दशाफलमिति १७। अथशनैश्चरदशायांशुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह सौरीमिति सौरिंशनैश्चरदशांप्राप्यखराःगर्दभाःउष्ट्राः करभाःपक्षिणः श्येनादयः महिषीप्रसिद्धा वृद्धांगनावृद्धस्त्री एषामाप्तयःलाभाभवंति बहुसमानजातीयानांसंघःश्रेणीतस्यामधिकारेनियुज्यते ग्रामेपुरेवाश्रेणीग्रामपुराधिकारजनितांतदुत्पन्नांपूजांमा

सौरिंप्राप्यखरोष्ट्रपक्षिमहिषीवृद्धांगनावाप्तयः श्रेणीग्रामपुराधिकारजनितापूजाकुधान्यागमः ॥
श्लेष्मेर्ष्यानिलकोपमोहमलिनव्यापत्तितन्द्राश्रमान् भृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपिप्राप्नोतिचव्यंगताम् ।१८।

नतांप्राप्नोति कुधान्यानांकोद्रवादीनामागमःलाभः एतत्शुभदशायां अथाशुभदशायांश्लेष्मेर्ष्येति श्लेष्मणाकफेनईर्ष्ययामत्सरत्वेनअनिलेनवायुनाकोपेनक्रोधेनमोहेनचित्तभ्रमेणमलिनतयामलीमसत्वेनव्यापत्तिःविपत् तंद्रानिद्रालस्ययोरंतरेवर्तते तस्यालक्षणं हृदयेव्याकुलीभावोवाचश्चेंद्रियगौरवं मनोबुद्ध्यप्रसादश्चतंद्रायालक्षणंविदुः श्रमःखेदःएतन्प्राप्नोतिभृत्येभ्यःकर्मकरेभ्यः अपत्येभ्यःपुत्रदुहितृभ्यः कलत्रेभ्योभार्याभ्य; भर्त्सनंतर्जनंप्राप्नोति व्यंगतामंगच्छेदंव्याधिनातद्दारणंवामिश्रायामुभयमपि इतिशनिदशांतर्दशाफलम् ।१८।

अथैकास्मिन्वृत्तेदशासुशुभान्यशुभानिचफलान्युक्तानि तेषांविषयविभागंलग्नदशाफलंचोपजातिकयाह दशाइतिशुभाशुभंव्यामिश्रत्वं टी०
दशासुपूर्वमेवोक्तं तथाजन्मकालेउपचयराशिस्थानिर्मलमूर्तयः स्पष्टगतयश्चयेग्रहास्तेषामपिदशाः शुभाःयेचोपचयस्थाहतारूक्षाःस्वल्प
मूर्तयस्तेषामपिदशाःअशुभाः तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नभानांतत्कालयोगादधिकम्बलंयः बिभर्तितस्यादिदशेष्यतेसाशेषा
स्त्वतः शेषबलक्रमेण वयोधिकोयःप्रथमोद्भवोवाग्रहःसपूर्वंपाठितोदशेशः बलाधिकश्चेद्यदिकेंद्रसंस्थःपूर्वंसशेषासुयथाप्रदिष्टः श्रेष्ठादशा
स्ववयसिग्रहस्यस्वोच्चाश्रिताकालबलाश्रितश्चेत् मूलत्रिकोणात्स्वगृहाच्चमध्यामिश्राश्रितावाजन्मगृहाश्रिताद्यानीचारिमांशोपगताज्झिता

दशासुशस्तासुशुभानिकुर्वंत्यनिष्टसंज्ञास्वशुभानिचैवं ।
मिश्रासुमिश्राणिदशाफलानिहोराफलंलग्नपतेःसमानम् ॥ १९ ॥

द्वागृहात्पाधिवस्तविवर्णरूक्षात् जन्मेशशत्रोर्निधनारिभेशाद्यावाद्यतेसाबहुदोषदास्यात् एवं शस्तासुशोभनासुदशासुग्रहाः शुभान्येवफ
लानिकुर्वंति दशाफलवृत्तयानि शुभान्यशुभान्यभिहितानितान्येवभवन्ति नेतराणि अनिष्टसंज्ञास्वशुभदशासुअशुभान्यनिष्टानि एव
भवन्ति मिश्रासुदशासुमिश्राण्येवदशाफलानिभवन्ति एतच्चप्रतिसूत्रमस्माभिश्चव्याख्यातं तथाचसत्यः जन्मन्युपचयभवनेषुसंस्थि १८७॥
ताःसव्यगाःसुमुर्तिधराः श्रेष्ठंफलंविदध्युर्ग्रहाःक्रमात्स्वांदशांप्राप्य अन्यैर्निहितारूक्षाल्पमूर्तयोह्युपचयर्क्षसंस्थाश्च स्वदशाभिहितंनेष्टंग्र

हाः प्रयच्छन्तिलोकेषु होराफलं लग्नपतेःलग्नाधिपस्यसमानं तुल्यंवक्तव्यम् यथामेषलग्नजातस्यभौमदशाफलं वृषलग्नजातस्यशुक्रद शाफलं एवमन्येष्वपिवक्तव्यम् किंतुद्रेष्काणवशाच्छुभायांलग्नदशायांशुभफलमशुभायामशुभंमिश्रायामुभयमपि अथयेपूर्वंदशारिष्टाउ कास्तेषामिमेभंगाःप्रोक्ताः तथाचसारावल्याम् प्रवेशबलवान्खेटःशुभैर्वासन्निरीक्षितः सौम्याधिमित्रवर्गस्थोमृत्युकृन्नभवेत्तदा अंतर्द शाधिनाथस्यविबलस्यदशायदा विबलःस्यात्तदाभंगोनबाध्यातस्यचध्रुवम् । युद्धेचविजयीतस्मिन्गृहयोगेशुभोयदि दशायांनभवेत्कष्टं स्वोच्चादिषुचसंस्थिते इति ॥ १९ ॥ अथान्येषामपिफलानांदशास्वतिदेशार्थंशालिन्याह संज्ञाध्येति यस्यग्रहस्यसंज्ञाध्यायेयद्द्रव्यं

संज्ञाध्यायेयस्ययद्द्रव्यमुक्तंकर्माजीवोयश्चयस्योपदिष्टः ।
भावस्थानालोकयोगोद्भवंचतत्तत्सर्वंतस्ययोज्यंदशायाम् ॥ २० ॥

ताम्रंस्यान्मणिहेमेत्यादिना ग्रन्थेनोक्तम् कथितंतस्यतद्द्रव्यस्यशुभदशायांप्राप्तिःयोज्या अशुभदशायांहानिः तथायश्चकर्माजीवोयस्य ग्रहोपदिष्टोजातकेभिहितःअर्थाप्तिःपितृमातृपत्नीरित्यादि तस्यग्रहदत्तस्यकर्माजीवस्यतदन्तर्दशायामेवाप्तिःभवति भावफलम्वक्ष्यति शूरस्तब्धइत्यादि तथाप्रथितश्चतुरोटनइत्यादि तथामेषेस्वस्तिमिरनयनइत्यादि आलोकनफलंदृष्टिफलंचन्द्रभपबुधोइत्यादियोगोद्भवं नाभसयोगान्मुक्त्वा सर्वयोगेषुयोगकर्तृभ्योग्रहेभ्योमध्याद्योबलीयान्मस्वदशायामेवफलंददाति नाभसयोगाःसकलदशास्वपिफलप्रदाः

वक्ष्यतिच इतिनिगदितायोगाःसार्द्धंफलैरिहनाभसाः नियतफलदाश्चयात्यन्तसमस्तदशास्वपीति एवमादियद्युक्तंतत्सर्वंनिरवशे
षंतस्यग्रहस्यदशायांयोज्यमिति ॥ २० ॥ अथयस्यजातस्यजातकमप्यगणितं तस्यशरीरछायांदृष्ट्वाग्रहदशाज्ञानार्किंद्रवज्रयाह छायांम
हाभूतकृतामिति पूर्वमुक्तं शिखिभूखपयोमरुद्गणानांवशिनोभूमिसुतादयःक्रमेणेति तत्रादित्यचन्द्रौवन्ह्यंबुप्रसिद्धावेवयःकश्चिद्ग्रहः
स्वदशामात्मीयदशामवाप्यमहाभूतकृतांछायांअभिव्यञ्जयाति प्रकटीकरोति छायाशब्देनशरीरशोभाभिधीयतेशरीरकांतिरित्यर्थः तथा
च सच्छायोयोपविच्छायोयंवर्ततइत्यभिधीयते एवात्मीयदशायांपृथिव्यादिमहाभूतकृतांशरीरच्छायांव्यञ्जयतिप्रकटीकरोति साच कं

छायामहाभूतकृताञ्चसर्वेभिव्यञ्जयन्तिस्वदशामवाप्य ।
क्वंव्यग्निवायूवम्बरजान्गुणांश्चनासास्यदृक्त्वक्श्रवणानुमेयान् ॥ २१ ॥

क्वग्निवाय्वंवरजान्गुणान् कुःपृथिवीअंबुवरुणःअग्निःहुताशनःवायुःअनिलःअम्बरंआकाशंएभ्योजातोत्पन्नासाछायातद्गुणान्करोति
तांश्चयथासंख्यंनासास्यदृक्त्वक्श्रवणानुमेयान् पार्थिवंगुणंगन्धमभिव्यञ्जयति नासानुमेयंघ्राणेनोपलभ्यते अथाप्यंगुणंरसमभिव्य
ञ्जयाति तच्चास्यानुमेयम् आस्यशब्देनहजिव्हाज्ञेया तयारसस्योपलब्धेः आस्यग्रहणञ्चात्रवृत्तानुरोधीकृतं आग्नेयीआग्नेयंगुणंरूपम
भिव्यञ्जयति दृष्ट्यानुमेयंवायवीवायव्यम् स्पर्शगुणमभिव्यञ्जयति त्वगनुमेयंस्पर्शेनोपलभ्यते नाभसी नाभसंगुणंशब्दमभिव्यञ्जय

ति श्रवणानुमेयंकर्णोपलभ्यंएतदुक्तम्भवति यदाशुभगन्धःपुरुषोभवति तदास्यबुधकृतापार्थिवीछायाज्ञेया यदामिष्टरसभोजीभवति तदा
स्यचन्द्रशुक्रकृताछायाज्ञेया यदातीवरूपवान्सुकान्तः पुरुषोभवति तदासूर्यभौमकृताआग्नेयीछायाज्ञेया यदास्पर्शेनमृदुर्भवति तदाशनै
श्चरकृतावायवीछायाज्ञेया यदास्यवचनंकर्णयोः सुखकरंभवति तदाजीवकृतानाभसीछायाज्ञेया छायाविशेषलक्षणमाचार्येणसंहिता
यामभिहितं तथाच छायाशुभाशुभफलानिनिवेदयन्तीलक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिषुलक्षणज्ञैः तेजोगुणान्बहिरपिप्रविकाशयन्तीदीपप्रभास्फ
टिकरत्नघटस्थितेव स्निग्धद्विजत्वग्नखरोमकेशाच्छायासुगन्धाचमहीसमुत्थातुष्टयर्थलाभाभ्युदयान्करोतिधर्मस्यचाहन्यहनिप्रवृद्धिं स्नि

शुभफलददशायांतादृगेवांतरात्माबहुजनयतिपुंसांसौख्यमर्थागमंच ॥

ग्धासिताचहरितानयनाभिरामासौभाग्यमार्दवसुखाभ्युदयान्करोति सर्वार्थसिद्धिजननीजननीवचाप्याच्छायाफलंतनुभृतांशुभमाददा
ति चंडाधृष्यापद्महेमाग्निवर्णायुक्तंतेजोविक्रमैःसप्रतापैःआग्नेयीतिप्राणिनांस्याज्जयायक्षिप्रंसिद्धिंवांछितार्थस्यधत्ते मलिनपरुषकृष्णापा
पगंधानिलोत्थाजनयतिवधबंधव्याध्यनर्थार्थनाशं स्फटिकसदृशरूपाभाग्ययुक्तात्युदारानिधिरिवगगनोत्थाश्रेयसांस्वच्छवर्णा २१। अत्रच
वायव्यांछायांवर्जयित्वासर्वास्वेवछायासुशुभमशुभंफलमुक्तंतत्कथंशुभफलेयमिति तद्दशाज्ञायतेततज्ज्ञानमंतरात्मनःस्वरूपमालिख्याह शु
भफलमिति शुभफलंददातियःसशुभफलदःशुभफलदस्यग्रहस्ययादशातस्यां अंतरात्मास्वदेहस्थःपरमात्माचित्स्वरूपःतादृगेवशुभोम

वति पुरुषस्यतस्यचछायादर्शितग्रहोदशाकालेबहुविधमनेकप्रकारंसौख्यंसुखभावमर्थागमंधनलाभंचजनयत्युत्पादयति अर्थादेवाशुभ
दशायांपुरुषस्यांतरात्माप्यशुभोभवति तत्रछायादर्शितग्रहजातातादृगेवफलदासाचासौख्यमनर्थागमंचबहुप्रकारंजनयति । मिश्रायांमि
श्राचयात्रायांचवक्ष्यति निमित्तानुचरंसूक्ष्मंदेहेंद्रियमनुत्तरम् तेजोत्थंतत्शरीरस्थंत्रिकालफलविन्नृणाम् प्रीतयेनमनोनार्थेनासिद्धावभि
नंदति तस्मात्सर्वात्मनायातुरनुमेयंयथामनःशुभाशुभानिसर्वाणिनिमित्तानिस्युरेकतः एकतश्चमनः शुद्धिस्तद्विशुद्धिर्जयावहाइति कथित
फलविपाकैरिति ग्रहाणांदशासुयानिफलानिशुभान्यशुभानिवाकथितान्युक्तानितानियः पुरुषोभुंक्तेतस्यपुरुषस्यतद्ग्रहदशावर्ततेइतिज्ञेयं

कथितफलविपाकैस्तर्कयेद्वर्तमानांपरिणमतिफलोक्तिःस्वप्नचिंतास्ववीर्यैः। २२।

एतदुक्तंभवति यादृशंफलंशुभमशुभंवापुरुषस्योपलभ्यतेतच्चयस्यग्रहस्यदशायांपठितंसातस्यदशानरस्यवर्ततइतिज्ञेयं एवंवर्तमानांदशांत
र्कयेल्लक्षयेदित्यर्थः एवंछायावशेनांतरात्मावशेनफलपंक्तिवशेनचागणितस्यजातकस्यवर्तमानांदशांवदेत् अथसौरदशायामशुभायांव्ययंगत्व
मुक्तं नचशुभायांअशुभायामथनैकेषांव्ययंगत्वदृष्टंशुक्रदशायांशुभायांनिधिप्राप्तिरुक्ता नचसापिदृष्टातदर्थमाह परिणमतिफलोक्तिरिति अ
वीर्यैःबलहीनैःग्रहैःफलानियानिशुभान्यशुभानिवादत्तानितत्फलोक्तिःफलाप्तिः स्वप्नेस्वप्नावस्थायांपरिणमत्यनुभूयतेचिंतायांमनोरथेनवे १८९।
ति केचिच्छुभफलदशायांतादृगेवान्तराख्याइतिपठन्ति पठित्वैवंव्याचक्षते यथाशुभायांदशायामन्तराख्यांतर्दशाशुभायदिभवति तदाबहु

जनयातिपुंसांसौख्यमर्थागममिति अर्थादेवाशुभायांदशायांअशुभांतर्दशाअसौख्यमनर्थागमंचबहूजनयाति अनेनव्याख्यानेनशुभायामशु भायांचशुभाशुभानिभवन्ति मिश्रफलंप्रयच्छन्ति नचैतदिष्यते यस्मादुक्तं एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुस्वमिति अत्रदशापतेःफलमपहृत्यां तर्दशापतिरेवस्वंफलंददातीतिज्ञेयं अन्यथापहृत्येतिनिरर्थकंस्यादिति तस्मात्पूर्वपाठःश्रेयान् द्वितीयःप्रमादपाठःप्रथमपाठेनविनाछायांशु भाशुभत्वमनुमातुंनशक्यतइति ॥२२॥ अथैकग्रहदत्तयोःफलयोःसदृशयोर्नाशोभवति मिश्रदत्तानांबहूनामपिपंक्तिरेवभवतीत्येतद्वसन्त तिलकेनाह एकग्रहस्येति सर्वाण्येवफलानिनामसवर्ज्यंस्वदशायांग्रहः प्रयच्छतीत्युक्तं तत्रैकेनग्रहेणयदासदृशंविरुद्धंफलद्वयंदत्तंभवति

एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत् ।
नान्योग्रहःसदृशमन्यफलंहिनास्तिस्वांस्वांदशामुपगताःस्वफलप्रदाःस्युः ॥ २३ ॥

तस्मिन् सदृशेतुल्येद्वयोःफलविरोधेसति नाशोभवति तस्यफलद्वयस्यवदेद्ब्रूयात् कीदृशंतद्विरुद्धमित्यत्रोच्यते यथाकश्चिद्ग्रहः कयापि युक्त्यादशाफलादिनासुवर्णदोभवति सएवान्ययायुक्त्याअष्टवर्गफलयोगफलदृष्टिफलभावफलानामन्यतमेनसुवर्णापहारीभवति तदा फलद्वयेपिसुवर्णसम्बन्धोस्तीति सादृश्यंस्वर्णदानापहारिणावितिविरोधः एवमेकस्यग्रहस्यसदृशेफलयोःविरोधेनाशंवदेत् नसुवर्णलाभो नचापहारिरिति यदधिकंपरिपच्यते ततएकेनापिग्रहेणफलद्वयंदत्तमन्यरूपंतयोः मध्याद्यदधिकंतत्परिपच्यतेभवति यथाकश्चिद्ग्रहोनि

र्दिष्टप्रकारद्वयेनसुवर्णदःसएवप्रकारेणैकेनसुवर्णापहारीतदाद्वयोरधिकत्वात्तद्दानस्यसुवर्णददात्येवनापहरति अथवाप्रकारद्वयेनसुवर्णाप
हारीप्रकारेणैकेनसुवर्णदःतदापहरणस्याधिकत्वादपहरत्येव अथवा सुवर्णापहारीरूप्यदश्च तथापिद्वे असदृशेअसदृशत्वादधिकंपरिप
च्यते सुवर्णापहारीरूप्यदश्चभवतिइतिकेचित् नान्योग्रहइति अन्येनग्रहेणदत्तंसदृशंविरोध्यपिफलं नान्योग्रहोपिहिनस्त्यपहरति य
थाकश्चिद्ग्रहः सुवर्णदोभवत्यन्यश्चसुवर्णापहारी तदातत्रसुवर्णदःस्वदशायांसुवर्णददाति स्वदशायांसुवर्णापहारीचापहरति अनेनैत
दुक्तंभवति यथैकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधेसमग्रजन्मांतरेपिफलनाशंवदेत् अत्रविरुद्धयोरपिफलयोः नाशंवदेत् यतःसुवर्णदोग्रहः स्वा

॥ इति श्रीबृहज्जातकेदशान्तर्दशाऽध्यायोऽष्टमः समाप्तः ॥ अथाष्टकवर्गाध्यायप्रारम्भः ।

स्वादर्कःप्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगोवक्रात्स्वादिवतद्वदेवरविजाच्छुक्रात्स्मरान्त्यारिपु ।

मात्मीयांदशामुपगतः प्राप्तः सुवर्णलाभंकरोति सुवर्णापहारीस्वदशामुपगतःप्राप्तः सुवर्णमपहरति एतदृष्टकवर्गफलम् विनाशयतस्त
त्रैकस्यग्रहस्यफलसदृशयोरपितुल्यसंख्ययोःफलयोर्नाशोभविष्यति तथाचभविष्यति तथातत्रैवप्रतिपादयिष्यामइति ॥ २३ ॥

इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातक विवृत्तौदशांतर्दशाऽध्यायोऽष्टमः ॥ ८ ॥

अथाष्टकवर्गाध्यायोव्याख्यायते तत्रांतर्दशाफलमिति पूर्वमेवोक्तंतत्प्रदर्श्याधुनास्थिरस्याष्टकवर्गफलस्यावसरः लग्नाष्टमाः सर्वेएव

ग्रहास्तेभ्यः सकाशादेकैकस्यग्रहस्यचारवशाद्राशौविचरतः शुभाशुभफलमष्टकवर्गेनिरूप्यते तत्राद्यावेवार्काष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेना
ह स्वादर्कइति यत्रराशौजन्मसमयेपुरुषस्यादित्यःस्थितः सएवतस्यस्वस्थानमुच्यते एवमन्येषामपिग्रहाणांज्ञेयम् योयत्रव्यवस्थितः
सएवतस्यस्वस्थानंतस्मात्स्वादर्कः प्रथमायबंधुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगः प्रथमैकादशचतुर्थाष्टमाद्वितीयदशमनवमसप्तमेषु १।११।४।
८।२।१०।९।७ एतेषांस्थानानां संज्ञाः प्रागेवव्याख्याताः अतःपुनर्नोच्यन्ते एषामर्कन्यासएवव्याख्यानमिति सर्वत्रज्ञेयम् एतेषुस्थाने
षुगतः स्वात्स्थानादर्कः सूर्यःशुभःइष्टफलदःअर्थादेवान्यस्थानेष्वशुभअनिष्टफलदः यतोवक्ष्यति इतिनिगदितमिष्टनेष्टमन्यदित्येवंस

जीवाद्धर्मसुतायशत्रुषुदशत्र्यायारिगः शीतगोरेष्वेवान्त्यतपः सुतेषुचबुधाल्लग्नात्सबन्धंत्यगः । १ ।

र्वत्रज्ञेयम् वक्रात्स्वादिवक्रादंगारकात्स्वादात्मीयस्थानादिवशुभः येष्वेवस्थानात्तेष्वेवांगारकात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेष्वर्कोभौमा
च्छुभः तद्वदेवरविजात्सूर्यपुत्रात् तद्वदेवयेष्वेवस्थानेषुस्वाच्छुभस्तेष्वेवसौरात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेषुसौरादर्कःशुभइतिसर्वत्रा
नुवर्तते शुक्रात्स्मरांत्यारिषुसएवार्कःस्मरांत्यारिषुसप्तमद्वादशषष्ठेषुशुक्रात्शुभः ७।१२।६ जीवाद्धर्मसुतायशत्रुषुजीवाद्बृहस्पतिस्थाना
त् धर्मसुतायशत्रुषुनवमपंचमैकादशषष्ठेषुशुभः ९।५।११।६। दशत्र्यायारिगःशीतगोः शीतगोश्चन्द्रात्दशत्र्यायारिगः दशतृतीयैकादश
षष्ठगःशुभः १०।३।११।६। एतेष्वेवांत्यतपःसुतेषुचबुधात्शुभः एष्वेवप्रागुक्तेषुचन्द्रस्थानेषुदशत्र्यायारिषुचशब्दात्तथांत्यतपःसुतेषुद्वा

दशानवपंचमेषुबुधाच्छुभः १०।३।११।६।१२।९।५ लग्नात्सबन्धंवंत्यगः सहशब्देनप्रागुक्तानिचन्द्रस्थानान्यनुकृष्यन्ते तेनांत्यतपःसु
तस्थानानीति सर्वत्रपारिभाषा तेनैतषुचन्द्रस्थानेषुदशात्र्यायारिषुसबन्धवन्त्येषुचतुर्थद्वादशसहितेषुगतोलग्नादुदयाच्छुभः १०।३।११।६
४।१२ तथाचसत्यः स्वात्स्थानाद्दिवसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभंत्रिकोणानि हित्वेष्टः ३।६।१२।५ एतानिवर्जयित्वातान्येव वराहामिहिरद
र्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ सौरस्यतुसहजारिसुतांत्यसंज्ञानिहित्वेष्टइत्यनुवर्तते ३।६।५।१२ एतानिवर्जयित्वा
तान्येववराहामिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ चन्द्राद्दशमैकादशतृतीयषष्ठोपगः शुभ;सूर्यः १०।११।३।६

लग्नात्षट्त्रिदशायगःसधनधीधर्मेषुचाराच्छशीस्वात्सास्तादिषुसाष्टसप्तसुरवेःषट्त्र्यायुधीस्थोयमात् ॥

जीवात्त्रिकोणयोः षष्ठस्तथैकादशश्रेष्ठः ९।५।६।११ प्रथमद्वितीयसप्तमचतुर्थनैधनगतान् विनाराशीन् सौम्यादिष्टःसूर्यः १।२।७।४।८
एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरप्रदर्शितानिस्थानानिजातानि १०।३।११।६।१२।९।५ कुजस्तुसद्दशोर्कपुत्रेण १।११।४।८।२।१०
९।७ दशमैकादशषष्ठतृतीयगोंत्यश्चतुर्थगोलग्नात् १०।११।६।३।१२।४ शुक्रस्थानाद्रविः षट्सप्तमद्वादशेषुभवतीष्टः ६।७।१२ तथा
चसूक्ष्मजातके केंद्रायाष्टाद्दिनवस्वर्कःस्वादार्किभौमयोश्चशुभःषट्सप्तांत्येषुसितात्षडायुर्धीधर्मगोजीवात् उपचयगोर्कश्चन्द्रादुपचयनव
मान्त्यधीयुत; सौम्यात् लग्नादुपचयबंधुव्यवस्थितः शोभनःप्रोक्तः इतिआदित्याष्टकवर्गः ॥ १ ॥

अथचंद्राष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नात्षडिति लग्नात्षट्त्रिदशायगः शशीचंद्रः लग्नादुदयात्षडित्यादिगःषष्ठतृतीयदशमैकादशे
षुस्थानेषुशुभः ६।३।१०।११ सधनधीधर्मेषुचाराच्छशी सहशब्देनप्रागुक्तान्येवस्थानान्यनुक्षिप्यन्ते शशीचद्रःआराद्भौमादेष्वेवषट्त्रिद
शायेषुधनधीधर्मसहितेषुद्वितीयपंचमनवमयुक्तेषुशुभः ६।३।१०।११।२।५।९। स्वात्सास्तादिषुआत्मीयस्थानादेष्वेवषट्त्रिदशायेषुसा
स्तादिषुसप्तमप्रथमसहितेषुशुभः शशी६।३।१०।११।७।१साष्टसप्तसुरवेरादित्यादेष्वेवस्थानेषुसाष्टसप्तसुअष्टमसप्तमसंयुक्तेषु ६।३।१०।
११।८।७शुभःषट्त्र्यायधीस्थोयमात् यमात्सौरात् षट्त्र्यायधीस्थःषष्ठस्तृतीयैकादशपंचमस्थानस्थःशुभः ६।३।११।५ धीत्र्यायाष्टमकं

धीत्र्यायाष्टमकंटकेषुशशिजाज्जीवाद्व्ययायाष्टगः केंद्रस्थश्चसितात्तुधर्मसुखधीत्र्यायास्पदानंगगः ॥ २ ॥

टकेषुशशिजात् शशिजाद्बुधाद्बुधस्थानाद्धीत्र्यायाष्टमकंटकेषुपंचमतृतीयैकादशाष्टमकेंद्रेषुशुभः शशी ५।३।११।८।१।४।७।१० जीवाद्व्य
यायाष्टगःकेंद्रस्थश्चजीवाद्गुरुस्थानाद्व्ययायाष्टगः केंद्रस्थश्चद्वादशैकादशाष्टमकेंद्रस्थश्चशुभश्चंद्रः १२।११।८।१।४।७।१०सितात्तुधर्मसु
खधीत्र्यायास्पदानंगगः सिताच्छुक्राद्धर्मसुखधीत्र्यायास्पदानंगगेषुनवमचतुर्थपंचमतृतीयैकादशदशमसप्तमेषुशुभः ९।४।५।३।११।१०
७ तथाचसत्यःषष्ठैकादशसप्तमतृतीयदशमादिसंस्थितश्चंद्रः स्वादिष्टः६।११।७।३।१०।१ सौरस्यतुसहजारिसुतायसंस्थितश्चशुभः ३।
६।५।११ रिपुनिधनसहजसप्तमदशमैकादशसंस्थितःसूर्यात् ६।८।३।७।१०।११ लग्नात्तृतीयदशमारिलाभसंस्थितःशुभश्चंद्रः ३।१०

।६।११भ्रातृसुतकर्मधनलाभधर्मरिपुराशिगः कुजादिष्टः ३।५।१०।२।११।९।६ जीवात्तृतीयषष्ठाह्विनवमसुतवर्जितेष्विष्टः ३।६।२।९।
५ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहामिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १२।११।८।१४।७।१० प्रथमद्वितीयषष्ठाष्टमांत्यवर्ज्येषुभार्गवादि
ष्टः१।२।६।८।१२। एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि ३।४।५।७।९।१०।११ षष्ठधनधीनवमपश्चिमवर्ज्ये
षुबुधात्प्रशस्तश्च ६।२।५।९।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहामिहिरपाठितानिस्थानानिजातानि १।३।४।७।८।१०।११ तथाचसूक्ष्म
जातके शस्युपचयेषुलग्नात्साद्यमुनि:स्यात्कुजस्सनवधीस्थः सूर्यात्साष्टस्मरगस्त्रिषडायसुतेषुसूर्यसुतात् इ।त्केंद्रात्रिसुतायाष्टमगगुरोर्व्यय

वक्रस्तूपचयेष्विनात्सतनयेष्वाद्याधिकेषूदयाच्चंद्राद्दिग्विफलेषुकेंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगःस्वाच्छुभः ।
धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ज्ञात्षट्त्रिधीलाभगः शुक्रात्षट्व्ययलाभमृत्युषुगुरोःकर्मांत्यलाभारिषु ।३।

भवाष्टकेंद्रेषुत्रिचतु:सुतनवदशसप्तमायगश्चंद्रमाःशुभःशुक्रात् इतिचंद्राष्टकवर्गः ।२। अथभौमाष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रस्तूप
चये।ष्विनादिति वक्रोंगारकःइनादादित्यादुपचयेषुत्रिषडेकादशदशमेषुसतनयेषुपंचमस्थानसहितेषुशुभः ३।६।१०।११।५ आद्याधिकेषू
दयाद्वक्रःशुभःउदयाल्लग्नादेष्वेवोपचयेष्वाद्याधिकेषुप्रथमस्थानयुक्तेषुशुभ:३।६।१०।११।५।१चंद्राद्दिग्विफलेषुचंद्रस्थानादेष्वेवोपचयेषु
दिग्विफलेषुदशमस्थानफलवर्जितेषुतेषुदशमस्थानेनशुभंनाप्यशुभंफलंकरोतीत्यर्थ:३।६।११ एतेषुशुभःकेंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगः स्वाच्छुभः

स्वादात्मीयस्थानात्केंद्रनिधनप्राप्त्यर्थगःकेंद्राष्टमैकादशद्वितीयगःशुभः १।४।७।१०।८।११।२ धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयात्सौराद्धर्माया
ष्टमकेंद्रगःनवमैकादशाष्टमकेंद्रगतःशुभः९।११।८।१।४।७।१० ज्ञात्षट्त्रिधीलाभगःज्ञात्बुधात्षट्त्रिधीलाभगःषष्ठतृतीयपंचमैकादशग
तःशुभः६।३।५।११शुक्रात्षट्व्ययलाभमृत्युषुशुक्रस्थानात्षष्ठद्वादशैकादशाष्टमेषुशुभः६।१२।११।८गुरोःकर्मांत्यलाभारिषुगुरोःजीवा
द्दशमद्वादशैकादशषष्ठेषुशुभः१०।१२।११।६ तथाचसत्यः द्वादशपंचमनवमतृतीयषष्ठान्विनाकुजस्त्विष्टः स्वस्थानात् १२।५।९।३।६
एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।४।७।१०।८।११।२ सौरस्यतुनवमाभ्यधिकेषुत्र्यनर्थेषुएष्वेवाद्वि

द्व्याद्यायाष्टतपःसुखेषुभृगुजात्सत्र्यात्मजेष्विंदुजः साज्ञास्तेषुयमारयोर्व्ययरिपुप्राप्त्यष्टगोवाक्पतेः।

तीयस्थानंविनानवमाभ्यधिकेषु ११।८।९।१।४।७।१०। भौमस्तृतीयपंचमदशमैकादशरिपुस्थितःसूर्यादिष्टः ३।५।१०।११।६ चंद्रान्म
ध्यमोदशमषष्ठसहजलाभेषु १०।६।३।११ दशमैकादशषष्ठांत्यगःकुजःभूमिजःपूजितोगुरुस्थानात् १०।११।६।१२षष्ठैकादशपंचमतृ
तीयगःशुभःसौम्यात्।६।११।५।३ अंत्यायाष्टमषष्ठगःकुजःपूजितःशुक्रात् १२।११।८।६ प्रथमैकादशदशारिपुसहजोपगतश्चहोरायाः १।
११।१०।६।३ तथाचस्वल्पजातके भौमः स्वादायस्वाष्टकेंद्रगः त्र्यायषट्सुतेषुबुधात् जीवाद्दशायशत्रुव्ययेष्विनादुपचयसुतेषूदयादुपच
यतनुषुत्रिषडायेष्विंदुतःसमोदशमः चंद्रस्थानादुपचयेषुदशमवर्जितेषुशुभःदशमेशुभोपिनभवति ३।६।११ भृगुतोंत्यषडायेषु१२।६।११

अतितात्केंद्रायनववसुषु १।४।७।१०।११।९।८ इतिभौमाष्टकवर्गः ॥३॥ अथबुधस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह द्यायायाष्टतपइति
इन्दुजोबुधः भृगुजाच्छुक्रात् द्यायायाष्टतपःसुखेषु द्वितीयप्रथमैकादशाष्टमनवमचतुर्थेषुसत्र्यात्मजेषुतृतीयपंचमयुक्तेषुशुभः २।१।११।
८।९।४।३।५ साज्ञास्तेषुयमारयो; एष्वेवद्व्याद्यायाष्टतपःसुखेषुसाज्ञास्तेषुदशमसप्तमसहितेषु यमारयोः शनैश्चरांगारकयोः यस्मात्
२। १। ११। ८। ९। ४। १०। ७ आराच्छुभः व्ययारिपुप्राप्त्यष्टगोवाक्पतेः वाक्पतेःजीवात् द्वादशषष्ठैकादशाष्टमगतः शुभः १२।
६। ११। ८ धर्मायारिसुतव्ययेषुसवितुःसूर्यान्नवमैकादशषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः ९।११।६।५।१२ स्वात्साद्यकर्मत्रिगःस्वादात्मीयस्था

धर्मायारिसुतव्ययेषुसवितुः स्वात्साद्यकर्मत्रिगः षट्स्वायाष्टसुखास्पदेषुहिमगोःसाद्येषुलग्नाच्छुभः । ४ ॥

नादेष्वेवधर्मादिषुस्थानेषुसाद्यकर्मत्रिकेषु प्रथमदशमतृतीयसहितेषुगतःशुभः ९।११।६।५।१२।१।१०।३ षट्स्वायाष्टसुखास्पदेषुहि
मगोश्चन्द्रात् षष्ठद्वितीयैकादशाष्टमचतुर्थदशमेषुशुभः ६।२।११।८।४।१० साद्येषुलग्नाच्छुभः एष्वेवषष्ठादिषुस्थानेषुसाद्येषुप्रथम
स्थानसहितेषुलग्नाच्छुभः ६।२।११।८।४।१०।१ तथाचसत्यः स्वात्स्थानाच्छशितनयोद्वितीयसप्तमचतुर्थानिधनानिहित्वेष्टः २।७।४।८
एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपाठितानिस्थानानिजातानि १।३।५।६।९।१०।११।१२ सूर्यस्यतुलामारिसुतांत्यनवमस्थः ११।६
५।१२।९सुतसहजषष्ठपश्चिमवर्जितेषुमण्डलेषुबुधस्त्विष्टः सौराराभ्यांस्थानादविकल्प्याच्छास्त्रनियमेन५।३।६।१२ एतानिवर्जयित्वा

तान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।११।४।२।८।९।१०।७ लग्नाच्छुक्रोयेषुप्रशस्यतेतेषुचन्द्रजस्तस्ययेषुस्थानेषुलग्नाच्छुक्रः शुभस्तेष्वेवस्थानेषुशुक्रस्थानाद्बुधः शुभोभवतिशुक्राष्टकवर्गःपठ्यते लग्नादिष्टशुक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान्हित्वा ६।७।१०।१२एतानि स्थानानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।२।३।४।५।८।९।११ एतेषुस्थानेषुशुक्रस्थानाच्छुभोबुधः अन्त्यो पान्त्याष्टमशत्रुभेषुजीवाद्बुधःश्रेष्ठः १२।११।८।६ दशमस्वलाभषष्ठाष्टमेषुचन्द्राद्बुधश्चतुर्थेच १०।२।११।६।८।४ लग्नाच्चेष्टोद्यूनांत्य नवमसुतसहजवर्ज्येषु ७।१२।९।५।३ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि २।६।१०।११।८।४।१ एतेषुलग्ना

दिक्स्वाद्याष्टमदायबन्धुषुकुजात्स्वात्सत्रिकेष्वंगिराः सूर्यात्सत्रिनवेषुधीस्वनवदिग्लाभारिगोभार्गवात् ।

च्छुभः तथाचस्वल्पजातके सौम्योंत्यषट्नवायात्मजेष्विना १२।६।९।११।५ स्वात्त्रितनु ३।१ दशयुतेषु१० चन्द्राद्द्विरिपुदशायाष्टसु खगतः २।६।१०।११।८।४ सादिषुविलग्नात्प्रथमसुखायद्विनिधनधर्मेषु१।४।११।२।८।९ सितात्त्रिधीसमेतेषु३।५ साशास्मरेषु१०।७ सौरा रयोर्व्ययायारिपुवसुषु १२।११।६।८ गुरोः इतिबुधस्याष्टकवर्गः ॥ ४ ॥ अथजीवस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह दिगिति दिक्स्वा द्याष्टमदायबंधुषुकुजादंगिराइति अंगिराजीवः कुजादंगारकाद्दशमद्वितीयप्रथमाष्टमसप्तमैकादशचतुर्थेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४ स्वात्सत्रिकेष्वंगिराःस्वादात्मीयस्थानादंगिराःगुरुः पूर्वोक्तेषुदिक्स्वाद्यादिषुसत्रिकेषुतृतीयस्थानसहितेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३ सू

र्यात्सत्रिनवेषुगुरुःशुभःसूर्यादादित्यादेष्वेवस्थानेषुप्रागुक्तेषुसततपस्तृतीयेषुतृतीयनवमस्थानाधिकेषुशुभः १०।२।१।८।७।११।४।३।९ धीस्व
नवादिग्लाभारिगोभार्गवात् भार्गवाच्छुक्रात्पञ्चमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषुशुभः५।२।९।१०।११।६ जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोश्च
न्द्रात्सप्तमैकादशद्वितीयनवमपंचमेषुशुभः७।११।२।९।५मन्दात्त्रिषट्धीव्ययेमन्दात्सौरात्तृतीयषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः३।६।५।१२ दि
क्धीषट्स्वसुखायपूर्वनवगोज्ञाद्गुरुःज्ञाद्बुधाद्दशमपंचमषष्ठद्वितीयचतुर्थैकादशप्रथमनवमेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९ सस्मरश्चो
दयात्उदयाल्लग्नादेष्वेवस्थानेषुसस्मरेषुसप्तमस्थानसहितेषुशुभः१०।५।६।२।४।११।१।९।७ तथाचसत्यः येषुबुधस्यशशांकस्तेषुगुरुःपुष्क

जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोर्मन्दात्त्रिषट्धीव्यये दिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वनवगोज्ञात्सस्मरश्चोदयात् ।९।

लस्वकात्स्थानात्चन्द्राष्टकवर्गःपठ्यते षष्ठधननवमपश्चिमवर्ज्येषुबुधात्प्रशस्तश्च६।२।९।१२ एतानिस्थानानिवर्जयित्वाजातानि १।३
४।५।७।८।१०।११अत्रपंचमद्वितीययोःस्थानयोःवराहमिहिरेणसहभेदः अत्रचवराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगीकृत्याद्वितीयस्थानस्यशुभ
त्वमंगीकृतंतथाचयवनेश्वरःस्वस्थानगः स्थानसुवर्णमानप्राप्तिंद्वितीयेचगुरुःकरोति एवंद्वितीयेचशुभः विवाददैन्याध्वगदास्त्रिकोणेतस्मा
त्पंचमेनशुभःएष्वेवार्कादिष्टोनवमाभ्यधिकेषुभवनेषु १।३।४।५।७।८।९।१०।११ अत्रादिपंचमद्वितीययोःवराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगी
कृतंतथाचयवनेश्वरःस्थानेरवेर्बुद्धिसुहृद्धनाप्तिंकरोतिजीवोधनदोद्वितीये एवंद्वितीयेशुभत्वाद्वराहमिहिरेणांगीकृतंरुजापीडाध्वदारिद्र्यसू

रिःस्यात्पंचमेनशुभःआत्मसहजेषुसहजभवनंविनाकुजाच्चगुरुरिष्टः १।४।५।७।१०।११ अत्रापिपंचमद्वितीययोःवराहमिहिरेणसहभेदः
अत्रापियवनेश्वरः गुरुःकुजस्थानगतोऽरिहंताद्वितीयगस्तुद्युतिहर्षदाता तस्माद्वराहामिहिरेणद्वितीयस्थानमंगीकृतं जामित्रगोऽव्याध्यरि
शोककारीएवंसप्तमस्थानंनांगीकृतंद्वादशारिपुपंचमतृतीयसंज्ञेषुशुभःसौरात् १२।६।५।३ दशमैकादशनवमद्वितीयषट्पंचमेषुभृगोः जी
वइष्टः १०।११।९।२।६।५ चंद्राज्जामित्रनवमसुतलाभकोशर्क्षेषुगुरुःशुभः ७।९।५।११।१२प्रथमद्वितीयपंचमचतुर्थधर्मारिलाभदशमस्थः
सौम्याद्गुरुरिष्टः १।२।५।४।९।६।११।१० जीवोलग्नादेवामिष्टःसजामित्रः १।२।५।४।९।६।११।१०।७ तथाचस्वल्पजातकेजीवोभौमा

लग्नादासुतलाभरंध्रनवगःसांत्यःशशांकात्सितःस्वात्साज्ञेषुसुखात्रिधीनवदशाच्छिद्राप्तिगःसूर्यजात्

द्व्यायाष्टकेंद्रगो २।११।८।१।४।७।१० कीत्सधर्मसहजेषु २।११।८।१।४।७।१०।९।३। स्वात्सत्रिकेषु २।११।८।१।४।७।१०।३ शुक्रान्न
वदशलाभस्वधीरिपुषु९।१०।११।२।५।६ शशिनःस्मरत्रिकोणार्थलाभग ७।९।५।२।११स्त्रिारिपुधीव्ययेषुयमात् ३।६।५।१२ नवादिक्सुखाद्य
धीस्वायशत्रुषुज्ञा९।१०।४।३।५।२।११।६ त्सकामगोलग्नात् ९।१०।४।३।५।२।११।६।७ इतिजीवाष्टकवर्गः ॥ ५ ॥
अथशुक्रस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नादिति सितःशुक्रः लग्नादासुतलाभरंध्रनवगः शुभः लग्नात्प्रभृतिसुतस्थानंपंचमंयावत्तथा
लाभरंध्रनवगःसितःशुभःतेषुप्रथमद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमैकादशाष्टनवमेषुलग्नाच्छुक्रःशुभः १।२।३।४।५।११।८।९ सांत्यःशशांकात्सि

त:शशांकाच्चंद्रादेष्वेवस्थानेषुसांत्येषुव्ययेषुद्वादशस्थानाधिकेषुशुभः १।२।३।४।५।११।८।९।१२ स्वात्साज्ञेषुस्वादात्मीयस्थानादेष्वेव
स्थानेषुसाज्ञेषुदशमस्थानाधिकेषुशुभः १।२।३।४।५।११।८।९।१० सुखत्रिधीनवदशच्छिद्राप्तिगःसूर्यजात्सौराच्चतुर्थतृतीयपंचमनवमद
शमैकादशेषुशुभः ४।३।५।९।१०।८।११ रंध्रायव्ययगोरवेःरवेरादित्यादष्टमैकादशद्वादशेषुशुभः ८।११।१२ नवदशप्राप्त्यष्टधीस्थोगुरोः
जीवान्नवमैकादशाष्टमपंचमेषुशुभः ९।१०।११।८।५ ज्ञाद्धीत्र्यायनवारिगःज्ञात्बुधात्पंचमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषुशुभः ५।३।११।९।
६ त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यःकुजात् कुजाद्भौमात्तृतीयनवमषष्ठपंचमैकादशेषुसांत्येषुअंत्येनद्वादशेनसहितेषुस्थानेषुशुक्रःशुभः ३।९।६।५।

रंध्रायव्ययगोरवेर्नवदशप्राप्त्यष्टधीस्थोगुरोर्ज्ञाद्धीत्र्यायनवारिगास्त्रिनवषट्पुत्रायसांत्यःकुजात् ६

११।१२ तथाचसत्यःस्वस्थानाद्भृगुतनयःषट्सप्तमपश्चिमेतरेष्विष्टः ६।७।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानि
जातानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११रिपुपत्नीकर्मवर्ज्येषुसितश्चंद्रात्तुपुष्कलोनॄणां ६।७।१० एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरप
ठितानिजातानि १।२।३।४।५।९।८।११।१२ अंत्योपांत्याष्टमगःसूर्यादिष्टस्तुभार्गवःकथितः१२।११।८ भौमादंत्योपांत्यतृतीयनवमसु
तरिपुशशिगश्चैवं १२।११।३।९।५।६ दशमैकादशनिधनत्रिकोणसंस्थोभृगुर्जीवात् १०।११।८।५।९ सौम्यात्सुतधर्मलाभसहजारिसंज्ञे
षु ५।९।११।३।६ लग्नादिष्टःशुक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान्हित्वा ६।७।१०।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थाना

निजातानि १।२।३।४।५।८।९।११ आद्यद्वितीयरिपुसप्तमांत्यवर्ज्येषुसौराश्च १।२।६।७।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपाठिता
निस्थानानिजातानि ३।४।५।८।९।१०।११ तथाचस्वल्पजातकेशुक्रोलग्नादासुतनवाष्टलाभेषु १।२।३।४।५।९।८।११ सव्ययश्चंद्रात्
स्वात्साज्ञेषुरविसुतात्त्रिधीसुखाप्तिर्नवकर्मरंध्रेषु वस्वंत्यायेष्वर्कान्नयादिग्लाभाष्टधीस्थितोजीवात् ज्ञात्त्रिसुतनवाचारिष्वायसुतापोक्लि
मेषुकुजादीतिशुक्राष्टकवर्गः ॥ ६ ॥

अथसौरस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह मंदःस्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभइति मंदःसौरःस्वादात्मीयस्थानात्तृतीयपंचमैकादशषष्ठस्थाने

मंदःस्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभःसाज्ञांत्यगोभूमिजात्केंद्रायाष्टधनेष्विनादुपचयेष्वाद्येसुखेचोदयात् ॥
धर्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधाच्चंद्रात्त्रिषड्लाभगःषष्ठायांत्यगतःसितात्सुरगुरोःप्राप्त्यंत्यधीशत्रुषु । ७ ।

षुशुभःसाज्ञांत्यगोभूमिजात् भूमिजाद्भौमादेष्वेवप्रागुक्तेषुसाज्ञांत्येषुगतः दशमद्वादशसहितषुशुभः ३।५।११।६।१०।१२केंद्रायाष्टधनेष्वि
नात् इनात्सूर्यात्केंद्रैकादशाष्टमद्वितीयेषुशुभः १।४।७।१०।११।८।२उपचयेष्वाद्येसुखेचोदयात्उदयाल्लग्नात्तृतीयषष्ठदशमैकादशप्रथम
चतुर्थेषुशुभः ३।६।१०।११।१।४धर्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधात्बुधाद्बुधस्थानान्नवमैकादशषष्ठदशमद्वादशाष्टमेषुशुभः ९।११।६।१०।१२।
८चंद्रात्त्रिषड्लाभगःचंद्रस्थानात्तृतीयषष्ठैकादशेषुशुभः; ३।६।११षष्ठांत्यायगतःसितात् शुक्रस्थानात्षष्ठद्वादशैकादशेषुशुभः६।१२।११

बृ.जा. सुरगुरोःप्राप्त्यंत्यधीशत्रुषुसुरगुरोःजीवादेकादशद्वादशपंचमषष्ठेषुशुभः ११।१२।५।६ तथाचसत्यः एकादशपंचमषष्ठगोर्कजःस्वाच्छुभस्तृ टी०
।९६॥ तीयेच ११।५।६।३ स्थानान्निशाकरस्यतुपंचमवर्ज्यस्वर्थेष्वेव १।३।६ येष्वात्मनोरविस्तेषुभास्करिस्ताद्दशोरविस्थानात् आदित्याष्ट
कवर्गेपठ्यते स्वात्स्थानाद्दिवसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभत्रिकोणानिहित्वेष्टः ३।६।१२।५।९ एतानिहित्वाजातानि १।२।४।७।९।१०।११।८
अत्रवराहमिहिरादभ्यधिकंनवमंस्थानंतच्चयवनेश्वराविरोधित्वाद्वराहमिहिरेणेत्युक्तं तथाचयवनेश्वरः पापप्रवृत्तिंनवमेविधत्तइतिजीवादी
ष्टःषट्पंचमपश्चिमैकादशस्थश्च ६।५।१२।११ भ्रातृसुतविजयलाभांत्यकर्मगःपुष्कलोनृणां भौमस्थानात्सौरिः ३।५।६।११।१२।१०

इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्यद्विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभात्तत्रदद्युः

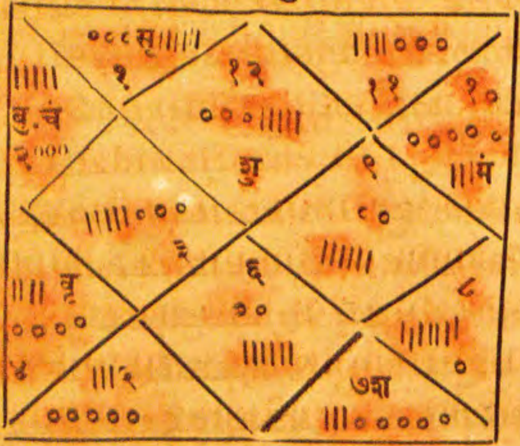
षष्टांत्योपांत्यगःशुक्रात् ६।१।२११ दशमैकादशषष्ठाष्टमांत्यनवमोऽर्कजःसौम्यात् १०।११।६।८।१२।९ स्थानादिष्टोलग्नाच्छुभस्तुलग्ना
द्यथासूर्यःआदित्याष्टकवर्गेपठ्यते दशमैकादशषष्ठतृतीयगोलग्नगश्चतुर्थश्चलग्नात् १०।११।६।३।१।४ तथाचस्वल्पजातके स्वात्सौरि
स्त्रिसुतायारिगः ३।५।११।६।कुजादंत्यकर्मसहितेषु ३।५।११।६।१२।१० स्वायाष्टकेंद्रगोर्का २।११।८।१।४।७।१० च्छुक्रात्षष्ठांत्यला
भेषु।६।१२।११ त्रिषडायगःशशांका ३।६।११ दुदयात्ससुखाद्यकर्मगो ३।६।११।४।१।१० थगुरोःसुतषट्व्ययायगो ५।६।१२।११ जा
द्व्ययायरिपुदिङ्नवाष्टस्थः १२।११।६।१०।९।८ इतिसौरस्याष्टकवर्गः ॥७॥ अथाष्टकवर्गफलनिरूपणार्थंमालिन्याह इतिनिगदितमिति ॥९६।

इत्यनेनोक्तेनप्रकारेणयन्निगदितमुक्तंतदिष्टंनेष्टमन्यत् यदन्यंनिगदितंतत्सर्वमनिष्टमशोभनम् एतदुक्तंभवति स्वादर्कःप्रथमायबंधुनिध
नइत्यनेनपाठेनयान्युक्तानिस्थानानितेषांश्रेष्ठंफलंविशेषादधिकफलविपाकेएवमिष्टानिष्टयोः फलयोःविशेषात्संशो।धनादधिकमिष्यते
तत्फलविपाकंम्भवति एतज्जन्मभात्जन्मकालेयत्रस्थानेग्रहाःस्थिताः तस्मात्स्थानाच्छुभाशुभानिफलानिप्रयच्छंति नतथाकालाक्रांतरा
शितःएतदुक्तंभवतियानिशुभस्थानान्याचार्येणपठितानितानिबिंदूपलक्षितानिकार्याणियान्यशुभानितानिरेखोपलक्षितानि ततइष्टानि
ष्टयोःविशेषमंतरेकृत्वाऽवाशिष्टस्यफलस्यपंक्तिरिति यत्राबिंद्वष्टकं जातंतत्रशुभफलंसंपूर्णं यत्रचषड्बिंदवस्तत्रपादोनंफलम् यत्रचबिंदुच

उपचयगृहमित्रस्वोच्चगैःपुष्टमिष्टंत्वपचयगृहनीचारातिगैर्नष्टसंपत् ८ इत्यष्टकवर्गः ९

तुष्टयंतत्रार्द्धंफलं यत्रबिंदूद्वौतत्रपादफलं अशुभफलस्यैवंरेखाभिःकल्पनाकार्या तत्रचानिमिषपरमांशकोविलग्नइत्यत्रप्रयोगेजातस्यां
रकस्याष्टकवर्गउदाह्रियते तत्राचार्यपठितानिस्थानानिबिंदूपलक्षितानिकार्याणिअपठितानि अशुभानिस्थानानिरेखोपलक्षितानिकार्या
णि तद्यथाग्रहसंस्था मीनलग्नगतःशुक्रःमेषेद्वितीयस्थानस्थोर्कः तृतीयेवृषेचंद्रबुधौपञ्चमस्थानेकर्कटस्थोजीवः अष्टमेतुलायांशनैश्चरः
एकादशेमकरस्थोभौमः अनयाग्रहसंस्थयाप्रदर्श्यतेन्यासः वक्रस्तूपचयेष्विनात्सतनयेष्वाद्याधिकेषूदयाच्चंद्राद्दिग्विफलेषुकेंद्रनिधनप्राप्त्य
र्थगःस्वाच्छुभः धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ज्ञात्षट्त्रिधीलाभगः शुक्रात्षड्व्ययलाभमृत्युषुगुरोःकर्मांत्यलाभारिषु १ अष्टकुंडालि

कान्यासः अथशुभाशुभफलविशेषः क्रियते तत्रमेषेरेखापंचकंबिंदुत्रयंचजातंरेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेखेजाते तस्मादेवंविधेयोगेजातस्य सदैवचारवशान्मेषस्थोंगारकोष्टभागद्वयेनाशुभः वृषेरेखापंचकंबिंदुत्रयंजातम् रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेखेजाते तस्माद्वृषस्थोभौमोष्ट भागद्वयेनाशुभोभवति मिथुनेरेखापंचकंबिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यद्वेरेखेजाते तस्मिन्मिथुनस्थोभौमोष्टभागद्वयेनाशुभः कर्के टेबिंदुचतुष्टयंरेखाचतुष्टयंचजातं तत्रनाकिंचिदवशिष्यते तेनतत्स्थानंनशुभंना.प्यशुभं समत्वान्मध्यमः सिंहेबिंदुपंचकंरेखात्रयंचजातंरे

खात्रयंबिंदुत्रयं चापास्यबिंदुद्वयंजातं तस्मात्तस्यसदैवसिंहस्थोभौमोष्टभागद्वयेनशुभोभवति कन्यायांरेखाषट्कंबिंदुद्वयंचजातम् बिंदुद्वयंरेखाद्वयंचापास्यरेखाचतुष्टयंजातं तस्मात्कन्यास्थो भौमोष्टभागचतुष्टयेनाशुभः तुलायांरेखात्रयंबिंदुपंचकंचजातम् तत्ररेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यबिं दुद्वयंजातम् तेनतुलास्थोभौमोष्टभागद्वयेनसदैवशुभः वृश्चिकेरेखासप्तकमेकोबिंदुः जातः तत्रबिं दु ऻखांचापास्यरेखाषट्कंजातंतस्माद्वृश्चिकस्थोभौमोष्टभागषट्केनाशुभः धनुषिरेखाषट्कंबिंदु द्वयचजातंतत्ररेखाद्वयंबिंदुद्वयंचापास्यरेखाचतुष्टयंचजातम् एवमष्टभागचतुष्टयेधान्विस्थोभौमो सदैवाशुभः मकरेरेखात्रयंबिंदुपंचकंचजातं तत्ररेखात्रयं बिंदुत्रयंचापास्यबिंदुद्वयंजातम् तेनमकर स्थोभौमोष्टभागद्वयेनशुभः कुंभेरेखाचतुष्टयंबिंदुत्रयंचजातम् अत्रचंद्रस्थानात् दशमस्थानंभौम

स्यसमत्वादष्टमोविंदुर्नजातस्तस्माद्रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यएकारेखाजातातस्मात्कुम्भस्थोष्टमभागेनैकेनाशुभः मीनेरेखापञ्चकंबिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यरेखाद्वयंचजातं तस्मान्मीनस्थोभौमोष्टभागद्वयनाशुभः अस्यतोशुद्धौस्थापना एवं शुभाशुभान्येयकीकृत्याष्टौफलानिभवन्ति तेषांसंशोधनंकृत्वा यदवशिष्यते तदादेश्यं यत्ररेखाचतुष्टयंबिंदुचतुष्टयंचभवति तत्रसमंमध्यस्थोग्रहोभवति यत्ररखाष्टकंतत्रातीवाशुभः यत्राबिंद्वष्टकंतत्रातीवशुभः एवंजन्मकालाक्रांतराशिवशेनसर्वग्रहाणामष्टकवर्गःकार्यः तथाचबादरायणः एकेनयःशुभःस्यात्षड्भिःस्थानैः सपापदोभवति यस्तुचतुर्भिर्नेष्टः सर्वफलेकल्पनाप्येवं ननुपूर्वमुक्तं एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदाधिकंपरिपच्यतेतत इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्याद्विशेषादिति पुनरुक्तंउच्यते नैतत्पुनरुक्तं अष्टकवर्गविनायदुक्तमेकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधइति तत्रसदृशयोः फलयोर्विरोधेनाशोविज्ञेयः यथासएवग्रहः कयापियुक्त्यासुवर्णदोभवति सएवयुक्त्यंतरेणसुवर्णापहारी तदानसुवर्णदोभवति नसुवर्णापहारीचेति यदधिकंपरिपच्यते तत्रतत्रापियदिकारणद्वयेनसुवर्णापहारीभवति कारणेनैकेनसुवर्णदस्तथापि सुवर्णापहारीभवति नसुवर्णदः अथकारणद्वयेनसुवर्णदः कारणेनैकेनसुवर्णापहारी तथापिकारणद्वयस्याधिक्यात्सुवर्णदएव एवंतत्रसदृशयोः फलयोर्विरोधेनाशंवदेन्नासदृशयोः इहतुपुनःसदृशेपिफलयोर्विरोधेनाशएवेति तद्यथा बादरायणयवनेश्वरादिभिरष्टकवर्गेभिहितं अस्यग्रहस्यस्थानादयंग्रहः स्वस्मिन्स्थानेतिष्ठमानइमानि शुभान्यशुभानिफलानिप्रयच्छन्तीति तत्रासदृशान्यपि यदितानिफलानिभवन्ति तथापितेषांशुभाशुभविरोधादेवनाशंवदेत् विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभात्तन्नदद्युरिति यथाकश्चिद्ग्रहः के

नचित्कारणेनसुवर्णदोभवत्यपरेणरूप्यापहारीच तथाप्यसदृशयोरपिफलयोर्विरोधेदानहरणात्मकेनशुभोनाप्यशुभइतिकल्पनीयः एवंस्था
नाष्टकायत्रस्थानेबहुभिः शुभोभवत्यल्पेनाशुभः तत्रशुभाशुभफलविशेषंकृत्वाशुभमेकंकल्पनीयं अनेनैवप्रकारेणस्थानसंज्ञामात्रेणस्था
नशुभाशुभत्वमेवोक्तं नपृथक्फलनिर्देशोयवनेश्वरादियावत् यद्येवंचाष्टकवर्गप्रधानं तत्संहितायांगोचरफलेचन्द्रस्थानात् किमिति पृ
थक्फलनिर्देशो वराहमिहिरेणकृतः जन्मन्यायासदोर्कइत्येवमादि अत्रोच्यते तस्मादष्टकवर्गफलविशेषाद्यदातिरिच्यते तदेववक्तव्यमि
ति तदेवपूर्वप्रत्ययनार्थमतिप्रसिद्धत्वाद्गोचरस्यान्यमतमेवांगीकृत्योक्तम् तथाच यात्रायांतेनैवोक्तं यस्यगोचरफलप्रमाणतातस्यवेध
फलमिष्यते नवाप्रायशोबहुषुसम्मतंत्विदंस्थूलमार्गफलदोहिगोचरइति यवनेश्वरेणापि पृथक्पृथक्फलनिर्देशंकृत्वैतदेवाष्टकवर्गमंगी
कृतं तथाचतद्वाक्यं फलाष्टवर्गेशुभपापलक्षेसमानकल्पावफलौप्रदिष्टौ ज्यायांस्तुयस्तस्यफलंविधार्ययात्राविधानेन्नसमुद्भवेच पृथक्फ
लनिर्देशंकृत्वा बादरायणोप्यष्टकवर्गमेवाह कष्टश्रेष्ठेतल्यरं स्वेफलेचेत्स्यःतांनाशःफलयोस्तत्रवाच्यः वाच्यापंक्तियोतिरिक्तस्तयोःस्या
त्स्थानेस्थानेकल्पनेयंप्रदिष्टा उपचयगृहमित्रस्वोच्चगैःपुष्टमिति लग्नाच्चन्द्राद्वायान्युपचयस्थानानि तथामित्रक्षेत्राणिस्वोच्चंच ए
तानिशुभस्थानानिशुभस्थानोपलक्षणानिउपलक्षणत्वात्स्वक्षेत्रं मूलत्रिकोणञ्चगृह्यते तत्रलग्नाच्चन्द्राद्वोपचयतोग्रहःस्वक्षेत्रस्थः स्वो
च्चस्थोमित्रक्षेत्रस्थोमूलत्रिकोणस्थश्चयदाशुभंफलंप्रयच्छति तदातीवपुष्टंफलंप्रयच्छति अत्रचश्रीदेवकीर्तिः लग्नादुपचयसंस्थश्च
न्द्राद्वास्वगृहमूलतुंगस्थः मित्रक्षेत्रगतोवाफलमतिशायितःशुभंदद्यात् लग्नाच्चन्द्राद्वान्यान्युपचयस्थानानि तथाशत्रुक्षेत्रनीचानिच ॥१९८॥

तान्यशुभानितेषुस्थितोग्रहोयदाशुभफलंप्रयच्छाति तदप्यतिनिकृष्टामिति अर्थादेवशुभग्रहः शुभंफलंप्रयच्छाति अशुभग्रहस्थश्चाशुभम
त्पं किमेवंविधेषुग्रहस्यजन्मकालेस्थितिरन्वेष्या किंवाचारवशात्फलकल्पनेतिउच्यते जन्मकालेकथमेतत् उच्यते तत्रांतर्दर्शनतःतथा
चदेवकीर्तिः अपचयराशौजीवेशत्रुक्षेत्रेचजन्मकालेस्यात् यस्तुसदद्यात्पापंफलमतिशायितोयथाकालं यवनेश्वरश्च यस्तुस्वनीचारिगृहोप
गोन्यैर्जितोरिदृष्टोल्पतनुर्विवर्णः सूतावभूज्जन्मपतौबलस्थेसजन्मगोवन्ध्यफलोनिरुक्तः ईषत्सुहृत्स्वोच्चभृदिष्टदृष्टोमित्रर्क्षेजन्मोपचये
बलीयान् योजातकेभूत्सतुजन्मसंस्थोदद्याच्छुभंनत्वशुभोप्यनिष्टं तथाचसत्यः जन्मन्युपचयभवने एकोग्रहोप्युपचयेषुपुष्टफलः अप
चयभवनोपेताः पीडास्थानेष्वुपचयायफलकाले तुपुनश्चन्द्रवर्ज्यमन्योग्रहोबलवानेवशुभमशुभंवापुष्टंफलंप्रयच्छतीति चन्द्रःशुभोपिब
लरहितः पापफलोभवति अत्रचश्रीदेवकीर्तिः पुष्टमपुष्टंस्वफलंदद्यात्सबलोबलेनहीनस्तुग्रहइयसर्वश्चन्द्रःकष्टफलोबलविहीनश्च
तथाचसत्यः स्नेहवपुरंशुबलैर्विवर्जितःशत्रुभेरिसंदृष्टः ग्रहइवफलमनुदद्याच्चन्द्रस्तुयदीदृशःकष्टः वराहमिहिरोप्यबलानांग्रहाणांफल
दानेअसमर्थानांयात्रायामाह नीचस्थाग्रहविजितारव्यमिभूताविरश्मयोन्हस्वाः भुजगाइवमन्त्रहताभवन्तिकार्यक्षमालग्ने यात्रायांयव
नेश्वरोपिस्ववर्गसंस्थाबलिनोविशेषाग्रहायथोद्दिष्टफलप्रदाःस्युः नीचेजिताश्चारिगृहेल्पवीर्यास्तेघ्नंत्यनिष्टेष्टफलप्रवृत्तिं तत्रशास्त्रेषुयानि
चान्यान्युच्चादिसंस्थानां शुभाशुभफलप्रवृत्तिप्रदर्शिकानि नीचारिस्थानामशुभफलप्रदर्शिकानितानिजन्मसमयेज्ञेयानि यानिचशुभाना
मशुभानांवाफलानिग्रहवशेनैवपुष्टिप्रदर्शकानितानि चारवशात्फलदानकालेग्रहस्यज्ञेयानीति ॥ ८ ॥ इतिश्रीमद्भोत्पलविरचितायांबृ

हज्जातकविवृत्ताऽष्टकवर्गाध्यायोनवमःसमाप्तः ॥ ९ ॥
अथातःकर्मजीवाध्यायाव्याचक्षते अनेनपुरुषेणकथंधनमर्जयितव्यमित्यध्यायेस्मिन्निरूप्यते अत्रचप्रकारद्वयेनधनदाताग्रहोभवति लग्नाच्चन्द्रमाच्चयोदशमस्थोग्रहः सधनदाताभवति अथलग्नचन्द्रयोर्दशमस्थानेशून्येभवतस्तदालग्नचन्द्रादित्यानां येयेदशमराशय स्तेषांयेऽधिपतयस्तेषुनवांशकेषु पुरुषस्यजन्मकालेस्थितास्तेषांनवांशकानां येग्रहाअधिपतयस्तेग्रहाः धनदातारोभवन्ति किंतुलग्नाच्च न्द्राच्चयेदशमाग्रहाः तेअनेनप्रकारेणधनदातारोभवन्ति किन्तुभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथा अनेनप्रकारेणेति तत्रादावेवलग्नाच्चन्द्राच्च

अथकर्मजीवाध्यायोव्याख्यायते अर्थाप्तिःपितृपत्निशत्रुमित्रभ्रातृस्त्रीभृतकजनाद्दिवाकराद्यैः।
होरेंद्वोर्दशमगतैर्विकल्पनीयाभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथवृत्या ॥ १ ॥

दशमस्थोग्रहोयेनप्रकारेणधनंददाति तथाभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथा येनप्रकारेणधनप्रदास्तत्प्रकारद्वयप्रदर्शनंप्रहर्षिण्याह अर्थाप्तिरिति होरेंद्वोःलग्नचंद्रयोःदिवाकराद्यैःसूर्याद्यैःग्रहैःदशमगतैःदशमस्थानाश्रितैःपित्रादिभ्योर्थाप्तिर्भवति धनप्राप्तिःविकल्पनीयाविचिंत्यातत्रपु रुषस्यजन्मसमयेलग्नाच्चंद्राद्वायद्यादित्योदशमस्थोभवति तदापितृतोर्थाप्तिर्भवति एवंचंद्रेलग्नाद्दशमगतेपितृपत्नितः मातुःस काशात् भौमेलग्नचंद्रयोर्दशमेसतिशत्रुतःरिपुतः बुधेमित्रात्सुहृदः गुरौभ्रातृतःसहजात् शुक्रेस्त्रीतःयोषितःसौरेभृतकजनात्कर्मकरात्से

वकादित्यर्थः अथकश्चिल्लग्नाद्दशमेभवत्यपरश्चंद्रात्तदास्वस्यांस्वस्यामंतर्दशायांद्वावपिस्वाभिहितफलप्रदौभवतः नकेवलं यावच्चंद्राल्ल
ग्नाच्चबहवोपियदिदशमस्थाभवंति तदासर्वएवस्वस्यांस्वस्यामंतर्दशायांस्वस्वप्रकारेण धनप्रदाभवंति अथलग्नाच्चंद्राद्वानकश्चिद्दशमो
भवति तदार्कोर्थप्रदोभवति अतउक्तम् मेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथवृत्या मंलग्नंइंदुश्चंद्रःअर्कः आदित्यः मंचेंदुश्चार्कश्चमेंद्वर्काः तेभ्यःप्रत्ये
कस्यास्पदाख्योयोराशिः दशमइत्यर्थः तस्ययोधिपतिः ग्रहःसःयस्मिन्नवांशकगतःस्थितस्तस्ययोनाथःस्वामीतस्ययावक्ष्यमाणावृत्तिः त
यावृत्यातस्यधनप्रदोभवति एवंलग्नाच्चन्द्रादर्कादपिवक्तव्यं केचिदेवंव्याचक्षते यथालग्नाच्चन्द्राच्चयदादशमस्थाग्रहाभवन्ति तदालग्न

अर्कांशेतृणकनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशेकृषिजलजांगनाश्रयाच्च ॥

चन्द्रयोःयोबलवांस्तस्ययोदशमःसएवार्थप्रदोभवति मेंद्वर्काणांयोबलीतस्यास्पदपतिगांशनाथवृत्याएकएवार्थप्रदोभवतीति तदयुक्तं य
स्मादत्रबलग्रहणंनास्तितस्मादेवंज्ञायते सर्वेभ्यएवभवति पुरुषस्यबहुप्रकारधनागमदर्शनादिति तथाचभगवान्गार्गिः उदयाच्छशिनोवापि
येग्रहादशमस्थिताःतेसर्वेर्थप्रदाज्ञेयाःस्वदशासुयथोदिताःलग्नार्करात्रिनाथेभ्योदशमाधिपतिर्ग्रहःयस्मिन्नवांशेतत्कालंवर्ततेतस्ययःपतिःत
दवृत्याप्रवदेद्वित्तंजातस्यभहवोयदाभवंतिवित्तदास्तेपिस्वदशासुविनिश्चितामिति ।१। मेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथवृत्याइतियदुक्तमधुनातांवृ
त्तिंप्रहर्षिणीद्वयेनाह अर्कांशइति मेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथोर्कःयदाभवति तदातृणैःसुगंधैःकनकेनसुवर्णेनचऊर्णयाआविकलोम्नाभेषजेन

औषधेन आदिशब्दात् भिषक्क्रियया रोगिणांपरिचर्ययाचधनमाप्नोति अथचंद्रांशोभवति तदाकृष्याकर्षणेनजलजैःशंखमुक्ताप्रवालादि
भिःअगनाभिः स्त्रीभिःजलजानांक्रयविक्रयैः अंगनानांसमाश्रयणैरेतैःधनमाप्नोति अथकुजांशोभौमनवांशोयदाभवति तदाधातुभिः मृ
त्तिकादिभिः पक्वाभिः सुवर्णरूप्यताम्रादीनिभवंति ताभिःप्राप्नोति अथवाधातुभिः मनःशिलाहरितालहिंगुलकांजनप्रभृतिभिःअग्निना
ग्निक्रियया प्रहरणैःखड्गचक्रकुंतचापतोमराद्यैः साहसैःअसमीक्षितकार्यकरणैरथवास्वबलक्रियारंभैः धनमाप्नोति अथसौम्यांशोबुधनवां
शकोयदाभवति तदालिपिगणितादिकाव्यशिल्पैःधनमाप्नोति लिप्यक्षरविन्यासेनगणितेन आदिग्रहणाद्व्याख्यानेन यंत्रादिप्रयोगैःका

धात्वग्निप्रहरणसाहसैःकुजांशेसौम्यांशेलिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः ॥ २ ॥
जीवांशेद्विजविबुधाकरादिधर्मैः काव्यांशेमणिरजतादिगोमहिष्यैः

व्यक्रियया शिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रछेदबाणमाल्यरचनागन्धयुक्तिप्रभृतिभिःधनमाप्नोति ॥ २ ॥ अथजीवांशेद्वितीयप्रहर्षिण्याह
जीवांशेति जीवांशेद्विजविबुधाकरादिधर्मैरिति अथजीवांशकोयदाभवति तदाद्विजेभ्योब्राम्हणेभ्यः विबुधेभ्योदेवेभ्यः पंडितेभ्यो
वाआकरेभ्यः सुवर्णादीनांलवणादीनांअञ्जनादीनांगजादीनांचसमुत्पत्तिस्थानेभ्यः आदिग्रहणात्क्रियावादेन धर्मैः यज्ञदानोपवास
तीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमाप्नोति अथशुक्रनवांशकोयदाभवति तदामणिभिः वज्रमरकतपद्मरागेंद्रनीलमणिभिः रजतेनरूप्येण आ

दिग्रहणात्सर्वैर्लोहैः गोभिः तथामहिषकर्मणिमहिषेभ्योवासाधुःमहिष्यः श्रेष्ठमहिष्यैः धनमाप्नोति अथसौरांशकोयदाभवति तदा श्रमेणअध्वगमनादिकेनवधेनचवध्यघातितया अथवास्वशरीरताडनाद्येनभारवाहनेननीचशिल्पैःस्वकुलानुचितैःकर्मभिः धनमाप्नोति एवं जातककालवशात्पुरुषस्यधनागमंज्ञात्वाकालानुकालंकर्मेशचारवशात्कर्मसिद्धिमाह कर्मेशाध्युषितनवांशकर्मसिद्धिः कर्नणिईशः कर्मेशः लग्नाद्दशमराशिः तदधिपःकर्मेशः सचारवशाद्यस्मिन्नवांशकेअध्युषितोभवति व्यवस्थितोभवति तस्ययः स्वामीतस्ययानिकर्माणिअर्कांशितृणकनकोर्णभेषजाद्यैरित्यादीनि तत्समानानांसिद्धिर्भवति तानिप्रारब्धानिसिद्ध्यन्तीति अत्रकेचित्कर्मेशाध्युषितसमान

सौरांशेश्रमवधभारनीचशिल्पैः कर्मेशाध्युषितनवांशकर्मसिद्धिः ॥ ३ ॥
मित्रारिस्वगृहगतैस्ततोर्थास्तुंगस्थैबलिनिचभास्करेस्ववीर्यात् ॥

कर्मसिद्धिरितिपठन्ति अत्रचनवांशग्रहणंनास्ति प्रकृतत्वात् प्रागनुवृत्तेः नवांशकोव्याख्यायते तथाचभगवान्गार्गिः लग्नकर्माधिपो यस्मिन्नवांशेवर्ततेग्रहः चारक्रमेणतत्तुल्यांकर्मणांसिद्धिमादिशेत् ज्ञातजातकस्येदंक्रियाश्रयंकर्मकर्मेशाध्युषितनवांशकपतिकर्मणां यथादर्शितानांप्रारब्धानांकालानुकालंसिद्धिर्कर्तव्यानान्येषामिति ॥ ३ ॥ अथधनागमज्ञानंप्रहर्षिण्याह मित्रारिस्वगृहगतैरिति चंद्रलग्नयोःयेदशमगाग्रहास्तदभावेचयेमेद्दर्कास्पदपतिगांशनाथाः तेचयादिजन्मकालेमित्रगृहस्थिताभवंति तदास्वांतर्दशाकालेमित्रगृहेस्थिताम

ष्वाश्रिते तदेकतमेविलग्नेगद्वादशराजयोगाभवन्ति एकाश्रितेषुच तेषामेवमध्यादेकस्मिन्नुच्चाश्रिते तस्मिन्नेवविलग्नगे चत्वारोराज
योगाभवन्ति एवंषोडशश्लोकैः पूर्वोक्तैःसहद्वात्रिंशत् तद्यथामेषेर्कः कर्कटेजीव; तुलेसौरः मकरेकुजः शेषायथेष्टं ईदृश्यांग्रहसंस्थायां
मेषलग्नगतेएकोयोगः १ कर्कटेद्वितीयः २ तुलेतृतीयः३मकरेचतुर्थः ४ एवंत्रकार्कजार्कगुरुभिःसकलैःस्वोच्चेषु तदेकतमेलग्नेचत्वारोरा
जयोगाः अथत्रिभिः तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेजीव; तुलेसौरः शेषायथेष्टं ईदृश्यामपि ग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः तुलेतृ
तीयः पूर्वैःसहसप्त ७ अथमेषेर्कः कर्कटेजीवः मकरेभौमः शेषायथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः मकरेतृ

द्व्येकाश्रितेषुचतथैकतमेविलग्ने स्वक्षेत्रगेशशिनिषोडशभूमिपाःस्युः ॥ २ ।

तीयः पूर्वैःसहदश १० अथमेषेर्कःतुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायां मेषलग्नेएकः तुलेद्वितीयः मकरेतृतीयः
एवंत्रयोदश १३ अथकर्कटेजीव; तुलेसौरःमकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायां कर्कटेएकः तुलेद्वितीयःमकरेतृतीयः एवंषो
डशराजयोगाः १६ चतुर्भिःत्रिभिःस्वोच्चगतैः तदेकतमेविलग्नेइतिगतम् द्व्येकाश्रितेष्वित्यादियोगेषुयवत्कर्कटेचन्द्रमानभवति ताव
द्योगाएवनभवन्ति तद्यथा द्व्याश्रितेषुग्रहेषुस्वक्षेत्रगतेचचन्द्रेद्वादशराजयोगाव्याख्यायन्ते तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेचन्द्रजीवौशेषायथेष्टं ई
दृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः २ अथमेषेर्कः कर्कटेचन्द्रःतुलेसौरःशेषायथेष्टम् तदामेषेतृतीयः ३ तुलेचतुर्थः४

अथमेषेर्कः कर्कटेचन्द्रः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् तथामेषेपञ्चमः ५ मकरषष्ठः ६ अथकर्कटेचन्द्रजीवौ तुलेसौरः शेषायथेष्टम् तथा कर्कटेसप्तमः ७ तुलेऽष्टमः ८ अथकर्कटस्थौचन्द्रजीवौ मकरेभौमः शेषायथेष्टम् तदाकर्कटेनवमः ९ मकरेदशमः १० अथतुले सौरः मकरेभौमः कर्कटेचन्द्रः शेषायथेष्टम् तदातुलेएकादश ११ मकरेद्वादश १२ द्व्याश्रितेषुद्वातिगतं अथैकाश्रितेषुकर्कटस्थेचन्द्रेमे वस्थेर्केमेषलग्नेएकः १ कर्कलग्नेतद्गतयोश्चन्द्रजीवयोःद्वितीयः २ कर्कटस्थेचंद्रेतुलास्थेसौरेतस्मिन्नेवलग्नेतृतीयः ३ कर्कटस्थेचन्द्रेम करस्थभौमेतस्मिन्नेवलग्नेचतुर्थः ४ एवंपूर्वैर्द्वादशभिः सहषोडशश्लोकपूर्वोक्तैः षोडशभिः सहद्वात्रिंशद्राजयोगाव्याख्याताः ३२ ।२।

वर्गोत्तमगतेलग्नेचन्द्रेवाचन्द्रवर्जितैः । चतुराद्यैर्ग्रहैर्दृष्टेनृपाद्वाविंशतिःस्मृता ॥ ३ ॥

अथचतुश्चत्वारिंशद्राजयोगाननुष्टुभाह वर्गोत्तमलग्नइति लग्नेजन्मकालिकेलग्ने वर्गोत्तमगतेस्वनवांशकस्थइत्यर्थः तस्मिंश्चन्द्रव र्जितैरन्यग्रहैश्चतुराद्यैःदृष्टेचतुर्भिःपञ्चभिःषड्भिर्वावलोकिते द्वाविंशतिराजयोगाःस्मृताःउक्ताः अत्रलग्नेचन्द्रदृष्टेनयोगभङ्गः किंतु पश्यतां मध्येनगण्यते सतुपश्यतुमावापश्यतु अन्यैश्चतुरादिभिर्ग्रहैर्दृष्टेराजयोगोभवति एवंवर्गोत्तमगतेलग्नेद्वाविंशतियोगाः २२ एवं चन्द्रेवर्गोत्तमांशस्थेचतुराद्यैर्ग्रहैःदृष्टेद्वाविंशतियोगाभवन्ति एवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ अत्रलग्नेचन्द्रेवाचतुर्भिर्दृश्यमानेपंचदश १५वि कल्पाभवन्ति पंचभिःदृश्यमाने षड्विकल्पाभवन्ति षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशतिः २२ तद्यथालग्नेचन्द्रेवारविभौमबुधगुरुभिः दृश्य

मानेएकोयोगः रविभौमबुधसितैःद्वितियः २ रविभौमबुधसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवसितैश्चतुर्थः ४ रविभौमजीवसौरैःपञ्चमः५
रविभौमशुक्रसौरैःषष्ठः ६ रविबुधजीवशुक्रैःसप्तमः ७ रविबुधजीवसौरैरष्टमः ८ रविबुधशुक्रसौरैर्नवमः ९ रविजीवशुक्रसौरैर्दशमः
१० भौमबुधजीवशुक्रैरेकादशः ११ भौमबुधजीवसौरैर्द्वादशः १२ भौमबुधशुक्रसौरैस्त्रयोदशः १३ भौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्दशः १४
बुधजीवशुक्रसौरैःपंचदशः १५ एवंचतुर्भिरपिविकल्पैःपंचदश अथपंचविकल्पाः रविभौमबुधजीवशुक्रैरेकः १ रविभौमबुधजीवसौरैर्द्वि
तीयः २ रविभौमबुधशुक्रसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्थः ४ रविबुधजीवशुक्रसौरैःपंचमः ५ भौमबुधजीवशुक्रसौरैःषष्ठः ६

यमेकुंभेऽर्केजेगविशशिनितैरेवतनुगैर्नृयुक्सिंहालिस्थैःशशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः।

एवंपंचविकल्पैःषट्पूर्वोक्तैःपञ्चदशभिः सहैकविंशतिः २१ रविभौमबुधजीवशुक्रसौरैः षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशतिः लग्नाच्चन्द्राच्चैव
मेवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ परमार्थेनैतद्योगद्वयमेव तद्यथा वर्गोत्तमगतचन्द्रेचतुराद्यैर्दृष्टेएकः लग्नेद्वितीयः संख्याप्रदर्शनंगणितप्रदर्शना
र्थं अत्रैवचन्द्रमसायदिराशौवर्गोत्तमावस्थितिंनिरूप्यगणितंक्रियते तदैतेषामेवयोगानांचतुःषष्ठ्यधिकंशतद्वयंसंभवति एवंप्रत्येकस्मिन्वर्गे
वर्गोत्तमस्थेचतुःषष्ठ्यधिकमेवयोगशतद्वयंएवंचन्द्रलग्नयोर्योगानामेकीकृतानांपञ्चशतान्यष्टाविंशत्यधिकानिभवन्ति तथाचमांडव्यः वि
लग्नभवनंगतबलयुतेचवर्गोत्तमेचतुःप्रभृतिभिर्ग्रहैःशशिनिवासमालोकिते ससम्भवतिपार्थिवः खलुकृपाणपाणीरणेकदाचिदपि वी
क्ष्यतेरिपुजनोनयस्याननम्॥१३॥ अथशिखरिण्यापंचयोगानाह यमेइति यमेसौरेकुंभस्थेअर्केसूर्येऽजेमेषस्थेसति शशिनिचन्द्रेगविवृष

स्थितैस्तैरेवस्तनुगैः तेषांग्रहाणामेकतमेतनुगेलग्नस्थेनकेवलंयावच्छशिजगुरुवक्रैः बुधजीवभौमैः नृयुक्सिंहालिस्थैः मिथुनहरिवृश्चिक
स्थैः जातानृपतयोराजानोभवन्ति चकारोत्रलुप्तोद्रष्टव्यः तत्रैतज्जातं सौरःकुम्भेरविर्मेषेचन्द्रोवृषेबुधोमिथुने जीवःसिंहेभौमोवृश्चिके
ईदृश्यांग्रहसंस्थायांकुम्भलग्नेएकोयोगः १ मेषेद्वितीयः २ वृषेतृतीयः ३ यमेंदूइति सौरचन्द्रौतुंगेउच्चेनकेवलंयात्रदंगेतनौलग्नेइत्यर्थः
सवितृशशिजौसूर्यबुधौषष्ठभवनेकन्यायांतुलाजेंदुक्षेत्रैः तुलाप्रसिद्धःअजोमेषः इन्दुक्षेत्रंकर्कटकः एतैःयथासंख्यंसासितकुजजीवैः शुक्रभौ
मगुरुयुक्तैःनरपौद्वौराजयोगाविति तत्रैतज्जातं तुलेसौरःवृषेचन्द्रः कन्यायामर्कबुधौ तुलेशुक्रः मेषेभौमः कर्कटजीवः ईदृश्यांग्रहसंस्था

यमेंदूतुंगेगेसवितृशशिजौषष्ठभवनेतुलाजेंदुक्षेत्रैःससितकुजजीवैश्चनरपौ ॥ ४ ॥
कुजेतुंगेर्केंद्वोर्धनुषियमलग्नेचकुपतिःपतिर्भूमेश्चान्यःक्षितिसुतविलग्नेसशशिनि ।

यांतुलालग्नेएकोयोगः वृषेद्वितीयः पूर्वैस्त्रिभिःसहपञ्च ५ अत्रषष्ठभवनेषष्ठराशौलग्नात्केचिदिच्छन्ति एतदुक्तं यस्मात्तुलास्थेशुक्रे
मीनस्थार्कस्यासम्भवः तथाचबादरायणः तुलालग्नेसितसौरौमेषेभौमोगुरुः कुलीरगतः कन्यायांरविशशिजौजातोनृपतिर्वृषेसचन्द्रेवा।४।
अथान्यद्राजयोगत्रयंशिखरिण्याह कुजेतुंगेऽर्केंद्वोरिति कुजेभौमेतुंगस्थेउच्चस्थेमकरगतेइत्यर्थः अर्केन्द्वोःसूर्यशशिनोः धनुषिचापेस्थित
योः यमलग्नेयत्रतत्रराशौलग्नेशनैश्चरेलग्नगतेमकरस्थइत्यर्थः एवंविधेयोगेजातः कुपतिःभूमीशः नृपतीराजाभवति यमलग्नेइति मक